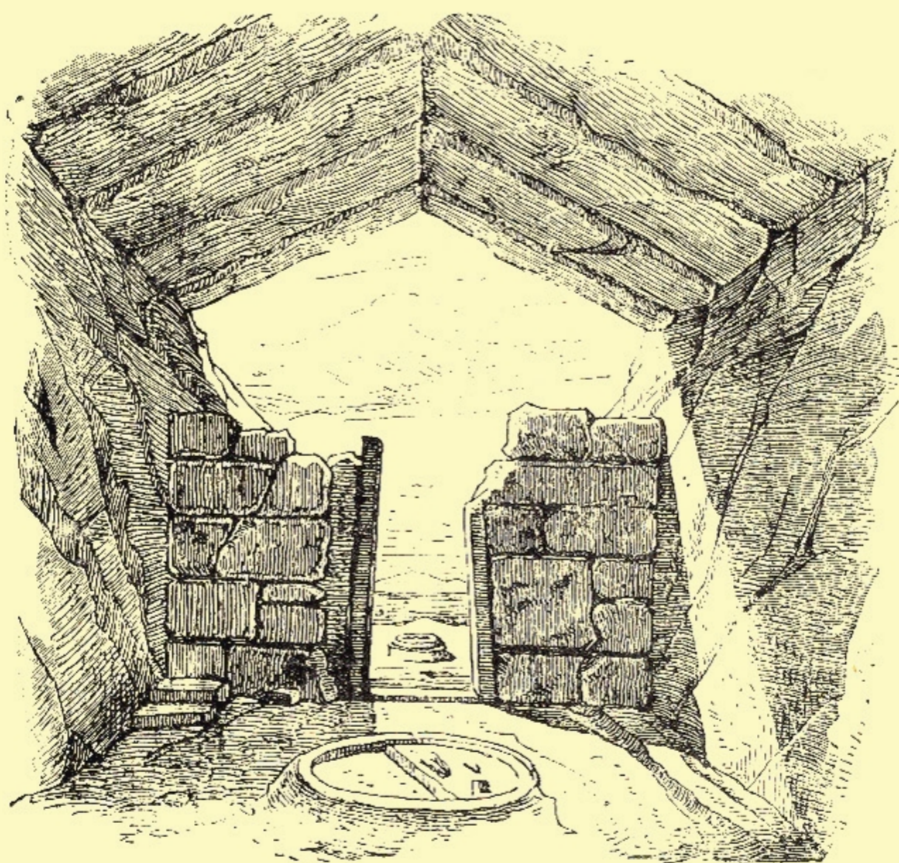

ΠΟΙΟΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ «ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΗ»
ΕΞ ΥΠΑΡΧΗΣ ΜΙΑ ΕΝΤΕΛΩΣ ΝΕΑ ΛΕΞΗ;

Καί πάλι ή «συμβατικότητα» καί ό κ. Μπαμπινιώτης

ΔΗΛΟΣ: «Τό σπήλαιό τοῦ δράκοντος-Ήλιου» (βλ. σελ. 4627)

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα

Τηλέφωνα: 32.23.957 ή 98.41.65*

Τα γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30, καθημερινά.

*Ιδιοκτήτης — Εκδότης —
Διευθυντής:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Αχιλλέως-Μουσών 51,
Π. Φάληρο

Φωτοστοιχειοθεσία: "Αιελί:
Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ"
Μάγερ 11, Αθήνα, Τηλ. 5221792

Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδόρομου 18
Μπουρνάζι-Τηλ. 5726819

Τιμή τεύχ. δρχ. 230
Έτησια συνδρομή δρχ. 2.500
— Οργανισμών δρχ. 4.000
— Φοιτητών δρχ. 1.500
— Εξωτερικού δολ. 50

Διαφημίσεις δεν δημοσιεύονται.
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
άρθρων του ΔΑΥΛΟΥ υπό τόν
όρον ότι θα αναφέρεται ρητά η
πηγή τους

*Όλες οι συνεργασίες, τα βιβλία
και τα ταχυδρομικά έμβασματα
στη διεύθυνση:
Δημήτρη Λάμπρου, Μουσών 51—
17562 Παλαιά Φάληρο, Αθήνα

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στα περιοδικά.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 4612:

*Ὁ δαυλός, ὁ σκόλωψ, οἱ ἀκανθόχοιροι.
τὸ ἄσπρο φασούλι καὶ οἱ «αὐθεντίες»*

ΔΗΜ. ΜΠΟΓΔΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4613:

Φθόγγοι σημισιῶν καὶ γράμματα

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4625:

*Συγκριτικὴ θεολογικὴ προσέγγιση
μεταξὺ τοῦ «Γιαχὼβᾶ» καὶ τοῦ «Διδῶς»*

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΓΑΤΣΙΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4635:

Ἰνδοευρωπαϊκὴ ἢ Πρωτο-Ελληνικὴ (II):

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 4644:

Περὶ «᾿Ελληνῶν» καὶ «Μακεδόνων»

Η.Α.Τ.

ΣΕΛΙΣ 4649:

Τὸ «θεῖον» στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία

Σ. Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4654:

24η Ὀλυμπιάς...

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4655:

Ἐπιλογὴ ἐπιστολῶν ἀναγνωστῶν

**ΣΠ. Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ, «ΣΕΛΛΟΣ», Η. ΓΑΖΗΣ,
ΧΑΡ. ΗΣΑΪΑΣ**

ΣΕΛΙΣ 4670:

Ἡ ἐξουσία γιὰ τὴν Ἐξουσία

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΛΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Λημήτρης Α. Κράνης

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 4623 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ: σελ.
4633 • ΤΟ ΑΝΕΚΛΟΤΟ ΛΙΓΗΓΜΑ ΤΟΥ «Δ»: σελ.
4666 • Η ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 4670.

‘Ο δαυλός, ὁ σκόλωψ, οἱ ἀκανθόχοιροι, τὸ «ἄσπρο φασούλι» καὶ οἱ «αὐθεντίες»

[Στὸ τεῦχος αὐτὸ παραχωρῶ τὴν ἐκδο-
τικὴ στήλη (γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τότε ποὺ
ἐκδόθηκε ὁ «Δ», τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1982),
γιὰ νὰ δημοσιευθῇ ὁ ἀκολουθῶν «Λόγος
περὶ ...σιωπῆς», ποὺ ἔλαβα ταχυδρομικῶς ἀ-
πὸ τὴν Πάτρα].

Κύριε διευθυντά,

Σχετικὰ μὲ τὸ διάλογο-μονόλογο
τοῦ κ. Δεινία Δικαίου καὶ τὴν ἀνεξή-
γητὴ σιωπὴ τῶν ἐμβριθέστατων ἀνα-
ζητητῶν τοῦ «ἄσπρου φασουλίου» θὰ
προσπαθήσω νὰ δώσω μιὰ ἐξήγησιν
τῆς σιωπῆς αὐτῆς, ἐπειδὴ ὁ κ. Δ.Δ.
(«Δαυλός», τ. 80-81) «ἐλυπήθη σφό-
δρα» δι’ αὐτὴν — ὅπως ὁ βιβλικὸς
Ἰωνᾶς «ἐπὶ τῇ κολοκύνθῃ»:

“Ὅταν ὁ Ἰκάριος, βασιλεὺς τῆς
Σπάρτης, προξένευσεν τὴν κόρη του
Πηνελόπη γιὰ τὸν Ὀδυσσεύα, τὴ ρώ-
τησε ἂν θέλει νὰ πᾶει στὴν Ἰθάκη.
Ἐκείνη ἀπὸ ντροπὴ δὲν εἶπε οὔτε λέ-
ξη. Ὁ πατέρας τῆς ἐξήγησε τὴ σιω-
πὴ σὰν συγκατάθεσιν, καὶ ὄχι μόνον
τὴν ἔδωσε στὴν Ἰθάκη, ἀλλὰ στὴ θέ-
ση ἐκείνη τῆς Σιωπῆς ἔστησε τὸ ἄ-
γαλμα τῆς Αἰδοῦς, ποὺ τὸ βρῆκε ἐκεῖ
μετὰ ἀπὸ αἰῶνες ὁ Πανσανίας, περ-
νώντας ἀπὸ τὴ Σπάρτη: «Καὶ τὴν ἀ-
ποκρίνασθαί φασιν οὐδέν. Ἰκάριος δὲ
συνιεῖς ὡς βούλεται ἀπίνειν μετὰ Ὀ-
δυσσεύς, ἄγαλμα ἀνέθηκεν Αἰδοῦς»
(Λακωνικά ΧΧ ii).

Ἀργότερα, στὴ Ρώμη, μὲ τὸ Ρω-
μαϊκὸ Δίκαιο ἐδόθη γιὰ τὴ σιωπὴ ἡ ἴ-
δια ἐξήγησις: ὁμολογία, συμφωνία, ἐ-
πιδοκιμασία: «Δοκεῖ συναινεῖν εἰ μὴ
φανερῶς ἀντεῖποι, τὴν γὰρ σιωπὴν
συναινέσιν εἶναι φησὶν» (Βασιλικά ΚΗ
§ 2.5). Καὶ ἀλλοῦ: «Ἡ σιωπὴ ὡς συ-
ναίνεσις ἐρμηνεύεται. Ὁ μὴ ἀντιλέ-
γων λογίζεται συναινῶν» (Πανδέκται
Ν 11, 12 § 23.1).

Καὶ ἀκόμη ἀργότερα, στὸ Δίκαιο
τοῦ Ἰουστινιανοῦ, οἱ Βυζαντινοὶ νο-
μοδιδάσκαλοι ἔδιναν τὴν ἴδια ἐρμη-
νεύα γιὰ τὴ σιωπὴ. Ἔτσι ὁ Θεόφιλος
ὁ Ἀντικλήνωρ ἐδίδασκε ὅτι: «ὁ μαι-
νόμενος σιωπῶν οὐ συναινεῖ. Ἐκεῖ-
νος γὰρ σιωπῶν συναινεῖ, ὅς, αἰσθανό-
μενος τοῦ γινομένου, ἐναντιοῦσθαι δύ-
ναιται εἰ μὴ ἀρέσκειται τοῦτο» (Ἰνστ.
Α.1). Δηλαδὴ ὁποῖος εἶναι φρενο-
βλαβῆς σιωπᾷ, ἐνῶ δὲν συμφωνεῖ.
Διότι αὐτὸς ποὺ σιωπᾷ, συμφωνεῖ,

ἐφ’ ὅσον ξέρεи τί τοῦ γίνεται καὶ
μπορεῖ νὰ ἀντιλέξει, ἂν δὲν συμφω-
νεῖ.

“Ἀν ὁ κ. Δειν. Δικαῖος δὲν ἱκανο-
ποιεῖται μὲ τὰ πάρα πάνω, ὅς προσέ-
ξει τί γίνεται μὲ τὸ σκατζόχοιρο: “Ὁ-
ταν τὸν στριμώξουν μερικὰ ζωηρὰ
παιδιὰ καὶ προσπαθοῦν μὲ δαυλὸ, ὀ-
βελὸ ἢ σκόλοπα νὰ τοῦ σουβλίσουν
τὸ στομάχι ἢ ἄλλα εὐαίσθητα σημεῖα
του, φρονίμως ποιῶν χώνει τὴ μύτη
του κάτω ἀπὸ τὴν οὐρά του, μαζεύε-
ται κουβάρι καὶ τὰ... περιφρονεῖ μὲ
τὴ σιωπὴ του. Δείχνοντας τὰ ἀγκάθια
του προστατεύει τὴν κοιλιὰ του ἀπὸ
τοὺς ὀβελούς καὶ τοὺς Δαυλοὺς.

Κακὸ πρᾶγμα ὁ δαυλός. Ὁ καὶμέ-
νος ὁ Πολύφημος, γυιὸς τοῦ Ποσει-
δῶνα, ἐκεῖ στὴ Σικελίᾳ ἔχασε ἀπὸ τὸ
δαυλὸ τὸ μοναδικὸ του μάτι — τόσο
ἀπαραίτητο στοὺς μονόφθαλμους, γιὰ
νὰ βασιλεύουν στοὺς τυφλοὺς.

Συμπέρασμα:

Ὁ μὲν κ. Δ. Δικαῖος, εἴτε «ἐκρη-
γνύμενος» εἴτε ὄχι, θὰ ἐξακολουθή-
σει — φυσικὰ — τίς ἐρευνές του γιὰ
τὸ μαῦρο φασούλι. Κάποτε θὰ τὸ
βρεῖ.

Οἱ φρόνιμοι ὅμως ἀκανθόχοιροι ἔ-
χουν τὸ δικαίωμα νὰ προστατεύουν
τὸ στομάχι τους αὐτοσφαιροποιούμε-
νοι. Καὶ οἱ βαθυστόχαστοι Ἀναζη-
τητές τῶν ἄσπρων φασολιῶν (πρὸ ἐ-
τῶν, στὸ χωριὸ μου, ἕνας ἀγροφύλαξ
«ἀνεκάλυψε» δυὸ σπουδαίους τάφους,
γνήσιους μυκηναϊκοὺς· τὸ ἀνέφερε
στὸν Προϊστάμενο τῆς Ἀρχαιολο-
γικῆς Ὑπηρεσίας, ὁ ὁποῖος πῆρε,
παραχρῆμα, προαγωγή γιὰ τὴν «ἀνα-
κάλυψιν», ὁ δὲ ἀγροφύλαξ, Θεὸς
σ’ ἡμᾶς· τον, πέθανε ἀγροφύλαξ) θὰ
ἐξακολουθοῦν νὰ ὀρχοῦνται τὸν κόρ-
δακα τοῦ Ἰπποκλείδη ἢ θὰ περιά-
πτουν μὲ τὴν «αὐθεντία» τῆς ὑπογρα-
φῆς τους, μὲ τὸ ἀζημίωτο, σὰν τίς
«διδάσκαλοι» βεντέτες, τῇ «φοινικικῇ»
προέλευσιν τῶν σαπουνιῶν.

Μετὰ τιμῆς

Δημ. Μπογδανόπουλος

Ἐπίτ. δικηγόρος - συγγραφέας

Ἀγ. Στεφάνου 20, τηλ. 274.510

263 34 Πάτρα

[Γιὰ τὴν πιστὴ ἀντιγραφή: Δ.Ι.Α.]

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Φθόγγοι σημασιῶν καὶ γράμματα

ΚΑΙ ΠΑΛΙ Η «ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ» ΤΟΥ κ. Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ

I

1. "Όπως σὲ προηγούμενα τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ» ἐπανειλημμένως τόνισα, οἱ πα-
νάρχαιοι φθόγγοι, τοὺς ὁποίους χάριν τῆς φυσικῆς αὐτῶν «προσωδίας» ὠ-
νόμασα *φθογγόσημα* καὶ ποὺ χρονικῶς τοποθετοῦνται στὴν ἀρχέγονη περίοδο
τῶν παμπαλαίων χρόνων τῶν «πολὺ τῶν πρὸ τῆς νῦν γενέσεως» καὶ στοὺς «πρώ-
τους θεολογήσαντας», ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης (*Μετὰ τὰ φυσικά* 983 b,33) ὠνόμασε
τὴν πολὺ ἀρχαιότητα, αὐτὰ τὰ φθογγόσημα τῆς πρώτης περιόδου ἀποτελοῦν τὶς
ἀρχέγονες λέξεις (σημεῖα) ἐνὸς πρωτογόνου συστήματος γλώσσας. Τὰ ἀρχέγονα
αὐτὰ σημεῖα ὑπεραπλουστεύθηκαν ἀργότερα καὶ μεταμορφώθηκαν τελικῶς στὰ
γνωστά μας γράμματα τοῦ ἀλφάβητου.

Αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἐντὸς τῶν ὑπεραπλουστευμέ-
νων γραμμάτων εὐρίσκεται ἐμφυτευμένη μιὰ μικρὴ ποικιλία σημασιῶν, τὴν ὁ-
ποία οἱ ἔλλοπες κάτοικοι τοῦ ἐλληνικοῦ χώρουμποροῦσαν νὰ ἐρμηνεύουν διὰ
τῶν διαφορῶν τῆς «προσωδίας» ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ δώσῃ ὁ ὁμιλητής, ἀκόμη καὶ
διὰ κινήσεων ποὺ συνόδευαν τὸν ἀρχέγονο λόγο. «Κι' ὁ Κρατύλος λέγει ἀλή-
θεια, ὅταν ὑποστηρίζῃ, ὅτι τὰ πράγματα ἔχουν ὀνόματα σύμφωνα μὲ τὴν φυσικὴ
τοὺς ὑπόστασις κι' ὅτι ὁ καθένας δὲν εἶναι ὀνοματοποιός, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνος
ποὺ προσέχει νὰ καθορίζῃ γιὰ κάθε πρᾶγμα τὸ φυσικὸ του ὄνομα καὶ ποὺ δύνα-
ται ν' ἀποτυπώνῃ τὴ μορφή του στὰ γράμματα καὶ στὶς συλλαβές [*Κρατύλος* 390
e], διαβάζουμε στὸν Πλάτωνα, ποὺ τόσα ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴ γλώσσα πράγματα
ἀποκαλύπτει. Θὰ δώσω δύο ἀκόμη παραδείγματα, παρ' ὅλο ποὺ μέχρι στιγμῆς ἔ-
χουν δοθῇ ἑκατοντάδες κατὰ τὶς ἀναλύσεις τῶν λέξεων τῆς πανάρχαιας ἐλλήνι-
κῆς γραμματείας (*Θεογονία*-Ἡσίοδος-Ὀμηρος) τῶν λημμάτων Ρ, Λ, Β, Σ, Γ, Τ,
Δ στὰ τεύχη 72-79 τοῦ «Δαυλοῦ» τοῦ τρέχοντος ἔτους.

"Αν ὁ ὁμιλητής (πομπὸς τοῦ σήματος) ἐπιθυμοῦσε νὰ δώσῃ στὸν συνομιλητὴ
του (δέκτην) τὴν εἰκόνα ἐνὸς «*ρύακος*», τότε ἡ ἐκφορὰ τοῦ γράμματος «Ρ» θὰ
ἐδίδετο μὲ ἀπαλὴ καὶ σιγανὴ φωνή. Ἐὰν ἀντιθέτως ἐπιθυμοῦσε νὰ μεταδώσῃ τὴν
εἰκόνα ἐνὸς «*χειμαρρόου*», τότε τὸ γράμμα «Ρ» θὰ ἐξεφέρετο μὲ βροντερὴ φωνή,
διεσταλμένους ὀφθαλμοὺς καὶ κινήσεις τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς βίαιες... [Ὁ
ἀναγνώστης ἂς δημιουργήσῃ μόνος του τὶς δύο εἰκόνες].

"Όταν μὲ τὴν πάροδο τῶν χιλιετηρίδων (ἄγνωστος ὁ χρόνος) ἡ ἀνάγκη τῆς
ταχύτητος καὶ σαφέστερης ἐπικοινωνίας διαρκῶς αὐξάνετο, τότε ἀσφα-
λῶς οἱ κάτοικοι (ἔλλοπες) τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου εἰσέρχονται οὐσιαστικὰ στὴν
περίοδο τῆς ὀνοματοποιίας. Τότε ἡ συμπλήρωσις τῆς εἰκόνης ἐνὸς πράγ-

ματος απαιτεί την σύνδεση περισσότερων ἀρχέγονων φθόγγων (σημείων). Π.χ.: Ἐὰν ὁ ὁμιλητὴς (πομπὸς) ἐπιθυμοῦσε νὰ μεταφέρῃ τὴν εἰκόνα τοῦ βράχου τῆς ἀκτῆς ποὺ δέχεται τὰ βίαια κτυπήματα τῶν κυμάτων τῆς θάλασσας καὶ ἐνῶ ἡ λέξις τοῦ ἀντικειμένου ἀναφορᾶς δὲν ὑπῆρχε πλὴν μερικῶν φθόγγων (ἴδε «Δαυλόν», τεῦχος 75/1988), τότε θὰ πρόφερε τὸν φθόγγο «Σ» μὲ τὴν σημασία τῆς παλινδρομικῆς κινήσεως τῶν κυμάτων (ἀντιμάμαλο) καὶ ἴσως νὰ ἔκανε καὶ τὴν κίνηση «Σ» μὲ τὸ χέρι του, προσθέτοντας ἀμέσως, μὲ ἰσχυρὸ τόνο φωνῆς, τὸν φθόγγο ΠΛΑΓ-, ποὺ ἀποδίδει τὸν ἦχο τοῦ ὀρμητικοῦ κύματος στὴν ἀκτὴ, ὅταν ἐπιφέρῃ πλήγματα (ρίζα ΠΛΑΓ-) ἐπὶ τῶν βράχων ἢ κάτι παρόμοιο· καὶ θὰ ὀλοκλήρωνε τὴν προσπάθειά του συμπληρώνοντας τὸν φθόγγο «ΛΑΣ» (πέτρα). Ὅλοι βεβαίως οἱ φθόγγοι αὐτοὶ ἀνεγνωρίζοντο, κατὰ τὴν «κοινὴ ἀκουστικὴ ἀντίληψη», ὅτι ἐμιμοῦντο συγκεκριμένους ἦχους. Ἐκεῖνο τώρα ποὺ ἐτίθετο ὑπὸ τοῦ «ὀνοματοποιοῦ» ἦταν ἡ **σύνθεσις**· καὶ αὕτῃ ἡ σύνθεσις μᾶς ἔδωσε τὸ ὄνομα ΣΙ-ΠΛΑΓ-ΛΑ-Σ, τὸ ὁποῖο καὶ ἀπλουστεύθηκε στὸ γνωστὸ «σιπλάς» (βλ. «Δ», τ. 75).

Αὕτῃ ἡ αἰτιότητα, ποὺ ἐμφανίζεται τόσο στὸν ἀρχέγονο φθόγγο ὅσο καὶ κατὰ τὴν ὀργάνωση καὶ δομὴ τοῦ ὀνόματος, ἀποκλείει τελείως τὴν ἐξωλογικὴ ἀρχὴ τῆς συμβατικότητος.

2. Ἀνέπτυξα στὸ τεῦχος 78/1988 τοῦ «Δαυλοῦ» στὴν ἀνάλυση τῆς λέξεως «δένδρο» (παίρνοντας ἀφορμὴ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Γ. Μπαμπινιώτη «Θεωρητικὴ Γλωσσολογία») τὴν αἰτιώδη σχέσις μεταξὺ σημαίνοντος καὶ σημαινομένου. Στὰ παραδείγματα ποὺ μᾶς ἀπασχόλησαν ὁ ἀναγνώστης θὰ ἀντελήφθῃ, ὅτι ὅχι μόνον ἡ λέξις δὲν εἶναι συμβατικὴ, ἀλλὰ καὶ τὰ «φωνήματα», οἱ φθόγγοι ποὺ μετατρέπονται σὲ «μορφήματα» (τὶς ἐλάχιστες σημασιολογικὲς μονάδες), ὅπως οἱ γλωσσολόγοι τὰ ἀποκαλοῦν, ἔχουν αἰτιώδη σχέσις μὲ αὐτὸ ποὺ σημαίνουν, μὴ ὀφειλόμενῃ σὲ κάποια «συμβατικότητα», ἀλλὰ ἐπιβεβλημένη ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπινου περιβάλλοντος. Εἶναι δηλαδὴ «τὸ τῇ φύσει ὄνομα ὃν ἐκάστω καὶ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ εἶδος τιθέναι εἷς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς συλλαβάς», ὅπως ὁ «Κρατύλος» μᾶς εἶπε.

Ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴ τῶν φθόγγων (στοιχείων ἢ γραμμάτων), ποὺ ἀπεκάλεσαν οἱ γλωσσολόγοι «γραμμικότητα», ἐπισημαίνει ὁ Saussure ὅτι εἶναι καὶ αὐτὰ συμβατικά, «πλὴν τῶν περιορισμῶν ποὺ ὑφίστανται ἀπὸ τὴν δομὴ τοῦ (φωνολογικοῦ) συστήματος κάθε γλώσσας καὶ ὀρισμένων ἄλλων περιορισμῶν, ποὺ φαίνεται πὼς ἰσχύουν γενικώτερα στὴ γλῶσσα ὡς “καθολικά” φωνολογικὰ σχήματα (π.χ. νὰ μὴ ἀπαντᾷ ὁ συνδυασμὸς ὑγρὸ + ὀδοντικὸ κλειστό, λ.χ. *gt*) ὡς ἀρκτικὸ συμφωνικὸ σύμπλεγμα στὶς γλῶσσες. Ὡς πρὸς τὴν οἰκονομία τοῦ φωνολογικοῦ ἐπιπέδου, ἀκριβῶς ἡ δυνατότητα ὀρισμένων διατάξεων (συνδυασμοῦ τῶν φωνολογικῶν στοιχείων) ἐπιτρέπει ὥστε ἓνας μικρὸς ἀριθμὸς φωνημάτων — ποὺ δὲν ὑπερβαίνουν στὴν Ἑλληνικὴ λ.χ. τὰ 23 (*a-e-o-i-u* καὶ *g-t-k*, *β-d-g*, *f-θ-χ-v-δ-γ*, *s-z*, *m-n*, *l-r*) νὰ δηλώνῃ ὑπὸ διαφόρους συνδυασμοὺς τὶς χιλιάδες τῶν σημασιῶν ποὺ λεξικοποιοῦνται σὲ κάθε γλῶσσα (...) Τὰ φωνολογικὰ στοιχεῖα μποροῦν νὰ συνδυαστοῦν ποικιλοτρόπως γιὰ νὰ δηλώσουν διάφορες σημασίαι καὶ νὰ λειτουργήσουν ὡς γλωσσικὰ σημεία» [Γ. Μπαμπινιώτης, «Θεωρ. Γλῶσσ.», σελὶς 115].

Τὰ ἐρωτήματα βέβαια, ποὺ καὶ ἐπ’ αὐτῶν τῶν θέσεων μπορεῖ νὰ τεθοῦν, εἶναι ἀρκετά: π.χ. πὼς ἐννοεῖ τοὺς «περιορισμοὺς» ὁ Saussure; ἀπὸ ποῦ πηγάζουν; γιατί φαίνεται νὰ ἰσχύουν ὡς «καθολικά» φωνολογικὰ συστήματα; γιατί «ἄλλῃ βασικῇ

ιδιότης τῆς γλώσσας εἶναι ἡ οἰκονομία; ποιὸς ἄραγε φροντίζει νὰ παίξῃ μὲ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν γραμμάτων καὶ νὰ κατασκευάσῃ λέξεις; Σ' αὐτὰ βεβαίως τὰ ἐρωτήματα ἡ ἐπίσημη γλωσσολογία ἀπλῶς κάνει διαπιστώσεις — δὲν ἀπαντᾷ... Γιατὶ ἀπλούστατα πιστεύει ὅτι τὰ γράμματα εἶναι καὶ αὐτὰ συμβατικά, ὅπως καὶ οἱ λέξεις πού σχηματίζονται δι' αὐτῶν.

Θὰ ἐπανέλθω στὸ παράδειγμα «δένδρο», ὑπὸ τήν... σκιὰν τοῦ ὁποίου γράφονται καὶ τὰ ἀκόλουθα ἀπὸ τὸν κ. Γ. Μπαμπινιώτη (Θ. Γλῶ., σελὶς 118): «Ἡ σημασία “δέντρο” συνδέεται σταθερά, ἐκφράζεται καὶ ὑπάρχει γιὰ μᾶς μέσω μιᾶς συγκεκριμένης μορφῆς, τῆς μορφῆς /δένδρο/. Ἡ μορφή αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓναν συγκεκριμένο φωνολογικὸ συνδυασμό, τὸν συνδυασμὸ τῶν φωνημάτων δ.έ.ν.δ.ρ.ο μὲ τὴν σειρὰ (τάξι) πού ἐμφανίζονται στὸν συνδυασμὸ αὐτὸν τὰ συγκεκριμένα φωνήματα (δ,έ,ν,δ,ρ,ο). Ἡ μορφή (δένδρο) ἀποτελεῖ ὅ,τι ὁ Saussure ὀνομάζει ἀκουστικὴ εἰκόνα — ὁ ὅρος ἀκουστικὸ ἵνδαλμα θὰ ἀπέδιδε ἴσως καλύτερα τὴν ὕψῃ τῆς φωνολογικῆς μορφῆς — καὶ συνιστᾷ, ὅπως καὶ ἡ σημασία, ἐσωτερικὴ ὄντοτητα. Ἡ ἀκουστικὴ εἰκόνα εἶναι ἡ γνῶσις πού ἔχουμε γιὰ τὸ πῶς προφέρεται, πῶς ἐκφράζεται (μὲ φωνήματα) ὀρισμένη σημασία, κι' ὅχι οἱ ἴδιοι οἱ φθόγγοι πού προφέρουμε ὅταν χρησιμοποιοῦμε ὀρισμένη σημασία. Ἀκουστικὴ εἰκόνα καὶ σημασία ἀποτελοῦν ἀπὸ κοινοῦ τὸ γλωσσικὸ σημεῖο ἢ —χονδρικᾶ — τὴ λέξι, πού εἶναι ἐπίσης ἐσωτερικὴ γλωσσικὴ ὄντοτητα».

Θὰ σταθῶ λίγο ἐδῶ. Τὸ πρῶτο πού τίθεται σὰν ἐρώτημα εἶναι: ποιὸς λόγος ὑπάρχει γιὰ τὸν ὅποιον ὁ συγκεκριμένος αὐτός φωνολογικὸς συνδυασμὸς καὶ ἡ συγκεκριμένη τάξι (σειρὰ) πού ἐμφανίζονται τὰ φωνήματα δ,έ,ν,δ,ρ,ο μᾶς δίδουν τὴν ἀκουστικὴν εἰκόνα ἢ «ἵνδαλμα», ὅπως προτιμᾷ ὁ κ. Μπαμπινιώτης, τῆς σημασίας (ἐσωτερικῆς) «δένδρο»; Βεβαίως κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσας ἀπόψεως θὰ μπορούσε ἡ ἀκουστικὴ εἰκόνα τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀναφορᾶς, ἐν προκειμένῳ τοῦ δένδρου, νὰ ἦταν π.χ. οὐρανὸς ἢ τέχνη ἢ σεισμὸς κ.λ.π. Ποιὸς ὅμως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἐπιλέξῃ τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων; Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἀπόρριψη τοῦ αἰτιώδους καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ «ἐξωλογικοῦ-συμβατικοῦ» μᾶς ὀδηγεῖ σὲ ἀδιέξοδα τόσο στὴν ἐρμηνεία τῶν λέξεων ὅσο καὶ τὴν ἐρμηνεία τοῦ γλωσσικοῦ «συστήματος».

Γενικὰ περὶ φωνημάτων (φωνηέντων)

Ι. Ὅπως ἔγραψα («Δαυλός», τεῦχος 76/1988), τὰ ἡχητικὰ καὶ ὀπτικὰ ἐρεθίσματα ταξινομοῦνται σὲ τρεῖς κατηγορίες: Στὴν Γ' κατηγορία ἀνήκουν —ἔγραφα— οἱ ἡχοι-εἰκόνες πού ὀφείλονται στὸν ὑποστασιακὸ ἀνθρώπινο χῶρο. Ὁ ἄνθρωπος διὰ διαφόρων φωνημάτων καὶ κινήσεων (ἐκφραστικῶν) δηλώνει ἐκπληξή, θαυμασμό, χαρά, λύπη, ἐπιθετικότητα, ὀργή, φόβο, πόνο, ἀρρώστια, ἔρωτα, ἀρπακτικότητα κ.ἄ. Αὐτὲς οἱ ἀνθρώπινες φωνὲς πού συνοδεύονται πολλὰς φορὲς ἀπὸ κινήσεις ἢ συσπάσεις τῶν μυῶνων κ.ἄ. εἶναι περίπου «κοινὰ σήματα» τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀναγνωρίζονται σχεδὸν ὅμοια ἀπ' ὅλους, διότι ὑπάρχει καὶ πάλι ἓνας φυσικὸς δεσμὸς ἀνάμεσα στὸ σημαίνόμενο καὶ τὸ σημαῖνον, μιὰ «κοινὴ ἀκουστικὴ καὶ ὀπτικὴ ἀντίληψη».

Τὰ φωνήεντα γενικῶς δὲν ἔχουν ἀνάγκη, γιὰ νὰ παραχθοῦν, κανενὸς ἄλλου φωνήματος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σύμφωνα· καὶ παράγονται μάλιστα χωρὶς νὰ

συναντοῦν ἐμπόδια (γλώσσας, ὀδόντων, χειλέων, ρινός). Αὐτὴ ἡ ἀπόλυτη ἐλευθερία ἐκδηλώσεως τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεως ἐπιτρέπει καὶ τὴν ἐναλλαγή (μεταβολή) τοῦ ἐνὸς φωνήεντος μὲ ἄλλο, χωρὶς ἐξ αὐτῆς νὰ βλάπτεται τὸ νοηματικὸ περιεχόμενο τῶν ἀρχέγονων «μορφημάτων». Ὁ τρόπος ὅμως τῆς ἐκφορᾶς, δηλαδή τῆς «προσωδίας», στὰ φωνήεντα ἐρμηνεύει τὴν ἐπιθυμητή, σημασία πού θέλει ἐκάστοτε νὰ δώσῃ ὁ ὁμιλητής. Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία ἐπιλογῆς στὴν ἔνταση, χροιά, ἔκταση τοῦ ἤχου τῶν φωνηέντων μᾶς δίδει μιὰ ἐλαχίστη ποικιλία ἐννοιῶν, πού ὁ πανάρχαιος κάτοικος τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου ἦταν σὲ θέση νὰ ἀναγνωρίζῃ καὶ νὰ κατανοῇ ὡς κατάστασις τῆς «φρενός» (τῆς ἐνότητος σώματος — αἰσθημάτων — νοήσεως) τοῦ συνομιλητοῦ του. Ἡ ἐλάχιστη αὐτὴ ποικιλία, κατὰ φώνημα, ἐρμηνεύει καὶ τὴν ἐπιθυμητὴ διαφορὰ τῆς θέσεως (τάξῃ) τῶν φωνηέντων ἐντὸς τῆς φυσιολογικῆς σειρᾶς κατὰ τὴ δομὴ τῶν λέξεων τοῦ ἑλληνος λόγου.

Τὸ συμπέρασμα ἐκ τῆς μελέτης τῶν φωνηέντων εἶναι ὅτι αὐτὰ προσδιορίζουν ἐν πολλοῖς, πέραν τῆς πλαστικότητος τοῦ λόγου, τὴν ἰδιαίτερη ἔκφρασις δύο ὁμοίων λέξεων, τὴν ὁποία καὶ ἀποτυπώσαμε κατὰ τὴν γραπτὴ παράστασις τοῦ γλωσσικοῦ σημείου. Ἡ ὀρθογραφία ἐπομένως δὲν ἀποτελεῖ «*τυραννία τῆς γραφῆς*» (ὅπως εἶναι ἡ θέση τοῦ Saussure) ἀλλὰ ἀνάγκη συλλήψεως τοῦ νοηματικοῦ περιεχομένου τῆς λέξεως, τὴν ὁποία καταχωρίσαμε ἐντὸς τοῦ λεξιλογίου. Ὁρθογραφία εἶναι ἡ ὀρθὴ ἐπιλογὴ τῶν φωνημάτων, οὕτως ὥστε νὰ παρουσιασθῇ κατὰ τὴν ὀργάνωσιν (τάξιν) τῆς λέξεως τὸ ἐπιθυμητὸ νόημα. Ἐτσι τόσο ἡ ἐπιλογὴ τῶν φωνημάτων ὅσο καὶ ἡ φωνολογικὴ σειρὰ καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα δίδουν τὸ ἐπιθυμητὸ περιεχόμενο τῶν λέξεων πού ἀποτελοῦν τὸ γλωσσικὸ μας σύστημα. Ὑπενθυμίζω ὅτι: **κάθε γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι σύμβολο ὀρισμένων σημασιῶν**, εἶναι ἐπομένως ἀναγκαῖο γιὰ ἓνα συνολικὸ νόημα (ὀρισμὸ) πού ἐκφράζει ἡ λέξις νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ τὰ ἀντίστοιχα γράμματα καὶ ἡ σειρὰ. Καὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἀλλάξουμε τίποτα ἐκ τῶν δύο χωρὶς νὰ ἀλλάξουμε τὸ νόημα [π.χ. *τρέφω*, *τρέπω* (ἀλλαγὴ γράμματος) ἢ *τέρπω* (ἀλλαγὴ σειρᾶς)]: καὶ αὐτὸ ὄχι βεβαίως γιατί προσκρούει στὸ ...«γλωσσικὸ μας αἶσθημα», ἀλλὰ γιατί δὲν θὰ ἦταν δυνατόν ἡ γραμμένη λέξις, π.χ. *τρέφω*, νὰ ἀναλυθῇ στὸ νοηματικὸ τῆς ὀρθῆς περιεχόμενο ἀλλάσσοντας γράμματα ἢ σειρὰ. Αὐτὴ καὶ μόνο ἡσχέση ὀρθογραφίας καὶ νοήματος δίδει τὴν τεράστια σημασία τῆς. Στὸν Ἑλληνα λόγο ἡ ἐσωτερικὸ σύστημα τῆς γλώσσας μας ἡ ὁμιλία μὲ τὴν «προσωδία» τῶν λέξεων καὶ ἡ τάξις αὐτῶν ἐπέτρεπαν τὴν ὀρθὴ κατανόησιν τοῦ μηνύματος.

Ὅσο λοιπὸν αἰτιώδης εἶναι ἡσχέση σημασινομένου (ἀκουστικοῦ) καὶ σημαίνοντος, ἄλλο τόσο αἰτιώδης εἶναι καὶ ἡσχέση σημασινομένου καὶ ὀρθογραφίας (ὀπτικοῦ). Γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ ἡ ἱστορικὴ λεγομένη ὀρθογραφία δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθῇ ἀπὸ μιὰ φωνητικὴ —διότι ἀλλάζει τὸ νοηματικὸ (μὴ συμβατικὸ) περιεχόμενο τῆς γλώσσας. Αὐτὸς ὁ ὀρθογραφικὸς βιασμὸς (π.χ. τονικός) ἔχει ὡς στόχον τὴν ἐξαφάνισιν τῶν φοβερῶν μηνυμάτων πού περικλείουν οἱ λέξεις. Ἡ ὀρθογραφία δηλαδή δὲν πρέπει νὰ διασωθῇ χάριν ἐνὸς «τύπου» πού ἀπέκτησε μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, κάποιας ἀτομικῆς «φυσιογνωμίας», ἀλλὰ χάριν αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς γλώσσας.

Ἡ θέση καὶ ἐδῶ τῆς γλωσσολογίας εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ. Ὁ καθηγητῆς κ. Γ. Μπομπινιώτης γράφει [*Θεωρ. Γλωσσολογία*, σελὶς 119] σχολιάζοντας

τὸν F. Saussure [σημειῶνω ὅτι ἐντὸς τοῦ κειμένου διὰ ἀγκύλης καὶ ἀστερίσκου (★) θὰ σχολιάζω ὅ,τι θεωρῶ ἀναγκαῖο πρὸς τονισμό τῶν διαφορῶν]:

«Εὐλογία εἶναι ἡ ἀπορία σχετικὰ μὲ τὴν θέσι πού καταλαμβάνει στὴν διάρθρωσι — ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ — τοῦ γλωσσικοῦ σημείου ἢ γραφικῆ του παραστάσι. Προκειμένου δηλ. περὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἰσχύει ἡ ἴδια διάρθρωσι τοῦ γλωσσικοῦ σημείου ἢ μήπως πρέπει νὰ προβλεφθεῖ στὴ θεωρία τοῦ γλωσσικοῦ σημείου καὶ ὁ τρόπος γραπτῆς (διὰ γραμμάτων) δηλώσεως τῆς λέξεως ὅπως ἐρμηνεύεται καὶ ἡ προφορικὴ (διὰ φθόγγων) ἀντιπροσώπευσι τῆς ἀκουστικῆς εἰκόνας;

» Ἡ θέσι τοῦ Saussure στὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι ἀτελής καὶ ἀρνητικὴ γενικώτερα ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώριση κάποιας ἐσωτερικῆς ὑποστάσεως στὴ γραπτὴ παραστάσι τοῦ σημείου (λέξις). Μιλáει γιὰ “τυραννία τῆς γραφῆς” καὶ δέχεται ὅτι ἡ γραφὴ “δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὸ ἐσωτερικὸ σύστημα τῆς γλώσσας” παρὰ μόνον μὲ τὴν ἀπλὴ ἀπεικόνισί του. Στὸ λόγο [τὸ ἐσωτερικὸ σύστημα τῆς γλώσσας]... ὑπάρχει μόνον ἡ ἀκουστικὴ εἰκόνα, πού μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ μὲ μιὰ σταθερὴ ὀπτικὴ εἰκόνα (image visuelle). Οἱ θέσεις αὐτὲς τοῦ Saussure ἐξηγοῦνται ἐν μέρει ἀπὸ τὴν ἔμφασι πού σκόπιμα δίνει στὸν προφορικὸ λόγο ὁ Ἑλβετὸς γλωσσολόγος, ἐπιμένοντας στὴν συγχρονικὴ ἐξέταση τῆς γλώσσας καὶ ἀντιτασσόμενος στὴν προηγουμένη ἱστορικοσυγκριτικὴ σπουδὴ τῆς γλώσσας, πού στηριζόταν — γιὰ τίς παλιότερες τουλάχιστον γλώσσες — ἀποκλειστικὰ στὴ γραπτὴ παράδοσι τῶν γλωσσῶν. [★ Μέχρις ἐδῶ ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς ἡ «εὐλογία ἀπορία». Ἄς δοῦμε ὅμως ἂν ἡ ἀπορία αὐτὴ θὰ λυθῇ].

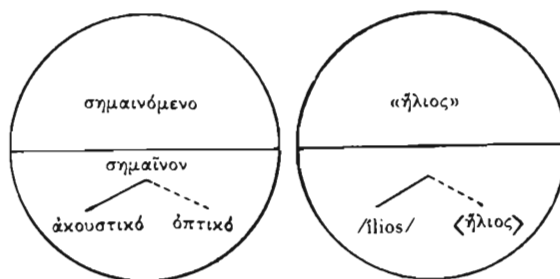
Πῶς ὅμως θὰ ἐρμηνευθῇ ἡ γνῶσι — ἐφόσον φυσικὰ γνωρίζουμε γραφὴ — πού ἔχουμε γιὰ τὴν ὀρθὴ γραφὴ (ὀρθογραφία) τῶν λέξεων τῆς γλώσσας; [★ Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζουμε γραφὴ καὶ ὀρθογραφία, ἀπὸ ἐδῶ ξεκινᾷ ἡ ἀνατροπὴ τῆς «εὐλογίας ἀπορίας»].

» Γιατί κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἔχουμε ἀντιγραμματικὲς δομὲς στὴ γλῶσσα, στίς ὁποῖες προσκρούει καὶ τίς ἀπορρίπτει τὸ γλωσσικό μας αἶσθημα [★ Γιατί ἀποκρούουμε τίς φωνολογικὲς βαρβαρότητες ἢ ἀντιγραμματικὲς δομὲς; εἶναι θέμα γλωσσικοῦ αἰσθήματος;] ὅπως λ.χ. συμβαίνει μὲ φωνολογικὲς δομὲς τοῦ τύπου /εθfiνi/ ἢ /iπonέγαι/ τὸ ἴδιο προσκρούει κι' ἀποκλείει “ὀρθογραφικὲς δομὲς” τῆς μορφῆς αἰφθύνο (ἀντὶ εὐθύνη) η κ ω γ α ι ν ο ι α (ἀντὶ οἰκογένεια) κ.τ.ῶ. [★ Γιατί ἀραγε πρέπει νὰ ἀποκλείονται, ἐάν δεχθοῦμε τὴ συμβατικότητα καὶ αὐτὲς οἱ «ὀρθογραφικὲς δομὲς»; Ἐάν δηλαδὴ μάθαιναν τὰ παιδιὰ στὰ σχολεῖα νὰ γράφουν τὴν οἰκογένεια η κ ω γ α ι ν ο ι α, δὲν θὰ εἴχαμε καὶ πάλι, ἐντὸς μερικῶν γενεῶν, μιὰ νέα ὀρθογραφία; Ὑπάρχει δηλαδὴ κανένας ἄλλος λόγος, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἐπιτρέψει αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ στὴν μορφή τῶν ἐλληνικῶν λέξεων; Ἡ εὐλογία ἀπορίας συνεχίζεται. Καὶ ὁ καθηγητῆς κ. Γ. Μπαμπινιώτης συνεχίζει].

» Ὅπως ἡ θεωρία τοῦ γλωσσικοῦ σημείου προβλέπει καὶ ἐρμηνεύει (διὰ τῆς σημασίας) τὴν γνῶσι μας γιὰ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ἀναφορὰ ἐνὸς γλωσσικοῦ σημείου (λέξεως), ὅπως ὁμοίως προβλέπει καὶ ἐρμηνεύει (διὰ τῆς ἀκουστικῆς εἰκόνας) τὴν γνῶσι μας γιὰ τὸ πῶς προφέρεται μιὰ λέξι, ἔτσι εἶναι λογικὸ νὰ ὑποθέσουμε ὅτι κάποιο συστατικὸ τοῦ γλωσσικοῦ σημείου θὰ πρέπει — στὴν περίπτωσι πού ξέρουμε νὰ γράφουμε μιὰ γλῶσσα — νὰ προβλέπει γιὰ τὴν γνῶσι πού ἔχουμε πῶς θὰ γράψουμε ὀρισμένο σημεῖο (λέξι). [★ Ὁ ἀναγνώστης ἂς ξαναδι-

βάση με προσοχή και ἄς σταθῇ στίς λέξεις «κάποιο», «θὰ πρέπει» καὶ «νὰ προβλέπη». Ἐδῶ ἀναζητοῦνται... ἐξωλογικὲς ἐπεμβάσεις γιὰ τὴν διαμόρφωση τῆς ὀρθογραφίας μιᾶς λέξεως. Ἄς δοῦμε τὴν συνέχεια].

»Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθῇ ὀπτικὸ ἵνδαλμα ἢ ὀπτικὴ εἰκόνα καὶ νὰ νοηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ σημαίνοντος ἥτοι:

Ἡ διακεκομμένη γραμμὴ τοῦ σχήματος δηλώνει ὅτι ἡ παρουσία ὀπτικοῦ ἵνδαλματος δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ· προϋποθέτει τὴν γνῶσι τοῦ σημειακοῦ συστήματος τῆς γραφῆς / ὀρθογραφίας. Ἐδῶ ἔγκειται καὶ ἡ προτεραιότητα τοῦ ἀκουστικοῦ σημαίνοντος·

»Ὅποιος γνωρίζει μιὰ γλῶσσα, γνωρίζει αὐτομάτως τὴν ἀκουστικὴ ἀντιπροσώπενσι κάθε σημείου (λέξης). Ἡ γνῶσι τῶν ὀπτικῶν ἵνδαλμάτων [★ὀρθογραφίας] εἶναι πρόσθετη γνῶσι, ἐμφανιζομένη μόνο κατὰ τὴν πρόσκτηση ὀρισμένου ὀρθογραφικοῦ συστήματος. Κι ἐδῶ πρόκειται γιὰ γνῶσι ὀρισμένων συμβατικῶν συνάψεων. [★ Φθάσαμε λοιπὸν καὶ γιὰ τὸ γραπτὸ λόγῳ στὴν συμβατικότητα. Ἡ λέξι βεβαίως «σύναψις», σημαίνει σύνδεση, ἔνωση, ἀλλὰ καὶ συνωμοσία... Ὁ ἀναγνώστης ἄς μὴν σκεφθῇ τὸ χειρότερο!].

»Ὅσο συμβατικὴ εἶναι ἡ σχέσι σημαιομένου - (ἀκουστικοῦ) σημαίνοντος, ἄλλο τόσο συμβατικὴ εἶναι καὶ ἡ σχέσι σημαιομένου καὶ ὀπτικοῦ ἵνδαλματος, ἐνῶ μεταξὺ ἀκουστικοῦ καὶ ὀπτικοῦ σημαίνοντος στὴ διαχρονικὴ ἐξέλιξι τῆς γραφῆς — τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, πού ἀποτελεῖ τὴν συνήθη ἐξέλιξι κάθε γραφῆς — ἡ σχέσι εἶναι ἐπίσης συμβατικὴ, δηλ. μὴ προβλέψιμη.

Τὴν παρεμβολὴ αὐτῇ, δηλ. τῶν ἐπίσημων γλωσσολογικῶν θέσεων στὸ θέμα πού ἤδη ἀνέπτυξα καὶ σχολίασα, τὴν θεώρησα ἀπαραίτητη, διότι τὸ θέμα τόσο τὸ ἀκουστικὸ τῆς λέξεως (σημεῖο) ὅσο καὶ αὐτὸ τῆς γραφῆς (ὀρθογραφία) στηρίζεται ἐπὶ τῶν φωνηέντων πού δίδουν τὴν «προσωδία» τῶν συμφώνων (ὅλων τῶν συμφώνων), ἐνῶ ταυτοχρόνως καὶ συμμετέχουν στὴ φωνολογικὴ σειρὰ καθορίζοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν ὀρθογραφία τῆς λέξεως (σημεῖου), δηλ. τὸ ἐπιθυμητὸ νόημά της.

II

I. Θὰ συνεχίσω δίνοντας τίς ἐμφυτευμένες «σημασίες» ἐντὸς τῶν φωνημάτων, τῆς φωνολογικῆς σειρᾶς δ, ἐ, n, d, r, o καὶ «δύναμις», οὕτως ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀντιληφθῇ ἐντελῶς τὴν αἰτιώδη σχέσι μεταξὺ τῆς μορφῆς «δένδρου»

καὶ τῆς φωνολογικῆς σειρᾶς *δ, έ, ν, δ, ρ, ο*: ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῆς ἀφηρημένης ἐννοίας «*δύναμις*» μετὰ τῆς φωνολογικῆς σειρᾶς *δ, υ, ν, α, μ, ι, ς*. Στὰ τεύχη 78 καὶ 79 τοῦ «*Δαυλοῦ*» (1988) ἔδωσα τὶς ἀναλύσεις τῆς φωνολογικῆς σειρᾶς «*δένδρο*» καὶ «*δύναμις*», ἐρμηνεύοντας ἐκ τῆς φωνολογικῆς σειρᾶς τὸ γράμμα «*Δ*». Ἐκ τῶν ὑπολοίπων γραμμάτων γνωστὰ ἐκ προηγουμένων δημοσιεύσεων ἦσαν στὴν τότε ἀνάπτυξη τὰ γράμματα «*Ρ*» καὶ «*Σ*» (τεύχη 72 καὶ 75/1988). Σήμερα θὰ δώσω τὰ ὑπόλοιπα γράμματα, ὥστε νὰ ἀποδειχθῇ πλήρως ἡ ὀρθότητα τῆς ἐρμηνείας ποὺ ἐδόθη καὶ στὶς δύο λέξεις, στηριγμένης ὅμως στὴν ἐρμηνεία τῶν φωνημάτων τὰ ὁποῖα σχημάτισαν τὴν φωνολογικὴ σειρὰ μετὰ τὴν ἀρχὴ τῆς αἰτιώδους σχέσεως. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ συμπληρωθῇ ἡ δημοσίευση τῶν ἀναλύσεων τῶν γραμμάτων *Ρ, Λ, Β, Σ, Ι, Τ, Δ* (τεύχη 72-79) καὶ ἀκόμη τῶν συμφώνων *Ν* καὶ *Μ*. Καὶ τέλος τῶν φωνηέντων *Α, Ο, Ε, Ι* (ποὺ θὰ ἀναπτυχθοῦν στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «*Δαυλοῦ*»).

Τὸ φάσμα τῶν σημασιῶν τοῦ «*Ν*»

«Τοῦ δ' αὖ νῦ τὸ εἶσω αἰσθόμενος τῆς φωνῆς τὰ "ἐνδον" καὶ τὰ "ἐντός" ὠνόμασεν ὡς ἀφομοιωὼν τοῖς γράμμασι τὰ ἔργα».

Πλάτων, *Κρατύλος* 427c

1. Ἐχῶ σχολιάσει πολλές φορὲς τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Πλάτων προσπαθεῖ ἀπὸ τὸν τρόπον ἐκφορᾶς τῶν γραμμάτων νὰ συμπεράνη, τί τὰ γράμματα ὑποκρύπτουν. Τὰ ἴδια ἐπομένως θὰ ἐπαναλάβω καὶ γιὰ τὸ «*Ν*». Ὅπως ὁμοῦς ἔχει γίνεαι ἤδη ἀντιληπτὸ, κάθε *φθογγόσημο** ἔχει πάντοτε κάποια ἀρχικὴ πηγὴ προελεύσεως, κάποιον δηλαδὴ «*φορέα*».

Ἄς δοῦμε τώρα ποιὸς εἶναι ὁ φορεὺς τοῦ συμφώνου «*Ν*». Ἐπαναλαμβάνω τακτικὰ ὅτι ὁ ἔλλοψ, ὁ θοὸς καὶ «*θεός*» θηρευτῆς, ὁ ὄρεσειβιος κάτοικος τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, κατοίκησε ὅπου ὑπῆρχε *λᾶς* (πέτρα) καὶ *αὐλὸς* (πηγή). Ὁ Ὀμηρος μᾶς λέγει ὅτι: οἱ κτηνοτρόφοι Κύκλωπες «*ῥέκεον ἐν σπήεσσι δι' ἄκριας ἡνεμοέσσας*» [Ὀδ. Ι 400: Κατοικοῦσαν σὲ σπήλαια στὶς κορυφὲς τῶν ἀνεμόδαρτες]. Στὴν *Θεογονίᾳ* ἡ Ρέα, γυναῖκα τοῦ Κρόνου, καταφεύγει στὴν Κρήτη, στὴν Λύκτον καὶ στὸ Αἰγαῖο βουνό, ὅπου κρύβει «*ἄντρον ἐν ἡλιβάτῳ*» τὸν υἱὸ τῆς Δίας [στίχ. 480-485]. Στὸν Ὀμηρὸ ἐπίσης συναντοῦμε τὴ λέξιν «*Νηὸς*» (ἢ *Νᾶφος* σὲ Λεσβία ἐπιγραφὴ) [Ἰλ. Α 39] ὡς κατοικία τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος: «*εἴ ποτε χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα*». Θὰ ἔλεγα ὅτι ἡ λέξιν «*νηὸς*» καὶ οἱ λέξεις *ἄντρον*, *σπέος*, *σπιδάς* καὶ ἡ (ἀργότερα) λέξιν *σπήλαιον* προσδιορίζουν τὰ ὀνόματα τῆς κατοικίας τῆς ἀνθρώπινης κατὰ τὴν πρώτην περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ ἔλλοπος θηρευτοῦ καὶ τοῦ κτηνοτρόφου Κύκλωπος.

Γιατὶ ὅμως ἀναζητῶ στὴν πρώτη τῶν «*θεῶν*» κατοικία ἢ στὴν κατοικία τοῦ ἔλλοπος θηρευτοῦ τὸ φθογγόσημο «*Ν*»;

2. Κατοικία (νηὸς) ἦταν τὸ σπήλαιο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ πανάρχαιος κάτοικος (*θεός*, *θοός*, *ἔλλοψ*, *κύκλωψ*) συγκέντρωσε γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὰ ὑπάρχοντά του, στὴν ἀρχὴ ὅπλα, δέρματα, οἰκιακὰ σκεύη, ἐργαλεῖα (π.χ. πέλεκυς), τὰ φονευθέντα θηράματα καὶ ἀκόμη ξύλα καὶ νερό. Ἀργότε-

* Θὰ χρησιμοποιῶ ἐφεξῆς τὸν μουσικὸν ὄρο «*φθογγόσημο*», διότι θεωρῶ ὅτι καὶ ὁ «*φθόγγος μετὰ σημασία*» ἔχει προσωδία, καὶ ἐπομένως εἶναι καὶ αὐτὸς ἡχος ὁμιλίας μετὰ χροιά καὶ διάρκειαν.

ρα δέ... Ἀλλὰ ἄς ἀφήσουμε τὸν Ὅμηρο νὰ μᾶς περιγράψῃ τὶ ὑπῆρχε στὸ ἄντρο τοῦ Πολύφημου [Ὁδ. Ι 216-224]: «Γρήγορα στήν σπηλιὰ φθάσαμε. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἦταν μέσα, γιατί βοσκοῦσε σὲ βοσκοτόπους τὰ παχειὰ γιδοπρόβάτὰ του. Μπήκαμε μέσα στὴ σπηλιὰ (*ἄντρον*) καὶ παρατηροῦσαμε τὰ πάντα. Τὰ τυροβόλια ἦταν γεμᾶτα τυριά. Καὶ στὸ κοῖλον ἐσώτερο μέρος τοῦ ἄντρου ἀρνιά μικρὰ καὶ κατσικάκια κλεισμένα χωριστὰ καὶ σὲ ἄλλο μέρος τὰ νεογέννητα. Κι' ὅλα τὰ δοχεῖα ποὺ ἄρμεγε μέσα ἦταν γεμᾶτα ἀπὸ τυρόγαλα, δηλαδὴ ἄρμεγοὶ καὶ γάβρες μὲ μαστοριὰ φτιαγμένα».

3. Ἡ νύχτα γιὰ τὸν ὄρεσεῖβιο ἔλλοπα, τὸ σκοτάδι, ἦταν κάτι τὸ ἐπικίνδυνο καὶ ὁ φόβος κατελάμβανε τὴν ψυχὴ του. Ἡ *Θεογονία* (στίχ. 211 καὶ μετὰ) μᾶς λέγει: «*Νύξ δ' ἔτεκεν στυγερὸν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν καὶ Θάνατον, τέκε δ' Ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον Ὀνειρώων ...δεύτερον αὖ Μῶμον καὶ Ὅϊζυν ἀλγινόεσσαν*». [Ἡ νύχτα γέννησε τὸν βδελυρό, τὸν γεμᾶτο μῖσος ὄλεθρο, τὸν φρικαλέο ποὺ γεμίζει τίς ψυχὰς ἀπὸ μαῦρο τρόμο θάνατο. Γέννησε ὅμως ἀκόμη τὸν ὕπνο μὲ τίς τόσες μορφὲς ὄνειρων, δίδυμον ἀδελφὸ τοῦ θανάτου. Καὶ ἀκόμη τ' ἀποκυήματα τῆς ζοφερᾶς καρδίας ποὺ φέρνουν θρήνους καὶ κλάματα].

Ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης τοὺς λόγους ποὺ ὁ ἔλλοπος ἄνθρωπος ἔδωσε τότε τεράστια σημασία στὴ νύχτα. Ἡ υπεράσπιση ἐπομένως τοῦ οἰκογενειακοῦ τοῦ χώρου καὶ τοῦ κόπου τοῦ ἦταν ἡ μεγάλη φροντίδα του. Στὸ χῶρο αὐτὸ γεννήθηκαν τὰ παιδιὰ του. Ἐδῶ ἀκούστηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ φωνὴ τοῦ νήπιου ποὺ βγήκε ἀπ' τὴν πρώτη του κατοικία, τὴν νηδύν (μήτρα), γιὰ νὰ βρεθῇ στὴ δευτέρῃ κατοικίᾳ τῆς οἰκογενείας του, τὸν νηόν (ναόν). Αὐτὴ ἡ φωνή, ὁ ὀξύς ἤχος τοῦ νήπιου, κρύβει τὸ κλειδί τοῦ φθογγόσημου «Ν». Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ «νήπιος» ἔλλοπος θὰ ξεκινήσῃ, γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὸν γύρω τοῦ χῶρο. Ἐκεῖ θὰ «*ναίει*» ὁ μικρὸς θεὸς καὶ θὰ «*νέμεται*» τὰ πρῶτα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς. Καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ δὲν εἶναι μόνο ἡ τροφή καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ καὶ ἡ γλῶσσα, αὐτὴ ἡ πρώτη «*λ α λ ι ἄ*» ποὺ θὰ διδαχθῇ. Πρωταρχικὸ μέλημα τῆς μητέρας του εἶναι νὰ τὸν κάνην ἱκανὸ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἄλλους τῆς οἰκογενείας. Ἡ *Θεογονία* μᾶς λέγει ὅτι ἀπὸ τοὺς θεοὺς, τοὺς πρῶτους ἀνθρώπους τῆς ἀθάνατης ἀνθρωπότητος, ἀνατράφηκαν καὶ διδάχθηκαν τὴ γλῶσσα, ὥστε καὶ κατὰ τὴν σωματικὴ ρώμη καὶ κατὰ τίς ἐπινοήσεις νὰ γίνουν ἱκανοὶ γιὰ ἔργα σπουδαῖα: «*οἱ δ' ἐξ ἀθανάτων θνητοὶ τράφεν αὐδήεντες, ἰσχύς δ' ἡδὲ βίη καὶ μηχαναὶ ἦσαν ἐπ' ἔργοις*» [στίχ. 142 κατὰ Κράτητα καὶ στίχ. 146].

4. Ἦδη ἔθεσα τὴν ἄρρηκτη σχέση τοῦ ἡχητικοῦ ἐρεθίσματος «Ν» καὶ τοῦ χώρου ποὺ ἔγινε ἡ κατοικία, ἡ ἐστία, τοῦ ἔλλοπος θηρευτοῦ. Καὶ εἶναι τελειῶς συνδεδεμένος αὐτὸς ὁ ἤχος «Ν» μὲ τὸ «*ναίω*» ποὺ σημαίνει κατοικῶ καὶ τὸ «*νέμω*» ποὺ σημαίνει διανέμω, κατὰ τὸ πρέπον, τὴν τροφή. Ἀπὸ τοὺς μικροὺς τώρα φθόγγους, ποὺ ἔγιναν καὶ ρίζες τῶν ἀρχέγονων λέξεων, σχηματίσθηκαν ἀργότερα οἱ λέξεις *νόμοι*, *νόστος* καὶ *νέμεις*, *νομή*, *νόμος*, *νόμισμα*, *νομός*, *νέμεις* κ.ἄ. ἐπίσης μὲ μεταφορικὴ σημασία, τίς ὁποῖες καὶ θὰ ἀναλύσω ἐν συνεχείᾳ. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσω ὅτι διὰ τοῦ φθόγγου «Ν» ἢ «*NE...*» σχηματίσθηκε ὑπὸ τοῦ θηρευτοῦ ἔλλοπος καὶ ἡ ρίζα «*NEF-*», ἡ ὁποία μᾶς ἔδωσε τὴ λέξη «*νεβρός*», τὸ νεογνὸ δηλαδὴ τῆς ἐλάφου - «*ἐλαφάκι*» [«*νεβρόν... τέκος ἐλάφιο ταχείης*»: Ἰλ. Θ 248]. Ἀκόμη ὁ ὀξύς ἤχος τῆς χορδῆς τοῦ τόξου, ἡ ὁποία κατασκευάσθηκε ὑπὸ τοῦ θηρευτοῦ ἐκ τῶν ἐντέρων τῶν μικρῶν ζώων ἢ τὸ πιθανώτερο

ἐκ τῆς ἐλάφου ἢ τοῦ «νεβροῦ», μᾶς ἔδωσε ὄχι μόνο τὸ ὄνομα «νευρά» ἢ «νευρή» γιὰ τὴ χορδὴ, [*ὅς οἱ εὐστρεφέα νευρὴν ἐν ἀμύμονι τόξῳ*· Ἰλ. Ο 464]: Διότι ἐκεῖνος (ὁ Ζεὺς) τοῦ ὅσπασε τὴν καλοστριμμένη χορδὴ στὸ τόξο τὸ ἐξαίσιον...], ἀλλὰ καὶ ἀργότερα χαρακτηρίσε ὡς «νεάτην» τὴν κατωτάτη τῆς μουσικῆς κλίμακος (οἱ ἄλλες ἦταν ἢ «μέση» καὶ ἢ «ὑπάτη»), ἀλλὰ ἀνωτάτην ὡς πρὸς τὸν τόνον τῆς φωνῆς τοῦ ἥχου.

5. Κατὰ τὴν ἀνάλυση τῶν λέξεων τοῦ λήμματος «N» θὰ μοῦ δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναπτύξω ἐν τῷ τόπῳ τους τὶς ἄλλες μεταφορικῆς σημασίες τοῦ συμφώνου «N». Θεωρῶ ὅμως εὐκαιρία νὰ ἐπανέλθω στὴ λέξη «δένδρο» (ἢ «/δendro/» τοῦ παραδείγματος τοῦ κ. Μπαμπινιώτη) καὶ νὰ ὑποδείξω στοὺς ἀναγνώστες καὶ ἀλί ὅτι δὲν ὑπῆρξε τίποτε τὸ «συμβατικὸ» κατὰ τὴν δημιουργία τῶν «Μουσειακῶν» λέξεων. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶρα τοῦ «N» ὁ ἀναγνώστης ἀντιλαμβάνεται, γιὰ τὸ γράμμα «N» στὴ λέξη δένδρο ἐρμήνευσα ὡς «ναίει» (κατοικεῖ) - «νέμεται» (διατρέφεται) εἰς «νάπην» (δασώδη κοιλάδα ἢ φαράγγι) κατὰ μεταφορικὴν σημασίαν ἐκ τοῦ «νέος (ἄνθρωπος)» πού κατοικεῖ στὸν νηόν (ναόν).

Τὸ φάσμα τῶν σημασιῶν τοῦ «M»

Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη-κλειδί, ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ξεκινῶ τὴν ἐρευνα γιὰ τὴν ἀνάλυση τοῦ φθογγόσημου «M», τὸ ὁποῖο δύναται νὰ ἐκφέρεται ὡς «Mῶ» ἢ «Μοο», «Mῦ» ἢ «MF» ἢ «ΜΟ» κ.λπ. Ἐς δοῦμε τὴ λέξη (Ἰλ. Ι 492 καὶ Β690): «...μάλα πολλὰ ἔπαθον καὶ πολλὰ ἐμόγησα» ἢ «... πολλὰ μογήσας Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης»· [δηλαδή: πάρα πολλὰ ἔπαθα καὶ βόγγηξα ἀπ' τοὺς πόνους... πολλοὺς βόγγους πέρασα, ὅταν κυρίευσα τὴν Λυρνησσὸν καὶ τὰ τείχη τῆς Θήβας]. Ἡ κρίσιμη λέξη εἶναι ἡ «μόγος», πού σημαίνει κακοπάθεια, μόχθος κ.λ.π., ἐκ τῆς ὁποίας παράγονται τὰ (ῥήμα) «μογέω», «μογερός» καὶ «μόγις». «Μογοστοκία» ἀποκαλεῖτο ὁ ἐπώδυνος τοκετὸς καὶ «Μογοστόκος» ἐλέγετο ἡ βοηθοῦσα τὶς γυναῖκες κατὰ τὸν τοκετὸ (Εἰλείθια) [Ἰλ. Λ 270: «μογοστόκοι Εἰλείθιαι, / Ἦρης θυγατέρες πικράς ὠδίνας ἔχουσαι,» = οἱ ὠδινόφορες τῆς Ἦρας θυγατέρες Εἰλείθιαι, πού ὀρίζουν τοὺς πικροὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ].

Γιὰ τὴ λέξη *μόγος* θὰ παρατηρήσω ἀμέσως ὅτι ἔχει σχηματισθεῖ ἀπὸ δύο φθογγόσημα, τὸ «ΜΟ» καὶ τὸ «ΓΟ». Ἔχουμε δηλαδή τὸν σχηματισμὸ μιᾶς λέξεως μὲ ἀρκτικὸ τὴν κραυγὴ πόνου «M...», ἡ ὁποία ὀφείλεται στὶς πληγές, πού, σάν ἔννοια γενικὴ, προκαλεῖ κάτι τὸ πολὺ ὀξὺ (ἴδε λήμμα Γ: «Δαυλὸς» τεῦχος 76/1988]. Στὸ παράδειγμα τοῦ «τοκετοῦ» αἱ Εἰλείθιαι ρίπτουν «βέλος ὀξὺ γυναικα δριμύ».

2. Ἡ ἱστορία τοῦ φθογγόσημου «M» ἀρχίζει καὶ αὐτὴ ἀπ' τὰ πανάρχαια χρόνια: εἶναι «κοινῶς παραδεκτὸ» ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού ὑποφέρει καὶ πονάει «μουγκρίζει», «οἰμώζει», «μογέει». Καὶ εἶναι «κοινὴ πεποιθήση» ὅτι: οἱ πόνου τοῦ τοκετοῦ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ὅλων τῶν πόνων. Αὐτὸς ὁ πόνος τοῦ τοκετοῦ (*μόγος*) ἐξ ἀρχῆς μέχρι καὶ τοῦ τέλους ἀσφαλῶς ἔμοιαζε ὡς μιὰ παρατεταμένη κραυγὴ, ἐνα Μμμ..., πού τελείωνε ἀσφαλῶς μὲ ἓνα Ααα..., γιὰ ν' ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ νηπίου Νη... Αὐτὴ ἡ κραυγὴ τοῦ τοκετοῦ, πού εἶναι καὶ ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἔδωσε στὴν γυναῖκα τὸ ὄνομα τῆς μητέρας (*Μα-τήρ*,

ὁ δωρικός τύπος τοῦ ὀνόματος). *Μ-ατήρ* εἶναι ἡ φέρουσα στὸν κόσμον μετ' ὠδίνες τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς θὰ συνεχίσῃ μετ' «οἰμωγὰς» τὴν ζωὴν του [«*ῥῶμ' ἔξεν τε καὶ ὦ πεπλήγετο μηρῶ*»] [Ἰλ. Μ 162: ἔβγαλε κραυγὴ πόνου καὶ χτυποῦσε τοὺς μηρούς του].

Ἀπὸ ἐδῶ ξεκινᾷ καὶ ἡ πορεία τοῦ φθογγόσημου «Μ» στὸν χῶρον τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου. Ἀπ' τὴν μητέρα ἀρχίζει τὸ νήπιον νὰ *μανθάνῃ* (ῥῆμα «*μα-ν-θ-άνω*», ἀπ' τὴν ρίζα *ΜΑΘ-*, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ οἱ λέξεις *μά-θ-ος*, *μά-θ-ημα*). Ἡ μητέρα, ἡ «*ΜΑ*», προκαλεῖ τὴν προσοχὴν τοῦ νηπίου, τὸ ὁποῖο θεώμενον αὐτὴν τὴν θαυμάζει καὶ *μανθάνει* νὰ ὁμιλεῖ. Τεράστια ἡ σημασία τοῦ ἔργου τῆς «*ΜΑ*» στὴν σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ νηπίου. Διὰ τοῦ «*μαστοῦ*» θὰ τὸ διαθρέψῃ καὶ διὰ τῆς ὁμιλίας θὰ τὸ *μάθῃ* νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν φωνὴν του ὥστε νὰ συνεννοηθῇ μετ' τὸν πατέρα του καὶ τοὺς ἄλλους τῆς οἰκίας. Ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῆς «*ΜΑ*» θὰ εἰσέλθῃ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς κατοικίας τοῦ «*ἐλλοπος*» καὶ ἀργότερα τοῦ «*κύκλωπος*» πατέρα του. Ἐκεῖ θ' ἀρχίσῃ νὰ ἀναπτύσσῃ τὶς ἰδιαίτερες ἀρετὲς τοῦ ὁ μικρὸς «*θεός*» (= ἔλλοψ ἢ κύκλωψ) τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ξεκινήσουν νὰ τίθενται οἱ βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ του ἐντὸς τῆς τελικῆς ἀγκάλης, τῆς πόλεως.

Στὸν φθόγγο «Μ» τὸ ἡχητικὸ ἐρέθισμα τὸ ἀκολουθοῦν οἱ πρῶτες εἰκόνες· καὶ ἐν προκειμένῳ τὸ μεγάλο συμβᾶν ποὺ ἀκολουθεῖ τὶς ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ, ἡ γέννηση. Ἡ οἰκογένεια, ἡ ὁποία θὰ συμπαρασταθῇ στὸν τοκετό, θὰ ἀποτυπώσῃ τὴν ὁδύνῃ τῆς γυναικὸς καὶ θὰ αἰσθανθῇ θαυμασμόν γιὰ τὴν ἰκανότητά της νὰ φέρῃ στὸν κόσμον ἕνα νέον ἄνθρωπον. Ἔτσι ὁ φθόγγος «*μά*» θὰ γίνῃ ὁ ἱερὸς ὄρκος. Ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀναφέρεται πάντοτε σ' αὐτὴν τὴν μητέρα, τὴν «*ΜΑ*», ποὺ τὸν ἔφερε στὸν κόσμον. Ἡ «*προσωδία*» τῶν φθογγόσημων θὰ καθησυχάσῃ τὰ βράδια τοὺς φόβους του καὶ θὰ τοῦ φέρῃ στὰ μάτια τὸν ἡρεμὸ ὕπνον. Αὐτὴ ἡ «*ΜΑ*» θὰ μεταδώσῃ τὴν ἀρχέγονη μουσικὴ κλίμακα στὸ νήπιον κοιμίζοντάς το καὶ θὰ εἶναι ἡ πρώτη «*Μοῦσα*», ποὺ θὰ διδάσκῃ διαρκῶς τὸν νέον ἄνθρωπον, ἐρμηνεύοντας συγχρόνως σ' αὐτὸν «*τὰ τ' ἔοντα πρὸ τ' ἔοντα τὰ τ' ἐσόμενα*», διότι πράγματι ἀπ' τὶς διηγήσεις τῆς μητέρας ὁ μικρὸς «*θεός*» μάθαινε τὸ μικρὸν τοῦ ἢ τὸ μεγάλο παρελθόν, ἡ μητέρα τοῦ ἐρμήνευε τὰ παρόντα καὶ τὸ παρότρυνε σὲ ἔργα ἱκανὰ ποὺ θὰ τὸν ξεχώριζαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἔτσι ἡ σωφροσύνη, ἡ γενναιοῦτης καὶ ἡ ἀπάντησις σ' ὅλα τὰ ἐρωτήματα τοῦ μικροῦ «*θεοῦ*» ὑπὸ τῆς μητρός του τὸν καθιστοῦσαν ἱκανὸ νὰ «*μαντεύῃ*» ἀργότερα καὶ αὐτὸς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν.

[Στὸ ἐπόμενο τεῦχος: Ἡ «ἀποκρυπτογράφηση» τῶν φωνηέντων]

Ὅλοι οἱ σκεπτόμενοι ἄνθρωποι ἀνεξαρτήτως ἡλικίας, κομματικῆς τοποθετήσεως, πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ, ἀκόμη καὶ ἐθνικότητος, ἂν δὲν ὑπάρχῃ τὸ ἐμπόδιο τῆς γλώσσας, ἐνδιαφέρονται νὰ διαβάξουν ἕνα περιοδικὸ σὰν τὸν «*ΔΑΥΛΟ*». Πληροφορῆστε τοὺς ποῦ θὰ τὸν βροῦν (βλ. ὁπισθόφυλλον): Νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι θὰ ἐξυπηρετήσετε τὴν προσωπικὴν τους ἀναζήτησιν μετ' τὴν πληροφορίαν σας αὐτή.

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Τί κόλλυβα τί κουφέττα!..

Ἡ φύση προστάζει τὴν ὑπαρξὴ τῆς οἰκογένειας. Ἡ λειτουργία τοῦ φυσικοῦ νόμου, τελεολογικὴ ἢ ὄχι, εἶναι κατηγορηματικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου: Τὰ ἀνώτερα εἶδη τοῦ ζωικοῦ βασιλείου γὰρ νὰ ἐπιβιώσουν (ὡς εἶδη μόνον, ἀφοῦ τὰ ἄτομά τους εἶναι ὅπωςδήποτε θνητά) εἶναι ἀναγκασμένα νὰ ἐξασφαλίζουν στὰ ἀνήλικα ἄτομα πού προστίθενται, ἀμέσως μετὰ τὴ γέννηση, στὸν πληθυσμὸ τους (καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπιζήσουν, ἕως ὅτου ἐνηλικιωθοῦν) τίς ἀνάγκες τους τίς ὑλικὰς καὶ νὰ μεταδίδουν σ' αὐτὰ τὴν «πεῖρα» τῶν ἐνηλίκων ἀτόμων — ἄλλως ἢ συνέχεια τοῦ εἶδους ὑποχρεωτικὰ διακόπτεται. Οἱ γονεῖς εἶναι οἱ φυσικοὶ ἀγωγοὶ μέσω τῶν ὁποίων μεταδίδεται στὸ νέο ἄτομο ἡ ἱκανότητα, ἡ δεξιότητα καὶ ἡ δυνατότητα ζωῆς πού «φέρει» τὸ εἶδος ὡς ἀπόκτημά του κατὰ τὴν μακραιώνη ἐξέλιξή του στὴ γῆ.

Δὲν εἶναι λοιπὸν θέμα «ἠθικὸ» ἀλλὰ θέμα φυσικῆς τάξεως καὶ ἀνάγκης ἢ ὑπαρξῆς τοῦ «οἴκου», τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας. Ἀκόμη καὶ ὠρισμένοι διανοητὲς πού ἀμφισβήτησαν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς οἰκογένειας (ὁ Πλάτων π.χ. στὰ νεανικὰ ἔργα του), ἢ ἀναθεώρησαν τὴν θέση τους αὐτὴ ἀργότερα ἢ αἰσθάνθηκαν τὴν ἀμεση ἀνάγκη νὰ ὑποδείξουν κάποιο ὑποκατάστατό της (π.χ. τὴν «πολιτεία»). Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰδικὰ στοῦ ἀνώτερο εἶδους τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, τὸν ἄνθρωπο, ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ οἴκου καλύπτει ὄχι μόνον

τὸ αἶτημα τῆς ἄνετης βιολογικῆς ὠριμάσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου πού ἔρχεται στὸν κόσμον, ὄχι μόνον τὸ αἶτημα τῆς ὀρθῆς «ἐκγυμνάσεως» τοῦ ἀπὸ τὸν γονέα ὥστε γρηγορώτερα νὰ γίνεταί ἱκανὸς πρὸς ἐπιβίωσιν, ἀλλὰ, κυρίως, τὸ αἶτημα τῆς ὁμαλῆς μεταβιβάσεως τῆς γνώσεως, τῆς σοφίας καὶ τῶν ἐμπειριῶν πού ἀπέκτησαν οἱ προγενέστεροι ἄνθρωποι. Ἡ μητέρα-γυναῖκα ἢ ὁ πατέρας-ἄνδρας δὲν μεταδίδει στὸν γόνον τοῦ μόνο τὴν ἀτομικὴ του πεῖρα (ὅπως π.χ. ἡ μητέρα-ἄλεπού, ὅταν ἐκπαιδεύῃ τὸ ἀλεπόπουλό της στὸ πῶς νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ ἢ νὰ συλλάβῃ τὸ θήραμα), ἀλλὰ τοῦ μεταγίζει τὴν παράδοση, τίς συγκεντρωμένες γνώσεις τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν. Ἡ «γονικὴ παιδεία» εἶναι ἡ μέγιστη δυνατὴ καὶ ἀναγκατάστατη προικοδότηση στοῦ νέου ἄνθρωπο — καὶ καμμιὰ ἄλλη «παιδεία» (τῆς κοινωνίας ἢ τῆς πολιτείας) δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ὑποκαταστήσῃ.

Αὐτό, πού ἴσως σήμερα φαίνεται — λόγῳ τῆς γενικῆς ἐκτροπῆς τῆς ἀνθρώπινης νοήσεως ἀπὸ τὸν Λόγον — ὡς ὑπερβολικὸ ἢ ἐξεζητημένο, ἦταν σαφέστατο καὶ αὐτονόητο σ' ἄλλες ἐποχὰς μὲ πολιτισμὸ ὑγιῆ, δηλαδὴ ἐναρμονισμένο πρὸς τὸ φυσικὸ γίνεσθαι. Στὶς ἀναλύσεις πού δημοσίευσε καὶ θὰ δημοσιεύσῃ ὁ «Δαυλὸς» γὰρ τὴ γλῶσσα εἶδε ὁ ἀναγνώστης καὶ θὰ δῇ ὅτι οἱ βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ πού θεμελιώνονται πάνω σὲ βασικὰς ἐννοιὰς ὅπως ἡ μνήμη, ἡ μῆ-

τις (σκέψη), ή «μ-ούσα», ή μ-αντεία (έλλογη πρόβλεψη), ή μ-άθηση κ.λπ. ονομάζονται με λέξεις τών όποιών τó άρκτικό γράμμα (μ) προέρχεται από τήν **μᾶ**, τόν άρχέγονο τύπο τής λέξεως **μάτηρ**. 'Η μητέρα λοιπόν, ή μ-άνα, αύτή είναι πού προσφέρει τήν πρώτη και βασική και προσδιοριστική μ-άθηση για τή σκέψη και τήν πρακτική πού θά άκολουθήση τó τέκνο της ένηλικιούμενο· με πρώτιστο και άναντικατάστατο μέρος τής κληροδοσίας της τή **γλῶσσα**, αύτό τó α και ω τής μαθήσεως, τή μέγιστη δυνατή πνευματική κατάκτηση και «έκγύμναση» πού μπορεί νά προσφερθῇ στο άλλογο πλάσμα, εκείνη άκριβώς πού θά τó μετατρέψῃ από ζωο σέ έλλοπα, έλλογο, όμιλούντα — με μιᾶ λέξη σέ συνείδηση· τήν «**μητρική**» του γλῶσσα — έτσι τή λέμε και σήμερα, χωρίς όμως νά συλλαμβάνουμε τó τεράστιο βάρος τής φράσεως αύτῆς.

Σήμερα, πού, όπως φαίνεται, κάποιος κακοποιός δαίμονας «**χτυπᾷ**» τόν ανθρώπινο έγκέφαλο και τού προκαλεῖ αύτή τή σύγχρονη «**παράνοια**», τήν φοβερή αύτή και τυφωνική «**τρικυμία έν κρανίῳ**» — πού πιθανώτατα έν τέλει θά τόν καταποντίσῃ στο έρεβος — μέσα στήν γενική καταστροφή ό **φυσικός** (κι όχι «**συμβατικός**», όπως μᾶς άρέσει νά τόν φανταζώμαστε και νά τόν λέμε) θεσμός τής οίκογένειας, θεσμός-προϊόν τής κατά φύσιν ζωῆς και ανάγκης, φθείρεται, βάλλεται, συκοφαντεῖται, έξασθενεῖ, σβήνει. Γυναῖκες άρνοῦνται τήν οίκογένεια (και τήν ἴδια τή θηλυκή φύση τους, τó μητρικό ένστικτο: μιᾶ άκόμη άπόδειξη τής φυσικότητας - μη συμβατικότητας τού θεσμοῦ) και προ-

σχωροῦν σέ ἄρρωστες, άφύσικες, διάστροφες άντιλήψεις ή γελοῖους τρόπους ζωῆς (με έπακόλουθο φυσικό τήν άμετρη, τραγική κι άνομολόγητη δυστυχία τους)· ἄνδρες-«**πατέρες**» δέν είναι πατέρες-άρχηγοί παρά μόνο τυπικά· παιδιά άποκόπτονται ή εκβάλλονται πρόωρα από τó οικογενειακό περιβάλλον και βουλιάζουν στόν τάρταρο τής άνυπαρξίας· όλόκληρη ή έξουσιαστική προπαγάνδα, όλα τά «**πρότυπα**» πού χαλκεύονται και προβάλλονται στήν λαμπερή έξουσιαστική βιτρίνα, γελοιοποιούν τόν ιερό οίκο, ταπεινώνουν τήν ἁγια μητρότητα, μαγαρίζουν τή σεπτή πατρότητα· «**θεσμοί**» και «**νόμοι**» εκτροποι συμβάλλουν με όλα τά μέσα στήν εκπτώση και κατάργηση τού πρώτου «**κυττάρου**» τής ανθρώπινης κοινωνίας· και πάνω άπ' όλα «**ήγέτες**» λουστριασμένοι με τά πιό λαμπερά βερνίκια πού κατασκευάζουν οί μηχανισμοί προβολῆς τής διεθνούς έξουσίας προσφέρουν με τó «**παράδειγμά**» τους τήν τελευταία ἴσως έν ζωῇ ύπηρεσία τους στόν άχόρταγο και άνθρωποφάγο θεό-Μολώχ πού τούς άνέδειξε και τούς στήριξε: Μετά τήν καταστροφή τής οίκονομίας, τής παιδείας, τής διοικήσεως, τού ήθους, τής γλώσσας, άκόμη τού ανθρώπινου έγκέφαλου ως εργαλείου έλλογης προσεγγίσεως τής πραγματικότητας, προσφέρουν, λέγω, με τó «**παράδειγμά**» τους τήν έσχατη εκδούλευση πρós τó Πνεῦμα τής Παράκλησης, πού βασιλεύει πιά παντοδύναμο και κυβερνᾷ ως άπόλυτη έξουσία τόν κόσμο μας: Τήν γελοιοποίηση, τόν μηδενισμό, τήν διαγραφή, τήν μίανση τού 'Ιεροῦ τής Οίκογενειακῆς Ζωῆς...

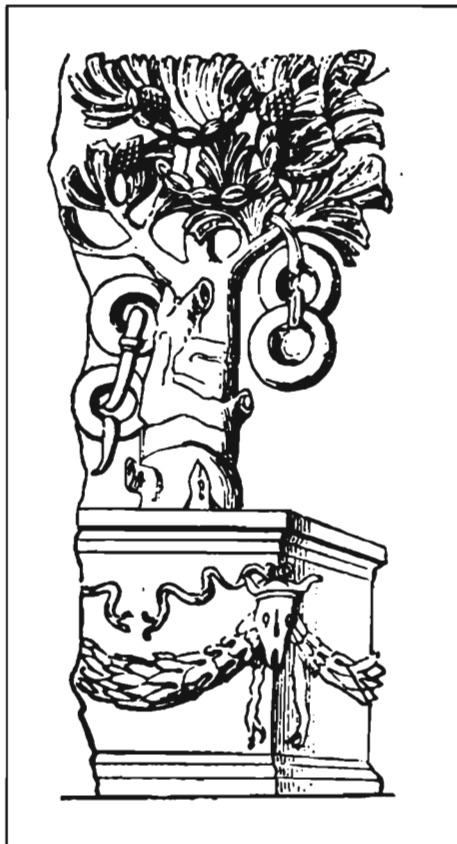
Μετέωρος

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΓΑΤΣΙΑΣ

Συγκριτική θεολογική προσέγγιση μεταξὺ τοῦ Γιαχωβᾶ καὶ τοῦ Διὸς

Α. Σύντομα, λίγα προλεγόμενα

Ἡ συνταρακτική ἀποκάλυψις ὅτι ὁ Γιαχωβᾶς τῶν Ἑβραίων εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ζεὺς τῶν Ἑλλήνων («Δαυλός», τεῦχος 80-81) τοῦλάχιστον ἀπὸ ἐτυμολογικῆ ἀποψη, εἶναι πλέον ἓνα γεγονός. Προαναγγείλαμε ἤδη στὸ προηγούμενο ἄρθρο, ὅτι θ' ἀσχοληθοῦμε σφαιρικά μὲ τὴν γενικότερη σύγκριση ἀνάμεσα στὸν Γιαχωβᾶ καὶ τὸν Δία. Ἡ θεολογικο-συγκριτικὴ διερεύνηση ἀνάμεσα στὸν Γιαχωβᾶ καὶ τὸν Δία εἶναι ἓνα ἀκόμα σκαλοπάτι γιὰ τὴν προώθηση τῆς ἐρευνᾶς μας σ' ἓναν χῶρο, πού ποτὲ μέχρι σήμερα δὲν βάδιζε κανένας, ἔνεκα τοῦ ὅτι — ὅπως θὰ δοῦμε — ὑπῆρχαν κωλυσιεργὰ συμφέροντα ποικίλα, ὥστε, κι ἂν ἀκόμα κάποιος ἐρευνητὴς φαντάζονταν ἢ ἀνακάλυπτε κάτι σχετικό, πολὺ δύσκολα τὸν ἄφηναν νὰ συνεχίσει. Στὴν καλύτερη περίπτωση τὸν ἀγνοοῦσαν (καὶ θ' ἀναφέρουμε ἑκατοντάδες τέτοιους μεγάλους ἀγνοημένους στὴν συνέχεια τῶν ἁρθρῶν μας μαζὶ μὲ τὰ περιφρονημένα λαμπρά τους ἔργα), τὸν εἰρωνεύονταν, τοῦ φίμωναν τὸ στόμα γιὰ πάντα (ἢ τοῦλάχιστον ἡλπίζαν, «γιὰ πάντα»). Τὸ κατεστημένο τοῦ Διεθνoῦς Φοινικισμοῦ (ἀδελφάκι τοῦ πασιγνωστοῦ κατεστημένου στὸν ἐπιστημονικὸ τομέα, πού ἔχει κάνει λαμπρὰ ἀνδραγαθήματα ἰδιαίτερα στοὺς τομεῖς: Ἱστορία-Γλωσσολογία-Θεολογία-Κοινωνιολογία-Ψυχολογία κ.ἄ. συναφεῖς), ἔχει πῖσω του χιλιετηρίδες ὀλόκληρες πλα-

*Βωμός τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς στὸ ἱερὸ ἄλσος τῆς Ἰλίου. Τὰ ἀντίστοιχα ἑβραϊκὰ «βαμᾶ» καὶ «ἀσ-
ήρα» ἐθεωροῦντο ἀνίερα.*

στογράφησης τῆς ἱστορίας καὶ συσκό-
τισης τῆς ἐπιστήμης. Ἄς δοῦμε ἀπὸ
θεολογικὴ ἀποψη λοιπόν, ἂν ἡ ταυτό-
τητα τοῦ Γιαχωβᾶ μὲ τὸν Δία εἶναι τό-
σο ἰσχυρὴ καὶ οὐσιαστικὴ ὅσο εἶναι ἡ
ἐτυμολογικὴ τους ταύτιση.

Β. Τὸ «Χόλλυγουντ» τῆς Ἀμερικῆς

Κανένα προάστιο οποιασδήποτε μεγαλούπολης σ' ὅλο τὸν κόσμο δὲν εἶναι τόσο γνωστὸ διεθνῶς ὅσο τὸ μικρὸ προάστιο τοῦ Λὸς Ἀντζελες (τῆς πόλης τῶν... Ἀγγέλων) τῶν Η.Π.Α. Τὸ Hollywood (τὸ «Ἅγιο Δάσος») μὲ 40.000 κατοίκους — κυριολεκτικὰ ἰνδάλματα καὶ ἀντικείμενα λατρείας» δισεκατομμυρίων θεατῶν σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο οἱ stars (ἀστέρια) του — ἀποτελεῖ τὸ Πάνθεον¹ τῶν ζωντανῶν θεῶν τοῦ σύγχρονου εἰδωλολατρικοῦ μας κόσμου.

Γ. Οἱ «ντίβες» τοῦ Χόλλυγουντ

Ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀγνοεῖ τὸν χαρακτηρισμὸ «ντίβα» (dīva) ποὺ δίνεται στὰ πιὸ λαμπρὰ θηλυκὰ ἀστέρια, τίς πιὸ περίφημες stars; Σήμερα δέ, στὴ νεοελληνική μας γλῶσσα, ἡ λέξη αὕτη «ντίβα» λέγεται περιπαικτικὰ σὰν χαρακτηρισμὸς κάποιου ξεμυαλισμένου θηλυκοῦ, ποὺ «τὰ μυαλά του εἶναι πάνω ἀπ' τὰ μαλλιά του», τὸ παίξει δηλαδὴ ντίβα... Ἡ λέξη τούτη προέρχεται ἀπ' τὰ βάθη τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς καὶ τὴ συναντοῦμε πάρα πολλὰ φορὲς στὶς πινακίδες τῆς Γραμμικῆς Β, ὡς «ΔιFία»². Ἡ ΔιFία εἶναι ἡ ἀντίστοιχη θήλεια θεότητα τοῦ Διὸς καὶ σημαίνει κυριολεκτικὰ «Θεά»³. Ἐν προκειμένῳ δὲ τὴν Μεγάλῃ Θεᾷ τῆς Κρήτης⁴ ποὺ ταυτίζεται ἀπόλυτα, δηλαδὴ οὐσιαστικὰ καὶ ἐτυμολογικὰ, μὲ τὴν Διώνη⁵ (γυναῖκα τοῦ Δωδωναίου Διὸς), τὴν λατινικὴν Diana⁶ (τὴν Ἀρτέμιδα), τὴν Δέα ἢ Γαῖα, Γῆ-Μητέρα (Δή-μητρα), ἄλλῃ παραλλαγὴ τοῦ Γέου-,⁷ Δέου-, Δι-πά-τυρου (Θεοῦ Πατέρα), δηλαδὴ τοῦ Δι-ὸς σύμφωνα μὲ τὸν Ἡσύχιον τὸν Ἀλεξανδρέα, ὁ ὁποῖος στὸ πολὺτιμο λεξικὸ του ἀναφέρει: «Οἱ Πελαγοὶ καλοῦσι τὸν θεόν: Διπάτυρον». Καὶ στὴ σύγχρονη Ἀλβανικὴ γλῶσσα διασώζεται αὐτὸς ὁ τύπος, π.χ. στὶς λέξεις γιὰ τὸν Θεὸ **Perendi** (ἄνευ ἄρθρου) καὶ **Perendia** (μετ' ἄρθρου). Διασαφηνίζω σχετικὰ ὅτι per- εἶναι ὁ «Πατήρ» στὰ Ἀλβανικὰ καὶ di ὁ Θεός, ὁ Δί-ας. Ὅποτε: **Per-di**, Πατέρας-Δίας καὶ **Per-en-di**: Πατέρας - εἶναι - ὁ Δίας.

Δ. Ὁ Δίας εἶναι ὁ Θεός

Ἔχουμε μιλήσει ἤδη γιὰ τὴν πλήρη καὶ σαφῆ ἐτυμολογικὴ ταύτιση τῆς λέξεως *Zeús* μὲ τὴ λέξη Θεός. Ὑπενθυμίζουμε σχετικὰ ὅτι ὁ τύπος *Zeús* προέρχεται ἀπὸ τὸν τύπο *Sdeús* ποὺ στὰ Βοιωτικὰ συναντᾶται ὡς *Δεύς*⁸. Στὰ Λατινικὰ ὁ ἴδιος τύπος εἶναι *Deus*, δηλαδὴ Θεός. Στὶς λατινογενεῖς γλῶσσες *Dio*, *Dios*, *Dieu* κτλ. Ὁ ἀντίστοιχος τύπος στὰ ἀρχαῖα ἰνδικὰ εἶναι *Dyaus* (προφορά: «Ντγιαοὺς» μὲ σημασία πλατύτερη «Οὐρανός» καὶ «ἡμέρα»). Ἀνάλογο ἀκόμα καὶ τὸ Λατινικὸ *Iupiter* (ὀρθότερα "*Juppiter*"), ἰσοδύναμο τοῦ Ἑλληνικοῦ *Zeῦ Πάτερ*, ποὺ στὴν ὀνομαστική, σὰν ὄνομα, στὰ ἀρχαῖα Ἰνδικὰ κάνει *Dyaus-Pita* («Ντγιαοὺς-Πιτᾶ») μὲ σημασία «ὁ Πατέρας Οὐρανός». Στὰ Λατινικὰ πάλι ὁ τύπος *diespiter* ὑποδηλώνει στὸ πρῶτο τοῦ συνθετικῶ *dies* καὶ τὴν «ἡμέρα». Στὰ Ἰλλυρικὰ ἔχουμε τὸν τύπο «*Δειπάτυρος*». Στὴ γενικὴ πτώση ὁ Ἑλληνικὸς τύπος «Διός» ἦταν «*Δι-Φός*», ἀντίστοιχο τοῦ ἀρχαίου Ἰνδικοῦ *Divah* (Ντιβάς), ἀπ' ὅπου ἀνάλογοι τύποι στὸ Διὸς ἢ Διές: *Δισκουρίδης*, *Διείνυσος*. Στὴ δοτικὴ ὁ τύπος Διὶ κάνει στὰ ἀρχαῖα Ἰνδικὰ *Divi* (Ντιβί). Στὴν αἰτιατικὴ πτώση συναντοῦμε στὸν Ὅμηρον τὸν τύπο «*Ζήν*» μὲ διαλεκτικὴ παραλλαγὴ *Zān* καὶ μεταγενέστερα *Ζήνα*, *Ζηνός*

κατὰ τὰ μῆν, μηνός κτλ. Μεταγενέστερος τύπος εἶναι τὸ «Δία», ἀνάλογο τοῦ μεταγενέστερου τύπου τῶν ἀρχαίων Ἰνδικῶν *divam*. Συναφές μὲ τὰ προηγούμενα εἶναι καὶ τὸ ἀρχαῖο Ἰρλανδικὸ *die*, ποὺ σημαίνει «ἡμέρα», τὸ λατινικὸ *in-diu*, ποὺ σημαίνει «σήμερα», τὸ Ἀρμενικὸ *tin* (ἡμέρα), τὸ ἀρχαῖο ἄνω-Γερμανικὸ *Zio*, τὸ ἀρχαῖο Νορδικὸ *Tyr* (ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ πολέμου «Θεός»). Ὁμοίως τὴν ἔννοια «Θεός» τὴν ἀποδίδουν τὰ: Λατινικὸ *dinos* καὶ Λιθουανικὸ *dievas*. Πρέπει ἐδῶ νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ περίφημος Χόφμαν στὸ σύγχρονο ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τοῦ τῆς Ἑλληνικῆς συνάπτει μὲ τὶς λέξεις *Δίος*, *Ζεὺς* κτλ. τὴ λέξη «δῆλος» (φανερὸς)⁹. Τὸ «*δῖος*» σημαίνει «θεϊκός», καὶ στὸ θηλυκὸ γένος εἶναι «*δῖα*». Ἀκριβῆ ἀντίστοιχα στὰ ἀρχαῖα Ἰνδικὰ *Diviyah* (Ντιβιγιάς), ὁ Οὐράνιος, καὶ στὰ Λατινικὰ *dius* (ντίους, θεϊκός). Τὸ θέμα συνάπτεται ἀκόμη μὲ τὸ ριζικὸ τῶν τύπων *ἐνδιος* (*ἐνδιFJος*, «στὸ μέσον τῆς ἡμέρας») καὶ *εὐδιος* (*εὐ-διFος*, «χαρούμενος»). *Εὐ-δῖα* εἶναι ἡ χαρούμενη ἡμέρα. Καὶ στὰ ἀρχαῖα Ἰνδικὰ *Sudivah* («Σουντιβάς» λέγεται ἐκεῖνος ποὺ ἔχει περάσει μιὰ χαρούμενη ἡμέρα). Στὰ Λατινικὰ παρόμοια λέξη τὸ *tri-duom*.

Ε. Τί φανερώνει ἡ «Φανερή» (Δῆλος);

Ἡ λέξις *Δῆλος* εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὶς *Δῆλ-* καὶ *-ός*, τὴν κατάληξη. Ἀρχαιοτάτη προφορὰ τοῦ «*Δῆλ*» ἦταν «*Del*». Αὐτὸ τὸ «*Del*» τὸ συναντᾶμε στὴ σημερινῇ Ἀλβανικῇ λέξει *djell*, ποὺ σημαίνει «ἥλιος». Ἄν ἀφαιρέσουμε ἀπὸ τὴ λέξη *djell* τὸ ἡμίφωνο «*j*», τότε θὰ ἔχουμε τὸν ἀρχαιότερο τύπο τῆς λέξης *dell*, ποὺ τὸν συναντᾶμε καὶ *del*. Τὸ μακρὸν *e* τῆς λέξης *del* διαλύεται, ὅπως εἶναι γνωστὸ, σὲ δύο *e* καὶ στὴν λέξη *deel* μπορεῖ νὰ ἔχουμε ἀνάμεσα στὰ δύο *e* τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἡμιφώνου *j*, δηλαδὴ *d-e-j-e-l* μὲ τὴν αὐτὴ σημασίαν τοῦ «ἥλιος». Συναφές τὸ Ἑλληνικὸ «*δείελος*», ὅπου τὸ ἡμίφωνο *j* μεταβλήθηκε στὸ συγγενικὸ του *i*. Ὅταν ἡ προφορὰ τοῦ *ei* στὰ Ἑλληνικὰ συνέπεσε μὲ τοῦ *i*, τὸ «*δείελος*» προφέρθηκε «*δίελος*». Τὸ γεγονός αὐτὸ τὸ παρατήρησε καὶ ὁ Ἰ. Πανταζίδης¹⁰ τονίζοντας γιὰ τὴ λέξη «*Δῆλος*» τὴν «*συγγένειαν τῆς λ. πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν diel ἢ djel, ὅπερ ἐστι ἥλιος*». Ἡ λέξη «*δείελος*» βρίσκεται καὶ στὸν Ὅμηρον τόσο σὰν ἐπίθετο μετὰ τὸ «*ἡμαρ*», ὅσο καὶ σὰν οὐσιαστικόν. Ἔτσι ὁ ποταμὸς Σκάμανδρος λέει στὸ Ἀπόλλωνα:¹¹ «*ὦ πόποι, ἄργυρότοξε, Διὸς τέκος, οὐ σύ γε βουλὰς εἰρύσας Κρονίωνος, ὃ τοι μάλα πόλλ' ἐπέτελλεν Τρωσὶ παρεστάμεναι καὶ ἀμύνειν, εἰς ὃ κεν ἔλθῃ δειέλος ὀψὲ δύνων, σκιάσῃ δ' ἐρίγῳλον ἄρουραν*»¹². Καὶ στὴν Ὀδύσσεια συναντᾶμε τὴ φράση «*ἦδη γὰρ καὶ ἐπήλυθε δειέλον ἡμαρ*». Ὁ δὲ ἀστρονόμος Ἀρατος χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη *ἐπιδείελος* μὲ τὴν σημασίαν «*δειλινός*»: «*Ἡ Δίκη πρόπαλαι ἐπιδείελος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κατήρχετο*».

Μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι αὐτὸς ποὺ ἔπλεε πρὸς τὴ νῆσο Δῆλο ἀπ' τὰ δυτικὰ τὴ στιγμή ποὺ ἀνέτελλε ὁ ἥλιος, ἢ ἀπ' τ' ἀνατολικά τὴ στιγμή ποὺ ἔδυε ὁ ἥλιος, τὴν ἐβλεπε νὰ φλέγεται ὁλόκληρη ἀπ' τὶς ἀναυγείες τοῦ ἀνατέλλοντος ἢ δύοντος ἡλίου, πρᾶγμα ποὺ καὶ σήμερα εἶναι ἓνα μεγαλοπρεπέστατο θέαμα. Ἐπειδὴ ἀκόμα, ὅταν πλησιάζῃ κάποιος τὴ νῆσο μὲ καράβι, νομίζει ὅτι τὸ νησί κινεῖται πρὸς αὐτὸν κι ὅχι αὐτὸς πρὸς τὸ νησί, γεννιέται μιὰ ὁπτική ἀπάτη, ποὺ κι ὁ Πίνδαρος¹³ τὴν εἶχε παρατηρήσει: «*Ἦν γὰρ τοπάρριθε φορητὰ κυμάτεσσιν παντοδαπῶν τ' ἀνέμων ριπαῖσιν*». Ἀς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Ἱερὴ νῆσος Δῆλος θεωροῦνταν ἀκόμα σὰν τὸ νησί τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνα, τοῦ κατ' ἐξοχὴν δηλαδὴ θε-

οὔ τοῦ Ἡλίου, στοὺς ἀρχαίους "Ελληνες. Γι' αὐτὸ καὶ στοὺς ὕμνους πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τραγουδοῦσαν:¹⁴ «ὦ Ἀπόλλωνα, πολλοὶ εἶναι οἱ ναοὶ σου καὶ πολλὰ τὰ ἱερά σου σύδεντρα· ὅλες οἱ βίγλες κι ὅλες οἱ βουνοκορφές σου εἶναι ἀκριβές, κι ὅλα τὰ ποτάμια πού χύνονται στὴ θάλασσα· μὰ ἀπ' ὅλα πιὸ ἀκριβὴ σου εἶναι ἡ Δῆλος...».

Ὁ ἴδιος ὁ Ὅμηρος εἶχε σκλαβώσει κάποτε τὰ πλήθη στὸν μεγάλο διαγωνισμό πού ἔγινε στὸ πανηγύρι τῆς Δήλου¹⁵: «Ναί, ἄς ἔχουν καλὴ ἰδέα ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις. Χαίρετε, κορίτσια τῆς Δήλου. Ἄς μὲ θυμᾶστε καὶ ὑστερότερα. Ὅταν κανένας ταξιδευτὴς ἔρθῃ ἀπὸ μακρὰ καὶ ῥωτήσῃ, ἀπ' τοὺς βάρδους πούρῃθι ἐδῶ ποιὸς σᾶς ἔδωσε τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστηση, νὰ μὲ θυμηθῇτε καὶ νὰ πῆτε μὲ μιὰ φωνή: "Ενας τυφλὸς πού κατοικεῖ στὴν γεμάτη πέτρες Χίο καὶ πού τὰ τραγούδια του ποτὲς δὲν θὰ ξεπεραστοῦνε». Καὶ ὁ Ἡσίοδος¹⁶ δῆλωσε γεμᾶτος περηφάνεια κάποτε: «Ὁ Ὅμηρος κι ἐγὼ εἴμαστε οἱ πρῶτοι ῥαψῳδοὶ πού τραγουδήσαμε στὴ Δῆλο τὸν Ἀπόλλωνα, τὸ γυιὸ τῆς Λητοῦς...». Ἡ Λητώ, ἡ μάνα τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τῆς Ἄρτεμις, εἶχε μιὰ ἀδελφή μὲ τὸ ὄνομα Ἀστερία. Ἡ Ἀστερία αὐτὴ ἦταν κόρη τοῦ Τιτάνα Κρίου ἢ τοῦ Πόλου καὶ τῆς Φοίβης (παράβαλε: *Φοῖβος*, ὁ Ἀπόλλων), μάνα τῆς Ἑκάτης καὶ τοῦ Τύριου Ἡρακλῆ (*Μελκάρτ*), τοὺς ὁποίους γέννησε ἀπὸ τὸν Δία. Εἶναι λοιπὸν σύζυγος τοῦ Δία, ἀπ' τὸν ὁποῖο καὶ καταδιωκόταν. Προσπαθώντας νὰ ξεφύγῃ γκρεμίστηκε στὴ θάλασσα. Ἐκεῖ πού ἔπεσε, σχηματίστηκε τὸ νησί Ὀρτυγία, ἡ μεταγενέστερη Δῆλος. Γι' αὐτὸ τὸ ἀρχαῖο ὄνομα τῆς Δήλου ἦταν Ἀστερία¹⁷. Ἐπίσης στὰ ἀρχαῖα χρόνια ἐκτὸς ἀπ' τὴ Δῆλο, Ἀστερία ὀνομάζονταν καὶ ἡ Κρήτη ἀλλὰ καὶ ἡ Ρόδος. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ φανερώνει κάτι πολὺ σπουδαῖο, γι' αὐτὸ καὶ θὰ τὸ παρουσιάσουμε ἀμέσως στὴ συνέχεια. Θὰ δοῦμε δηλαδὴ ἐκτενέστερα, ποιὰ ἦταν αὐτὴ ἡ Ἀστερία, ἡ σύζυγος τοῦ Διὸς, πού ἔδωσε τὸ ὄνομά της στὴν ἀρχαία ὀνομασία τοῦ Ἱεροῦ νησιοῦ Δῆλος.

ΣΤ. Μὲ ποιὰ ὀνόματα γνώριζαν τὴν Ἀστερία οἱ ἄλλοι λαοὶ

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀστερία, τὴν ὁποία θὰ συναντήσουμε πάρα πολλὰ φορὲς στὸ δρόμο μας ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ἦταν γνωστὴ στοὺς Φοῖνικες καὶ λατρεύονταν μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς ὡς Ἀστάρτη¹⁸ ἢ μὲ πιὸ ὀρθὴ τὴν Φοινικικὴ προφορά: Ἀστόρετ. Ὑπῆρχε μέχρι καὶ πολιτεία μὲ τ' ὄνομά της, ἡ Ἀστερώθ Καρνάγιμ¹⁹ (ἢ Ἀστάρτη μὲ τὰ δυὸ κέρατα!). Αὐτὸ τὸ περίεργο ὄνομα εἶχε ἡ πολιτεία τῆς Ἀστάρτης στὴ Φοινίκη. Ἡ ἴδια θεὰ λογίζονταν στὴν Μεσοποταμία ὡς Ἰστάρ καὶ ἦταν σύζυγος τοῦ Ὑψιστοῦ τοπικοῦ Θεοῦ σὲ κάθε τόπο. Στὴν Αἴγυπτο εἶναι ἡ Ἰσις ἢ ἡ Ἀθώρ. Στὴ Λυδία λατρεύεται ὡς Ἀταργάτις. Πρόκειται γιὰ τὴν Ἀφροδίτη, τὴν Ἀθηνᾶ, τὴν Δήμητρα, τὴν Ἄρτεμη, τὴν Ἥρα, τὴ Γαῖα, τὴν Διώνη, τὴν Διφία κ.ἄ. γυναικεῖες θεότητες ἐκφρασμένες συνοπτικὰ σὲ ἓνα πρόσωπο καὶ, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια, ἓνα ἐρμαφρόδιτο (ἀνδρόγυνο) πρόσωπο. Μιὰ πιὸ πλατεῖα λατρεῖα ταυτίζει τὴν Ἀστάρτη μὲ τὴν Βαλαάθ, τὴν σύζυγο τοῦ Θεοῦ Βάαλ, πού οἱ Ἕλληνες συνήθως τὴν ὀνόμαζαν Βέλτις. Στὴν Συρία ἦταν γνωστὴ σὰν Μεγάλῃ Θεᾷ τῆς Συρίας. Στὴν Κρήτη τῶν Μινῶων ἦταν ἡ Πότνια Θηρῶν.

Z. Τὶ μᾶς λέει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη γιὰ τὴν ᾿Αστάρτη

Ἡ ᾿Αστάρτη ἀπαντᾷ καμμιά πενηνταριά φορές τοῦλάχιστον σχεδὸν σ' ὅλα τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Μία-μία βρήκαμε αὐτὲς τὶς βιβλικὲς ἀναφορὲς καὶ σχολιασμένες θὰ τὶς παρουσιάσουμε σὲ ἰδιαίτερο ἄρθρο²⁰. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ποῦμε κι ἐδῶ μερικὰ πράγματα, ποὺ θὰ εἶναι βοηθητικὰ γιὰ τὴν κατανόηση ἐκείνου τοῦ κειμένου ποὺ θὰ ἐπακολουθήσῃ. Ἡ ᾿Αστάρτη συναντιέται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη μὲ δυὸ διαφορετικοὺς τρόπους. Στὸ μὲν ἐβραϊκό-μασσορεϊτικὸ κείμενο ὡς ᾿Ασήρᾱ ἢ ᾿Ασετορέθ, στὸ δὲ ἐλληνικό-σανχεντρινιανὸ κείμενο τῆς λεγόμενης «Σεπτουαγκίντα», δηλαδὴ τῆς μετάφρασης τῶν Ο' (᾿Εβδομήκοντα μελῶν τοῦ Σανχεντρίν, ἦτοι τοῦ Σιωνιστικοῦ Συνεδρίου) ὡς «ἄλσος».

H. Γιατὶ ἡ ᾿Αστάρτη στὰ ἐβραϊκὰ λέγεται ᾿Ασήρᾱ καὶ στὰ ἐλληνικὰ ᾿Ἀλσος

Θὰ δοῦμε ὅτι Hollywood («Ἅγιο Δάσος») δὲν ἔχει μόνο ἡ Ἀμερικὴ οὔτε μόνο ἡ Ἑλλάδα, κι ἐννοοῦμε ἐδῶ τὴν Ἱερὰ Ἄλτι τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας. Καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀπέδιδαν στὸ ἄλσος²¹ μιὰ ἱερὴ ἢ μᾶλλον ἀνίερη σημασία. Τὸ «ἄλσος» γι' αὐτοὺς ἦταν ὁ «διάολος» ἐνσαρκωμένος. Ἰδιαίτερα οἱ Γιαχβιστὲς κατέβαλαν φοβερὲς προσπάθειες νὰ ξερριζώσουν τὴν λατρεία τῆς ᾿Ασήρᾱ, ἡ ὁποία μοιράζονταν μιὰ κοινὴ λατρεία μὲ τὸν Γιαχωβά, ὅπως ἀκριβῶς ἡ Ἥρα μοιράζονταν μιὰ κοινὴ λατρεία μὲ τὸν Δία.

Θ. Τὸ παλοῦκι τῆς ᾿Αστάρτης

Εἶπαμε καὶ τὸ ξαναλέμε, ὅτι ἡ ᾿Ασιερᾱ ἢ ᾿Ασήρα ἢ ᾿Ασετορέθ, ὅπως ἀναφέρεται στὴν Βίβλο, μοιράζονταν μὲ φανατικὸ τρόπο μιὰ κοινὴ λατρεία μὲ τὸν Γιαχωβά. Δίπλα δηλαδὴ στὸν Βωμὸ τοῦ Γιαχωβά οἱ Ἑβραῖοι ἔμπηγαν ἓνα παλοῦκι²² ἢ τρία παλούκια δεμένα σὲ ἓνα, ποὺ εἶχαν ἐπάνω τους χαραγμένη τὴν μορφή τῆς ᾿Αστάρτης. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ γιὰ ἓνα ξόανο, κι αὐτὸς φαίνεται νὰ εἶναι ὁ λόγος — μὲ μιὰ πρώτη ματιὰ —, ποὺ οἱ Ο' (᾿Εβδομήντα Φαρισαῖοι τοῦ Σανχεντρίν) μετέφρασαν τὴν ἐβραϊκὴ λέξη «᾿Ασ'ήρα» μὲ τὴν ἐλληνικὴ ἀντίστοιχὴ τῆς «ἄλσος».

I. Ἡ ᾿Αγία Τράπεζα (Altar), ἡ ᾿Ἀλτις, τὸ ᾿Ἀλσος

Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ᾿Αγία Τράπεζα, ποὺ βρίσκεται σήμερα μέσα στὸ Ἅγιον Βῆμα τῶν χριστιανικῶν ναῶν, δηλαδὴ τὸ θυσιαστήριο, ὁ Βωμός, λέγεται στὰ Λατινικὰ altar. Ἡ ρίζα ἄλτ-/ἄλσ-, ποὺ στὴ βασικὴ τῆς σημασία ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ ὕψους. Σάλτο, σαλτάρω, λέμε στὶς λατινογενεῖς γλῶσσες καὶ στὴ νεοελληνικὴ τὸ πῆδημα, πηδῶ²³. ᾿Ἀλτις εἶναι ἓνα ὄργανο ποὺ χρησιμεύει στὴ γυμναστικὴ γιὰ πῆδημα. ᾿Αλτάια εἶναι μιὰ γνωστὴ ὁροσειρὰ ὕψηλων ὀρέων. Γιὰ νὰ κάνουμε καὶ λίγο χιοῦμορ, «ἄλτ!» ἢ κραυγὴ τῶν σερίφηδων, ὅπερ μεθερμηνευόμενον ἐστὶ «ψηλὰ τὰ χέρια» κ.ο.κ. ᾿Ἀλτις ἀκόμα ὁ Ἱερὸς χώρος τῆς

Ὁλυμπίας, ποῦταν γεμᾶτος δένδρα καὶ προεξεῖχαν μέσα σ' αὐτὸν ὁ Βωμὸς τοῦ Διὸς καὶ τὸ Ἑραῖο τῆς συζύγου του Ἥρας.

ΙΑ. Τὸ βῆμα καὶ ὁ Βωμὸς

Καὶ ἡ Βίβλος συνδέει τὴν λατρεία τῆς Ἀσ'ήρα μὲ τὰ ὑψώματα, τὰ λεγόμενα «ὕψηλά». Πρόκειται γιὰ τὰ «*Βήματα*», τοὺς προεξέχοντες ὑψηλοὺς τόπους, ὅπου ἀνέβαινε κανεὶς νὰ προσφέρει θυσιά στὸν Βωμὸ τῆς Θεότητος²⁴. Τὸ «βῆμα» δωρικὰ εἶναι «*βᾶμα*». Ἀπ' τὴ λέξη αὕτῃ δημιουργήθηκε στοὺς Ἑβραίους ἡ λέξη «*βαμᾶ*» ἢ «*μπαμᾶ*», ποὺ σημαίνει ἀκριβῶς «βῆμα» ἢ «βωμὸς», πληθυντικός «*βαμώθ*» ἢ «*μπαμώτ*», τὰ βήματα, οἱ βωμοί. Καὶ σήμερα λέμε τὸ Ἱερὸ τῶν χριστιανικῶν ναῶν «*Ἁγίον Βῆμα*», καθὼς καὶ τὴν Ἀγία Τράπεζα, ποὺ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτό, τὴν λέμε «*Βωμόν*», δηλαδὴ Θυσιαστήριο.

ΙΒ. Ὁ Ἑλ, ὁ Βάαλ, ἡ Βααλάθ, ἡ Βέλτις, ὁ Βῆλος, ὁ Ἀβέλιος, ὁ Βέλενος, ὁ Ἥλιος

Ὁ Ἡσυχίος μᾶς διασώζει τὴ λαϊκὴ προφορὰ «*ἀβέλιος*» γιὰ τὸν Ἥλιο. Ὁ Ἥλιος ἔγινε στοὺς Βαβυλωνίους *Ἑλ*, *Βέλ*, *Βέελ* (*Βεελ-ζεβούλ*), *Βάαλ*, *Βῆλος*. *Βέλτις* ἢ *Βααλάθ* ἦταν ἡ γυναίκα του. *Βέλενος* καὶ *Μπέλενος* ὁ ὕψιστος θεὸς τῶν Γαλατῶν.

Σημειώσεις

1. Μᾶς ἔχουν πρῆξει τὰ τέτοια μᾶς μὲ τὰ ὀλοκαυτώματά τους καὶ τὰ ταλμουδικὰ Γιόντλ. Λὲς καὶ μεῖς δὲν εἴχαμε ὀλοκαυτώματα (Μικρασιατικὰ - Κυπριακὰ — Ἠπειρωτικά...). Εἶδατε ποτὲ, ρωτάω, κανένα τέτοιο ἔργο; Μήπως εἶναι «σωβινιστικό»; Εἶδατε μήπως γιὰ τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν Ἀρμενίων (ποὺ στὸ κάτω-κάτω εἶναι πραγματικό; Δὲς τὸ βιβλίο τοῦ Richard Harwood, *Μῦθος ἢ ὀλοκαύτωμα*; προκειμένου γιὰ τοὺς 6.000.000 (φανταστικούς!) νεκροὺς τῶν Ἑβραίων). Πολὺ περισσότερο δὲν εἶδαμε κάποιο ὀλοκαύτωμα τῶν Παλαιστινίων... Ἀκόμα ὁ Ντρεῦφους κι ὁ... βιολιστὴς στὴ στέγη (!) φαίνεται ὅτι εἶναι πιὸ σπουδαῖες υποθέσεις ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο. Ὑπάρχει κάποιο ἔργο γιὰ τὸν Μεγαλέξαντρο; Ἀναρωτηθεῖτε «γιατί». Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἂς σημειωθῇ ὅτι τὰ «εἰδῶλα» τοῦ κινηματογράφου εἶναι φκιαχτά. Κι ἔχουν πεθάνει τὰ περισσότερα καὶ λαμπρότερα ἀπὸ χασίσις κι ἀπὸ ἐπὶ (Πρίσλεϋ, Μπῆτλς, οἱ «σέρ» κ.ἄ., ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς). Κάτι μοῦ λέει ὅτι τὸ ναρκωτικὸ χάπι, ποὺ λέγεται «προπαγάνδα μέσῳ τῆς 7ης τέχνης», ἔχει ἀρχίσει ὁ ὀργανισμὸς μᾶς νὰ τὸ ξερνάη.

2. — Δὲς Chadwick, *Γραμμικὴ Θ'* σελ. 138 καὶ ἀντιναυάρχου Κώστα Π. *Ἡ ναυτικὴ ἡγεμονία τῶν Μυκηνῶν*, σελ. 163 κ. ἑξῆς.

3. — Dea: Θεά. Ἡ Γαῖα, Δέα, Δῆ-(Δη-μήτηρ), Μητέρα γῆ. Ἐξαγγέλλω ἐδῶ κατὰ τὸ ὅποιο θὰ γίνῃ ἐκτενέστερα μετέπειτα λόγος. Ἡ ἀπόκρυφη σημασία τῆς «*Γκαματριά*» ποὺ ἔχει νὰ κάνῃ στοὺς καμπαλιστές-ταλμουδιστὲς μὲ τὴν διδασκαλία τῆς «μυστικῆς Γεωμετρίας», εἶναι στὴν πραγματικότητα διδασκαλία καὶ λατρεία τῆς Γκά (Γῆς, δωρικὰ γᾶ, κυπριακὰ ζᾶ, ὁμηρικὰ γαῖα, ἀπὸ *GāFja*. Προφορὰ τοῦ γ ὡς γκ) καὶ *ματριά* (Μητέρας, δηλ. ὕλισμός. Πρβλ. Materialism, ὁ ματερ-ιαλισμός, ὁ ὕλισμός). Δὲς καὶ στὸν Hofmann J.B. *Etymol. Wort. Griech.* σελ. 201 στὰ *μήτηρ* — *μήτις* — *μήτρα* — *μήτρως* καὶ σελ. 44 γῆ. Δὲς καὶ ἐτυμολ. Νεοελλ. ἐπιθέτου «*Ματρά-γγας*». Καθὼς καὶ «*μουτρον*».

4. — Ὁ Chadwick λέει (σελ. 137 κ. ἑξῆς): «...ἐδῶ ἀρχίζουμε νὰ περνᾶμε ἀπὸ τὰ γνωστά στὰ ἀγνωστά». (Σημ. δική μου: Ἡ καταγωγή τοῦ Τσάντγουϊκ εἶναι ἑβραϊκή). Συνεχίζει: «Οἱ ἀφιερῶσεις τῆς Κνωσοῦ πᾶσι Θεοῖς δὲν εἶναι πράγματι κατανοητές, διότι ἡ πανθεϊστικὴ λατρεία ἦταν ἀγνωστὴ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐλληνιστικὴν περίοδο». (Σημ. δική μου: Ἀπὸ τὴν Πόλιν ἔρχομαι καὶ στὴν κορφὴ κανέλλα). Συνεχίζει: «Ὁ πιὸ ἀξιοπεριέργος Θεϊκὸς τίτλος εἶναι μιὰ πασίγνωστη ἀρχαία ἐλληνικὴ λέξις *πότνια*, δηλαδή, ὅπως θὰ λέγαμε τώρα γιὰ τὴν Παναγία, Δέσποινα. Σὲ μιὰ περίπτωσι διαβάσαμε Ἀθάνα Πότνια καὶ ἡ ἑκφρασις αὕτῃ μᾶς θυμίζει κάπως τὴν Ὀμηρικὴν χρῆσι αὐτοῦ τοῦ τίτλου μὲ ὀνόματα Θεαινῶν. Συνήθως ὅμως τὴ συναντοῦμε μόνῃ τῆς ἢ συνδεδεμένη μὲ ἓνα τοπωνύμιον, ὅπως Ἀαβυρίνοιο Πότνια, ποὺ εἶναι καὶ ἡ ἀξιοπαρατήρητη ἀφιέρωσις τῆς Κνωσοῦ. Ἡ συνθησισμένη σύγχρονη δποψις εἶναι ὅτι ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ θρησκεία εἶναι μέχρις ἐνὸς σημείου συγκρητισμὸς δύο ξεχωριστῶν τύπων λατρείας: μιᾶς ὁμάδας Ὀλυμπίων ἢ Ὁρανίων θεοτήτων, ποὺ λατρεύονται καὶ ἀπὸ ἄλλους Ἰνδοευρωπαϊκούς (σημ. δι-

κή μου: Σί κ !) λαούς και μιὰς ομάδος χθονίων ή γήνιων θεοτήτων, πού ζοῦν στόν κάτω κόσμo και κυριαρχοῦνται ἀπό ιά γυναικεία θεότητα πού συμβόλιζε τήν εὐφορία, ή οποία τήν κλασσική εποχή ἀντιπροσωπεύεται ἀπό τήν Δήμητρα. Ἀπό μυκηναϊκά και μινωϊκά μνημεία γνωρίζουμε ότι μιὰ γυναικεία θεότης ἀποτελοῦσε σημαντικό μέρος τῆς θρησκείας και γι' αὐτό ἐπρότεινε νά ταυτισθῇ ή Πότνια μέ αὐτή τή θεότητα...» [σημ. δική μου: Ἐχω κι ἐγώ νά προτείνω ἐδῶ κάτι. Τήν ταύτιση τῆς λ. «Πότνια» μέ τή νεοελλ. «πoutάνα». Ἐκτενέστερα: Πατρώνα-ματρώνα, ῥημα «πατρωνάρω» μέ ἀνάλογη σημασία. Καί πότνια (προφορά που-τα-νγια) μέ νεοελλ. «πoutανιά». Ἡ περίπτωση δέν ἔχει ψαχτεῖ, ἀγαπητέ πάτρωνα τοῦ μονοπωλίου τῆς ἐρμηνείας γιά τή Γραμμική Β, μετά τή δολοφονία τοῦ μεγάλου (συνεργάτη σου) Βέντρης, τήν οποία παρουσιάζεις σάν ἀτύχημα ἀλά Σαράφη στή σελ. 3 τοῦ βιβλίου σου. Λές: «ὄν οἱ Θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος, εἶπε ὁ Μένανδρος» (σημ. δική μου: Τί κι ἂν τό εἶπε ὁ Μένανδρος; Ἐπρεπε ἐσεῖς νά ἐπιβεβαιώσετε τά λόγια τοῦ Μένανδρου;) [Συνεχίζει]: «Καί ὅμως ποτέ δέν ἔπεσε ἀπό τό μυαλό μας» (σημ. δική μου: Μή μοῦ τό λές!) «ὄτι ή ζωή μιᾶς μεγαλοφυΐας θά ἔσβυνε ἀκριβῶς τήν ὥρα τοῦ θριάμβου της. Καθώς ἐπείστερε σπῖτι του ἀργά τή νύχτα τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1956, τό αὐτοκίνητό του συνεκρούσθη μέ ἓνα φορτηγό... μέ ἀποτέλεσμα τόν ἀκαριαῖο θάνατό του...» Τί ἀνακάλυψε ἀραγε ὁ Βέντρης, πού τοὺς ἐνώχλησε τόσο; Ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες, μόλις σκόπευε νά δowlῆ πᾶνω στή Γραμμική Α, και τά πανάρχαια Κρητικά Εἰκονογραφήματα, τῶν ὁποίων ἔχει ἤδη ἐξακριβωθῇ ή ὑπαρξη σ' ὅλο τόν κόσμο, ἰδιαίτερα στήν Ἀμερική. Ἀποτέλεσμα τοῦ θανάτου τοῦ Βέντρης ἦταν νά βαλτώσῃ και νά θωπῇ, νά μείνῃ στό ράφι γιά 4 ὅκαετιες ή ὑπόθεση τῆς Γραμμικῆς, πού εἶναι βασική ὑπόθεση τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μέχρι σῆμερα τά σχολικά ἐγχειρίδια στήν Ἑλλάδα (!), στήν ἴδια τή χώρα μας, ἀκολουθοῦν ἀηδιαστικά τὸν Φοινικισμό, ἐνῶ στά λεγόμενα «πανεπιστήμια» μας οἱ Φοινικικὲς διαστρεβλώσεις ἔχουν μηδενίσει τήν ἔρευνα πᾶνω στή Γραμμική Γραφή. Ἐνας ἢ δύο περιφρονημένοι ψευτο-ὑποαπασχολοῦνται!

Ὁ Βέντρης ἀξίζει ὅσο χίλιοι ἀπ' αὐτούς. Τήν ἰδιοφυΐα τοῦ Βέντρης τήν παραδέχεται ἀκόμα κι ὁ Chadwick (κρυφῇ χαιρεκακία). Νά τί γράφει στή σελ. 4: «...ἔτσι, μέσα στήν τρομακτική ποικιλία τῶν μυστηριωδῶν σημείων κατάφερε ὁ Βέντρης νά διακρίνῃ συνδυασμούς και συχνότητες πού ἐπρόδιναν τήν σύνθεση τῆς ἀγνωστῆς γραφῆς. Καί ή ἱκανότης αὐτή, τὸ νά μορφή δηλαδὴ κανεῖς νά διακρίνῃ κάποια πράξη ἐκεῖ ὅπου οἱ ἄλλοι βλέπουν σύγχυση, εἶναι χαρακτηριστική ὅλων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν». Ξαναρωτάω: Τί ἀκριβῶς ἀνακάλυψε ὁ Βέντρης και τὸν βγάλανε ἀπ' τή μέση; Μήπως τήν «Πότνια», πού δέν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τήν Ἀσῆρα, ἐκεῖνο τὸ ἀντεστραμμένo Τρίγωνο ποῦχει τήν κορυφή πρὸς τὰ κάτω, πού σὲ συνδυασμὸ μέ τὸ ἄλλο, τὸ φωτεινὸ Δέλτα, εἶναι «συμβολο»;

5. Διώνη. Ὁ Σουίδας, Λεξικό, τόμος Β' (Βιβλ. τῶν Ἑλλήνων) σελ. 305 λέει: «Διωναία ή Ἀφροδίτη, και Διώνη ή αὐτή». Ὁ Ἀλῆξ. Παρασκευόπουλος σὸ ἔργο του «Αἱ θρησκείαι, ἱστορικὴ ἔκθεσις και ἀνάλυσις τῶν θρησκειῶν τῆς ἀνθρωπότητος». Ἀθ. 1971, σελ. 144, μεταξύ ἄλλων ἐν-δια-φερόντων ἀναφέρει: «Ὁ Ζεὺς... εἰχε δὲ ἀρχικῶς σύζυγον τήν Διῶνην ή Διάν... ὡς βροχή χρυσή... ἐγονιμοποίησε τήν Δανάην (Δάν/Γῆν). Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Ζεὺς, θεὸς τῆς γονιμότητος, ὁ Ὀμβριος, κατέλαβεν εἰς τήν Ἑλλάδα μεγάλην θέσιν, ὡς ή Μεγάλη Μήτηρ Γαῖα, ή λατρεία τῆς ὁποίας ἐκ τούτου ὑπεχώρησε. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐθεωρήθη ὡς σύζυγός του και ή Ἥρα συγγενεύουσα πρὸς τήν νέαν του ιδιότητα, ἐνῶ προηγούμενως σύζυγός του ἦτο ή Διώνη ή Δία».

6. Γιά νά ἔχῃ ὁ ἀναγνώστης μιὰ ὀπτική εἰκόνα τοῦ ἀντίστοιχου πρὸς τὸ ἑλληνικό λατινικό δωδεκαθέο, παρουσιάζω τίς ἀναλογίες: Ζεὺς/Jovis — Ἥρα/Juno — Ἀρτεμις/Diana — Ἀπόλλων/Apollo — Ἀφροδίτη/Venus — Ἄρης/Mars — Ἑστία/Vesta — Ἀθηνᾶ/Minerva — Δήμητρα/Ceres — Ἑρμῆς/Mercurius — Ποσειδῶν/Neptunus και Ἡφαίστος/Volcanus. Εἰδικότερα γιά τήν Diana/ Ἀρτεμίδα στοὺς Κέλτες ὁ De Vries J., «La Religion des Celtes», Paris 1963 σελ. 96, ἔχει πολὺ σπουδαῖες πληροφορίες, ὅπως ἐπίσης και ὁ Ἑλληνας Παρασκευόπουλος, ὁ ὁποῖος στή σελ. 229 τοῦ βιβλίου του «Αἱ θρησκείαι» γράφει: «...Ἰδιαίτεράν δ' ἐντύπωσιν ἤσκουν και οἱ ἀστέρες, ή σελήνη, ὁ ἥλιος. Μάλιστα ή γῆ ἐπιστεύετο ὡς ἀρχή τῆς γονιμότητος. Ἡ γῆ γεννᾷ τὰ πάντα και εἰς αὐτὴν τὰ πάντα ἐπιστρέφουν. Ἐφ' ὅσον δὲ εἶναι μήτηρ τῶν ζώων, εἶναι φυσικόν ὅτι ή γῆ εἶναι και προστάτις τῶν νεκρῶν, ἐφ' ὅσον και αὐτοὶ εἰς αὐτὴν ἐπιστρέφουν. Εἰς σπήλαια ἀπαντᾷται ή εἰκὼν τῆς γῆς νά ἐπαγρυπνῇ εἰς συγκεντρώσεις σκελετῶν. Ἐθεωρεῖτο δ' ὡς πολλαπλῇ και διὰ τοῦτο ἀνομάζετο ὄχι Μήτηρ, ἀλλὰ Μητέρες. Ἐκ τούτων συμπεραίνεται ὅτι ή γῆ ἐτύγχανεν ὅλων ἰδιαίτερας λατρείας και πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Κελτῶν. Εἰς βραχώδη σπήλαια τοῦ Μάρνη, τοῦ Σηκουάνα και τοῦ Οὐάζ ἀπαντῶνται χονδροειδεῖς ἀπεικονίσεις γυναικείων προσώπων. Κατ' ἀρχαία χειρόγραφα αἱ σπουδαιότεραι θεότητες τῶν Κελτῶν ἀνῆκουν εἰς τήν οἰκογένεια τῶν Τυάθα Δὲ Δανᾶν (ἄνθρωποι τῆς θεᾶς Δάν). Ἡ Δάν (προφανῶς Γῆ τῶν Ἑλλήνων) ἦτο θεά τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους και τῶν νεκρῶν, τῶν κειμένων εἰς τήν γῆν...».

7. Γιά τὸν Γέο (θεὸ, ἀρσενικό τῆς Γῆς) ἀντίστοιχο τῆς Γαίας (θεά, θηλυκὴ τῆς Γῆς) ἀναφέρει λεπτομερῇ και ἐν-δια-φερόντα στοιχεῖα ὁ Σπύρος Ν. Κόντας σὸ σπανιώτατο (ἔχω φωτοαντίγραφο) βιβλίο του στήν Ἑλλάδα «Οἱ Ἀλβανοὶ και τὸ Πελασγικὸν πρόβλημα», ἐκδ. Tirana 1962, σελ. 28 κ. ἐξῆς. Ἀς σημειωθῇ ἀκόμα ὅτι στα ἑβραϊκά Ἀδάμ/ὁ χοϊκός/και Ἀδαμᾱ/ή Γῆ/.

8. — Ὅταν ἔγραφα σὸ προηγούμενο ἀρθρο μου ὅτι ὁ τύπος /Δεὺς/ δέν φαίνεται νά σώθηκε στήν Ἑλληνική, ἐνῶ σφύζεται ὡς /Deus/ σὰ Λατινικά, ἐννοοῦσα τὴ Νέα Ἑλληνική. Σαφῶς στήν Βοιωτική και τὴ Λακεδαιμονική διάλεκτο τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἔχουμε τὸν τύπο /Δεὺς/ γιά τὸ /Ζεὺς/. Δές, J. B. Hofmann, *Etym. Wort. Gr.* σελ. 102 και Ernst Kieckers, *Einfuhr. in die Indogerm. Sprachwiss.* Α' τόμος σελ. 107 και ἄλλοι.

9. — Hofmann J.B., *Etym. Wort. Gr.*, σελ. 52, στή λέξη «δατο».

10. — Ἰωάν. Παναγίδης, *Ὀμηρικὸν Λεξικόν*, ἐκδ. ΣΤ' 1885, σελ. 151.

11. — Ἰλ. Φ 229-232.

12. — Ὁδ. Ρ 606.

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Γλῶσσα — Πυρκαϊῆς δασῶν — Ναρκωτικά

Πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ καταλάβουμε ὅτι ὁ τόπος αὐτὸς βρίσκεται συνεχῶς σ' ἐμπόλεμη κατάσταση.

Τούτη δὲ τῇ φορὰ ὁ μονίμως στὴ σκιά εὐρισκόμενος ἐχθρὸς ὅλων τῶν λαῶν ἔχει ἀντιληφθῇ ὅτι οἱ λαοὶ ἄρχισαν νὰ καταλαβαίνουν τὸ ἀδιέξοδο, ὅπου τὰ πάση μορφῆς πολιτικὰ συστήματα τοὺς ἔχουν ὀδηγήσει καὶ ἀναζητοῦν, ἐναγώνια, ἀπ' τοὺς «ταγούς» τοὺς εὐθύνες καὶ προτάσεις.

Προτάσεις ὅμως ὁ ἐξουσιασμὸς δὲν ἔχει. Δὲν μποροῦν δηλαδὴ νὰ ὑπάρξουν λύσεις ἀπὸ ἐξουσιαστὲς στὴν σκιά τῶν κυβερνήσεων εὐρισκόμενους.

Αὕτη ἡ ἀδυναμία τοὺς ἀναγκάζει ἄλλωστε νὰ χτυποῦν ἐγκαιρὰ τώρα, ποὺ ἀκόμη κατευθύνουν τὴν πολιτικὴ σκέψη, ὅχι μόνον ὅσους ἀναζητοῦν τὴ λύση, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴ λύση, ποὺ διαπιστώνουν ὅτι κρύβεται μέσα σ' αὐτὸ ποὺ χλευαστικὰ ἀποκαλοῦν «οὐτοπία».

Πρέπει δὲ νὰ τὸ ξεκαθαρίσουμε: ὁ ἐξουσιασμὸς δὲν ταυτίζεται ἀναγκαστικὰ μὲ τὸ νομικὸ σχῆμα «κράτος», παρ' ὅλο ποὺ ἐπηρεάζει μὲ τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τίς ὁργανώσεις του (τράπεζες — συνδικαλισμὸς — ἐπιχειρήσεις — «ἐξέχοντες ἐπιστήμονες» — «κουλούρα» — μόδα — τύπος — ἰδέες κ.λπ.) τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου, τὴν ὁποία ἐρμηνεύουν πάλι οἱ στὴν σκιά εὐρισκόμενοι ἐξουσιαστὲς.

Πρέπει, ἐπίσης, ἐπὶ τέλους νὰ καταλάβουμε αὐτὸ ποὺ οἱ πολλοὶ οὔτε κὰν ὑποψιάζονται:

Πρῶτος στόχος τῶν ἀπανταχοῦ παρακρατικῶν ἐξουσιαστῶν εἶναι ὁ «Ἕλλην Λόγος». Αὐτὸς ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἀποδεικνύει διὰ τοῦ διαλόγου τὴν παρανοϊκότητα ποὺ κρύπτεται καὶ μέσα στὰ πολιτικὰ συστήματα, ἀλλὰ καὶ στοὺς διαμορφώνοντες τὸ λεγόμενο «ρεῦμα» τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ «Ἕλλην Λόγος» περιῆλθε ἀπὸ τὰ ἐναντίον του ὑποὺλα πλήγματα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαιοβυζαντινῶν σὲ κατάσταση κωματώδη, δὲν ὑπάρχει δυστυχῶς γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς ἄλλη διέξοδος, παρὰ ἡ ἐπάνοδος στὴν ἐξ ὑπαρχῆς μελέτη τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ λόγου.

Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐφικτό, ἐὰν δὲν συνεχίζεται ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ γλῶσσα...

Ἴδου ἡ αἰτία: Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἀποκαλύπτει «ἀπὸ μόνῃ της» τὴν ἀπάτη ποὺ ἔχει καθιερωθεῖ σὰν «ἱστορία»!.. Καὶ χωρὶς ἀληθινὴ γνώση τοῦ παρελθόντος οὔτε ἐκτίμηση σωστὴ τοῦ παρόντος μπορεῖ νὰ γίνῃ οὔτε πρόβλεψη τοῦ μέλλοντος.

Νὰ γιατί ζητοῦν νὰ θάψουν τὴν γλῶσσα τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ τῶν λαῶν. (Γιὰ πολιτισμὸ ἅς μὴν μιλάμε ἀκόμη).

Ἄς ἔρθουμε τώρα στὴν «ἐμπόλεμη κατάσταση», γιὰ τὴν ὁποία μίλησα· καὶ

ἄς δοῦμε πολὺ συνοπτικὰ τὰ δικά μας μέτωπα, μήπως καὶ ξυπνήσουμε ὅσο εἶναι — ἂν εἶναι πιά!..) καιρός.

Ἀρχώμεθα λοιπὸν ἀπὸ γλώσσης:

«Δὲν διώχθηκαν μόνον τ' Ἀρχαῖα πρὸ δεκαετίας ἀπ' τὸ σχολεῖο (δηλαδὴ στὴν περίοδο Κ. Καραμανλῆ καὶ Γ. Ράλλη)», ἔγραψε στὴν «Καθημερινή» ὁ Σ. Ράμφος τὸ 1987. «Μαζί τους, ἀπ' τὸ παιδικὸ πνεῦμα ἐξορίστηκε ἡ σημασία τοῦ κόσμου ἀφήνοντας ἕνα τραυματικὸ κενό. Αὐτὸ τὸ κενὸ ποὺ βιώνουν, ἐναγώνια, στὴν τωρινή τους ἀφασία θὰ ἐκλείψῃ ἂν ἐπανελληνίσουμε».

Καὶ πράγματι ἡ «σημασία τοῦ κόσμου», στὴν ἔκταση ποὺ ἔχει ἡ φράση, δὲν θὰ μπορέσει νὰ γίνῃ ποτὲ κατανοητὴ ἀπ' τοὺς νέους τῆς ἀνθρωπότητας χωρὶς τὴ συμβολὴ τοῦ ἀρχαίου λόγου.

«Ποιὸ μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος — ἐρωτᾷ ὁ Σ. Ράμφος — ὅταν ὁ λαὸς ποὺ ἀνέβασε τὸ πνεῦμα στὰ οὐράνια γίνῃ μουσειακὸ ἀντικείμενο;»

Ἐδῶ ὅμως δὲν πρόκειται νὰ συμβῇ οὔτε αὐτό. Τὸν τόπο καὶ τὸ λαὸ ποὺ κα-
τοικεῖ ἐδῶ σκοπεύουν νὰ τὸν ξεθεμελιώσουν. Νὰ τὸν ΚΑΨΟΥΝ κυριολεκτικὰ.

Δεύτερο λοιπὸν μέτωπο οἱ πυρκαγιές!

Ποιοὶ καῖνε τὰ δάση;

Ἄς ἀφήσουμε βεβαίως τὸ ἀνόητο ὅτι καίγονται μόνα τους — αὐτὰ εἶναι ἕνα ἐλάχιστο ποσοστό. Ἄς μὴ τὰ ρίχνουμε στοὺς τσοπάνηδες, ποὺ θὰ μπορούσαν κάλλιστα νὰ γίνουν ὑπερασπιστὲς τῶν δασῶν. Οὔτε ἡ οἰκοπεδοφαγία δικαιολογεῖ τὴν ἔνταση τῆς φωτιᾶς.

Ἐδῶ πρόκειται γιὰ συστηματικὸς ἐμπρησμούς. Τὸ διαπιστώνουν ὅλοι οἱ κυβερνητικοὶ παράγοντες.

Ποιοὶ ὅμως καῖνε τὰ δάση; Ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ἀποφασίσαμε ν' ἀναπτύξουμε καὶ ἐδῶ τὴν ἐπιχείρηση «Τουρισμός», δὲν καταλάβαμε ὅτι τὰ κέντρα αὐτὰ ψυχαγωγίας τῶν λαῶν τὰ ἔχουν στὴν ἐξουσία τους τὰ ὄργανα τοῦ ἐξουσιασμοῦ. Ὑπάρχουν σοβαρὲς μελέτες τοῦ Ε.Κ.Κ.Ε. [τεῦχος 66/1987: Π. Τσάρτας], ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τουρισμὸς δημιουργεῖ πορνεία. Ὁ τύπος δὲ αὐτὸς τῆς πορνείας ἀνήκει σὲ ὁργανωμένα κυκλώματα.

Ἀμφιβάλλει μήπως κανεῖς ὅτι στὰ ἴδια ὁργανωμένα κυκλώματα ἀνήκουν καὶ τὰ ναρκωτικά;

Ἄν τώρα προσθέσουμε τίς ἐπιπτώσεις στὰ ἥθη γενικά (ἐγκληματικότητα — βία — «ἐπάγγελμα ἐραστής» — ὁμοφυλοφιλία — ἐμπορικοποίηση τοῦ τοπικοῦ πολιτισμοῦ), τότε θέλει ἀκόμη ρώτημα, ποιοὶ καῖνε τὰ δάση;

Ἡ θὰ δεχθοῦμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε μὲ σθένος αὐτὴ τὴν πραγματικότητα (ἐλεγχος αὐστηρὸς κατὰ τὴν εἴσοδο τῶν τουριστῶν — κινητὲς περίπολοι ἐντὸς τῶν δασῶν κ.λπ.) ἢ δὲν θὰ μείνῃ δέντρο ὄρθιο. Εἶναι τόσο εὐκόλο κάποιον «βαποράκι», στὸ ὁποῖο ἀνοίξαμε τὴν πόρτα τῶν συνόρων μας γιὰ νὰ τὸ φιλοξενήσουμε, νὰ βάλῃ μιὰ φωτιά γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ δόση του, ὥστε νὰ εἶναι ἀνόητο νὰ ψάχνουμε γιὰ «ψύλλους στ' ἄχυρα».

Ποιοὶ ὅμως βάζουν τὰ «βαποράκια»; Μὰ αὐτοὶ ποὺ βλάπτονται ἀπὸ τὸ δικὸ μας τουρισμὸ καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν τοὺς ἀφήνουμε ἐλεύθερους νὰ διακινεῖν τὰ ναρκωτικὰ μέσω τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου.

Πρόκειται γιὰ τίς δύο πλευρὲς τοῦ ἴδιου νομίσματος.

Ἐρινὺς

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ*

«ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗ» ἢ ΠΡΩΤΟΕΛΛΗΝΙΚΗ;

Γλωσσολογικῶς οἱ ἑλληνικὲς λέξεις προηγούνται τῶν «συγγενῶν» ξένων

[Μέρος Β΄]

§ 9. Μὲ βάση ἐξάλλου καὶ ἀφετηρία τὴν ὁμαλὴ παραγωγικὴ σχέση **εἶθ-εὐς* *ἰθύς* (= *εὐθύς*, ἴσιος, δίκαιος· Ὅμηρ.) > **εἶθ-εὐ-γω* *ἰθύω* (= *κατευθύνομαι*, *διευθύνομαι*, ἐκτείνομαι, κατ' εὐθείαν ὁρμῶ, ἐφορμῶ, ἐπιτίθεμαι // διακαῶς ἐπιθυμῶ, ποθῶ· πβ. *ἰθύς* ἢ «εὐθεΐα ὁδός, πορεία, σπουδὴ», καὶ «*ἰθύω· ἐπιβάλλομαι*» Ὑσύχ.)³⁴, μποροῦμε σίγουρα καὶ μὲ ἀπόλυτη σχεδὸν βεβαιότητα νὰ προχωρήσουμε σὲ ἀνάλογες διαπιστώσεις ὑπαρξέας παράλληλων μορφολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ ἐξελίξεων, ποὺ διατρανώνουν καθαρὰ καὶ ἀπροκάλυπτα τὴν ἀξιοθαύμαστην ὁργάνωση καὶ λειτουργία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας, ἀλλὰ καὶ ἐπισημαίνουν παράλληλα τὸν ὄγκο τοῦ πανδαμάτορα χρόνου ποὺ μεσολάβησε ἀνάμεσα στὶς διαφορὲς φάσεις τῆς ἐξελικτικῆς τοῦ διαδικασίας· καὶ παρέχουν συγχρόνως τὸ ἀντικειμενικὸ καὶ ἀναμφισβήτητο κριτήριον καὶ μέτρο σύγκρισης, γιὰ νὰ τονισθεῖ πολλαπλὰ καὶ αὐτόματα ἡ προτεραιότητα τοῦ **θέF-γω* *θείω* *θέω* (= *τρέχω*· πβ. *θύω*, *θύνω*, *θυνέω*, *θείνω*, *θένω*) ἔναντι τοῦ ἀρχ. ἰνδ. *dhánatē* (= *θέειν*, *ῥέειν*), — τὸ ὁποῖο, ὅπως θὰ δειχθεῖ στὴ συνέχεια, ἀποτελεῖ προφανῶς δάνειο σχηματισμὸ ἐκ τοῦ πρωτοελληνικοῦ καὶ πρωτότυπου ρήματος **εὐθεύ-γω*· πβ. **εὐθ-εὐς* *εὐθύς* (γεν. **εὐθ-εὐ-ος* *εὐθέος*).

§ 10. Ἰχνηλατώντας λοιπὸν καὶ ἐξιχνιάζοντας τὴν ἀπώτατη καταγωγή τῶν *εὐθύς* **εὐθεύγω* *θέω*, ἀναγόμεστε ὑποχρεωτικὰ σ' ἓνα ἀρχέγονο καὶ πρωτοσύνθετο σχηματισμὸ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατόπιν προέκυψε κανονικὰ καὶ μὲ νομοτελειακὴν ἀναγκαιότητα μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ παράγωγων λέξεων, ποὺ συνθέτουν ἀρμονικότερα τὸ περιεχόμενο μιᾶς πληρέστατης καὶ γόνιμης ἐτυμολογικῆς κλίμακας.

Τὸ ἀρχικὸ αὐτὸ πρωτότυπο εἶναι τὸ ἐπίθετο *ἴσος* (αἰολ. *ἴσσος*³⁵, ἐπικ.-ὁμηρ. *ἴσος*) (= ἴσος, ὁμοῖος // δίκαιος, λογικὸς // ὁμαλός, ἐπίπεδος) καὶ ἀποτελεῖ πιθανῶς σύνθετο σχηματισμὸ ἀπὸ τά: **Fίς* ἴς, γεν. **Fισ-ν-ός* *ἰνός*, ἢ (= *ἰσχός*, δύναμη· πβ. «*ἰναΐα· δύναμις*» Ὑσύχ.) καὶ **τFθ-(σ)Fος*³⁶ **σσάFος* *σάFος* *σάος* (μὲ συναίρεση *σῶς*, καὶ ἀναλογικὰ *σῶος*) καὶ **σσόFος* *σόος* (= *σῶος*, ἀκέραιος ἀβλαβής, ὑγιής)³⁷ πβ. **τFθ-(σ)εὐς* **ττα-εὐς* «*ταῦς· μέγας, πολὺς*» Ὑσύχ., --- σὲ ἄμεσο συσχετισμὸ μὲ τά: **ἐπ-ίσσοος* *ἐπισσος* (πβ. *ἐπισσαι*, αἰ, ἰων. = «*ἐπιγεγόμεναι τοῖς προγόνοις*»· Ἑκατ. Μιλ. 363, ἔκδ. F. Jacoby) καὶ **μετά-σσοος* *μέτασσος* (πβ. *μέτασσαι* = μέσης ἡλικίας· Ὅμηρ. ι 221: «*χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μέτασ-*

* Τὸ α' μέρος τοῦ μελετήματος αὐτοῦ τοῦ γυμνασιάρχου κ. Γιάννη Μωραλίδη εἶχε δημοσιευθῇ στὸ τεῦχος 78 τοῦ «Δαυλοῦ».

σαι»), **ὑπερ-ίσσοος* **ὑπέρισσος* (πβ. *ὑπερρυσεία*· Ἰσίδ. Πηλ. Ἐπ. 4, 22) καὶ **περί-σσοος περισσός* / *περιττός*, **ἡμίσσοος ἡμισσος ἡμισος* καὶ **ἡμισσος* / **ἡμιττος ἡμισυς*³⁸ *ἡμίτεια* (δωρ.).

Ἦτοι: **Ψί(σν)-σσαFos* **ΐσσαος* **ΐσσοος* *ΐσσοος* *ΐσος* *ΐσος* (= «αὐτὸς ποὺ ἔχει σῶες, ὁλόκληρες καὶ ἀκέραιες τὶς δυνάμεις του, παντοδύναμος, αὐτοδύναμος», — καὶ ἀκολούθως, διαμέσου τῶν συνθέτων τοῦ τύπου τῶν ὁμηρικῶν *ισόθεος* *ισόμορος* *ισοφόρος*, ἐπεκτάθηκε ἢ πρωταρχικὴ καὶ σύμμετρη μὲ τὶς ριζικὲς ἔννοιες τῶν συνθετικῶν μερῶν σημασία τοῦ ἐπιθέτου σὲ εὐρύτερη χρῆση, καὶ ἀπέκτησε ἔτσι συγκριτικὴν ἰκανότητα)³⁹.

Ἦ, ἴσως, καὶ μὲ μεγαλύτερη μάλιστα πιθανότητα: **τFQ-(σ)Fos* **σσάFos* **σσόFos*· μὲ ἀναδίπλωση, γιὰ ἐπίταση τῆς ριζικῆς σημασίας στὴν ἔννοια «έντελῶς ἐνωμένος καὶ ὁλόκληρος»: **σί-σσοFos* (πβ. *σοφός* *ἐπίσσοφος* *Σίσυφος* καὶ «σέσσυφος· πανοῦργος» Ἡσύχ.) **ΐσσοος* **ΐσσοος*⁴⁰ μὲ πνευματικὴν ἀνομοίωση — ἀπὸ σύνθετα τοῦ τύπου τῶν ὁμηρικῶν **ΐσ(σ)ό-θεος* *ισόθεος*, *ισοφόρος*, *ισοφαρίζω*⁴¹ **ΐσσοος*· μὲ ἀπλοποίηση καὶ ἀναπληρωματικὴν ἔκταση *ΐσος*, καὶ ἀναλογικὰ μὲ τὸ ἀρχικὸ πρωτότυπο *ΐσος*· πβ. «ἴττον· ἔν, *Κρήτες*»⁴² καὶ «ἴττιον· οὐσία, Ἡλεῖοι» Ἡσύχ.

Ἀλλά, ἂν ἡ τελευταία αὐτὴ ἐκδοχὴ φαίνεται νὰ εἶναι — ὅπως καὶ πράγματι εἶναι — περισσότερο πιθανή, ἀνακύπτει τότε εὐλόγα ἕνα καίριο καὶ ἀποφασιστικῆς σημασίας ἐρώτημα: πῶς ἐρμηνεύεται λοιπόν, σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι, ἡ ἐμμάρτυρη καὶ ἀναμφισβήτητη ὑπαρξὴ τοῦ *F* (πβ. ἀρκ. - βιωτ. - κρητ. *ΨίFos*, καὶ «γίσγον· ἴσον» Ἡσύχ.) στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐπιθέτου; Ἡ ἀπάντησι στὸ κρισιμότατο αὐτὸ ἐρώτημα δίνεται ἀπὸ τὸ ὁμηρικὸ *ΐσος* (σὲ γένος θηλυκό: *ΐση*, πληθ. *ΐσαι*, — 53 φορές σὲ σύνολο 126 χρήσεων τοῦ *ΐσος*), τὸ ὁποῖο θεωρεῖται γενικὰ ὡς παράλληλος καὶ ἐκτεταμένος τύπος τοῦ *ΐσος*, ἐνισχυμένος δηλ. μὲ τὴν προσθήκη ἐνὸς προθεματικοῦ *ε-*, ἥτοι **ε-ΨίFos* *ΐσος*· ἀλλὰ ὥστόσο, ὅπως ἄλλωστε δείχνει ὁλοφάνερα καὶ ἡ ἰδιαίτερη καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικὴ προτίμησι τοῦ ἐπιθέτου πρὸς τὰ σημαινόμενα τῶν οὐσιαστικῶν *ἀσπίς* (*ἀσπίς πάντοσ' ΐση*· 17 χρήσεις: Γ 347 356, Ε 300 κ.τ.λ.), *δαίς* (13 χρήσεις: Α 468 602, Β 431 κ.τ.λ.) *νηῦς* *νῆες* (19 χρήσεις: Α 306, Β 671, Ε 62 κ.τ.λ.) καὶ *φρένες* («*φρένας ἔνδον ΐσας*»: λ 337 ξ 178 καὶ σ 249), καθὼς καὶ ἡ ἀνάλογη σημασία ποὺ διαφαίνεται καθαρὰ καὶ ἐκφράζεται ἀνάγλυφα σ' αὐτὲς τὶς συγκεκριμένους συμπλοκές του, — ὁ τύπος *ΐσος* ἀποτελεῖ ἐξάπαντος σύνθετο σχηματισμὸ ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα *εὖ* *εὖ* (= καλῶς· πβ. *εὖς* *ἡύς*, καὶ πιθανότατα δωρ. **άύς*): **εὖ-ΐσσοFos* / **εΐΨίσσοFos* / *ΐσσοος* καὶ παράλληλα μὲ ἀφαίρεσι καὶ συγκοπὴ **εΐΨίσσοFos* *ΨίFos*⁴³ (= καλῶς ἐξισωμένος, καλῶς ἰσορροπημένος καὶ σύμμετρος, εὐάρμοστος, σωστός, κατάλληλος, δίκαιος, ἀνάλογος)⁴⁴, μυκην. *e-wi-su-* καὶ *wi-so-wo-*· πβ. (ἄρ-νυ-μαι; > αἰολ.) *ὄρ-νυ-μαι* **ὄρθFος* *ὄρθος* — σὲ συσχετισμὸ μὲ τά: μυκην. *ot-wo-we-o* (= γεν. **ὄρθF-ώFεος* «*ὄρθος τὰ ὦτα*, εὐήκοος»;⁴⁵), ἀρχ. ἰνδ. *urdhna-* (= ὄρθιος, ὑψηλός) καὶ λατ. *arduus* (= ἀνωφερής, ὄρθιος, ὑψηλός), καθὼς καὶ μὲ τὴν παραγωγικὴ κατάληξι **-σFος* **-Fhow* -ος (πβ. **σFός* *σφός* καὶ *Fhos* ὄς) — ἀλλὰ καὶ **εὖ-ορθFος* **εΐForθος* *Forθός* («*βορσόν· σταυρόν*. Ἡλεῖοι» Ἡσύχ.).

§ 11. Ὁ σύνθετος αὐτὸς σχηματισμὸς **εὖ-ΐσσοFos* *ΐσσοος* φαίνεται ὅτι ἐπιβεβαιώνεται θετικὰ καὶ ἀπὸ τὰ παράλληλα: ὁμηρ. — λεσβ. *ΐσσα*, ἡ (= μοῖρα, μερίδιο, κληρὸς, λαχνός· Ὀμηρ. Α 705, Μ 423, ι 42 549· πβ. «*ΐσασθαι· κληροῦσθαι*.

Λέσβιοι» Ἡσύχ.) καὶ *αὐ-ισσος (= *εὐ-ισσος· πβ. ἐὺς ἡὺς, καὶ δωρ. *άύς; — σὲ ἄμεσο συσχετισμὸ μὲ τά: ἐν εὐ «καλῶς, φιλικῶς, λίαν, ἄγαν» καὶ αὐ «πάλιν», εὖτε (ὅτε, ὅταν, ὁσάκις), ἡῦτε ἡῦτε «ὅπως ἀκριβῶς, καθῶς» καὶ αὖτε «πάλιν, προσέ- τι»), θηλ. *αὐ-ίσα / *ἄFίσα *ἄίς(σ)α (μοῖρα, τύχα· πβ. ἄιση μοῖρα) Ὅμηρ. I 318, «μοῖραν / ἴσην» υ 282 294) καὶ μὲ μετακίνηση τοῦ τόνου (μὲ σύγχρονη καὶ ἀναγκαῖα βράχυνση τῆς λήγουσας τοῦ ἐπιθέτου) ὡς οὐσιαστικό: *ἄισᾶ αἶσα, ἡ (= μοῖρα, μερίδιο // ἡ Μοῖρα, ἡ θεότητα τοῦ πεπρωμένου Ὅμηρ. «κατ' αἶσαν ἐνεί- κεσας οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν» Γ 59, Ζ 333).⁴⁶

Καὶ πρέπει ἀκόμα νὰ σημειωθεῖ σχετικὰ ὅτι ἡ ἀπόλυτη σχεδὸν βεβαιότητα γιὰ τοὺς σύνθετους σχηματισμοὺς *εὐ-ισος *εὐ-ίση εἶση καὶ *αὐ-ισος *αὐ-ίσα (μοῖρα) / *αὐισᾶ / *ἄFισᾶ αἶσα⁴⁷, στηρίζεται ἐδραῖα καὶ ἀκλόνητα σὲ ἄλλα ἀνά- λογα γλωσσικὰ φαινόμενα, — ὅπως, γιὰ παράδειγμα, εἶναι τά:

I. ἔδνα, τὰ καὶ *εὐ-εδνα / *ἔFεδνα ἔεδνα (πβ. ἄνασσα καὶ «Εὐάνασσα· ἡ Δημή- τηρ» Ἡσύχ., ἐστῶ καὶ εὐεστῶ Ἡρόδ., Αἰσχ. κ.ἄ., ἡγεσίη καὶ εὐηγεσίη Ὅμηρ. τ. 114), ἀλλὰ καὶ «ἄεδνον· ἄφερνον ἢ πολύφερνον» Ἡσύχ·

II. ἔρση, ἡ καὶ *εὐ-έρση / *ἔFέρση ἔέρση καὶ ἀναλογικὰ ἔρση (Ὅμηρ.), ἀλ- λά καὶ «ἄερσαν· τὴν δρόσον, Κρήτες» Ἡσύχ·

III. εὐ ἔχειν (Ὅμηρ. Ψ 466 καὶ ω 245· πβ. θ 39), *εὐ-εξις εὐεξία, ἡ (= καλὴ κατάσταση τοῦ σώματος, ὑγεία, ρώμη, εὐρωστία, ἰσχὺς· Ἰππ., Εὐρ., Πλάτ.), «εὐ- εξος· εὐφυής» Ἡσύχ., καὶ *αὐ-εξις (πβ. αὐξίς, αὐξη, Αὐξώ, μυκην. a-we-ke-se-u «*Αὐξεύς»), *αὐ-έξ-(γ)ω *ἄFέξω ἀέξω (= αὐξάνω, μεγαλώνω, τρέφω, προάγω, ὑ- ψώνω, ἰσχυροποιῶ, ἐνίσχυνω· Ὅμηρ., ὅπως π.χ.: «ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει» Ζ 261, «υμέτερον δὲ ἐκάστου θυμὸν ἀέξω» Ρ 226), αὐξω καὶ *αὐξ-άν(-F)-ω αὐξάνω· πβ. αρχ. Ἰνδ. vaksáyati (= ἐνδυναμώνει, κάνει κάτι νὰ αὐξηθεῖ) καὶ vaksanam (= ἐνίσχυση, ἐνδυνάμωση), σὲ σχέση μὲ τά: svá- (= *σεFός ἐός), vásu- (= ἐὺς, καλὸς)⁴⁸ καὶ sáhate (= ἔρχεται, ὑπερέχει, ἐπικρατεῖ).

IV. εὐεργέτης καὶ αὐεργέτας, Εὐήμερος καὶ Αὐήμερος, Εὐκλέεια καὶ Αὐ- κλίεια, εὖνοια καὶ αὔνοια, *εὐοδνον εὐοδμον καὶ *αὐοδνον *αὔαδνον αὔαγνον (πβ. «ἄβαгна· ρόδα. Μακεδόνες» Ἡσύχ.).(49).

Ἔτσι προφανῶς μπορεῖ νὰ ἐρμηθευθεῖ κάλλιστα καὶ τὸ ἀλλῶς ἀκατανόητο καὶ ἀντιφατικὸ χωρίο τοῦ Πινδάρου Ἰσθμ. 7, 59-60: «θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπα- ντες· / δαίμων δ' αἴσος» (= *ἄFισος *αὐ-ισος / *εὐ-ισος εἴσος, — καὶ ὄχι ἄνι- σος!)· πβ. Σοφ. Ἀντ. 519, καὶ μάλιστα Λυσ. 2.77: «ὥστε τί δεῖ, ... νῦν ἄχθεσθαι, ἢ λίαν οὕτω βαρέως φέρειν ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς, ἐπισταμένους ὅτι ὁ θά- νατος κοινὸς καὶ τοῖς χειρίστοις καὶ τοῖς βελτίστοις; οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὑ- περορᾷ οὔτε τοὺς ἀγαθοὺς θαυμάζει, ἀλλ' ἴσον ἑαυτὸν παρέχει πᾶσιν».

§ 12. Ὑστερα ἀπὸ τὴ διεξοδικὴ ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητη γιὰ τὸν συγκεκριμένο σκοπὸ ἐτυμολογικὴν ἀνάλυση τοῦ ὀνόματος ἴσος / ἴσος / ἴσος, κρίνεται ἀκόμα σκόπιμο καὶ δεοντολογικὰ ἀναγκαῖο νὰ διερευνηθεῖ σύμφυτα, καὶ σὲ σχέση μὲ τὰ παραπάνω ἐτυμολογικὰ δεδομένα, ἡ σύναψη τοῦ ἐπιθέτου μὲ τὸ ἀρχαῖο Ἰνδικὸ ἐπίρρημα *vishu-* ἢ *visu-* (= nach beiden Seiten, σὲ δύο μέρη, σὲ δυὸ πλευρές, σὲ δύο διαφορετικὰ σημεῖα, πρὸς διαφορετικὰς κατευθύνσεις), ὡς πρῶτο συνθετικὸ σὲ σύνθετα τοῦ τύπου: *vishuvam* (= aequinoctium, ἰσημερία), *vishuvant* (= die Mit-

te haltend, ὁπαδὸς τῶν ἴσων ἀποστάσεων καὶ τῆς μέσης ὁδοῦ), κ.λ.π.

Ὁ συσχετισμός, λοιπόν, τῶν *FίσFος* ἴσος καὶ *νίσu-* ἀφενός, πού εἶχε προταθεῖ παλιότερα⁵⁰ καὶ ἀπορρίφθηκε στὴ συνέχεια ἀπὸ τοὺς νεότερους ἐρευνητὲς⁵¹ γιὰ λόγους φωνολογικοὺς (πβ. *FίσFος*, σὲ σχέση μὲ τὸ Φωνολ. Νόμο τῆς Ἑλληνικῆς: $*-σF- > *-FF- > -F-$)⁵², καὶ ἡ ἀναγωγή ἀφετέρου τοῦ ἴσος / ἴσος / ἴσος στὸ σύνθετο πρωτοελληνικὸ σχηματισμὸ **εὐ-ίσσοFος* / **ἐFίσ(σο)F-FίσFος*, μυκην. *wi-so-wo-* (πβ. **νέ-σσοFος* *Νέσσος* *Νέσσων*, **νό-σσοFος* *Νόσος* *Νοσσώ*, καὶ **νό(σο)Fος* **νόσFος* *νοῦσος* *νόσος* — σὲ σχέση μὲ τὰ *νόσσαξ* «νεοσσός» καὶ *νοσακερός* «νοσηρός»⁵³ Ἀριστ., καὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον «νοσακερός· νοσώδης, τρυφερός, μαλακός»⁵⁴ —, ἀλλά: **νάσ-γω* *ναίω*, ἄορ. *ἐ-νασ-σα* ⇒ **νασ-(σ)Fός*: λεσβ. **νάFFος* *ναῦος*, δωρ. *ναFός* *ναός*, ἰων. *νηός*, ἀττ. *νεώς*), ἐπιβάλλουν ἀσφαλῶς τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς τρίτης καὶ μοναδικῆς λύσης, πού δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καμμιά ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐκδοχὴ τοῦ δανεισμοῦ καὶ ὅχι βέβαια τοῦ *FίσFος* «ἀπὸ κάποια ἀπροσδιόριστη ἰνδοευρωπαϊκὴ γλῶσσα»⁵⁴, ἀλλὰ τοῦ ἀρχ. ἰνδ. *νίσu-* ἀπὸ τὸ πρωτοελληνικὸ **ἐFίσσοFος* πβ. **ἔισσος* *ἔισσος* καὶ (μὲ ἀφαίρεση καὶ συγκοπὴ) **Fίσ(σο)Fος* *FίσFος*.

§ 13. Ἔτσι, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν ἐτυμολογικὴ διακρίβωση τοῦ ἐπιθέτου, μποροῦμε πλέον σταθερὰ νὰ προχωρήσουμε στὴν ἐνδιαφέρουσα ἐξερευνητικὴ πορεία, γιὰ τὴν ἀνέυρεση μιᾶς πλούσιας σὲ περιεχόμενο καὶ θαυμαστῆς σὲ ἀρμονία ἐτυμολογικῆς κλίμακας:

I. Ἀπὸ τὸ (**ἴσσαFος* / **ἴσσοFος* / **ἴσσοος*) ἴσος ἔχουμε κανονικὰ τὸ παράγωγο ρῆμα **ἴσ-εὐ-(γ)ω* **ἴσέω* **ἴσεύρομαι*⁵⁵ (= «ἐκτείνομαι, ἐξαπλώνομαι, ξαπλώνω καὶ κοιμᾶμαι // κατευθύνομαι, διευθύνομαι») πβ. **ἴσ(σ)αFος* **ἴσ(σ)άF-(γ)ω* **ἴσαύω* — ὅπως: **κάF-γω* *καίω* καὶ ἀττ. *κάω*, **ἀπολάF-γω* *ἀπολαύω* (μὲ ἀναλογικὴν ἐπίδραση τοῦ ὁρίστου *ἀπέλαυσα ἀπήλαυσα ἀπολαύσαι*) — *ἰαύω* (= κοιμᾶμαι, πλαγιάζω // παύω ἄορ. *ἰαυσα* πβ. «Διὸς εὐχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι» Ὀμηρ. λ 261)⁵⁶, «αὐροὶ· λαγοί, ἴσαυροι» καὶ «αὐριβάτας· Αἰσχύλος τὸ αὐρί ἐπὶ τοῦ ταχέως τίθησι, καὶ ὁ αὐτὸς Ψυχοστασία οὕτω φησὶ τὸ ὄνομα» (Ἰ. Απ. 207 Μ / 280) *ταχυβήμων*» Ἡσύχ., καὶ *αὐρι* (= ταχέως)⁵⁷ πβ. **αὐριον* *αὐριον* *μεθαύριον* καὶ ΝΕ *ταχιά* ἐπίρρ. «αὐριο»).

Ἀπὸ τὸ **ἴσεύω* **ἴσσεύομαι* στὴ συνέχεια, διαμέσου τοῦ συνθέτου **ἐπ-ἴσ-εὐω* / *ἐπ-ἴσσεύω* καὶ **ἐπ-ἴσσεύομαι* / *ἐπ-ἴσσεύομαι* (= «κατευθύνομαι μὲ ὁρμὴ ἐνάντια σὲ κάποιον», ἐφορμῶ, ἐπιτίθεμαι, ἐπιπίπτω, σπεύδω μὲ ὁρμὴ, κινούμαι γρήγορα // συγκινούμαι, διεγείρομαι // ἐπιθυμῶ πβ. *ἐπισσεῖω* *ἐπισσεύομαι* «ἐπιτίθεμαι, προσβάλλω», — ὅπως ἀκριβῶς: *φυγᾶς*, γεν. *φυγάδ-ος*, καὶ **φυγ-αδ-εὐ-γω* *φυγαδεύω*,⁵⁸ ἀλλὰ παράλληλα καὶ *φυγαδεῖω*⁵⁹, σχηματίστηκε μὲ ἀντίστροφη παραγωγή ὁ φαινομενικὰ ἀπλὸς στὴν κοινὴν ἀντίληψη τύπος **σσεύω* *σεύω* καὶ **σσεύομαι* *σεύομαι* (= «**ἴσσεύομαι*, ἐκτείνομαι, ἐξαπλώνομαι, ξαπλώνω καὶ κοιμᾶμαι // κατευθύνομαι, διευθύνομαι», κινούμαι γρήγορα, σπεύδω, τρέχω, ὁρμῶ, πηδῶ, ἀναπηδῶ, τινάσσομαι κατὰ μῆκος, ἐκτινάσσομαι)⁶⁰ πβ. **ἴσσεῖω* **ἴσσεῖμαι* **ἐπ-ἴσσεῖομαι* / *ἐπ-ἴσσεῖομαι* *σεῖομαι* (= σεῖομαι, διασεῖομαι, κινούμαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, κινούμαι ἐμπρὸς καὶ πίσω, κινούμαι).

II. Ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐπίθετο *ἴσσοFος* **ἴσσοος* ἴσος ἔχουμε ἐπίσης κανονικὰ κι

ένα δεύτερο ρηματικό παράγωγο, τὸν παράλληλο καὶ ἰσοδύναμο τύπο: **ἰσσόω* **ἰσσόομαι*, ὡς σύνθετο **ἐπ-ἰσσόομαι* / **ἐπι-σσόομαι* / **ἐπι-σσοῦμαι* — πβ. *ἐπίσσωτρον* (= **«τὸ ἐπὶ τῶν ἴσων ἀκτίνων τοῦ ἐπισσευομένου καὶ ἐπισσουμένου τροχοῦ μετάλλينو ἐξάρτημα»*, τὸ μετάλλينو στεφάνι τοῦ τροχοῦ. "Ομηρ. πβ. **ἴσσωτρον σῶτρον* «ἡ ξύλινη περιφέρεια τοῦ τροχοῦ») —, καὶ μὲ ἀντίστροφη παραγωγή (χωρὶς δηλ. τὴν ὀλοκληρωμένη λόγῳ σύγχυσης μορφή τῆς πρόθεσης ἐπὶ· πβ. **ἐπ-ι-*) **σσόομαι σοῦμαι* καὶ δωρ. *σῶμαι σοῶμην*· πβ. *σοῦνται* Αἰσχ. Πέρσ. 25, *σοῦ* (προστ.) Ἀριστοφ. Σφ. 209, *σοῦσθω* Σοφ. Αἰ. 1414, *σοῦσθε* Αἰσχ. Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 31, καὶ Ἀριστοφ. Σφ. 458, *σοῦται* Σοφ. Τραχ. 645.

Ἡ διασταύρωση αὐτὴ τῆς διπλῆς μορφολογικῆς ἁρμονικῆς καὶ τῆς σημασιολογικῆς συνταύτισης, ποὺ ὑπάρχει ἀμοιβαία καὶ διαπιστώνεται ἀντικειμενικὰ ἀνάμεσα στοὺς παράλληλους καὶ ἰσοδύναμους ρηματικούς τύπους **ἰσσεύομαι σεύομαι* καὶ **ἰσσόομαι σοῦμαι* (= **«ἐκτείνομαι, ἐπεκτείνομαι, ἀπλώνομαι καὶ κατευθύνομαι»*· πβ. *δοῦλος δουλόομαι* καὶ *δουλεύω*, *χῆρος χηρώω* καὶ *χηρόομαι* καὶ *χηρεύω*· "Ομηρ.), ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα μιὰν αὐτούσια καὶ ὀλοφάνερη ἐπαλήθευση γιὰ τὴν ἀναγωγή καὶ τὴν ἄμεση σύνδεσή τους μὲ τὸν κοινὸ καὶ πρωτότυπο σχηματισμὸ **ἴσσοFος ἴσσος*, — ἐδραιωμένη μάλιστα σὲ γνήσια καὶ αὐθεντικὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα.

Καὶ ἐπιβάλλεται ἀκόμα νὰ προστεθεῖ συναφῶς, ὅτι μιὰ τέτοια σύνδεση τῶν *σεύομαι σοῦμαι* μὲ τὸ *ἴσσος* ἐπισημαίνεται ἤδη πολὺ καθαρὰ καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐνδείξεις, ὅπως εἶναι αὐτὲς ποὺ παρέχονται ἀπὸ κάποιες ἀνάλογες χρήσεις τοῦ ἀπλοποιημένου καὶ πολὺ μεταγενέστερου *ἰσώω ἰσώομαι*· πβ. «*δεῖνὰ δ' ἐς ἀλλήλας δράκον ὄμμασιν θυμήνασαι, / ἐν δ' ὄνυχας χεῖράς τε θρασεῖας ἰσώσαντο*» (= «καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐξ ἴσου ἐξέτειναν τοὺς ὄνυχας καὶ τὰς χεῖρας των, δηλ. ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ δι' ἀμφοτέρων»)⁶¹ Ἡσ. Ἀσπ. 263, «*δρόμον δ' ἰσώσας τῇ φύσει τὰ τ' ἔργματα / νίκης ἔχων ἐξῆλθε πάντιμον γέρας*». Σοφ. Ηλ. 686.

§ 14. Ἀπὸ τὸ θέμα ἐξάλλου τοῦ **ἰσσεύω σεύω*, μὲ τὴν προσθήκη τῆς παραγωγικῆς κατάληξης -*θω*⁶² ἐξαιτίας προφανῶς τῆς ἀναγκαιότητος γιὰ σημασιολογικὴ διαφοροποίηση — ὅπως φαίνεται νὰ ἔγινε σὲ ἀνάλογους σχηματισμούς: **ἀλέF-γω ἀλείω ἀλέω* καὶ *ἀλή-θω*, **κέF-γω κείω κέω* (= θέλω νὰ πλαγιάσω· πβ. *κύω κυέω, κεῖμαι*) καὶ *κεύ-θω* (= σκεπάζω, καλύπτω ἐντελῶς, ἀποκρύπτω· "Ομηρ. πβ. *κύσθος κύστις*), **πέρ-γω πείρω* (= διατρυνῶ, περνῶ, διασχίζω) καὶ *πέρ-θω* (= ἐκπορθῶ, καταστρέφω, ἀφανίζω· "Ομηρ.), **πλέF-γω πλείω πλέω* (= πλέω, ταξιδεύω στὴ θάλασσα, ἐπιπλέω) καὶ **πί-πλει-μι* / **πίμπλειμι*⁶³ / *πίμπλημι* *πλή-θω* (= ἐξογκώνομαι, φουσκώνω, εἶμαι γεμάτος· "Ομηρ.), **σρέF-γω ρεῖω ρέω* (= ρέω, τρέχω, χύνομαι) καὶ **ρέυ-θω* **εὔ-ρέυθω ἐρεύ-θω* (= κοκκινίζω· "Ομηρ. πβ. *ἐρυθρός*, μυκην. *e-ru-to-ro* καὶ *e-ru-ta-ra*, καί: // τοχαρ. A *rātram* καὶ B *ratre*, πληθ. *rātren*, ἀρχ. Ἰνδ. *rudhirá*, λατ. *ruber robus robeus rufus* καὶ *russus*, ἀρχ. ἐκκλ. σλαβ. *rŭdriŭ*, ἀρχ. ἱρλ. *ruad*, λιθ. *rau~das*, γερμ. *rot* κ.λ.π.)⁶⁴ — σχηματίστηκε πάλι κανονικὰ ὁ παράλληλος ρηματικὸς τύπος **σεύ-θω* ἤτοι: **ἰσσεύ-γω* / **ἐπ-ἰσσεύγω*, **σσειώ σεῖω* / **σσεύω σεύω* καὶ **σεύ-θω*, ποὺ ἐξελίχθηκε τελικὰ καὶ μέσα στὰ πλαίσια πάντοτε τῶν φωνολογικῶν νόμων τῆς Ἑλληνικῆς σὲ **εὔθω*, καὶ μὲ ἀνομοίωση τοῦ δασέος πνεύματος **εὔθω* / *εὔδω* (= **«σεύω, ἐκτείνομαι, ἐπεκτείνομαι, ἐξαπλώνομαι»*, πλαγιάζω, κατακλίνομαι, ξαπλώνω καὶ κοιμᾶμαι // ἀναπαύομαι, ἡσυχάζω // παύω, σταματῶ)· πβ. **ἰσσεύ-γω* **σσεύω σεύω* *εὔω*⁶⁵ = **«σεύω, σπεύδω,*

τρέχω, ὁρμῶ ἐξορμῶ // ⇒ κινεῖμαι γρήγορα καὶ ζεσταίνομαι, διεγείρομαι καὶ εἶμαι ζεστός // ⇒ καίγομαι, φλογίζομαι, φλέγομαι, ἀνάβω, *ψήνω*, καίω, περικαίω, καψαλίζω· Ὅμηρ.· πβ. *σπεύδω* καὶ *σποδός*⁶⁶ ἢ «τέφρα, στάχτη», *θέω* καὶ «*θοόν*»· ὀξύ, *λαμπρόν*, *σκοτεινόν*, *ισχυρόν*, *ταχινόν*» καὶ «*θοῶσαι*»· ὀξύναι, *λαμπρύναι*, *ποιῆσαι*, *πυρῶσαι*» Ἡσύχ., καθὼς καὶ τῇ ΝΕ φράση: *εἶναι φωτιά* «εἶναι τόσο γρήγορος στὶς κινήσεις του, ποὺ ἀντιδρᾷ μὲ ταχύτητα *ἀστραπή*ς!», καὶ «*εὐστόν*· τὸ *σειόμενον*» Ἡσύχ.

§ 15. Ἡ ὁρθότητα τῆς ἐτυμολογικῆς αὐτῆς σύνδεσης τῶν *σεύω* καὶ *εὔδω* διαφαίνεται ἐπίσης καθαρὰ καὶ σχεδὸν αὐτόδηλα ἀπὸ τοὺς παρακάτω ὁμόρριζους καὶ ἀνάλογους σχηματισμούς:

I. **ἴσσαFος ἴσσοις*: **ἴσάF-γω* (= **ἐκτείνομαι*, *ἐπεκτείνομαι*, *ἐξαπλώνομαι* // *κατευθύνομαι*, καὶ *κινεῖμαι γρήγορα*) > *ἰαύω* (= *κοιμᾶμαι*, *ἀναπαύομαι*, *περνῶ* τὴ νύχτα // *διαμένω* σ' ἕναν τόπο // *παύω*· πβ. *ἐνιαύω*, *ἐνιαυτός* **«ἢ* περίοδος τοῦ ὕπνου καὶ τῆς χειμερίας νάρκης ζώων καὶ φυτῶν», μεγάλη χρονικὸ περίοδος), καὶ **ἴσάF-γο-μαι* > *ἰάομαι* (= **«ἰσσοῦμαι*, *γίνομαι* **ἴσσαFος ἴσσοις*, ἀνακτῶ τὶς δυνάμεις μου», *θεραπεύω*, *ἰατρεύω*)· πβ. *ἰαρός ἱερός, ἱαρεὺς ἱερεὺς*, καὶ *μυκην. i-je-ro i-je-re-u*, ἤτοι: **σι-σαF-ρός* (= *«δόκκληρος, αὐτοδύναμος, παντοδύναμος, ἰσχυρός»*, καθὼς καὶ τὸ *ἀρχ. ἰνδ. isirá-* (= *ἰσχυρός, ρωμαλέος, ταχύς*· πβ. *«αὐροί· λαοί, ἴσαυροι»* Ἡσύχ.).

Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς σύνδεσης αὐτῆς τοῦ *δωρ. ἰαρός ἱαρεὺς* (καὶ ἰων.-ἀττ. *ἱερός ἱερεὺς*) μὲ τὸ *ἰάομαι ἰῶμαι*, ποὺ τὴν ἐπιβάλλουν ἀντικειμενικὰ τὰ παραπάνω φωνολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ δεδομένα — κι ὅταν μάλιστα συμβαίνει παράλληλα νὰ εἶναι οἱ *ἱερεῖς* καὶ οἱ *λογῆς μάγοι*⁶⁷ σ' ὅλες γενικὰ τὶς κοινωνίες, στὶς πρωτόγονες καὶ στὶς κατοπινὲς πολιτισμένες, ὅχι μονάχα ἱεουργοὶ καὶ ἱεροφάντες τῶν εἰδικῶν θρησκευτικῶν μυστηρίων, ἀλλὰ καὶ *ἱατῆρες* ψυχῶν καὶ σωμάτων —, ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ συσχετισμὸς ποὺ γίνεται ἀνάμεσα στὸ *ἱερός* καὶ στὸ ἐτρουσκικὸ *aesar* (= *θεός*· πβ. *τά: ὀσκικὸ aísesis* = *λατ. "sacrificiis"*, *πελιγνικὸ aisis* = *λατ. "dis"*, κ.λ.π.) δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως οὐσιαστικὸ περιεχόμενο· κι αὐτὸ προκύπτει βέβαια ἀπὸ τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς, ὅτι τὸ φερόμενο ὡς ἐτρουσκικὸ πρωτότυπο *aesar*, ὅπως φαίνεται αὐτόδηλα καὶ ἐξόφθαλμα, εἶναι ἀπλὸ δάνειο καὶ αὐτούσια μεταφορὰ τοῦ ἀντίστοιχου πρὸς τὸ *αἰθήρ* *δωρ. τύπου *αἰσάρ* (πβ. *«αἰσάρων· εἶδος ἱέρακος»* Ἡσύχ., καὶ *αἰσάλων*, *γεν. -ωνος*, ὁ = ὁ **«αἰθαλόεις, αἰθαλέος, ὁ κεραυνοβόλος καὶ ἀστραπιαίως ἐπιτιθέμενος»* *ἱέραξ*· Ἀριστ.), ὅπως: *Αἶθωψ Αἰθίωψ* καὶ *Αἷσωπος* καὶ *λατ. Aesopus* (πβ. *αἶθωψ* καὶ *αἰθωπός, οἶνωψ* καὶ *οἶνωπός*, κ.λ.π.), *Αἶθων Αἰθίων* καὶ *Αἷσων Αἰσίων* καὶ *λατ. Aeson, Αἶθρα Αἰθερία Αἰθρία* καὶ *Αἷσαρα* (= *κόρη τοῦ Πυθαγόρα*· Φώτ. 438 b, 36, ἔκ. Bekker)· ἔτσι καὶ: **σάF-γω *αἶω αἶω *αἷ-θω αἶθω* > **αἶθ-αρ-ός Αἰθήρ *αἶθαρος αἶθρος Αἷθριος* (= *ἐπιθ. τοῦ Δία*) καὶ *Αἷσαρος* καὶ *λατ. Aesar Ausar Auser*⁶⁸ (= *ποταμὸς τῆς μεγάλης Ἑλλάδας καὶ τῆς Ἑτρουρίας*)⁶⁹· πβ. Ὅμηρ. Β 412: *«Ζεὺ κύδιστε μέγιστε, κελαινεφές, αἰθέρι ναίων»* καὶ Ο 192: *«Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι»*, Ἡσ. Ἔργ. 18: *«Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων»*, Αἰσχ. Ἀπ. 65 Α: *«Ζεὺς ἐστιν αἰθήρ»*, Σοφ. Οἶδ. Κολ. 1471: *«ὦ μέγας αἰθήρ, ὦ Ζεῦ»*, καὶ Verg. Georg. II, 325: *«pater omnipotens fecundis imbribus Aether»*.

II. **ἰσσάF-γω *ἐπ-ἰσσάF-γω / *σάF-γω* καί, μὲ ἐναλλαγὴ τῶν *σσ-* > *ψ* (στὴν Αἰολικὴ καὶ Ἀττικὴ διάλεκτο, ὅπως: *σαίρω* καὶ *ψαίρω*, *σαλάσσω* καὶ *ψαλάσσω*,

Σαπφώ καὶ Ψάπφα Ψαπφά, σαυκρός καὶ ψαυκρός, σίττα καὶ ψίττα ψύττα — ἐπιφώνημα τῶν βοσκῶν· πβ. σεύω ἐσσύθην καὶ προστακτ. σύθι ἢ σῦθι —, σάχω καὶ ψάχω κ.ἄ.)⁷⁰, *ψάF-γω ψαίω ψαύω ἐπιψαύω ψάω (= ἐφάπτομαι, ἐγγίζω, ψαύω, ψαύω ἐλαφρῶς, ψηλαφῶ, τρίβω, κατατρίβω)· πβ. ψάω ψῆν ψήσω ἔψησα καὶ NE ψήνω (= ἐτοιμάζω φαγητό, μαγειρεύω, βράζω, θερμαίνω).

III. *σσάF-γω / *ψάF-γω: *αῖω *αῖ-θω αῖθω (= καίω, ἀνάβω // καίγομαι, φλέγομαι, ἀναλάμπω), καὶ αῦω, μὲ ψίλωση αῦω (= *«ἄπτομαι, ἐγγίζω», ἀνάβω, ἀνάβω φωτιά // μαραίνω, ξηραίνω, ἀποξηραίνω), ἀλλὰ καὶ *αῦ-θω > δωρ. *αῦσω πιθανότατα, ὅπως φαίνεται καθαρὰ στὸ λατ. *hausio haurio (= ἀντλῶ, ἐξαντλῶ, ἀφανίζω // πληγώνω· ὕπτ. haustum)· πβ. *αῦ-σ-τός καὶ τὶς γλῶσσες τοῦ Ἑσυχίου «καθαῦσαι· ἀφανίσαι», «καταῦσαι· καταντλήσαι, καταδοῦσαι», «αὔστηρ· μέτρου ὄνομα», «ἐξαστήρ· κρεάγρα», — καθὼς καὶ τὰ: αὔστηρός, θερμαύστρα θερμάστρα, πυραύστης πυραύστρα, *πύρανστρον πύραστρον, *αῦ-σ-τ-ερ-ός ἀστήρ ἄστρον, *αὔστερ-οπ-ός ἀστεροπός (= ἀστερωπός), *ἀστέρωσ στέρωσ Στερόπης, ἀστεροπὴ στεροπὴ καὶ «στροπά· ἀστραπή. Πάφιοι» καὶ «στορπάν· τὴν ἀστραπήν» Ἑσυχ., — καὶ τὰ ἐξάπαντος δάνεια: ἄρμ. astl (= ἀστήρ· γεν. astet), κορν.-βρετον. steyr (= ἀστήρ· πληθ. stéren), γοτθ. stairno, ἄρχ. γερμ. sterno καὶ γερμ. Stern, λατ. *ster-la stella, ἄρχ. ἰνδ. stár- (= ἀστήρ· πληθ. tárah) καὶ τοχαρ. B scirye (= ἀστήρ).

Ἀπὸ τὰ σύνθετα τοῦ ρήματος ἀφ-αύω καὶ μὲ ψίλωση *ἀπ-αύω (= ἀποξηραίνω, ξηραίνω ἐντελῶς) ἔχουμε ἀντίστοιχα μὲ τὴν προσθήκη τῶν παραγωγικῶν ἐπιθημάτων -λος καὶ -ρος, πού σημαίνουν πλησμονὴ τῆς ἔννοιας τοῦ πρωτότυπου σχηματισμοῦ, τὰ παράγωγα ἐπίθετα: ἀφ-αυ-ρός (= *«ἀποξηραμένος, κατάξερος, ἀπονεκρωμένος, κούφιος», ἀσθενής, ἀδύνατος· πβ. τὰ ἀνάλογης σημασίας NE: καημένος, καψερός, μαῦρος)⁷¹, φαῦρος (πβ. «φαῦρος· κοῦφος» Ἑσυχ.) καὶ φαῦ-λος (= *«ἀκροατής, ἀσθενής, ἀδύνατος, χωρὶς δύναμη ἀντίστασης στὶς ἐξωτερικὲς συνθήκες πίεσης καὶ στοὺς ἐσωτερικοὺς καταναγκασμούς, στὰ ἔνστικτα καὶ στὶς ὁρμές...», ἄθλιος, ἐλεεινός, πρόστυχος, κακός) καὶ μὲ συμφυρμὸ φλαῦρος, ὅπως *ἀγαλός ἀγλαός καὶ ἀγαυρός > ἄγλαυρος, τοῦ ἀρχικοῦ ἀ- ἀπὸ ἐπίδραση πιθανῶς τοῦ ἄρθρου κατὰ τὴ συνεκφώνηση, ὅπως: *ἀμφ-ἀκ-ης καὶ *ἀμφ-ἀκ-ός ὁμφακός ὁμφαξ ἀλλὰ καὶ *ὁμφακός *ὁφακός φακός⁷², ἀφῆ *ἀφαῖος Ἀφανία καὶ *ἀφαιός φαιός, Ἀφαιστος Ἥφαιστος καὶ Φαῖστος (Ὁμηρ. Ε 43), ἀγαυρός καὶ γαῦρος, ἀμαυρός καὶ μαῦρος, κ.π.ἄ· πβ. *πάF-ιδ-ς πάις παῖς καὶ ἄττ. παῦς, καὶ τὰ δάνεια λατ.: *ῥau-gus parvus, rau-cus, paullus pullus, puerus puer, *puer-la puella, κ.λ.π.

Ἀπὸ σύνθετα ἐπίσης τοῦ τύπου *ἀν-απ-αύω *ἀν-απ-αύομαι / ἀνα-παύομαι (= *«ἀπλῶν καὶ ἀποξηραίνω κάτι ἐπάνω σὲ μιὰν ὑψηλὴν ἐπιφάνεια», ξαπλώνω καὶ ξεκουράζομαι, κοιμᾶμαι // ἀπέχω ἀπὸ κάποια ἐνέργεια, σταματῶ) καὶ *κατ-απ-αύω *κατ-απ-αύομαι / κατα-παύομαι (= *«ἀπλῶν κάτι στὸ ἔδαφος καὶ τὸ ἀφήνω κάτω νὰ ξεραθεῖ ἐντελῶς // ⇒ ἀφήνω κατὰ μέρος», ἀποτελειῶνω, σταματῶ) φαίνεται ὅτι προέκυψαν τελικὰ, μὲ ἀντίστροφη παραγωγὴ καὶ μὲ ἀπόσπαση πλασματικῶν προσθέσεων (πού εἶχαν ἐπαυξηθεῖ παράτυπα λόγῳ προφανῶς ἐξόφθαλμης σύγχυσης ἐξαιτίας τῆς ἀπώλειας τῆς ἐτυμολογικῆς διαφάνειας τῶν πρωτότυπων ρηματικῶν σχηματισμῶν), τὰ γνωστὰ καὶ σὲ διαρκῆ χρῆσιν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερα παῦω παύομαι· πβ. ἄορ. ἔ-παυ-σα ἔ-παυ-σάμην, παῦ-σι-ς, — καὶ *παυ-σ-τός ἄπαυστος, παυστέον, παυστήρ, παυστήριος.

IV. *σσάF-γω: *háF-γω καί, με ἀλλοίωση τοῦ δασέος πνεύματος *h* > *κ*-, —ὅπως ἀκριβῶς: *(«ἐν ἀλί δινέομαι») *άλι-δινέομαι ἀλινδέομαι⁷³ καί με ψίλωση ἀλινδέομαι ἀλλά παράλληλα καί *χαλινδέομαι > καλινδέομαι κυλινδέομαι κυλινδέω κυλίνδω κυλίω (πβ. γερμ. *Welle* «κῦμα // κύλινδρος, ἄτρακτος»), αὐλός καί καυλός, αὖχη αὐχέω αὖχημα καί καύχη καυχάομαι καύχημα, *ἴσσοFος *ἴσσος καί *ἡισσός κισσός (= *«τὸ ἐπεκτεινόμενον, ἐξαπλούμενον καί ἀναρριχώμενον φυτόν»· πβ. «ἰψόν· τὸν κισσόν. Θ(ο)οῦριοι» Ἡσύχ.), *ὑπέρ-ισσος *ὑπάρ-ισσος καί *ἡνάρισσος* *κυάρισσος* (αἰγείρος, λεύκη)⁷⁴ (= *«τὸ ὑπερφυῆς καί ὑπερυψούμενον δένδρον»· πβ. παμφυλ. ὑπάρ καί με ἀναστροφή ὑπαρ⁷⁵ = ὑπέρ, καί: *ἐπ-ισσος ἐπισσος, *παρ-ισσος πάριος, ἥμισσος, μέτασος, περισσός)⁷⁶ καί λατ. *cupressus*, κ.λ.π. —, *κάF-γω καίω κάω· πβ. (ἀόρ. ἔ-καυ-σα καί ἔ-κη-α κῆαι, καῦσι-ς, καί ἀναλογικά: >)καυ-σ-τός, ἄκαυστος, πυρίκαυστος, καύστρα, καῦσος, κ.λ.π.

V. *ἴσσοFος *ἰσσεF-γω *ἐπ-ισσεFγω / *ἐ-πι-σσεFγω *σσεύω σεύω εὔω, καί *σσεύ-θω *εὔθω / *εὔθω / εὔδω, ἀλλὰ καί ψεύδω ψεύδομαι (= *«σπεύδω, βιάζομαι, μετακινεῖσθαι συνεχῶς, μετακινεῖσθαι καί ἀλλάζω συνεχῶς θέση καί ἀπόνεις // ὁμιλῶ βιαστικά, καί συγκαλύπτω», ἀθετῶ, παραβαίνω, ἐξαπατῶ, ψευδολογῶ· πβ. *ψευδής* καί *ψευδός* *τσευδός*, καθὼς καί τὸ πνεῦμα τῆς παροιμίας: «ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει»)· καί παράλληλα, με συναλλαγή τῶν συμφώνων *ψ*- / *π*- > *σ*π-, — ὅπως: ἄψινθος ἀψίνθιον καί ἀσπίνθιον, ψαλὶς καί σπαλὶς, ψέλ(λ)ιον καί αἰολ. σπέλ(λ)ιον⁷⁷ —, σπεύδω (= θέτω σὲ κίνηση, ἐπισπεύδω, ἐπιταχύνω // ζητῶ προθύμως)· πβ. σπινθήρ, σποδός, σφεδανός σφοδρός, σφενδόνη σφόνδυλος σπόνδυλος.

Βέροια, Ἰανουάριος 1988

(Συνεχίζεται τὸ Β' Μέρος, καὶ ἀκολουθεῖ τὸ Γ')

- 34) E. Seiler, Griechisch - Deutsches Wörterbuch des Homeros und der Homeriden, Leipzig 1863; I. Πανταζίδης, Λεξικὸν Ὀμηρικόν, Ἐν Ἀθήναις 1872, 9 ἔκδ. 1921·
H. Ebeling, Lexicon Homericum, vol. I-II, Lipsiae 1885 (καὶ Hildesheim 1963);
E. Κοφινιώτης, Λεξικὸν Ὀμηρικόν, Ἐν Ἀθήναις 1886, καί (β') ἀνατύπ. — ἔκδ. «Μπάυρον», Ἀθήνα 1985·
G. Autenrieth — Δ. Ὀλύμπιος, Λεξικὸν Ὀμηρικόν, β' ἔκδ. Ἐν Ἀθήναις 1910, καί (γ') ἔκδ. — Δημητράκου) Ἀθήνα 1935·
Π. Λορεντζάτος, Ὀμηρικὸν Λεξικόν, Θεσσαλονίκη 1925·
H.G. Liddell — R. Scott — M. Κωνσταντινίδης, Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Μετάφρ. Ε.Π. Μόσχος), Ἀθήνα (1904-) 1907·
H.G. Liddell — R. Scott — H.S. Jones, A Greek — English Lexicon, (Ἐν Ἀνατ. 9. ἔκδ.) Oxford 1968.
35) Ἐσφαλμένα ἀμφισβητεῖται ἀπὸ πολλοὺς ὁ αἰολικὸς τύπος ἴσσος (πβ. *ἰσσοθέοισι*, σὲ ἐπιγραφή τῆς Κύμης· βλ. E. Schwyzler, Dialectorum Graecarum Exempla Epigraphica Potiora, Leipzig 1923, καί (ἀνατύπ.) 1960, σ. 647, 15), γὰρ ὑπάρχουν τὰ ἀναμφισβήτητα: Ἰσσοὶ οἱ καὶ Ἰσσός ἡ (= πόλη καὶ λιμάνι τῆς Κιλικίας· Ξεν., κ.ά.), Ἰσσα καὶ Ἰσσάς ἡ (= παλιότερη ὀνομασία τῆς Λέσβου· πβ. «Ἰσσα ἡ Λέσβος τὸ πρότερον» Ἡσύχ.), Ἀμφισσος Ἀμφισσα, Ἀντισσα, «ἔπισσα· ὕστερον γενομένη. νεωτέραν» καὶ «ἐπισσον· τὸ ὕστερον γεγόμενον» Ἡσύχ· πβ. Στράβ. C 60: «Ἡ δὲ Ἀντισσα νήσος ἦν πρότερον, ὡς Μυρσίλος φησί· τῆς δὲ Λέσβου καλουμένης πρότερον Ἰσσης, καὶ τὴν νῆσον Ἀντισσαν καλεῖσθαι συνέβη· νῦν δὲ τῆς Λέσβου πόλις ἐστίν», καὶ Πaus. Φωκ. 38,4: «Δελφῶν δὲ ἀπωτέρω σταδίοις εἰκοσὶ τε καὶ ἑκατὸν ἐστίν Ἀμφισσα μεγίστη καὶ ὀνομαστοτάτη πόλις τῶν Λοκρῶν...

τεθῆναι δὲ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἀπὸ Ἀμφίσσης τῆς Μάκαρος τοῦ Αἰόλου φασὶ καὶ Ἀπόλλωνα ἐραστὴν γενέσθαι τῆς Ἀμφίσσης».

36) Ὑποθετικὸς τύπος πού ἀπαρτίζεται: α) Ἀπὸ τὸ ριζικὸ θέμα **(σ)τεFθ- / *τεFθ-* (= «ἐξογκώνομαι, διογκώνομαι, ἀνορθώνομαι, ἀνυψώνομαι // ἐνδυναμώνομαι, γίνομαι δυνατός») πβ. στεῦμαι στύω στύλος, **σί-στεF-μι* ἴσθιμι στήλη, σταυρός στύραξ, τύλος τύλη, ταῦρος Ταῦρος Ταύρη, Ἀντίταυρος Τίτυρος, Ἐπίταυρος Ἐπίταυρος «ἐπίταυρον ἰσχυρόν» Ἡσύχ. (πβ. ἀρχ. ἰνδ. *tanās-* «δυνατός, ἰσχυρός, ρωμαλέος», *taniti* «εἶμαι δυνατός»), Τύρος τυρά, **τύρ-τι-ς* τύρσις «τύρρις» *πύργος, ἐπαλξίς, προμαχών* καὶ **τύρσος*· τὸ ἐν ὑψει οἰκοδόμημα» Ἡσύχ. (πβ. λατ. *urgis* «πύργος, ὑψηλὸ καὶ μεγάλο οἰκοδόμημα»), **τύρσ-ανος* **τύρασνος* τύραννος (= «πυργοδεσπότης, καστραφέντης»; πβ. *Τύρσα Τύρρα, Τυρσηνοί, Τυρταῖος, Τύρταμος*, κ.ά. - πβ. καὶ: *W. Prellwitz, Etymologisches Wörterbuch der Griechischen Sprache, Göttingen 1892, σσ. 279 καὶ 311, καὶ 2. ἔκδ. 1905, σσ. 405 καὶ 446* ·, καὶ β) Ἀπὸ τὴν παραγωγικὴ κατάληξη *-(σ)εFος - (σ)Fος -(σ)εFς*: πβ. **σεFός* ἐός, **σFός* σφός καὶ **Fhός* ὄς, **σέFς* **εὗς* ἐύς (= «ὁ εἰς ἑαυτὸν ἀνήκων, **σFέ-διος* **Fhέδιος* ἴδιος, ἰδιαιτερός, ἰδιωτικός, προσωπικός, ἀφοσιωμένος, ξεχωριστός, διακεκριμένος», ἀγαθός, γενναῖος, εὐγενής: πβ. τὰ ὁμηρικά: **εὐ-θριξ* *εὐθριξ*, **εὐ-θρονος* *εὐθρονος*, **εὐ-φρων* *εὐφρων*, **εὐ-χαλκος* *εὐχαλκος* κ.λ.π.).

37) Σύμφωνα μὲ τὴν παραδεγμένη καὶ σχεδὸν παγιωμένη — ὑποθετικὴ πάντα — ἄποψη (τῶν *Bechtel* καὶ *Brugmann*, — 1886) ἡ λέξις ἴσος εἶναι παράγωγη τοῦ εἶδος (θέμα: *εἶδεσ-*): **Fίδσ-Fος / *Fίτσ-Fος* *FίσFος*.

38) Μὲ διπλῇ παραγωγικὴ κατάληξη, ὅπως: *αἰπός* καὶ *αἰπύς* (πβ. *αἰπος*, τὸ «ὑψωμα, ἀκρόφεια» Αἰσχ., κ.ά.), **έλλος* *έλλος* καὶ **έλύς* *έλύς* *είλύς* (πβ. *έλος*, τό, καὶ **εἰλύς* *ίλύς*, ἡ «πηλός, βόρβορος, λάσπη», - ὅπως: *εὐθύς* **εἰθύς* *ιθύς*, ὁ, καὶ *ιθύς*, ἡ «εὐθεῖα ὁδός, πορεία, ὁρμή, προσπάθεια»), πολλὸς καὶ πολὺς, *πρᾶς* καὶ *πραῦς*, *υἰός* καὶ *υἰύς*.

39) *Μωραλίδης*, Γλωσσ. Σύμμ. ὁ.π., «ΠΛΑΤΩΝ» 27 (1975), 297.

40) Πβ. Ἰσώριον καὶ Ἰσώριον, τὸ (= ὄρος τῆς Λακωνικῆς), *hίσον* (= ἴσον: στήν Ἡράκλεια), *εφ' ἴσθι* (= *εφ' ἴσθι*· στήν Ἐφεσσό· πβ. τὴ φράση: *«εφ' ἴσθι καὶ ὁμοίᾳ»*), *αφ' ἴσου* (= *ἀφ' ἴσου*· στήν Τέω), κ.λ.π.

41) Ἡ συνθήκη λέξεων ἀποτελεῖ προφανέστατα μιὰ ἀπὸ τις πρῶταρχικὲς αἰτίες, καὶ ἴσως μάλιστα τὴν πρῶτην ἀπ' ὅλης, - πού, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ «νόμο τῆς πνευματικῆς ἀνομοίωσης», ἐπέδρασε θετικὰ στὴν ἐξαφάνιση τοῦ δασέος πνεύματος ἀπὸ πολλὰς λέξεις· πβ. *ἀθρόος* καὶ *ἀθρόος*, *ἄλοχος* καὶ *ἄκοιτις*, *έλλος* *ένελος* *έλαφος* καὶ *έλλός*.

42) Πβ. **σολ-(ε)Fός* ὁλόος ὅλος, καὶ λατ. *sal-vus* (= σῶος, ἀκέραιος, ἀβλαβής), *sollus* (= ὅλος) καὶ *solus* (= «ἐννόμενος καὶ ὁλόκληρος», μόνος)· βλ. *Μωραλίδης*, Σκοτεινὰ Σύνθετα ὁ.π., «ΠΛΑΤΩΝ», 30 (1978), 147.

43) Ὅπως π.χ. **σι-σέχω* **σίσχω* **ίσχω* *ίσχω* (= κρατῶ) καὶ **σι-σχ-ύς* **ίσχυς* *ίσχυς* (= σωματικὴ ρώμη, δύναμη), καὶ ἀναλογικὰ πρὸς τὸ **Fίς* *ίς* (πβ. **Fισ-ν-έω*; *βινέω*, *βία*): *Fισχύς* κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Ἡσυχίου: «*βίσχυν*· ἰσχύν, σφόδρα + ὀλίγον (πιθανότατα: ἢ λιαν / ἢ *λείαν· πβ. *δίκην*, *δωρεάν*, *προίκα*). *Λάκωνες*» καὶ «*γισχύν*· ἰσχύν»· πβ. τὸ μυκην. *i-su-ku-wo-do-to* (= **Ἰσχυόδοτος*)· βλ. *Frisk, Griech. Ἑτυμ. Wört.*, τ. III, σ. 113.

44) Πβ. καὶ: *Πανταζίδης* ὁ.π., σ. 193, καὶ *Λορεντζάτος* ὁ.π., σ. 119 (σηλ. *έιση*).

45) *P. Chantraine, Dictionnaire Etymologique de la langue grecque – Histoire des mots*, Paris 1968-1980, σ. 819.

46) Πβ. καὶ *G. Curtius, Grundzüge der griechischen etymologie*, 4. ἔκδ. Leipzig 1873, σ. 382 (ἀρ. 569), 5. ἔκδ. Leipzig 1879, σ. 378 (ἀρ. 569).

47) Πβ. «*κατ' αἶσαν ἐνείκεσας οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν*» Ὅμηρ. Γ 59 καὶ Ζ 333.

48) *Μωραλίδης*, Σκοτεινὰ Σύνθετα κ.τ.λ. ὁ.π., «ΠΛΑΤΩΝ» 29 (1977), 134, σημ. 9.

49) *I. K. Προμπονάς*, Ἡ συγγένεια Μακεδονικῆς καὶ Μυκηναϊκῆς διαλέκτου καὶ ἡ Πρωτοελληνικὴ καταγωγή τῶν Μακεδόνων, Ἀθῆναι 1973, σσ. 43-44.

50) *Curtius* ὁ.π. (ἀρ. 569):

α. *Σψηθλζε*, φθαεστιονεσ επιψαε, Γθετερσλοηαε 1892, σ. 88 (σημ. 4):

G. Meyer, Griechische Grammatik, 3. Aufl. Leipzig 1896, σ. 321.

C. Uhlenbeck, Kurzgefasstes etymologisches Wörterbuch der altindischen Sprache, Amsterdam 1898-1899, σ. 289.

W. Prellwitz, Etymologisches Wörterbuch der griechischen Sprache, 2. Aufl. Göttingen 1905, σ. 199.

51) *M. Lejeune, Traité de phonétique grecque*, 2. éd. Paris 1955, σ. 117 (§ 118) καὶ, Phonétique

historique du Mycénien et du Grec ancien, Paris 1972, σ. 136 (§ 131).

Pb. kâ: *E' Boisac*, Dictionnaire étymologique de la langue grecque, Heidelberg - Paris (1907-) 1916, σ. 383, 4. έκδ. 1950.

Frisk, Griech. etym. Wört., τ. 1, σ. 738.

Chantraine, Dict. étym. δ.π., σ. 470.

52) *Ι.Δ. Σταματάκος*, 'Ιστορική Γραμματική της 'Αρχαίας 'Ελληνικής, τ. I-II, 'Αθήναι 1949-1950, σσ. 86 (§ 21,5) και 501 (ύπόμν. 45).

53) *Μωραλίδης*, Σκοτεινά σύνθετα κ.τ.λ. δ.π., «ΠΛΑΤΩΝ» 30 (1978), 147.

54) *Lejeune*, Phonétique historique κ.τ.λ. δ.π., σ. 136 (σημ. 2).

55) Πβ. τὰ δημικά: *ἄριστος ἀριστεύς* και *ἀριστεύω*, *βασιλεύς* και *βασιλεύω*, *ἡνίοχος* *ἡνιοχεύς* και *ἡνιοχεύω*, *ἱερός* *ἱερεὺς* και *ἱερεύω*, *πομπός* *πομπεύς* και *πομπεύω* κ.λ.π., — ἀλλὰ και: *ἀγορή* και *ἀγοράομαι* *ἀγορεύω*, *ἀεθλος* *ἀεθλον* και *ἀεθλεύω* *ἀθλεύω* *ἀθλέω*, *θήρ* *θήρη* και *θήράω* *θηρεύω*, *λάβρος* και *λαβρεύομαι*, *ποντοπόρος* και *ποντοπορέω* *ποντοπορεύω* κ.π.δ.

Πβ. επίσης: **σάσας* *σάος* και **τιαεύς* *ταύς*, *ἥμισσος* *ἥμισος* και **ῥιμιττις* *ῥιμισσος* *ῥιμισ*.

Βλ. σχετικά: *P. Chantraine*, Morphologie historique du grec, 2. éd. Paris (1961, και) 1967, σδ. 244 (§ 292).

56) Πβ. ποντ. *Ιεύω* (= παύω τὴν ἔχθρα, συμφιλιώνομαι), πού κατὰ τὸν 'Ανθ. Α. Παπαδόπουλο ('Ιστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς Διαλέκτου, τ. I-II, 'Εν 'Αθήναις 1958-1961, — 1, 364 και 2, 123) θεωρεῖται δάνειος σχηματισμὸς ἀπὸ τοῦρκ. *uyumak* (= συνάπτω, προσαρμώζω // σύμφωνῶ)· ἀλλὰ, ὅπως διαδηλώνει καθαρά και τὸ παράλληλο *kyumak* (= κοιμᾶμαι), φαίνεται ὅτι ἐγινε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο.

Περὶ «Ἑλλήνων» και «Μακεδόνων»

Σχόλιο σὲ μιὰ ἐκπομπή τῆς ΕΤ

'Αφορμή γιὰ τὸ σχόλιο αὐτὸ μοῦ ἔδωσε μιὰ ἐκπομπή τῆς ἐλληνικῆς τηλεόρασης, κανάλι 10, πού ἔχει τὸν γενικὸ τίτλο «Ψηφίδες» και εἰδικὸ «'Αφιέρωμα στὴν ἱστορία και τὰ εὐρήματα τῆς Μακεδονίας». Σ' αὐτὸ τὸ ἀφιέρωμα ὁμιλητὴς ἦταν ὁ ἀρχαιολόγος καθηγητὴς κ. Μανώλης 'Ανδρόνικος. Πρόθεση τῆς κυβερνήσεως, ἀφοῦ ἡ τηλεόραση εἶναι ὄργανο κυβερνητικὸ, ἦταν νὰ δώσῃ μὲ «ἐπίσημο» τρόπο μιὰ ἀπάντησιν στοὺς...

Εἶναι ὅμως γνωστὸ στοὺς παρεπιδημοῦντες στὴν 'Ιερουσαλὴμ ποιά συμφέροντα δημιουργήσαν τὶς ἀρπακτικὲς σκέψεις γιὰ τὸν διαμετακομιστικὸ κόμβο, τὴν Θεσσαλονίκη, μεταξὺ 'Αμβούργου-Περσικοῦ κόλπου. 'Εὰν λοιπὸν ὁ σκοπὸς ἦταν ἡ διαφώτισιν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ θέματος και ὅχι ἐπὶ τοῦ καμουφλάζ (πού τὸ ἔχει ἀναλάβει τὸ δῆθεν κράτος τῶν Σκοπίων), τότε κακῶς ἐπελέγη ὁ κ. Μανώλης 'Ανδρόνικος νὰ ἀπαντήσῃ στοὺς ἐλληνόφωνους Σλάβους τῆς περιοχῆς τοῦ πάλαι ποτὲ Μακεδονικοῦ Βασιλείου. 'Ο κ. Μανώλης 'Ανδρόνικος ἐν προκειμένῳ ἔχει ἀρνητικὴ προσφορά και μάλιστα δίνει ἐπιχειρήματα «σοβαρότητας» στοὺς κρυπτόμενους ὀπισθεν τῶν βαρβαριζόντων κατοίκων τῆς Γιουγκοσλαβικῆς περιοχῆς.

Πέραν ὅμως αὐτῆς τῆς ἀνόητης στάσεως τῆς ἐλληνικῆς τηλεόρασης ὑπάρχει και ἓνα σπουδαῖο πρᾶγμα θέμα, πού θὰ τὸ ἔθετα μὲ διαφορετικὸ τρόπο, γιὰ νὰ τὸ καταλάβουμε ὅλοι ἐμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ πανάρχαιου χώρου.

Εἶναι πλέον καιρὸς οἱ «πνευματικοὶ ταγοὶ» νὰ ἐρμηνεύσουν (ἀφοῦ σκύψουν ἐπάνω στὰ κείμενα μὲ προσοχή) ὅσα διασώθηκαν ἀπ' τὴν ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου και τῶν κατοίκων του και νὰ μᾶς δώσουν μιὰ ἀπάντησιν ὁλοκληρωμένη, ὅχι μόνο στὸ ἂν οἱ Μακεδόνες μπορεῖ νὰ λέγονται Ἕλληνες ἀλλὰ ἂν και οἱ

57) I. Bekker, *Anecdota Graeca*, v. I-III, Berlin 1814-1821, σ. 464.

58) Σταματάκος, Ἱστορ. Γραμματ. δ.π., σσ. 281 (§ 93,2), 445 (§ 142,4) καὶ 489 (ὕπομνη. 35,3).

59) Schwyzer, *Dial. Graec. Exempla* δ.π., σ. 424,1 (σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ 4. π.Χ. αἰ.).

Chantraine, *Morphol. histor.* δ.π.

60) Κατὰ τὴν ἄποψη τῶν ἐτυμολόγων, ποὺ ἐπικρατεῖ γενικὰ σήμερα, τὸ *σεύω* *σεύομαι* συσχετίζεται μὲ τὰ ἀρχ. ἰνδ. *cyávate* καὶ ἄβεστ. *š(y)avaite* (= κινεῖσθαι, διεγείρομαι, κλυδωνίζομαι, συνταράσσομαι, ποεῖσθαι· ἀλλὰ πβ. ἀντίστοιχα: *κίω*, «*κίωτο*· ἐκινεῖτο» Ἡσύχ., --- καὶ **ίσεύω* *σεύω*), καὶ ἀνάγεται σὲ ἰνδοευρωπαϊκὴ ρίζα **kyew-*.

61) Liddell – Scott – *Κωνσταντινίδης*, Μέγα Λεξ. τῆς Ἑλλ. Γλώσσης δ.π., τ. II. σ. 544.

62) E. Schwyzer, *Griechische Grammatik*, I Bd. München 1939, σ. 703.

P. Chantraine, *Grammaire homérique – Phonétique et morphologie*, t. I, Paris 1958, σ. 327 (§§ 152-153), καὶ – *Morphologie historique du grec*, 2 éd. Paris (196 I, καὶ) 1967, σ. 228 (§ 265).

Frisk, *Griech. etym. Wört.*, t. I. σ. 550 καὶ II. σ. 311.

63) Πβ. *πιμπλεῖσαι* Ἡσ. Θεογ., καὶ *πίμπλεισι* (3. πληθ.) Ἀλκ. Supp. E. Diehl 25,3.

64) Ἡ σχεδὸν ἀνάγλυψη καὶ χειροπιαστὴ ἀλήθεια τοῦ σχηματισμοῦ **εὐ+βρέυ-θω* *ἐρεύθω*, καὶ ἄρα καὶ τῆς πρωτοτυπίας καὶ προτεραιότητος τοῦ **ἐρευθ-ηρ-ός* *ἐρυθρός* (= **«ὁ τῷ ἐρεύθειν / ἐρεύθεσθαι ἀρ-ηρ-ός, ὁ προσαρμοσμένος καὶ σύμφυτος στὴν ἔννοια τοῦ ἐυρρόσου καὶ ἐρεύθοντος αἵματος»*· πβ. «*ὁ δὲ θ' αἷματι γαῖαν ἐρεύθων / πύθεται*» Ὀμηρ. Λ 394) ἐναντι τῶν ἀντίστοιχων τύπων τῶν ἄλλων ἱαπετικῶν γλωσσῶν (πβ. ἀρχ. ἰνδ. *srávati* «*βρέω*, *τρέχω*, *χύνομαι*», *srutá-* «*φύτος*», καὶ *rudhirá-*), ἐκφράζεται προφανῶς καὶ ἀπὸ τοὺς παρακάτω συσχετισμοὺς: **sréF-* γὰρ *βρέω* *βέω* καὶ *βῶμαι* *βῶνμι* (ὅπως

→
ἄλλοι κάτοικοι τῶν ἄλλων περιοχῶν ποὺ ἀποκαλοῦνται (χωρὶς σκόπιμες μέχρι στιγμῆς ἀμφισβητήσεις) Ἕλληνες δικαιοῦνται τοῦ τίτλου αὐτοῦ καὶ γιατί. Θὰ ἔθετα σὰν ἀρχὴ τὸ Ἰσοκρατικό: «*Καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι καὶ μᾶλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας*». Τὸ θέμα ὁμῶς εἶναι ἄλλο.

Ἐχὼ γράψει πολλὰς φορὲς στὸ «*Δαυλὸ*» ἀπὸ ποιοὺ χώρου τοῦ εὐρύτερου ἐλληνικοῦ φαίνεται ὅτι ξεκίνησε κάποτε ἡ κοινωνικὴ διαδικασία ποὺ ὀδήγησε σ' αὐτὸ ποὺ ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεκάλεσε «*κώμην*» καὶ στὴν δημιουργία γλώσσας, ἡ ὁποία καὶ βοήθησε τοὺς κατοικοὺς τῆς περιοχῆς στὴν ταχύτερη εἴσοδό τους στὸν πολιτισμὸ κ.λπ. Σήμερα διαπιστώνοντας ὅτι κανεῖς, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἀρχαίων, δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔρευνα τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «*Δαυλοῦ*», θὰ παραθέσω ὅσα θεωρῶ ἀρκετὰ νὰ δώσουν τὴν ἀπάντησιν σ' ὅλους ἐμᾶς τοὺς νεο-Ἕλληνες περὶ τῆς ὀρθότητος ἢ μὴ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἐννοίας «*Ἕλλην*» ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τῆς ἐποχῆς ὅχι μόνον ἐκείνης ποὺ ἀπεκάλυψε ἡ σκαπάνη τοῦ κ. Μανώλη Ἀνδρόνικου, ἀλλὰ ἐκείνης ποὺ ξεκίνησε κάποτε στὴν Ἑλλοπία, «*ἐνθα Δωδώνη*» κ.λπ.

Ἄς πάρουμε λοιπὸν κάποια ἀρχή. Θὰ ξεκινήσω ἀπ' τὴν Πίνδο, ποὺ ἔγινε τὸ λίκνο τοῦ ἔλλοπος ἀνθρώπου (*homo sapiens*) τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου. Ἑλλοπες κατὰ τὴν Ἡσύχιον εἶναι «*οἱ ἐλλίποντες τῆς ὁπῆς*» ἀνεὺς ὁμιλίας (φωνῆς) καὶ ἀκόμη «*οἱ λεπίδωτοι, δασεῖς, τραχεῖς καὶ ποικίλοι*». Σ' ἓνα ἀπόσπασμα τῶν «*Ἠοιῶν*» (58-134: A. Rzach) ἀναφέρεται καὶ μιὰ χώρα ποὺ ἐλέγετο Ἑλλοπία «*μὲ πολλὰ σιτοφόρα χωράφια, μὲ λιβάδια πλούσια γιὰ πρόβατα καὶ στριφτόποδα βόδια, στὴν ὁποία κατοικοῦν βοσκοί, καὶ στὴν περιοχὴ αὕτῃ εἶναι καὶ ἡ Δωδώνη*».

Στὸν ὀρεινὸ λοιπὸν ὄγκο τῆς Πίνδου, τῆς τεράστιας αὐτῆς ὁροσειρᾶς ποὺ εἶναι συνέχεια τῶν Διναρικῶν Ἀλπεων, πρωτοπαρουσιάστηκαν κατὰ τὰ διασωθέντα γραπτὰ κείμενα τῆς πανάρχαιας ἐλληνικῆς γραμματείας οἱ πρῶτοι ἄνθρω-

→

ἀκριβώς: *πλέF-γω πλείω πλέω και πλώω πλωτός, *χέF-γω χείω χέω και χώομαι χώννυμι), ρόος ροή και *ρωή, εύροή (= εύροια· Ἄρετ. Ὁξ. Νούσ. 2,3: «εἰς εύροήν τοῦ αἵματος») και *εὐ-ρωή έρωή (= γρήγορη κίνηση, ὁρμή, δύναμη // παύση, ἀνάπαυλα, διακοπή· Ὀμηρ.), εύροέω (= ρέω καλῶς ἢ ἀφθό- νως // εἶμαι εὐνοϊκός· Αἰσχ., Ἡρόδ., κ.ά.) και έρωέω (= έκρέω με ὁρμή, έξορμῶ, χύνομαι // παύω, ἡ- συχάζω, σταματῶ // παύω, συγκρατῶ, ἀναχαιτίζω· Ὀμηρ.)· πβ. «αἶμα κελαινὸν εύρροον» Ὀμηρ. Η 329, και «αἶψα τοι αἶμα κελαινὸν έρωήσει περί δουρί» Α 303 και π 441· πβ. έπίσης: Δ 140 149 451, Ε 339 870, Θ 65, Κ 484, Ν 539 655, Ο 715, Ρ 86, Υ 494, Φ 119, Ψ 34, γ 455, ι 388 και λ 36.

65) Κατά τήν παγιωμένη ἀποψη τῶν έτυμολόγων τὸ εύω ἀνάγεται σέ ἰνδοευρωπ. πρωτότυπο *éus-o (ἦτοι: *εὐhaw εύω) και συσχετίζεται με τὰ ἀρχ. ἰνδ. *ósati* (= καίω) και *ustá-* (= κεκαυμένος) και τὰ λατ. *uro* (= καίω, ἀποξηραίνω) και *ustus* (= κεκαυμένος, κατάξηρος).

Κι ὥστόσο εἶναι περισσότερο ἀπὸ βέβαιο ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα, ὅπως ἄλλωστε φαίνεται καθαρά και στήν παραπάνω σχέση παραγωγῆς (σεύω > εύω), εἶναι προῖον ἀλλοίωσης τοῦ ἀρχικοῦ σ- (ἦτοι: σ- > η-, σύμφωνα πάντοτε με τή Φωνολογία τῆς Ἑλληνικῆς — μονάχα, και καμμιᾶς ἄλλης — γλώσσας)· ὅσο πάλι γιά τήν ὑπαρξή τοῦ -σ- στά παράγωγα: *εὐ-σ-τός *εὐ-σ-τόν εύστόν, εύστρα, εύσανα (πβ. *εὐ-σι-ς), — ὀφείλεται προφανέστατα σέ ἀναλογικὴν ἐπίδραση τοῦ χρονικοῦ θέματος τοῦ ἀορίστου (εὐ-σα εύσαι· Ὀμηρ. ι 389, ξ 75 426), κι αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπισημαίνουν αὐτόδηλα τὰ ἐξάπαντος παρά- γωγα τοῦ ρήματος: Εύρος (= *«ὁ έσσυμένος και σφοδρῶς πνέων, θερμός και ξηρός» ΝΑ ἄνεμος, σιρό- κος· Ὀμηρ.) και εύνή (= *«ἡ ζεστή, ἡ γεμάτη ἀπὸ ζεστασιά και θαλπωρῆ» κοίτη, έρωτική κλίνη, φω- λιά· Ὀμηρ.)· πβ. *κάF-γω καίω κάω καυ-σ-τός πυρίκαυστος καύστρα καῦσος (πβ. ἄδρ. Έκαυσα και έκησ κῆαι, καῦ-σι-ς). *ψάF-γω ψαίω ψαύω έψαυ-σα έψαυσμαι ψαῦσμα (πβ. ψαῦ-σι-ς), κ.λ.π.

ποι, οἱ ἄγλωσσοι, πού ἀργότερα τοὺς ὠνόμασαν Ἑλλοῦς. Ὁ Ἡρόδοτος («Οὐ- ρανία» 43) θεωρεῖ ὅτι οἱ «ἐξ Ἑρινεοῦ τε και Πίνδου και τῆς Δρυοπίδος ὕστατα ὁρμηθέντες» ἀνήκουν εἰς τὸ «Δωρικόν τε και Μακεδνὸν ἔθνος».

Γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης πῶς μπορεῖ νὰ ἦταν ὁ ἑλληνικός χώρος ὁ ἐξαπλούμενος πρὸ τῆς Πίνδου με κατεύθυνση τὸ Αἰγαῖο, ἄς ἐπανέλθου- με στὸν Ἡρόδοτο («Πολύμνια» 129): «Ὡς πρὸς τήν Θεσσαλία δέ, ὅπως διεσώ- θησαν τὰ περί αὐτήν, στά πολὺ πρὶν τῆς ἐποχῆς μας χρόνια αὐτὴ ὑπῆρξε λίμνη περιβαλλομένη ἀπὸ μεγάλα βουνά. Πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς τήν ἀπέκλειαν τὰ ὄρη Πήλιον και Ὀσσα, πρὸς βορρᾶν ὁ Ὀλυμπος, πρὸς τήν δύση ἡ Πίνδος και πρὸς νότον ἡ Ὄθρυς. Στὸ μέσο δέ τούτων τῶν λεχθέντων ὁρέων κεῖται ἡ Θεσσαλία, ἡ ὁποία εἶναι και κοίλη... Ὅπως δέ ἀφηγοῦνται, δέν ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ φάραγξ (τῶν Τεμπῶν), ὥστε νὰ γίνεται μέσῳ αὐτῆς ἡ ἐκροὴ τῶν νερῶν τῶν πο- ταμῶν πού κατήρχοντο ἀπ' τὰ γύρω βουνά, και γι' αὐτὸ τὸν λόγο σχηματίστηκε αὐτὴ ἡ τεράστια λίμνη. Οὔτε βεβαίως ὠνομάζοντο με τὸ σημερινό τους ὄνομα οἱ ποταμοὶ πού ρέουν σήμερα στή περιοχή οὔτε ἡ Βοιβηῆς λίμνη. Ἡ τεράστια ὁ- μως αὐτὴ εἰσορὴ καθιστοῦσε τήν γνωστὴ σήμερα σέ ἐμᾶς Θεσσαλία πέλαγος. Ἔστι γὰρ εἰσμοῦ έργον, ὥς ἐμοὶ ἐφαίνεται εἶναι, ἡ διάστασις τῶν ὁρέων» (εἶναι έργον εἰσμοῦ, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἡ διάνοιξη τῆς φάραγγος).

Αὐτὰ μᾶς λέει ὁ Ἡρόδοτος γιά τὸ παλαιὸ (ἀρχαῖο) περιβάλλον, τοῦ ὁποίου τὸ πρὸς δυσμὰς ὄριο ἦταν ἡ Πίνδος. Ὁ Ἀριστοτέλης ὁμως στά «Μετεωρολο- γικά» (Α 14) μᾶς δίδει μιὰ σχετικὴ πληροφορία, πού μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συνδέσου- με τὸ συμβάν τῆς διάνοιξης με τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸ. Λέγει: «Καὶ γὰρ οὗτος (ὁ κατακλυσμός) περί τὸν ἑλληνικὸν ἐγένετο μάλιστα τόπον· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Δωδώνη και τὸ Ἀχελῷον. Οὗτος γὰρ (ὁ Ἀχελῷος) πολλαχοῦ τὸ ρεῦμα μεταβέβληκεν. Ὡτικουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα και οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραι- κοὶ νῦν δέ Ἑλληνες».

Τὸ ὄνομα «Γραῖκος» ἐμφανίζεται γιά πρώτη φορὰ στάς «Ἡοίας» (ἀπόσπασμα

72) Μωραλίδης, Σκοτεινά Σύνθετα κ.τ.λ. δ.π., «ΠΛΑΤΩΝ» 29 (1977), 132-135.

73) Πβ. *Ἄλινδος Λίνδος, ἄλινδος· δρόμος» καὶ «λινδέσθαι· ἀμιλλᾶσθαι» Ἡσύχ. (ὅπως: πόντος, καὶ πάτος «ὁ πατημένος δρόμος, τὸ μονοπάτι» Ὅμηρ.), *Εὐρυ-Φάλινδος Εὐρυβάλινδος, *Προ-Φάλινδος Προβάλινθος (= *«προκυμαία»);).

74) Πβ. Ὅμηρ. ε 64: «κλήθρη τ' αἰγείρός τε καὶ εὐώδης κυπάρισσος», καὶ Κυπάρισσος, ἡ (= πόλη τῆς Φωκίδας στὸν Παρνασσό· Ὅμηρ. Β 519).

75) Schwyzler, Dial. Graec. Exempla δ.π., σ. 686.2.

76) Πβ. τὸ ἀντίστροφο γλωσσικὸ φαινόμενο, ποὺ παρατηρεῖται στὴ Γερμανικὴ, ὅπως γιὰ παράδειγμα: κάλαμος καὶ *Halm*, καρδιά καὶ *Herz*, καυλὸς κοῖλος καὶ *hohl*, κέρας καὶ *Horn*, κῆπος καὶ *Hu-fe*, κλάδος καὶ *Holz*, κύων καὶ *Hund*, κώμη καὶ *Heim*, κ.λ.π.· πβ. ἐπίσης τὴν ἀνάλογη δασυντικὴν ἀλλοίωση *p* > *f*, ὅπως: πέραν καὶ *fern*, περᾶν καὶ *fahren*, πελιὸς πολιὸς πελλὸς πελὸς καὶ *fahl*, πούς καὶ *Fuss*, πόρκος καὶ *Ferkel*, πρωὶ καὶ *früh*, κ.λ.π.

77) Liddell – Scott – Κωνσταντινίδης, Μέγα Λεξ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης δ.π., τ. IV. σ. 674.

Schwyzler, Griech. Gramm. δ.π., τ. I. σ. 266.

Πβ. ἐπίσης τὸ ἀντίστροφο φαινόμενο: σφε σφίν καὶ δωρ. ψέ ψίν, ἀλλὰ καὶ λατ. *is i-pse*.

→

Ο = ὁ νέος χῶρος (τὸ «Ο» συμβολίζει καὶ τὸν χῶρο)

Σ = ὁ ἐκ τοῦ σεισμοῦ (ῥῆμα «σειῶ») προελθών.

Ἔτσι λοιπὸν ὑπάρχει μιὰ διαδοχικὴ σειρά ὀνομάτων, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἀγνοοῦν οἱ ἐπιμένοντες νὰ διαφωτίζουν τὸ ἐλληνικὸ κοινόν. Αὐτὴ ἡ σειρά μᾶς ὑποχρεώνει νὰ δεχθούμε ὅτι οἱ Σελλοὶ ἢ Ἑλλοὶ τῆς Πίνδου, βοσκοὶ προβάτων καὶ βοδιῶν, εἶναι οἱ ἴδιοι ποὺ ὀνομάσθηκαν μετὰ Γραικοί, στὰ χρόνια τοῦ Δευκαλίωνα, καὶ μετὰ Ἑλληνες. Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἑλλοὺς, ὅπως γράφω συνεχῶς στὸ «Δαυλό», ξεκίνησε ἡ γλῶσσα· καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάσθηκε καὶ ἐλληνικὴ. Αὐτὴ ἡ γλῶσσα ὡς ἡ πλέον προηγμένη στὸν ἐλληνικὸ χῶρο ἐπεβλήθη σ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς εὐρύτερης περιοχῆς.

Ἑλληνες ἐπομένως ἦσαν οἱ ὀμιλοῦντες ἀρχικῶς τὴν γλῶσσα τῶν κατοίκων τῆς Πίνδου. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι ἀπ' τὴν ἀνατολικὴν πλαγιὴς τῆς Πίνδου ὡς τὴν παράλια ζώνη τῆς Πιερίας ὑπῆρξε τὸ λίκνο τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου τῶν Ἀργεαδῶν. Ἀρχαιότατος πρόγονος τῶν Ἀργεαδῶν βασιλέων ἦταν ὁ Ἡρακλῆς. Ὁ Διόδωρος (Ζ 15-17) συνδυάζοντας πληροφορίες μᾶς ἔδωσε ἕναν κατάλογο τῶν μυθικῶν προγόνων τῶν Ἀργεαδῶν βασιλέων. Ἔτσι μετὰ τὸν Ἡρακλῆ βασιλεύσαν οἱ Ὑλλος, Κλεοδαῖος, Ἀριστόμαχος, Τήμενος, Κίσσιος, Θέστιος, Μέρωψ, Ἀριστοδαμίδας, Φεῖδων, Κάρανος, Κοῖνος, Τυρίμας. Γιὰ νὰ φθάσουμε στὸν Περδίκκα τὸν Α' στὴς ἀρχὲς τοῦ Ζ' αἰῶνος π.Χ.

Δὲν θὰ σχολιάσω τὸν κατάλογο καὶ κατὰ πόσον αὐτὸς φθάνει μέχρι τὸν Ἡρακλῆ. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ θεωρηθῇ βέβαιο εἶναι ὅτι ὅλα τὰ ὀνόματα εἶναι ἐλληνικὰ καὶ δέχονται τὴν ἐρμηνεία τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας.

Καὶ γιὰ νὰ τελειώσω: Ὁ χῶρος τῆς πανάρχαιας ἐλληνικῆς γλώσσας, ἀπὸ ὅπου προῆλθε καὶ τὸ ὄνομα Ἑλλην, εἶναι ὁ ἴδιος χῶρος τῶν Ἀργεαδῶν Βασιλέων, ποὺ τὸ νεώτερο ὄνομά του εἶναι Μακεδονία. Ἑλληνες λοιπόν, δηλαδὴ οἱ πανάρχαιοι φορεῖς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, εἶναι οἱ Ἑλλοὶ ἢ Σελλοὶ, Γραικοί, Ἑλληνες Μακεδόνες. Αὐτὰ γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς Ε.Τ., κανάλι 10. Θὰ τοὺς πληροφορήσει ἀραγε κανεὶς ὅτι μὲ προχειρότητες δὲν γίνονται σοβαρὲς ἐκπομπές;

H.A.T.

Σ.Γ. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

Τὸ «θεῖον» στὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία

Πῶς ἀντιδρᾷ ἡ νεοελληνικὴ ποίησις στὴν ἰδέα τοῦ «θείου»
— θειότητα, ὑπεροχήν, ἀνυπερβλησίαν, Διάχυτον Πνεῦμα

Εἰσαγωγή

Τί φταίει πού φθάσαμε στό σημεῖο νὰ μὴ διερωτώμεθα, πῶς γίνεται νὰ σιωπᾷ **σύνολη** ἡ πνευματικὴ-πολιτικὴ «ἀρμοδιότης-ἐποπτεία» — «συνταξιούχοι ποιηταί», ὠηλόμισθοι ἀθάνατοι, ἐπίτιμοι καὶ μὴ διδάκτορες τῶν... Φιλοσοφικῶν Σχολῶν Καποδιστριακοῦ κι Ἀριστοτελείου; Νὰ μὴ διερωτώμεθα, πῶς γίνεται νὰ στερεῖται ὑπευθυνότητος (μὴ νιώθει ὑπόλογη) ἡ μὲ ἀντιδάνειους τρόπους (αὐτο)-προβαλλόμενη κορυφαία δῆθεν πνευματικὴ σειρά (τάξις) τῆς χώρας (*); Νὰ μὴ διερωτώμεθα, πῶς γίνεται ἡ, αἰτιολογημένως ἔστω, συναντώμενη στὴν διαστρωμάτωσι ἀξιῶν [ὅπως τὸ γηγενὲς ἔμπυχον τὴν ὀρίζει — σὲ μᾶς ἐδῶ] **ἀναξιώτης τῆς Μουγγαμάρας** νὰ ἐκτοπίζει καὶ ὑποκαθιστᾷ τὴν **ἀξιότητα τοῦ λόγου**; Νὰ μὴ διερωτώμεθα, πῶς γίναμε ὁ λαὸς πού ἀνέτρεψε τὴ σημαντικὴ τῶν συσχετισμῶν, ἡ χώρα στὴν ὁποίαν ἐπέπλευσαν τὰ διαμάντια καὶ πάτωσαν οἱ φελλοί;

...

Τί φταίει γιὰ τοῦτο, τί φταίει γιὰ κεῖνο, τί φταίει γιὰ τὸ ἄλλο...

Θαρρῶ, πῶς τὸ μόνο πού φταίει εἶναι ὅτι ὁ εὐνοηθεὶς ἀπ' τὴν κλιματικὴ-ἐγγειον-περιβαλλοντικὴν εὐδαίμονα ἰδιομορφίαν αὐτοῦ τοῦ χώρου-τόπου (**) ἐλλαδικὸς ἄνθρωπος, καίτοι προηγούμενος εἰς ἀντίληψιν ἐπὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, δὲν μπόρεσε νὰ εὐθυγραμμισθεῖ στὴν **αἰτιότητά τους!** Μὲ συνέπεια νὰ φθάνει, **πρῶτος λαός**, στό τέλος, στὴν ἐξάντλησι τῆς ζωῆς, στὴν ἀφευκτὴ δηλονότι κατὰληξιν. Αὐτὴν πού ἀναγνωρίζεται ἐκδηλῇ στὴν **κάμψι τῆς φυλετικῆς του ὁρμῆς!**

[Ἡ τελευταία μοιάζει μᾶλλον **εἰδολογικὴ**, ὅμως οἱ λοιποὶ λαοὶ καὶ βραδύνουν κάπως, καὶ (περισσότερον μεθοδικοὶ) εἶναι δυνατόν νὰ ἀφυπνισθοῦν στό «παραπέντε» — δευτερόλεπτα]. Στὸν ἐξόφθαλμον, ἄλλως, **ἐκφυλισμὸν τῆς ἐλληνικῆς ράτσας** — σύνδρομο καὶ συνέπεια τῆς ἐκ μέρους τοῦ **Ἑλλήνα κατάρριψης τῶν**

(*) Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία μας [Τσάτσος, Κανελλόπουλος, Κασσιμάτης, Ἀθάνας, Στασινόπουλος καὶ λοιποὶ πατέρες τοῦ ἔθνους, μὴδ' ἐξαιρουμένης τῆς σκοτεινῆς ἰσοπεδωτικῆς κ' ἐμετικῆς ἀνάξιας θεοζιβαγκίας...] δὲν εἶναι... πνευματικὴ; Ἀνθρώποι οὐδέποτε διανοηθέντες εἶναι οἱ καταγγελλόμενοι ἀμοιβαίως - οἱ μὲν τοὺς δὲ ἀποδεικνύοντες (κατὰ τοὺς ἰδίους ἰσχυρισμούς) ἀπὸ ἀνάξιους ὡς σφετεριστὲς κι ἀπὸ κλέφτες ὡς προδότες; Ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς αὐτὲς οἱ καταγγελίες δὲν μαρτυροῦν **τί ἀναγνωρίζουν εἰς ἑαυτοὺς οἱ ἡγέτες τῆς χώρας, τὴν περὶ τὰ νοήματα πῶρῳσιν αὐτοῦ τοῦ λαοῦ — τόσον αἰσχρὰ ἐξαναγκασθέντος νὰ ἐπιλέγει (ψηφίζει) - ἵνα μὴ κάνουν τὴν πάπια ὅσοι θὰ τὸ ἐπεδίωκαν**, τὸσον βρώμικα προσερχομένου εἰς ἐπιλογὴν;...

(**) Φωτεινὸ - χυριέν - πολύμορφο - πολύγραμμα - πολυειδές - πολύπτυχον - πολυηχές - πολύχρονον - πολύφθογον - πολύφλοισβον...

φραγμῶν. Τῆς ἀπόρριψης τῶν ἀρχῶν, δηλόν, καθῶς, σπολλάτῃ τῆς ὀλβίας προγονικῆς γλώσσας του, μπορεῖ τὴν **κόντρα ψευδαίσθησιν:** Νὰ βλέπει... «**δαιμόνιον τῆς φυλῆς**» τὴ βρώμικην ἀδισταξία του — ἔτσι κι ἄλλιωδς οὔτε αὐτὴν ἱκανὸς νὰ προωθεῖ πέραν τῆς φτήνειας ἑνὸς ἀξιοθρήνητου «**πτωχοδιαβολικοῦ ἀρριβισμού**»... Φρίκη; Ναί.

Περὶ τὴν ποίησιν καινοφανῇ

Μὲ δεδομένο πῶς ἡ οὐσία τοῦ λόγου συγκροτεῖται-διακινεῖται-μεταδίδεται μόνον **ἔρωτικά**, δηλαδὴ ἀποκλειστικά σὲ «πλαίσια αὐτοακεραίωσης», μποροῦμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι: ὁ οὐσιαστικὸς λόγος [ποῦ ὄντας πρωτότυπη διατύπωσις πρωτότυπης σύλληψης εἶναι πάντοτε πρόσθεσις **θετικοῦ**] δὲν γράφεται γιὰ νὰ διεκδικήσῃ μὲ διαβλητὸ τρόπον («βιάσει») τὴν δημοσιότητα: ὁ δημιουργὸς του ἔχει συνειδήσιν ὅτι δὲν εἶναι εὐχερῶς προσπελάσιμος. Κι αὐτὸ ὄχι βέβαια πῶς τάχα μου ὁ οὐσιαστικὸς λόγος ὑπάρχει «πέραν τῶν κοινῶν μέτρων», δύσληπτος, «γιὰ λίγους», μά, ἐπειδὴ, τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος (κατὰ τὸ ὕλικὸ μέρος του) ἀρνεῖται ἢ παρερμηνεῖ τὴν ἀκεραίωσι, φέρει **σπανίζουσες** τὶς ὁμόλογες συνθήκες («πλαίσια αὐτοακεραίωσης» - - δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ ἄνθρωπον ἀκεραιούμενον ἄλλως, ἀπὸ τρίτον).

Συμπεραίνουμε λοιπὸν πῶς ὁ δημιουργὸς ἀξιόλογης ποίησης, γνωρίζοντας πῶς ὁ λόγος του εἶναι εὐβάτος μόνο στὴν «ἐρωτικὴ ἀνησυχία» (ἔρευνα, ἀνίχνευσις), δὲν θὰ προσέλθει φορτικὸς διαφημιστὴς του¹: "Οτι αὐτὸς ὑπολήπτεται ὄχι τὸ λόγο του μὰ τὶς **ἀξίες (ἀρχές)** - ἀδιαφόρως τοῦ ἄν, πῶς, πότε καὶ κατὰ πόσον τὴν διατύπωσε ἢ θὰ τὴν διατυπώσῃ! Θέλω νὰ εἰπῶ, πῶς ὁ δημιουργὸς-ποιητὴς δὲν ὑπολήπτεται στιχάκια καὶ λόγια, μὰ ὅσα τὸν φέρουν νὰ πραγματοποιεῖ τὴν ποίησιν **ζωῆς πρότυπον** — ἀνεξαρτήτως, τονίζω ξανά, τοῦ ἄν κάποτε τὴν διατυπώσῃ λόγον. Τετράγωνα: ἡ ποίησις μπορεῖ νὰ εἶναι μονάχα, ἂν πρῶτα πραγματωθεῖ πολιτεία. Ἄν ἡ ποιητικὴ διατύπωσις δὲν βεβαιώνεται φανέρωσις (ἐκφρασις) τῆς ποιητικῆς **πραγμάτωσης**, ἀποκαλύπτεται λόγος **κενός**, ἀστεία ρηχότης, βερμπαλισμός, κήρυγμα γεζουίτικο... Αὐτὰ σημαίνουν πῶς ἡ μὲν ποίησις ὑπάρχει καὶ **χωρὶς νὰ διατυπωθεῖ**, ὁ δὲ ποιητὴς καὶ χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραιτήτως λογοτέχνης. Δῆτε:

«Μόνο τὸν ποιητὴ ἀγάπα σὲ κάθε ἄνθρωπο.

Ἔσωσες κ' ἑκαμὲς καὶ σὺ ἓνα ποίημα καὶ δὲν τὸ ζῆς;

Τὸ βουβὸ τραγούδι πάει πέρ' ἀπ' τὸ λάλο».

(Ναί, τοῦ Ἑρακλῆ Ἀποστολίδη κι αὐτά...)

...

Ἄν ὄχι λοιπὸν ἡ γραφόμενη μὰ ἡ **τελούμενη** ποίησις βεβαιώνεται «δυναμικὴ θετικότη-τας» - - ἡ λειτουργικὴ τῆς διατύπωσης ἀφορᾷ μόνο στὴν ἐξωστρέφεια, στὸν ἀναγωγικὸ συντονισμόν τοῦ λογοτέχνου καὶ στὸν βαθμὸν ἐπικοινωνιακῆς φόρτισης-πειθοῦς τοῦ λογοτεχνήματος.

Ἄκρως πιθανὸν συνεπῶς, ἄξιος λόγος νὰ βεβαιώνεται ὄχι ὁ διαβλητὰ-φορικά προβαλλόμενος, μὰ ὁ ἀνιχνεύμενος στὴν ἀδρότητα-θετικότητα πολιτείας². Στὰ ρηγματικά χάη, ἄλλως, ὅπου ἡ ἐναντίωσις στὸ «ὄλον» (πολὺ) καὶ «ὁμόχρονον» προσδιορίζεται τραυματικὴ ὑσιπέτεια. Αἰώρησις βαρεμένου ἀετιδέως πῆς, μετεωρισμὸς ἀγινωσύνης ποῦ γκρεμίζεται ἀνεβαίνοντας — ὄχι ζορισμένες ἠθικοσυναίσθηματικές «ἐξάρσεις», μὰ τὸν **φυσικὸ νόμον** εὐλαβούμενη (ἢ ἀγινωσύνη). Τὸ οἶονεῖ ἀξίωμα τοῦτο ἐξηγεῖ, γιὰτὶ ἡ μεγαλωσύνη εὐρίσκεται **πάντοτε στὴν πλευρὰ τοῦ ἀναγνώστου** — ποτὲ τοῦ λογοτέχνου-λογοτεχνήματος: ἐνῶ στὸ τελευταῖο (λογοτέχνημα) μποροῦμε μόνον νὰ **ὑποθέτουμε** (μονάχ' αὐτό!) ἀληθῆς

τό κομιζόμενο μοντέλο, ἀληθῆ τὴν «κατάστασι πραγμάτων» ποὺ ἐκθέτει-ὕπαινίσσεται ὁ ποιητής, στὸν πρῶτο (ἀναγνώστην) ἔχουμε **δεδομένη τὴν βιούμενη** (τελούμενη) ποίησιν, ὁρατὴ στὴν θετικότητα πολιτείας — ἀνησυχία, ἔρευνα, **Ἀνάγνωσιν**. Ποὺ σημαίνει, πῶς, ἐνῶ στὴ μιὰ περίπτωσιν ἔχουμε «περιγραφὴν-πλασματικότητα», στὴν ἄλλην **ἀπτόμεθα βίου**, πολιτείας, ἔχουμε δηλαδὴ πρᾶξιν, πρᾶγμα, πραγματικότητα: κάποιος κρατάει βιβλίον καὶ **τὸ διαβάζει...** Ποὺ πάει νὰ εἰπεῖ, πῶς μόνο μὲ τὸ λογοτέχνημα ὑπάρχει περίπτωσις καταδολιεύσεως εἰς βάρος μας — ἀκριβῶς πῶς μόνο στὸν λογοτέχνη μπορούμε νὰ χρεώσουμε «λόγια τοῦ ἀέρα», σκοτεινότητα, διατύπωσιν, ἱστορήσιν χωρὶς ἱστορούμενο μοντέλο, σκία χωρὶς ἔργον (Δημόκριτος: *Λόγος ἔργου σκιά*)...

Συμπέρασμα:

Ἡ ποίησις ἐπισημαίνεται καὶ στὸ λόγο, μόνον ἂν ὁ τελευταῖος βεβαιώνεται περιγραφῇ ἔργου (ἱστορήσεις-ἀφήγησις δράσεως, πολιτείας)... Διαφορετικὰ ὁ μὲν λόγος εἶναι κήρυγμα χωρὶς πρότυπον, παράδειγμα χωρὶς δεῖξιν, ὁ δὲ ποιητής ἐκβλητός (ἀποβλητέος) ἀπ' τὴν ἰδανικὴν πολιτείαν («πόλιν τῶν ἰδεῶν»), καθὼ ἀνύποπτος, σκοτεινός, βλαπτικός, ὑπονομευτής, διαφθορέας. «Ὅτι ἡ Ζωὴ θὰ ὑπάρχει ὅχι ὅσο θὰ ὑπάρχουνε λόγια, μὰ ὅσο θὰ ὑπάρχουνε **πρότυπα** — αὐτὰ ποὺ πέφτουν στὰ ὁδοφράγματα, τὸ ἴδιο τῆς (Ζωῆς) ἀρνητικὸ ὑποστασιακὸ μέρος πολεμώντας! "Ἄν ὁ Καβάφης εἶπε ὄντως καὶ μεγάλα (ποὺ ὅμως οὐτε τὸν ἴδιο δὲν ἔπεισαν...), γίνεται φανερό πῶς τὸ μεῖζον ὀφείλει **καὶ νὰ εἶναι μεῖζον** καὶ **νὰ μὴ εἶναι μάταιο!** Ποιῶ ὅχι λέγων «θὰ γεφυρώσω ἄρκτον-μεσημβρίαν» μὰ κάνοντας **ἔργον ζωῆς μου τῇ ζευδῇ!**

— Γίνεται τὸ μεῖζον νὰ εἶναι... μάταιο;

-- Σὲ δυὸ περιπτώσεις: α. "Ὅταν γοητεύει ὡς σχῆμα ποὺ **δὲν ὑπῆρξε-ὑπάρχει** πρᾶγμα-οὐσία-ἀλήθεια-συμμετρία καθόλου («Τὰ ἐπικίνδυνα», «Ἰθάκη» καὶ ἄλλα ἴσως) καὶ β. ὅταν ἡ ὀρθὴ θεωρητικὴ «θέασις» δὲν ἐπιβεβαιώνεται **κλίμαξ ἀξιών** ἐντασσόμενη στοὺς ὑποκειμενικοὺς στρατηγικοὺς καὶ τακτικοὺς χειρισμοὺς: ἡ σύλληψις ὅτι «ὁ *Ἐφιάλτης* θὰ φανεῖ *στὸ τέλος*» καί, φυσικὰ, ὅτι «οἱ *Μῆδοι* ἐπὶ *τέλους* θὰ *διαβοῦνε*», ὑποχρεώνει σὲ συνέπειαν, σὲ προσαρμογὴν πολιτείας: ἤτοι στὴν διερεῦνησι τῶν αἰτίων ἔνεκα τῶν ὁποίων θὰ φαίνεται πάντα ὁ *Ἐφιάλτης*, θὰ διαβαίνουν πάντα οἱ *Μῆδοι*! Τί φταίει ἐδῶ; Τί συμβαίνει; Γιατί ἀποκλείεται κάθε ἄλλη ἐκβασίς; Μὰ γιὰ νὰ γίνεται ὀλοφάνερο ὅτι ἡ γραφόμενη ποίησις περιττεύει (ὅταν δὲν ἀπορρίπτεται ἐξ ὑπαρχῆς ὡς διαβλητὴ, σκοτεινὴ, ἡλίθια), ἂν δὲν ἀκολουθεῖ-ἀφομοιώνει τὴν ἔρευνα (μελέτη, μόχθον), ἂν δὲν ὑπάρχει ἐπιστήμη ἐφαρμοσμένη...

— Πολλὰ ζητᾷς.

— Λίγα δίνεις.

...

Δίπλα μας, στὴν «καθεμέρα» τοῦ κόσμου, ρολλάρουν σιγαλινὰ ἄπειροι Φλέμιγκ, ποὺ δὲν θὰ προσκυρῶσι καμμιά πενικιλλίνη. Μὰ ποὺ, παρὰ τοῦτο, στὴ συνείδησι τῶν μὲ ἀντίληψιν εὐθύνης ἀνθρώπων, δικαιοῦνται τὴν κρύπτη τοῦ "Ἀγίου Παύλου... Εἶναι οἱ αἰώνιοι ἀφανεῖς στυλοβάται τῆς Ζωῆς, τὰ μοναδικὰ τῆς ἐρείσματα, οἱ "Ατλαντεῖς ἀνοχεῖς τῆς ἀναξιοτήτάς τῆς. Εἶναι οἱ ἐξαγνισταὶ καὶ ἄθωωταὶ τῆς, οἱ ἐξίλαστήριες ἀνοίξεις, οἱ ἄμνοί τῆς. Εἶναι οἱ θριαμβευταὶ ἐνός πολέμου ποὺ δὲν φαίνεται, ἐπειδὴ γιὰ μὲν τοὺς ἴδιους δὲν **εἶναι ἀντικείμενον φανέρωσης**, γιὰ δὲ τοὺς λοιποὺς παρερμηνεύεται (μῆνυμα ἀπορριπτόμενο, πρὶν κὰν φθάσει...) ἐξ ἀφελείας, ἀπλοϊκότητος, σκοτεινότητος... Εἶναι, λέγω, οἱ ἀκαταπόνητοι μελετηταὶ τοῦ **φυσικοῦ κόσμου**, οἱ ποιητὰ ποὺ **ζοῦν τὴν ποίησι τὴν ὁποίαν δὲν θὰ διατυπώσουν** — ἴδιο καὶ μόνο τὸ ἅλας τῆς γῆς...

Τιμὴ καὶ δόξα «*στοὺς ποιητὰς ἄδοξοι ποὺ 'ναι...*»

Σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὴ θέσιν τοῦ λογοτέχνου ἔναντι θειότητος-θεοῦ-Θεοῦ (ἢ καὶ ἀναφερο-

μένου μόνον...), δὲν θὰ εἰποῦμε οὔτε λέξιν! Θ' ἀντιπαραθέσουμε ἀπλῶς, στὴν ἔναντι τοῦ θεοῦ θέσιν τοῦ (ἂ λὰ ἑλληνικὰ) ἀκαδημαϊκοῦ κ. Νικηφόρου Βρεττάκου, τὴ θέσιν ἐτέρου ποιητοῦ. Τοῦτο, ἐπειδὴ (στοῦ λόγον — καὶ φυσικὰ, προσώρας...) ἡ συγκριτικὴ δεῖξις εἶναι ὄχι μόνον ἡ ἄριστη διαθέσιμη μὰ καὶ ἡ πλέον εὐγλωττὴ (κι ἀποστομωτικὴ) μέθοδος εἰσ-
δυσσης στὴν σοβαρότητα, ὁ μόνος τρόπος βάθυνσης στοῦ οὐσιώδους — ἡ μόνη περίπτωσις ἀποκλεισμοῦ τῆς παπαρδέλλας... Συγκεκριμένως θ' ἀντιπαραθέσουμε στοῦ ποίημα «Ἡ προσευχὴ τῶν ἀστέγων» τοῦ πρώτου, τὸ ποίημα τοῦ δευτέρου «Τὸ Δάσος». Τὸ «Δάσος» ποῦ ἐδῶ ἀμύνουν ἀπροσχημάτιστες ἐξηγήσεις καὶ σημειώσεις. Ἐκθετικὸς θανάσιμα λό-
γος, τοῦτέστι — γιὰ θέμα μείζον—συγκλονιστικὸ-καίριο· γιὰ θέμα ποῦ ἐλάχιστοι εἶχαν τὸν ἥρωισμό νὰ πλησιάσουν... Κι ἂς μὴν εἰπεῖ ὁ κ. Βρεττάκος ὅτι διαλέξαμε «ἀτυχὲς» ποίημά του: ἂν πιστεῖται ὅτι μπορεῖ ν' ἀντιτάξει στοῦ «Δάσος» ἀνάλογο διλημματικὸ (ἢ καὶ ὄχι!) κείμενό του, εἴμαστε στὴ διάθεσί του.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ ἀναγνώστης θ' ἀναγνωρίσει μόνος τὸ μὲν ἔγκυρη, αἰτιολογημένη, θεμελιωμένη, **ἀνεμίζουσα** τὴν ἀξιότητα ἢ **ἀναξιότητα** τοῦ παρ' ἡμῖν (ἂ λὰ ἑλληνικὰ...) τι-
μωμένου καὶ χρυσοπληρωμένου λόγου, τὸ δὲ ἀποστομωτικὴ τὴν ἀπόδειξιν ἀκρότητας-
προχειρότητας-σκοτεινότητας καὶ τοῦ ἰδίου, καὶ τοῦ ἥθους-λειτουργικῆς ποῦ τὸν φέρει...

[Ἡ συνέχεια σὲ ἐπόμενο τεῦχος]

Σημειώσεις

1) Μὲ τοῦτο θέλω νὰ εἰπῶ, πῶς ὁ ποιητὴς-δημιουργός, αὐτὸς ποῦ φθάνει πάντα οἰονεῖ ἀπροσδό-
κητος **κουτσουρταῖος μὲ λεκάνη μπαρμπέρη στὴν κεφαλὴ, πορεύεται διακριτικά, ἀθόρυβα**, ἀντίθετα
ἀπ' ὅ,τι οἱ ἐξουσιασταὶ τῆς σκοτεινότητος, οἱ ρεαλισταὶ τῆς ἐμπορίας, οἱ θρασεῖς τῆς ἀνεμυαλιάς...

Στὴν κακοπροαίρετη παρατήρησι, ὅτι δῆθεν κ' ἡ ταπεινωσύνη μου «αὐτοπροβάλλομαι» ἢ «θορυ-
βῶ» στὸν «Δαυλὸ», ἀπαντῶ μὲ τὰ **πολυσήμαντα**:

α. Δὲν φωτογραφίζομαι, γαμπρίζω, μετέχω τῆς... πνευματικῆς κοσμικότητος — δὲν γράφω φιλό-
φρονες ἐπιστολές.

β. Δὲν εἶναι «θόρυβος» τὰ λαγούμια ποῦ πυροδοτεῖ ὁ «Δαυλός», ἡ ἀνατροπὴ σαθρῶν «ἀξιών» καὶ
κούφιν ἐιδώλων, τὸ **παλινροιακὸ κύμα τῶν καινῶν ποῦ εἰσάγει**. Ὅσο γιὰ μένα, **τριάντα ὀκτὼ** ὁλό-
κληρα χρόνια (ἀπ' τὸ πρῶτο μου βιβλίον) πότε «θορύβησα»; Πότε **μὲ ἄκουσε ἀνθρώπου αὐτὴ**; Πότε
συνδικαλίσθηκα, μπῆκα σὲ λογοτεχνικὸ σύλλογο, κλίκα, σαλόνι, κόμμα; Ἄν τώρα βρέθηκε ἕνας ἐκ-
δότης, ποῦ, «πέρα πηγαίνοντας στὴν τιμὴ καὶ στὴν πεποίθησί του», **μὲ ἀνακαλεῖ ἀπ' τὴν ἔρημο**, δου-
λειά του, ἐμένα δὲν μοῦ πέφτει λόγος — ἀνοίχτε του σεῖς τὰ μάτια, ἂν κάνει λάθος.

γ. Τὸ κύρος τούτης τῆς ἔκδοσης ὀφείλεται στὴν ἀνελέητα **φλεγματικὴ καὶ κυριαρχημένη διοίκη-
σιν**, στὴν ἑλλειψι συναισθηματικῶν, ἠθικῶν, συμφεροντολογικῶν ταλαντεύσεων, στὴν ἀνυπαρξία
κλυδωνισμῶν ἐξ οἰκονομικῶν, προσωπικῶν ἢ ἄλλης φύσης δεσμῶν, σχέσεων, ἐξαρτήσεων. Αὐτά, σὲ
τρόπον ποῦ ὁ γράφων τίς γραμμὲς τούτες δὲν ἀμφιβάλλει διόλου ὅτι θ' **ἀποπεφθεῖ ψυχρὰ καὶ ἀνε-
δοίαστα ἀμέσως μόλις βρεθῇ ὁ ἀξιότερός του — κ' ἔτσι θὰ πρέπει (sic)!**

— Γιατί «ἔτσι θὰ πρέπει»;

— Γιατί ὅ,τι συμπεγνύεται στὴν Κυδαθηναίων, ὅ,τι ἀποκρυσταλλώνεται καὶ σταθεροποιεῖται στοῦ
μικροκλίμα τοῦ Εἰκοσιεννέα, εἶναι διακονία στὴν

ἔναρξη τάξι

— ἀρίστευσις μετρομένη στὴν ἀντίληψι-ὁμολογία ἐπὶ τὴν **ἀρίστευσι τρίτων**, ἀπόδοσις τῶν πρε-
σβείων, ποῦ μετρεῖται **ἱλαρότης καὶ δόξα καὶ ἀρετὴ τελειούμενη**. Κατὰ τὰ λοιπὰ, οἱ ἀναγνώστες-λιοντά-
ρια, αὐτοὶ τῶν ὁποίων εὐλαβοῦμαι καὶ δέομαι, ὄχι μόνον δὲν ἐνοχλοῦνται ἀπ' τὴν δηκτικότητά μου,
μὰ καὶ πανηγυρίζουν, καθὼς ἀναγνωρίζουν σ' αὐτὴ **πολιτικὴν ἐνέργεια**· ἐνσυνείδητο μέρος τῆς ἐπι-
τελικῆς μου δηλαδὴ, ἀποσκοπούσης ὄχι στὴν πρόσθεσι **μημουαπτικῆς παρλεβουφρανσίας** μὰ στὴν ἀ-
νάκαμψι τῆς **χαμένης ἀρρενωπότητος τῆς φυλῆς**: ἢ κατεδαφίζω «ἀξίες» (δῆθεν, θετὲς — ἀνύποπτα, ἐ-
μπορικά, σκοτεινά) στοιβάζουσες ἄερα κοπανιστὸ (ἀνεύρετο εἰδικὸ βάρος...) στὸν καταπατημένο
χώρο (ἀπ' τὸν ὁποῖον τὰ πρότυπα, φευγάτα, δὲν κολλοῦν πιά **φτερά στίς μασχάλες τῆς φυλῆς!**) ἢ γε-
λοιοποιοῦμαι, πέφτω, ἐξοντώνομαι.

δ. Ἡ (μὴ... συρρεαλιστικὴ) ἐρμηνευτικὴ ἀνάλυσις **ιδί-ων** κειμένων ὄχι μόνον δὲν εἶναι διαβλητὴ,

μὰ καὶ σταθμίζεται ἀπαραίτητη. Πρῶτον, ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς ἐκτίθεται αὐτοβούλως σὲ «θεριστικά πυρὰ» (σὲ κάμπον!), δὲν κρύβεται σὲ ἀπυρόβλητο χώρον («αὐτόματες γραφές», «πρωτοποριακά»!!!, ἡ ἀπαξιοῦσα τάχα σιωπὴ - στὴν περίπτωσι πού ἐγκαλεῖται...), ἐξηγεῖ «τί λέει» (δὲν «θέλει νὰ εἰπεῖ», μὰ λέει) καί, δεύτερον, ἐπειδὴ, ἀμύνων τὸ λόγο του, τὶς **ἀρχὲς τοῦ ἀμύνει!** [Ἡ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα στὸν χώρο τῆς νεοελληνικῆς ποίησης θὰ ξεκαθάριζε μεγάλως, ἂν ὁ ποιητὴς, διεκδικῶν **διάκρισιν** (βραβεῖο, σύνταξιν, ἀθανασίαν...) **ὑποχρεοῦτο νόμῳ** νὰ συνοδεύει κάθε ἀντιπροσωπευτικὸ ποίημά του μὲ ἀνάλυσιν - ἐξηγώντας τί θέλησε νὰ εἰπεῖ μ' αὐτό, καὶ γιατί].

Τὸ ἴδιο ἐπίσης δὲν εἶναι διαβλητὴ ἡ ἀντιπαράθεσις **ιδίων** κειμένων σὲ κείμενα τρίτων. Κυρίως ὅταν οἱ «τρίτοι» εἶναι ὄχι νεοσσοὶ ἢ ἔσχατοι, ἀλλ' οἱ (θεωρούμενοι) κορυφαῖοι τοῦ χώρου.

— Τί προσδοκᾷς ἀπ' αὐτά;

— Τὸ ν' ἀποδειχθεῖ πὼς οἱ ἀπολαυτὲς πού ἐξαναγκάσθηκε βίᾳ (ἐπὶ δικτατορίας!) νὰ πληρῶναι ὁ Ἑλληνικὸς λαός, τ' ἀξιώματα καὶ προνόμια πού στ' ὄνομά του δῆθεν ἀπονέμει ἡ Ἐξουσία, θὰ μπορούσαν νὰ βεβαιωθοῦν **ὑπολογισμένοι στόχοι!** Πάει νὰ εἰπεῖ **ἄγρα προνομίων** καὶ **ἀθεμιτῶν ὠφελημάτων** πού μοιραῖα θὰ νοθεύουν τὸν χώρο τῆς ποίησης, τοῦ πνεύματος... Εὐλόγως, ἀφοῦ, ἂν ὁ χώρος αὐτὸς ἀποφέρει νόμῳ **ὕλικα «ἀγαθὰ»**, κέρδη, ἐξουσίαν, ἰσχύ, εἶναι βέβαιοι πὼς θὰ **καταπατηθεῖ, λεηλατηθεῖ, κουρσευθεῖ**. Πὼς θὰ μεταφτευθοῦν σ' αὐτὸν οἱ («ἐμπορικοὶ») νόμοι τῆς πιάτσας (ἡ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀρχῶν ἀδισταξία καὶ περιστασιακότης), πὼς ἡ γνῶστί «ἐπιφάνεια στὴν ἀγορὰ» («δυναμικὴ ἐξουσιαστικότης») θὰ ἐκτοπίσει-ὑποκαταστήσει τὴν ἀριστοκρατικὰ ἀποχωροῦσαν πνευματικότητα (ἀδυναμίαν συγχρωτισμοῦ - πού προδικάζει ἡ ἄρνησις καὶ τοῦ ἐλάχιστου συμβιβασμοῦ...). Γεγονότα πού διαγράφουν σίγουρη τὴν δυσπιστία-ἀνυποληψία τοῦ ἀνθρώπου στὸ πνεῦμα, τὴν ἀποσχέτισί του ἀπ' ὅ,τι πνευματικόν.

[Στὸ σημεῖο τοῦτο σημειώνεται πὼς αὐτὲς ἐδῶ οἱ σελίδες οὐδέποτε κολάκευσαν τὸ λαὸ - τάχα πὼς οἱ ἡγέτες του εἶναι... ἀνάξιοι του: ὑπεστήριξαν πάντοτε σύνολη τὴν εὐθύνη τοῦ λαοῦ, πὼς οἱ «ἡγέτες» εἶναι ἀντάξιοι τῶν λαῶν τους - ἄλλο ἂν κάποιοι λαοί, **πολλὰ τῆς γλώσσας τους**, ἐπιτυχᾶνουν ἀκόμα καὶ τὴν ἴδια τους ἀναξιοίτητα νὰ προάγουν σὲ διασκεδαστικὴ-βαυκαλιστικὴ... **κακοδαίμονιαν**]...

Ὅσο γιὰ τοὺς προσποιομένους πὼς μᾶς ἀγνοοῦν, τί νὰ κάνουμε, αὐτὴ εἶναι ἡ πατρίδα μας, ἔτσι εἶναι - ἄλλο ἂν θυμίζουν πάντα πυγμάχον πού, σὲ σικὲ ἀγῶνα στεφθεῖς πρωταθλητῆς, δὲν ὑπερασπίζεται πλέον τὸν τίτλο του προφασιζόμενος πονόδοντον... τῆς πενθερᾶς του!..

ε. Τέλος θὰ εἰπῶ τοῦτο: Προβολὴν χρειάζονται οἱ διεκδικηταὶ **ὕλικῶν ἀμοιβῶν**, τίτλων, τιμῶν, ἀξιομάτων - αὐτοὶ πού ἐξουσιάζουν λίγο ἢ πολὺ καὶ θέλουν νὰ ἐξουσιάσουν περισσότερο. Ποῦ θὰ ἐξαργύρωνε τὴν προβολή, πὼς θὰ τὴν ἀξιοποιῶσε ὁ ἀπόλυτα καὶ ἀνέκαθεν **πολέμιος προνομίων**; Ποιὸς σᾶς ζήτησε, κύριοι, τὶς ὑπηρεσίες πού τόσο σεμνὰ ἀπαιτεῖτε νὰ σᾶς πληρῶναι ὁ Ἑλληνικὸς λαός; Καὶ μὲ ποῖο **ὄργανο, σχετικῆς ἔστω ἀκρίβειας** καὶ **ἀξιοπιστίας**, μετρήθηκαν καὶ βρέθηκαν... **μὴ μπρόκολο, μὴ φάβα**;

...

Ἄς εἴμαστε σοβαροὶ. Γιατί ὑποθέτω πὼς στὸ βάθος ὅλων αὐτῶν τὸ μόνο πού δὲν θέλουμε νὰ βλέπουμε εἶναι ὁ φυσικὸς **νόμος**. Ἦγουν τὸ ὅτι στὴ συγκρότησι τοῦ ποιητικοῦ ἀκρίβως λόγου ἐπικεντρώνεται ἡ **ἀποστακτικὴ διαδικασία τῆς ἀριστείας**; Ἄν ὁ λόγος εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν τελειοποιητικὸ (ἀκραιωτικὸ) στοιχεῖο τῆς ἐνσύνειδης ζωῆς, εἶναι φυσικὸν καὶ νὰ προσελκύει τὸν ἐπὶ μέρους λόγον καὶ νὰ τὸν **στρέφει στὴν ἄμιλλα**. Ἦτοι στὴν ἀδιάλειπτη ἀπόσταξιν, στὴν ἀτέλειωτη διαδικασίαν, πού στὰ πλαϊσιά της ἐγγράφεται ἀπαράμιλλη καὶ ἀνεπίσσηγη ἡ **θεία τροχιά τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς**.

2) Τοῦτέστι στὴν ἀγανάκτησι πού διαστέλλει καὶ ἀποκλείει τὴν ἀναξιοίτητα-δευτερότητα-εὐτέλεια.

«24η Ὀλυμπιάς»...

ἢ

... ἀρχαῖο πνεῦμα ἀθάνατο μέ... σταμονοζολόλ

Συνοδεύσας τὴν ὀλυμπιακὴ μας ὁμάς στὴ Σεούλ ὡς ἀεριστῆς (κάνων ἀὴρ στοὺς ἡμιθέους πανέλληνές μας) εἶπα νὰ ἐπωφεληθῶ ἀπ' τὸν ποταμὸν ἀναβολικοῦ ποὺ διέρρεε τὸ ὀλυμπιακὸ χωριό, τουτέστι νὰ ρίξω κ' ἐγὼ ὁ φουκαρᾶς κανέναν βαθμὸ στὸ ταγάρι τῆς ὁμάς —ν' αὐγατίσω τὸ μαξούλι της. Ἐλθὼν λοιπὸν σὲ συνεννόησιν μὲ ἀράπην Βέν Τζόνσον (Μέγα Διδάσκαλον τῆς ιδέας τοῦ ὀλυμπισμοῦ!) καὶ λαβὼν ἐφ' ἅπαξ (ἐκ λάθους) καὶ τὰ τέσσερα κιλὰ ἀνδρογόνου ποὺ μοῦ προμήθευσε, ὁρμάω κραυγάζων: «Ἐξω ἀπὸ ἔητζ», «Κρατᾶτε με» καὶ λοιπὰ πατριωτικά...

— Κοίτα, μοῦ λέει τὸ ἀγόρι ὁ Βέν, τὸ πρᾶμα θέλει ρέγουλο! Ὅχι ἀεροσυνοδοὶ καὶ τοιαῦτα...

...

Μᾶς πῆρε ὁ διάλογος ἀμφοτέρους: ἐκεῖνος ἐπιστρέφων ἀναύλωσ οἶκαδε, κ' ἐγὼ... νὰ διαγιγνώσκει

«κενὸν ἐξουσίας»

ἢ Μάργκαρετ (ἢ κ. Δεινία Δικαίου στὸ ἀγγλικό).

— Νὰ ὀρίσεις... ἀναπληρωτὴν γιὰ τὸ ἀμπέλι, φωνάζει ἀλλόφρων.

— Καὶ ποὺ ξεσεμπρέψαμε; σφυρίζω σάν φίδι ἐγὼ. Ἀναπληρωτὴν γι' ἀμπέλι μέ... λίφτινγκ;

— Ἀναπληρωτὴν γιὰ τὸ ἄ λ λ ο, κόπανε.

Τῆς Κορέας.

Δεινίας Δικαῖος

20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΛΗΓΕΙ Η ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ

Ἄν εἶσαι ποιητής, σπεῦσε νὰ ὑποβάλῃς μέχρι 20 τρέχ. μηνὸς

α) (τὸ πολὺ) 3 ἀνέκδοτα ποιήματά σου,

β) δῆλωσή σου ὅτι δὲν θὰ δημοσιευθοῦν μέχρι τέλους τοῦ 1988 καὶ

γ) ἓνα σύντομο αὐτοβιογραφικὸ σου στὴ διεύθυνση

ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Ἀχιλλέως-Μουσῶν 51

175 62 Π. ΦΑΛΗΡΟ

μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι θὰ ἀξιολογηθῇ ἀπολύτως ἀντικειμενικὰ στὴν κρίση γιὰ τὴν τέταρτη

ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ

τοῦ «Δαυλοῦ», τὴν Ἀνθολογία τῆς ἀντικειμενικότητας, τῆς ἀπροσωποληψίας καὶ τῆς εὐθυκρισίας.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Περὶ τὴν Ἀνθολογία τοῦ «Δαυλοῦ»

Ἀξιότιμε κύριε διευθυντά,
Ἐπισυνάπτω ἀπάντησί μου σὲ προσω-
πικὴν ἐπιστολὴ τακτικοῦ συλλειτουργοῦ
τοῦ «Δαυλοῦ» — δηλοῦντος τὴ **συμφωνία**
του ἐπὶ ἀπόψεών μου («Δαυλός»/73/4090).
Σ' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια μὲ ὥθει ἡ ἀντίληψις,
ὅτι, μ' ἐνδόσιμο τὴ **γλῶσσα τοῦ «Δαυλοῦ»**,
δημιουργεῖται αὐτόματα (πιθανῶς μὴ δια-
κριτὸ ἀκόμα) μιὰ κίνησις πρὸς σχηματι-
σμὸν ἐνὸς **γλωσσικοῦ πυρήνος** εἰς ἐξυγίαν-
σιν τοῦ ἐκφυλιστικὰ ἀποτελματωμένου
ποιητικοῦ χώρου. Ἐννοῶ, ὅτι οἱ ρηζικέ-
λευθοι νέοι ποιηταὶ τείνουν νὰ εὐθυγραμ-
μίζονται πρὸς τὶς ἀπόψεις πού φέρουν ὑ-
περβατὰ μὲν τὰ περιφερειακὰ χάη [συνέ-
πειες τῆς ἐκ σκοτεινότητος κ' ἑλληνικοῦ
μισελληνισμοῦ **ἀποψίλωσης-διάβρωσης**], ἀ-
νατρέψιμη δὲ τὴ θεματολογικὴν... ἐγκατά-
στασιν στὶς ἀτέλειωτες «εἰρήνες, ἀδερφω-
σύνες καὶ πανανθρώπινες ἀγάπες»... τὴν ἐ-
γκατάστασιν τοῦ Ἑλλήνα, λέγω, στὸ **μῦ-
θον τοῦ τίποτε**, στὸ μῦθον πού φέρει αὐτὸν
μὲν... κοπροποιητικὴ μηχανή, τὴν κοινω-
νία μας δὲ νωθρεύουσα, χαυνοῦσα, ἀνίδεια,
νὰ πνίγεται στὸ σκ... τῆς **[μὴ σβήνετε, κ.**
διευθυντά, σὰς ἰκετεύω, δὲν εἶναι καιρὸς
γι' ἀβροέπειες κ' εὐκοσμίες, ἀραμπᾶ μὲ
κοπριά σπρώχνουμε, τ' ἄσπρα γάντια μᾶς
λείψανε; Ἄν ὅχι στὸ «Δαυλόν», πού θά

στεγασθεῖ ἡ μείζων ἀλήθεια; Τὸ ὅτι δηλαδὴ
ὁ Ἑλλήν ὅταν δὲν ἀσωτεύει τὸν τόπο του
(μεταβάλλοντάς τον σὲ **Σαχάρα** τῆς Πέ-
τρας!), δὲν πασχίζει παρὰ γιὰ τὴν κομπίνα
ἢ τὸν «διορισμό», πού θά τὸν φέρει σκοτει-
νὸ βυσσοδόμον ἢ ἀκαμάτη γραφειοκράτην,
νὰ ἐμποδίζει τὴν παραγωγὴ (κατὰ τὸ αἶτημα
«Νὰ μὴ ἔχουν οἱ ἄλλοι») — ἰδοὺ ὁ λόγος
πού ἡ παραγωγὴ στὴ χώρα μας καθίσταται
ὄλο καὶ **πιο ἀσύμφορη-ἐπίπονη**, πού εἰσά-
γονται ἀκόμα καί... σάρωθρα, ἀλάτι, κολο-
κοτρώνηδες καὶ πού δὲν **θὰ κατασκευασθεῖ**
ποτὲ κλεφτοφάναρο, φωτογραφικὴ μηχανή,
ποδήλατο, μανταλάκια μπουγάδας...]

Κύριε διευθυντά,

Θεωρῶν πὼς ἀρχίζει ἡ **διαφοροποίησις**
τῆς νέας ποιητικῆς γενιάς (ἐναντι τῶν ἐμε-
τικῶν σαλιαρισμάτων ξεκουτιασμένων
μορμολυκείων — ἔτσι κι ἀλλιῶς ἐγγενῇ
δύσνοια φερόντων...), μὲ τὴν παρούσα δια-
τυπῶνω σειρά γενικῶν παρατηρήσεων περὶ
τὸ θέμα τοῦ σημερινοῦ ποιητικοῦ λόγου.
Τοῦτο, στὰ πλαίσια ὅσων περὶ τὴν **σκοπιμύ-
τητα-λειτουργικότητα** τῆς Ἀνθολογίας τοῦ
«Δαυλοῦ» ὑπεστήριξα...

Με πολλὴ τιμὴν

Σ.Γ.Γ. Παναγιωτᾶτος

Ἀξιότιμε κύριε Γ.,
Ἐν ἀρχῇ σὰς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν εὐγέ-
νειά σας. Ὅσο γιὰ τὶς ταπεινὲς ἐργασίες
μου, δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν ἄλλην ἀξία πλὴν
αὐτῆς πού ἐντοπίζεται στὴν διακρήρυξι πὼς
τιμὴ καὶ μεγαλωσύνη ἀνήκουν πάντα στὸν ἀ-
ναγνώστη — ποτὲ στὸν συγγραφέα. Ὅτι ἐ-
νῶ αὐτὸς (ἀναγνώστης) ἐπιλέγει-διατίθε-
ται-**διευθετεῖται (διευθετεῖ ἑαυτὸν)** στὸν
Κόσμο - Σύμπαν - Φύσιν, ὁ συγγραφεὺς
προτίθεται — προγραμματίζει — **διευθετεῖ**
Κόσμο - Σύμπαν - Φύσιν! Αὐτὸ σημαίνει,

πὼς, ἐνῶ ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ μὴ υπάρ-
ξει διαβλητὸς (ἀφοῦ ἀποδέχεται - εὐλαβεῖ-
ται - προσαρμόζεται - ἀφομοιώνεται στὴν ἀ-
γιότητα Κόσμου - Σύμπαντος - Φύσης), ὁ
συγγραφεὺς δὲν μπορεῖ νὰ υπάρξει ἀδιάβλη-
τος (ἀφοῦ ἐναντιώνεται στὴν ἀγιότητα Κό-
σμου - Σύμπαντος - Φύσης, ἀφοῦ ἀπαιτεῖ
κατὰ τὸ δοκοῦν Κόσμο - Σύμπαν - Φύσιν).
[Ἐδῶ ὀφείλω νὰ προσθέσω πὼς βεβαιώνει
τὸν ἄνθρωπο τραγικὸν ἢ (σὲ εἰσαγωγικὰ ἢ
οὐ) διφυῖα του. Ὅτι καὶ εἶναι «ἄλλη φύσις
μέσα στὴ φύσι» (ἀφοῦ ὄντως τὸ πνεῦμα

μοιάζει «άλλη φύσις μέσα στη φύσις») και δὲν εἶναι (ἀφοῦ ἡ ὕλη **δὲν μοιάζει** πνεῦμα πρὸ τῆς Ζωῆς δὲν ἐπισημαίνεται πνεῦμα στὴ φύσις)! "Ὅσο γιὰ τὸ ὅτι κάποτε μπορεῖ νὰ βεβαιωθεῖ **ταυτότης** πνεύματος - ὕλης, θὰ ἔλεγα ὅτι πρόκειται γιὰ πιθανότητα διακριτὴ στὴν **πεποίθησι «μὴ θεϊκότητας»** τοῦ βαθεῖα στοχαστικοῦ ἀνθρώπου (πὼς δηλαδὴ οὔτε εἶναι Θεὸς οὔτε ἔχει ὁτιδήποτε θεϊκὸ — πὼς εἶναι μόνον τὸ «χῶμα ποὺ ἐκεφάλωσε»...) — μαρτυρημένη σεμνὰ στὴν **με συνέχεια καὶ συνέπεια ἀρνησί του** πὼς εἶναι «ἄλλη φύσις...»]

...
Γιὰ τὸ θέμα ποὺ ἔγινε αἰτία νὰ μοῦ γράψετε δὲν χρειάζεται νὰ εἰποῦμε τίποτε πλέον — εἴθε ἀπόλυτα σαφὴς καὶ δικαίως ἀγανακτεῖτε... "Ἐτσι κι ἄλλιῳς, ἀξιότιμε κύριε, φρονῶ πὼς τίποτε δὲν σώζεται πιά, «διάφορο» κ' ἐμπορία¹ ἔχουν μπλοκάρει γιὰ πάντα τὸ (δῆθεν...) «ἐμφρον» τῆς ἀνθρώπινης ἰδιοσυστάσις! Τίποτε πιά δὲν «αἰρεται», τίποτε δὲν λειτουργεῖ πνευματικὰ - στοχαστικὰ — σύστασις, αἰτία, αἰτιατόν. Προσδιορίζει κι ἀξιολογεῖ τὸ σημερινὸν ἄνθρωπο ἡ **ἰσχὺς** — ὁ βαθμὸς τῆς (διάστροφα ὑπεραπνευπτυγμένης) παρὸρμησής του **εἰς ἔξουσιασμόν!** Αὐτὰ σημαίνει πὼς (μὲ δεδομένον ὅτι τὸ ἐρώτημα «γιατί γράφεις;» παρακάμπτεται μὲ τὴν ὑπερφαιδύσιν «καὶ σὺ γιατί διαβάζεις - ἂν διαβάζεις;»), μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀπεραντή ἤτταν, μέσα σ' αὐτὴ τὴν αὐτοτέλεστη συντριβή, δὲν ἀπολείπουν **οἱ ἐλάχιστοι ποὺ μποροῦν νὰ διατηροῦν τὸν αὐτοσεβασμὸ τους...**

...
Τὸ βιβλίό σας δὲν ἤρθε στὰ χέρια μου — δὲν θὰ χαθεῖ.

Λυπήθηκα μὲ τὸ ὑστερόγραφο σας — νὰ διερωτᾶθε ἂν **«θὰ καταδεχόμενοι»** νὰ ἀπαντήσω στὴν ἐπιστολή σας! Δῆτε, ἀξιότιμε κύριε. Ἐμεῖς ἐδῶ εἴμαστε ἄνθρωποι συνεσταλμένοι, αἰδήμονες — ὄχι προπέτες, ὄχι ὑπερφίαλοι, ὄχι ἀσύστολοι... -- ἴσως παρερμηνεύσατε τὴν ἀσκητικότητα, ἀκρίβειαν, ἀνεπιεικεία μας (δὶ' ἐμαυτούς). Προσωπικὰ νιώθω (καὶ εἶμαι ὄντως) πολὺ τελευταῖος, πολὺ ἔσχατος, καλύτερος κανενός... "Ἄλλο ποὺ ἀπορρίπτω πράγματι **ὅποιαδήποτε ἐπαφή μὲ τὴν ἀναίδεια**, μὲ τὸν θρασὺ λή-

πτην-διεκδικητὴν ἀπολαυτῶν **ἀχρεωστήτων** (ἐδῶ «λογοτεχνικῆς 'κονόμας» — σὲ περίπτωσιν ποὺ λαμβάνετε ἢ διεκδικεῖτε σύνταξιν λογοτέχνου, δὲν ἐπιθυμῶ συζήτησιν, δὲν μ' ἐνδιαφέρουν «ἐπιχειρήματα», «ἀπόψεις», «διάλογος»: ὑπάρχουν πράγματα ποὺ ἡ ἀναφορά σ' αὐτά, ἢ ὅποιαδήποτε μνημόνευσί τους, μὲ φέρουν ἀγενῆ, ἀγροῦκον, πρωτόγονον — γιὰ τὴν περὶ εὐγενείας ἀντίληψιν τῆς μικροαστικῆς εὐπροσηγορίας, τῆς τακτοποιημένης κοσμικότητας, τῆς ριτισκῆς (καταντὶπ δημοκρατικῆς, ἀντιστασιακῆς κ' ἐπαναστατικῆς!) γαλαντερίας τῆς... γούνας! "Ἄς «διαλέγονται» συναμετάξυ τους οἱ

ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ λάβουν μισθὸν προσφέροντες (ἢ προσφέροντες) «ἐξαιρέτους» ἢ «σημαντικὰς ὑπηρεσίας» (φωτιά ποὺ μᾶς ἔκαψε...) στὴν πατρίδα -- ἢ ταπεινότης μου δὲν θέλω τους, δὲν στέργω τους, δὲν καταδέχομαί τους: **εἶμαι «ἀθέος» καὶ ἔτσι θέλω!..**

Καὶ εἶναι ἀκριβῶς ποὺ τούτῃ ἡ ἀνέμις ἐπισείοντος στοὺς **πάνω καιροὺς** μὲ φέρει ἀρνούμενον ν' ἀπαντῶ σὲ συγγραφεῖς ποὺ μοῦ στέλλουν βιβλία τους. Τοῦτο, ἐπειδὴ ὅ,τι κατὰ κανόνα σκοπεύεται-ἐκμαιεύεται ἐδῶ εἶναι ὄχι ἡ **κρίσις** (ἀπόφασις - ἐπιχειρηματολογία) περὶ τὸ ἔργο, ἀλλ' ἡ **κατάφασις** πρὸς τὸν συγγραφέα -- ἐπὶ τῷ τέλει νὰ χρησιμοποιηθεῖ ὡς **ἔρεισμα**, ὡς μεταστάθμευσις γιὰ τὴν πιὸ πέρα προσπέλασιν πρὸς τὴν **ὕβριν** (προσέγγισιν ἐκ διαστροφῆς στόχων -- πλουτισμόν, προβολήν)...

— Ναί, ἀλλ' αὐτὰ δὲν θὰ ἰσχυρίζετο κι ὁ ἀναιδῶς γαντζωμένος στὴν κορυφή, ὁ «μισονεϊστής», ὁ μονοπωλητὴς ὅσων ὁ ἴδιος ἔχει ἀλώσει — ὁ ἐπιθυμῶν νὰ κρατήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ πόστα, ὀφφίκια, δόξα, χλιδὴν;

— "Ἄς «καθαρίσουν» μετὰξὺ τους **κατέχοντες καὶ διεκδικηταί!** Στὴν περίπτωσί μου **δὲν διεκδικῶ τίποτε ἀπολύτως**, ἔχω παραιτηθεῖ, καταγγέλλω **διαβλητὸ ὅ,τι διεκδικεῖται κι ὅ,τι διεκδικεῖ** — στὸ χῶρον τοῦ πνεύματος δὲν νοεῖται διεκδίκησις (γοῦνες, σερβίτσια, μερσέντες...), δὲν νοεῖται ἄλλο ἀπὸ ταπεινωσύνῃν, ὀλιγάρεϊαν, «λάθε βίον». Ἐκόμα καὶ ἡ **δόξα εἶναι στόχος διαβλητός!** "Ὅτι ἄξιοί της θὰ βεβαιωθοῦν (ἐκ τῶν ὑστέρων) οἱ... ἀρνηταί της, μόνον ὅσοι **δὲν τὴν ἐπιζητοῦν** — ὅσοι, λογαριάζο-

ντάς την μέριμναν ανάξια κ' εὐτελῇ, ἀξιούν τοὺς ἀνθρώπους μὴ δουλικούς, ἱκανοὺς νὰ **σέβονται ἑαυτούς**. "Ὅσοι, τέλος, ἀρκοῦνται στὸν **ἴδιο τους σεβασμὸ** (αὐτοσεβασμὸ τους).

...

Καὶ τί νὰ εἰπῶ, ἀξιότιμε κύριε, ἀπ' τῇ στιγμή πού εἶτε ἡ ἴδι-α εὐθύνη (ἀνυποψία ἄγνοια, ἀμελετησία, ὀκνηρία καὶ ἐν ταυτῷ προπέτεια καὶ μεθόδευσις «'κονόμας»...) εἴτε ἡ κοινὴ ἀναξιοτήτης-ἀνεπάρκεια (φανερῇ στὴν ἀπομειωθεῖσα-ἀποσαθρωθεῖσα γλῶσσαν) φέρει τοὺς «πνευματικούς ἀνθρώπους» ἀνίκανους (ἀνεπαρκεῖς) νὰ καταναοῦν-«καταπιάνονται» τὸ μεῖζον, καίριο, ὑστερικὰ ἀμεταλλοίωτο τῆς δάντειας ἐποχῆς μας; Μιᾶς ἐποχῆς πού συνθλίβει (κατὰ τόπους) ἀφρός μεταξότρηχα — μὴδὲν εἰδικὸ βάρος **μὰ χρόνος «ἄχρει»**; Πού τοὺς φέρει, λέγω, νά... καταξοδεύονται, ἀφειδῶς διαθέτοντες ἀτέλειωτες ποσότητες... εἰρήνης-ἀγάπης² μὲ τό... ἀζημίωτον: Κύριε Ρίτσο καὶ κύριε Βρεττάκο, ἐκ τῶν... ἀντιστασιακῶν ἐπιβαστῶν **χουντικοῦ νόμου** ἀμφότεροι, «μὲ τὸ σουγιά στὸ κόκκαλο καὶ τὸ λουρί στὸ σβέρκο» δὲν μᾶς **ἐξαναγκάσατε** νὰ σᾶς καταβάλλουμε τὰ «διακόσια» μηνιαίως; Μὲ γειά σας καὶ χαρά σας, καλὰ τσιμπούσια καὶ καλές... γούνες, ἀλλὰ μὴ μᾶς κοροϊδεύετε κι ἀπὸ πάνω μὲ τὴν... εἰρηνικότη, ἀδερφωσύνη, ἀντιστασιακότη κι ἀγαποξελίγισί σας γιὰ πάρτη μας! "Ὅτι, ἀκόμα κι ἂν δὲν ἦταν οἱ διακόσιες τὸ μῆνα πού σᾶς κόφτουν, ἂν οἱ διακόσιες δὲν ἦταν ὁ **μόνος στόχος σας**, πάλιν ὀφείλετε νὰ μᾶς ἐξηγήσετε πῶς γίνεται νὰ σᾶς χρυσοπληρώνει ἡ 'Εξουσία γιὰ νὰ μᾶς προστατεύετε **ἀπ' τόν... ἑαυτὸ της** — πῶς γίνεται, «τιμῇ, λευτεριᾷ καὶ ψωμί τοῦ **λαοῦ** γυρεύοντας», ἀντὶ νὰ «βρίσκετε μνημα»,
νὰ τσακώνετε τὰ διακόσια γιὰ τό... καλό του!

Καὶ πῶς γίνεται, λέγω, νὰ μὴ τολμᾶτε νὰ μᾶς στείλετε, ἐδῶ στὸ «Δαυλὸ», τρεῖς ἐκ τῶν... ἀδαμαντίνων σελίδων σας — δεῖγμα τοῦ προϊόντος πού τόσο συφερτικὰ πουλᾶτε σὲ **πισθάγκωνα δεμένους «πελάτες»**; Μὰ ἴσως οὔτε κι αὐτὸ δὲν χρειάζεται τώρα, ἥδη γελάει τὸ πανελλήνιον μέ... λιμπελοῦλες καὶ δάχτυλα: ἀδέκαστη, ἀδελέαστη, ἀδιάφορη,

ἀδωροδόκητη σᾶς ἔχει γκρεμίσει ἡ **ἐκδοτικὴ ἐπάρκεια** — αὐτὴ πού ἡ ἐπὶ τόσα χρόνια ἔλλειψί της (ἀνάλογη τῆς ἀπουσίας τοῦ γάτου...) ἐπέτρεψε στὰ ποντίκια τῶν βόθρων **νὰ μαγαρίζουνε τὸ τυρί μας!**.. [Δὲν θὰ ἐνοχλοῦσαμε οὔτε μὲ **μιὰ λέξιν** ὅσους τυχόν **θὰ παραιτοῦντο** ἀπολαυτῶν ἀχρεώστητων! Μὰ δὲν νομίζω πῶς θὰ τὸ ἔκανε **οὔτε ἕνας: τὸ ὄβολο** εἶναι πού σημαίνει τὴν σήμερον νύξ...].

Βλέπετε λοιπόν, ἀξιότιμε κύριε, πῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ κοινὸ ἀνάμεσα στὴν αὐτεγκαθίλωσιν σὲ προμηθεῖκό Καύκασον καὶ στὴ σιληπορδιαν τῆς ἀδαημοσύνης — τουλάχιστον ὅσον **ἰαγουάροι καὶ πάνθηρες** θὰ τρέφονται μπαμπακόπιττα, μηδική, «φύραμα»... Πῶς θὰ ἐλπίσαμε ἐδῶ σημεῖον ἐπαφῆς — τὴν πιὸ στοιχειώδη σύμπτωσιν; Πῶς θὰ γεφυρώνονταν ἡ ἀντιποδικὴ μακρότης μεταξὺ τῆς προτεινόμενης **ἀνατίναξης τοῦ Σύμπαντος** (προκειμένου νὰ μὴ πονεθεῖ ἐνστιγματικὸς πόνος!) καὶ τῆς χρυσοπληρωμένης γλυκερότητας — τῶν δακρύβρεχτων ἐπιστολῶν σὲ **σκοτεινοὺς 'Οπενχάϊμερ**; Καὶ πόση τιμὴ θέλετε νὰ μοῦ ἀπομένει, κύριε, πόσος σεβασμὸς, πόση ὑπόληψις γιὰ ὀγδοντάρηδες «ἀθανάτους», ὅταν τὴν **ἔχω διαθέσει ἐξ ὀλοκλήρου** σὲ νέους ποιητάς; Σὲ ποιητάς πού ἀκουμποῦν στὸ κατώφλι τῆς ἀνυποψίας, καρβέλι πεντόκιλο, τὴν τέλερ-μáιν τους, ἱκανὴ νὰ ἐξαυλῶσει ἐβδομητοννον πάντσερ; "Ὅταν ἀντιτάσσουν στίς λιμπελοῦλες τοῦ νήδυμου ἀφωπνιστὴν ἐφιάλτην — νάτος, δῆτε τον, ψαῦστε τον, προσέχτε τὸ χέρι σας (σφυροκέφαλος!), προσέχτε τὴ φλέβα σας (σμέρνα τοῦ διαόλου):

Πεῖρα ζωῆς

'Η πόρτα. Χτυποῦν.

Τὸ μαχαίρι μου.

Καὶ ἂς μὴ ὑποτεθεῖ πῶς πρόκειται γιὰ συμπτωματικὴ εὐτύχισιν ποιητικῆς **θεματολογίας** — δῆτε μάτα:

Στὸ τελευταῖο σκαλί

*"Ε, ὅχι κ' ἔτσι βρὲ ἀδελφέ,
δὲ λέω πῶς δὲ φτάσαμε
στὸ **τελευταῖο σκαλοπάτι** τῆς σκάλας.*

Μ' ἄς μὴ ἀπελπιζόμαστε.

Ἑλληνες, διάβoλε, εἴμαστε.

Θά φτιάξουμε **σκαλιά πιό κάτω, κι ἄλλα.** (Χρ. Κατσιγιάννης, «Πνευματική Ζωή», τεύχος 5ο).

Ποιὸς εἶναι αὐτός ὁ (νέος;) **Χρ. Κατσιγιάννης**, πού μὲ δέκα λέξεις ἰσοπεδώνει τὴν Πάρνηθα; Ἀνάθεμά με ἂν τὸν ξέρω, ἀνάθεμά με ἂν μὲ ξέρει. Μὰ εἶναι μιὰ εὐτυχία νὰ σκέφτομαι πὼς **νέος ποιητῆς** μπόρεσε νὰ γράψει στὰ φρύδια του τὴν μόνη ποίησι πού... «κυκλοφορεῖ στὴ πιάτσα» (αὐτὴν τῆς... ὑπερακόντισης στὸ σαλιάρισμα: «μιὰ φορὰ εἰρήνη ἐσύ; **πέντε** ἐγώ· **μιὰ** φορὰ ἀγάπη ἐσύ; **δέκα** ἐγώ», εἶμαι πιό... μεγάλος ποιητῆς), νὰ τινάξει τὸ βαρελόττο του: «Ἀκοῦστε, κνώδαλα, σκατόμυγες: Ὅταν χτυπᾷ ἡ πόρτα σου, **ὄχτρος τὴν κρούει** — — ἄρπα τὸ μαχαίρι σου (στὸ συκάτι!)», ἄρπα τὴν καρραμπίνα σου (στὸ δοξαπατρί)!»

Αὐτὸς εἶναι λόγος, κ. Βρεττάκο τῶν δυὸ ἀκαδημιῶν — Θεοῦ καί... διακοσίων! Καί, θὰ 'λεγα, **αὐτὴ εἶναι ποίησις**, ἂν, πέραν τοῦ ὅτι ξετινάξει τίς σουειπονμουειπίεις σας («αἰχμαλωσίες φωτός») καὶ λοιπὲς πατάτες — ὅ,τι «αἰχμαλωτίζεστε» πράγματι, κ. Βρεττάκο, εἶναι τὰ **διακόσια κάθε εἰκοσιπέντε τοῦ μηνου...**),μποροῦσε **σήμερα** νὰ γραφεῖ ποίησις — **δὲν μπορεῖ: Μὲ τί γλῶσσα** θὰ γίνονταν δυνατό αὐτό; Μὲ τίς χίλιες λέξεις («τῆς κουζίνας», πού ξετίναξα σὲ **νούμερα καὶ οὐσίαν** — ὑποχρεώνοντας σὲ ἀμήχανη σιωπὴ τῇ νεοελληνικῇ ἀνεπάρκειᾳ (τὸν δῆθεν «ἀθέρα») πού μᾶς ταΐζουν οἱ ἄτιμοι κι ἀκαταπολέμητοι Μηχανισμοὶ Προβολῆς...); Μὲ τὴ γλῶσσα πού, «φύλλο-φτερό», τὴν ἔχωσα στὴ μύτη τῆς νεοελληνικῆς ἀναξιότητος, καθὼς τὴν ὀλιγότητα κ' ἔλλειψιν φαντασίας τῶν... ὑπερθεματισμῶν ψευτοεπιστήμης καὶ ψευτοτέχνης ὑπερέβαλλε ἡ χατζηαβατική σπουδὴ σὲ αὐτοξεβράκωμα, ἵνα μὴ εὐρεθοῦν ἐκτός... ἀλληλοκάλυψης (σωματειακῆς, κομματικῆς, κλικάδορικῆς...) οἱ ἀηδεῖς γύπες τῶν περιστάσεων — «οὐ νομίζοντες οὐς ἡ πόλις θεοὺς νομίζει» οἱ **ἀνίκανοι νά... «νομίσουν οὐ»;**

...

Ἀπευθυνόμενος λοιπὸν στὸν κ. Κατσιγιάννη, σ' ὅσους Κατσιγιάννηδες δὲν τοὺς

κρατοῦν τὰ «γλωσσικά τεῖχη» πού ὕψωσε γύρω τους ἡ σύγχρονη ἐκφύλισις (ἐκπεσμός) τοῦ Ἑλλήνα (τὸ εἶδατε μόλις: «**Ἑλληνες, διάβoλε, εἴμαστε**»), τουτέστι ἡ πλὴν τῆς γενικῆς πρακτικῆς συνεχῶς ἐπιδεινούμενη ἀνεπάρκεια (προσώπων, φορέων — καὶ) στὸ χῶρον φιλοσοφίας - ἐπιστήμης - τέχνης [καθὼς κ' ἐδῶ τὰ πάντα πλέον ἔχουν ἀναχθεῖ σὲ ἱταμὸ (ραγδαίως ἐξαχρειούμενο — ἤθελημένης ἀναμόλυνσης) δοσοληπτικὸ ἀλισβερίσι, ὅπου πιά **δὲν εἶναι τὸ χρῆμα** πού δίδεται εἰς ἀπόκτησιν τοῦ ἀναγκαίου, μὰ πού **τὸ ἀναγκαῖο δίδεται εἰς**

ἀπόκτησιν... χρήματος (!!!),

ἰσχύος, δυνατότητας εἰς ἐξουσιασμόν], κι ὅπως ἡ περὶ τὴν παιδεία κατανόθευσις ἀμβλύνει - μειώνει - ἐκφαυλίζει τίς ἀτομικὲς δραστηριότητες (τὴν πολιτείαν)⁴, θὰ τοὺς ἐτόνιζα (τῶν Κατσιγιάννηδων):

Σεῖς πού ἀξιώθηκατε τὴν σύμμετρη τῆς ἐποχῆς **θεματολογίαν**, τὸ μῦθο τὸν ἄχραντο καὶ πολύτιμον καὶ λυσιτελῆ καὶ τελεσφόρον, **πάρτε στὰ χέρια σας τὴ γλῶσσα**, μελετῆστε τὴν, ἐμπιστευθῆτε τὴν, χρησιμοποιήστε τὴν! Διαφορετικὰ θ' ἀπομείνετε ὁ **ἰδιοφυὴς Μόντης** τῶν εἴκοσι, τριάντα, σαράντα στίχων — ναι, κ. Κατσιγιάννη, καὶ μπράβο σας, δὲν λέγω **πὼς εἶναι λίγο**, μὰ ἐγὼ σκέπτομαι τὸ **πολύ** πού θὰ μπορούσατε νὰ ἐπιτύχετε, Μόντης καὶ Κατσιγιάννης!.. Τὸ **πολύ**.

...

Λόγος χωρὶς γλῶσσα **δὲν γίνεται**, ὅσες χιλιάδες φορὲς κ' ἂν γράψουμε λιμπελοῦλες, εἰρήνες, ἀγάπες, **Μυτέρες** τοῦ Χριστοῦ **Μαρίες**, δὲν κάνουμε ποίησι. Ἡ ταπεινότης μου, πρὶν γράψω τὴν «Ἐπιστροφὴ εἰς τὴν ποίησιν» εἶχα φτιάξει ὄχι ἓνα, μὰ **δύο λεξικά** — ἓνα γιὰ τὸ «Σκληρὸ Λόγον» κι ἄλλο γιὰ τοὺς δυὸ ἄλλους Λόγους μου. Ἐτσι ἔγινε καὶ μόρεσα (ἂν μόρεσα...) μὲ ποίημά μου **πὺν περιφρονῶ κι ἀπορρίπτω**, νὰ κάνω... «**μάθημα ποίησης**» («**Δαυλὸς**» 80-81, «**Στὸ Μαλακῶντα ἐδώθενα...**») στοὺς Ρίτσο καὶ Βρεττάκον — ἀποδεικνύοντας τὴ μεγαλωσύνη τους... κωφάλαλη, τῆς... ἀσιουπῆς!.. Δὲν ἐπαίρομαι· σεμνύνομαι:

πρώτον, ἐπειδὴ αὐτὰ ἔπρεπε κάποτε νὰ **φθάσουν στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ ἔστω ὡς πρόκλησις, καί, δεύτερον, ἐπειδὴ, ἂν κάποιος πρέπει νὰ ντρέπεται, δὲν εἶμαι ἡ ταπεινότης μου...**

...
Αὐτὰ εἶχα νὰ εἰπῶ, κύριε Γ., μὰ δὲν τό... ἔξερα! Καί μιά πού δίχως τὴν ἐπι-

στολή σας δὲν ὕα τα ἔγραψα ἴσως, βρισκω νὰ σᾶς ἀνῆκουνε τὰ μισὰ — ἐλπίζω νὰ τὰ ὑπογράψετε, νὰ ἰδοῦν καὶ οἱ ἀναγνώσται τὴν κατὰφασί σας...

Μὲ κάθε τιμὴ

Σ.Γ. Γ. Παναγιωτάτος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Ἡ σήμερινὴ **ἐμπορία** κατάντησε τὸ μὴ περαιτέρω τοῦ παραλογισμοῦ (ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὕλικοῦ κέρδους δολοφονοῦμε, **μαζὶ μὲ τὰ δικὰ μας, τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου, τὴ ζωή!**), ὅ,τι πιὸ χαῶδες, χυδαῖο καὶ βρώμικο ἐκφράζεται μὲ τὸ «ντερέσσο», ὅ,τι πιὸ ποταπὸ ἐπιδιώκεται μὲ τὴν, ταυτόσημη πλέον τῆς **ἐξαπάτησης-βίας**, δολοληψίαν, συναλλαγὴν.

Ἐδῶ ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι δὲν δίδω στὴν δημοσιότητα τὸ **ὄνομα** τοῦ ἀξιότιμου ἐπιστολογράφου μου, πρώτον, ἐπειδὴ ἡ ἐπιστολή του εἶχε σαφῶς προσωπικὸν χαρακτῆρα καί, δεύτερον, συμβαίνει νὰ εἵναι ἔμπορος.

2) Πράγματα δηλαδὴ πού ἡ δυνατότητα χρήσης-τελεσφορήσῃς τους ἔχει ἀποκλεισθεῖ παλαιόθεν...

3) Στὴν τυχὸν διαμαρτυρία ἀνθρώπων πού ἀδυνατοῦν ν' ἀντέξουν τὴν πραγματικότητα, ὑπενθυμίζουμε: γιατί δὲν θὰ ἦταν **ἐχθρὸς δικός μου** ὁ θύραθεν ὄντας ἐχθρὸς τῶν **δικῶν του παιδιῶν**, ὄντως δολοφόνος τῆς **ἰδίας του κλήρας**; «Ναι, ἀλλὰ» κ' ἐδῶ; Δὲν θὰ ἰδοῦμε ποτὲ τὸ σωστό, ἢ θὰ τὸ βλέπουμε καὶ θὰ προσποιούμεθα πὼς δὲν τὸ πιστεύουμε, πὼς ἴσως... «καὶ νὰ μὴ εἶναι **ἀκριβῶς ἔτσι...**», πὼς θὰ σώσει τὴ Ζωὴ ἀπὸ μηχανῆς Θεός ;

4) Ὅλη ἡ **σοφία** τοῦ κόσμου κρίνεται ἀνευ ἀξίας ἀπ' τὸ σημερινόν Ἑλληνα... Ἐκτός κι ἂν μπορεῖ νὰ τὴν ἀνταλλάξει μὲ... μερσεντές.

Ποιοὶ ἦταν οἱ Φοίνικες;

Κύριε διευθυντά,

Μερικοὶ ὑποψιασμένοι ἀξιέπαινοι Ἑλληνες, διαθέτοντας μέσα καὶ προβολὴ ἐλάχιστα, ἀναλάβανε τὸ βαρὺ ἔργο νὰ ἀντιταχθοῦν ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ «Δαυλοῦ» στίς ἀπὸ καθέδρας ἐπιβαλλόμενες καὶ διδασκόμενες καὶ στὰ Ἑλληνόπουλα «θέσφατες» ἀπόψεις, πὼς ἡ ἑλληνικὴ γραφὴ εἶναι δάνειο (... μὲ ἱστορικοὺς τόκους καὶ ἐπιτόκια φυσικὰ) τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Φοίνικες (κατ' ἐξοχὴν ἐμπόρους καὶ τραπεζίτες) τῆς Μ. Ἀνατολῆς. Μικρὴ συμβολὴ στὸ ἔργο αὐτὸ τῶν συνεργατῶν τοῦ «Δαυλοῦ» ἃς θεωρηθοῦν καὶ οἱ σκέψεις πού ἐκθέτω παρκάτω.

Καὶ κατ' ἀρχάς: Ποιοὶ ἦτανε γιὰ τοὺς Ἑλληνες τῶν Ἀρχαϊκῶν χρόνων οἱ «**Φοίνικες**» καὶ ποιά ἡ «**Φοινίκη**»; Πὼς ἔτυχε καὶ δὲν πρόσεξε κανεὶς τίς ἑλληνικότες ρίζες (ποιν-+ακ-) τῆς λέξης «**φοῖνιξ**» καὶ τῶν τοπωνυμίων Φοινίκη ἢ Φινίκη, πού σέ

τόσες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας ἐμφανίζεται;

Κατὰ τὴν Μυθολογίαν ὁ Κάδμος, πού δίδαξε τὴν γραφὴ στοὺς Βοιωτοὺς (ἴδε γραφὴ Ὀρχομενοῦ), ἦτανε γιὸς τοῦ Ἀγήνορα (Ἀγ-+Ἀν-), βασιλιὰ τῆς «**Φοινίκης**», πού ὅταν πλησίαζε νὰ πεθάνει ἐπέστρεψε κοντὰ στοὺς συγγενεῖς του, στὴν Βουθρόη, σημερινὸ Βουθρωτὸ τῆς Β. Ἡπείρου. Τὸ Βουθρωτὸ ὅμως εἶναι τὸ ἐπίνειο (ἐπὶ τῆς λιμνοθάλασσας) τῆς πανάρχαιας ἡπειρωτικῆς πόλης Φοινίκης. Ἐκεῖ, στὴν πατρίδα του, γύρισε γιὰ νὰ πεθάνει ὁ Κάδμος...

Θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπομνησθῇ ἐδῶ, πὼς κατὰ τοὺς σημερινοὺς Ἑλληνες Ἀρβανίτες «**Κά-δμης**» σημαίνει (στὰ Ἀρβανίτικα-Πελασγικά) «ὁ ἔχων δόντι». (Ἴδε σχετικὴ περικοπὴ τοῦ μύθου γιὰ σπορὰ τῶν δοντιῶν τοῦ δράκοντα ἀπὸ τὸν Κάδμο...).

Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξη **Βουθρόη-Βουθρωτὸ** μᾶς θυμίζει τὸν Βοῦν (Ταῦρο)-Δία, πού ἔκλεψε τὴν κόρη τοῦ Ἀγήνορα, τὴν ἑράσε

ἐπάνω ἀπὸ τὰ νερά καὶ ὀνόμασε πρὸς τιμὴ τῆς τὴν ἀπέναντι στεριά Εὐρώπῃ (ἴδε *Εὐριπος*, *Εὐρος*, *Εὐβοία*).

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κάδμου Φοῖνικας, ποὺ ἔψαχνε κι αὐτὸς τὴν ἀδελφή του, δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ ὑπῆρξε ὁ ἰδρυτὴς ἐλληνικῆς ἀποικίας τῆς ἡπειρωτικῆς Φοινίκης στὴν παραλία τοῦ Λιβάνου, τῆς ὁποίας οἱ πόλεις ἔχουν ἐλληνικότατα ὀνόματα (*Τύρος*, *Ἀραδος*, *Σιδῶν* κ.λπ.) καὶ νὰ ἔφερε ἐκεῖ, μαζί μὲ ἄλλους Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Κρήτη (ἴδε τοπωνύμιο «Φοινίκη» στὰ Σφακιά, ὅπου πρὸ ἐτῶν εἶχε φθάσει καὶ Ἰσραηλινὴ ἐπιστημονικὴ ἀποστολή...), τὰ «φοινίκεια» γράμματα.

Ἡ λέξη «Φοινίκη» ἔχει ἐξ ἄλλου πλήρη ὁμοιότητα μὲ τὶς ἐλληνικότατες λέξεις «*πινάκιο*» (πῆλινο πιάτο), «*πινακίς*», «*πίναξ*», «*φοινικίς*» (= ἐπιφάνειες πῆλινες ἢ ξύλινες κατάλληλες γιὰ γράψιμο), ποὺ πιθανότατα θὰ ὑπῆρξαν, ἀργότερα, ἀντικείμενὸ ἐμπορίου τῶν Φοινίκων τῆς Μ. Ἀνατολῆς (ὅπως καὶ ὁ δημοσιογραφικὸς χάρτης... μέχρι σήμερα!).

Ἔτσι δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ δοῦμε τὴν γνωστὴ μας ὑπερπρύτανι Κα Ἀρβελέρ, ποὺ πρόσφατα, σὲ «Πανιλλυρικὸ Συνέδριο», κολάκεψε τοὺς ἀνυποψίαστους Ἀλβανοὺς «ἀνακοινώνοντάς» τους, πὼς «*ἡ Ἄννα ἢ Κομνηνὴ ἀναφέρει τὸ ὄνομά τους ἀπὸ τὸν 12ο ἤδη αἰῶνα*» ἢ καὶ τὸν ἄλλο Γαλλοεβραῖο καθηγητὴ ποὺ τοὺς γνωστοποίησε ἐμβριθῶς πὼς «*Θεσπρωτὶὰ σημαίνει ἡ πρώτη χώρα τοῦ Θεοῦ*», νὰ σκάβουνε σύνομα μετὰ μανίας στὸ Βουθρωτὸ καὶ τὴν Φοινίκη...

Ἀλλὰ ἂς ἔρθουμε τώρα καὶ στὶς λέξεις «*γραφή*»-«*γράμμα*».

Πὼς ὀνομάζανε ἀλήθεια οἱ Λιβανέζοι τὴν Γραφή καὶ τὸ Ἀλφάβητο (!) καὶ τί σημαίνουν στὰ ἐλληνικὰ οἱ λέξεις «*γραφή*» καὶ «*γράμματα*»; «*Γραφή*», μπορεῖ νὰ σημαίνει «*Γραικῶν ἀφή*» καὶ «*γράμμα*» «*Γραικῶν ὄμμα*». Ὅπως ὅποτε ἡ λέξη ἔχει φυσικὰ τεράστια σχέση μὲ τὸ «*χ/ά-ρα/γ/μα*» (σημείων) μὲ τὸ «*χρῶμα*» (πρὸς ἀποτύπωση), ἢ καὶ μὲ τὸ «*χρῆμα*» (σφραγισμένο ἀντίτιμο), μὲ τὸν «*γρίφο*» (τῆς Θηβαϊκῆς Σφίγγας — Γρυπός), ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ

ἡπειρωτικὰ τοπωνύμια «*Γράμμος*», «*Γράμμοστα*» κ.λπ.

Ὡς πρὸς τὶς «σημειτικὲς» τώρα ὀνομασίες τῶν γραμμάτων: Γιὰ νὰ ἀπεικονίσαι κανεὶς μὲ τὸ ἄλφα βόδι (σωματικὰ «ἄλεφ» — ἡ λέξη μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δάνειο ἀπὸ ἐλληνικὴ, μὲ ἱερατικὴ σημασία), θὰ πρέπει νὰ ἀντιστρέψαι τὸ σχῆμα τοῦ σε V. Κάλλιστα ὁμως τὸ Ἄλφα (χωρὶς ἀναποδογύρισμα) μπορεῖ νὰ σημαίνει «*Ἀλφάδι*», ὄργανο βασικὸ τῶν μαστόρων-τεκτόνων γιὰ τὴν ὀριζοντίωση, ὅπου τὸ Λ σημαίνει διποδὴ βάση καὶ ἡ ὀριζόντια γραμμὴ τοῦ πῆχυν ὀριζοντιούμενο (βαίνοντα) κατὰ τὸ ἐπίπεδο τῆς θαλάσσης (*ἀλ-βαίνω*). Τὸ Βῆτα, γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ Φοινικιστὲς δὲν προβάλλουνε κατηγορηματικὰ σημασία, μπορεῖ κάλλιστα νὰ σημαίνει ἄλλη τεκτονικὴ ἀνακάλυψη: Τὴν σπεῖρα καὶ τὸν ζυγὸ, ποὺ ἔξεψε ὁ Ζεὺς βόες (VV). Τὸ Γάμμα, ποὺ κατὰ τοὺς φοινικιστὲς σημαίνει καὶ ἀπεικονίζει καμήλα («γεμέλ»), μπορεῖ κάλλιστα νὰ ἀπεικονίζει (<) «κάματ» (μαχαίρι — ἴδε «κυμάς»). Ἡ λέξη μάχα(ιρα) εἶναι ἀναγραμματισμὸς τῆς λέξης «κάμα» (ἀδιάφορο ἂν ἡ τελευταία διεσώθη σὲ ἄλλες, ἐλληνογενεῖς πάντως, γλῶσσες). Τὴν λέξη Δέλτα ποὺ κατὰ τοὺς φοινικιστὲς εἶναι λέξη σημαντικὴ («*Δάλεθ*») καὶ ἀπεικονίζει θύρα, μᾶλλον τὴν πῆρανε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, μιὰ καὶ ἡ ἐλληνικὴ λέξη «*θύρα*» εἶναι παραλλαγὴ τῆς λέξης «*δέρα(ς)*», ποὺ σκέπαζε ἀρχικὰ τὶς πόρτες. Σχετικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐλληνικὴ λέξη «*δέλτος*» (σελὶς τριγωνικοῦ σχήματος), ἀλλὰ καὶ ἡ ἰλλυρικὴ «*ντάρντα*» (ἄχλαδι, τριγωνικὸ σχῆμα).

Πέρα ἀπὸ αὐτὲς τὶς σημασίες τῶν γραμμάτων θὰ ὑπῆρχανε καὶ ἄλλες: καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανο ἢ ἴδια ἡ ἐλληνικὴ Ἀλφάβητος νὰ ἀποτελεῖ, γιὰ ὅσους ξέρουνε νὰ τὴν διαβάζουνε, ἕναν ὕμνο πρὸς τὸν θεὸ (ἴδε κατάληξη «*ὦ μέγα*») ἢ καὶ νὰ ἱστορεῖ τὸ ἔπος τοῦ γραπτοῦ πολιτισμοῦ.

Βέβαια τὰ Μουσεῖα, ὅπου οἱ σύντροφοι καὶ μαθητὲς τοῦ Κάδμου Ἐφυραῖοι (ἀπὸ τὴν Ἐφύρα τῆς Ἠπείρου) διαμόρφωσαν τὴν Γραφή, γιὰ νὰ τὴν προσφέρουνε σὰν πολῦτιμο ἐργαλεῖο στοὺς θνητούς, ἔπесαν

κάποτε στά χέρια τῶν πιστῶν τῆς συσσώ-
ρευσης καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ, καταντήσανε
στὶς σημερινές «'Ακαδημίες» -- καὶ ἀπὸ

τότε τὸ σκοτάδι περίσσεψε.

Μετὰ τιμῆς
«Σελλός»
Ζωγράφου

Ἔσχατος ἐκπεσμός ἢ ὑποτελεία;

Κύριε διευθυντά,
Σὲ ἄλλη μου ἐπιστολῇ στοῦ «Δ» ἔλεγα,
πὼς ὅθεν κι ἂν γυρίσει κανεὶς τὸ βλέμμα
του θ' ἀντικρύσει τὴν ἀθλιότητα σὲ ὅλο
τῆς τὸ μεγαλεῖο. Σήμερα θὰ πῶ, πὼς μόνο
τὸ ἂν οἱ σημερινοὶ ἡγέτες εἶναι ἑτεροκίνη-
τοι καὶ λαμβάνουν τὶς κατευθυντήριες
γραμμὲς ἀπὸ ξένες ἐχθρικές δυνάμεις, δι-
καιολογεῖ τὰ ὅσα τραγελαφικὰ γίνονται.
Ἄς μὴ σπεύσει κανένας βολεμένος νὰ μὲ
εἰρωνευτεῖ, γιατί τοῦ δηλώνω πὼς δὲν κάνω
κριτικὴ ἀπὸ κομματικὴ ἐμπάθεια καὶ δὲν ἀ-
νῆκω σὲ καμμιά ὀργάνωση ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἀ-
ποκαλοῦν κόμματα, οὔτε καὶ μὲ ἐκφράζει
κανένας ἀπ' τοὺς πολιτικούς, διότι, ἂν ὑ-
πῆρχε κάποιος ἄξιος καὶ παρουσίαζε τὰ ὁ-
σα ἀνομολόγητα συντελοῦνται, αὐτοὶ ποὺ
τὰ διαπράττουν θὰ εἶχαν γίνεи σκόνη. Γιὰ
ν' ἀπαριθμήσει καὶ νὰ παρουσιάσει τὰ ὅσα
σχιζοφρενικὰ γίνονται σ' αὐτὸν τὸν τόπο,
χρειάζονται ὁλόκληροι τόμοι· καὶ δὲν
μπορεῖ νὰ ἐκτιμήσει κανεὶς ποιὸ εἶναι πε-
ρισσότερο ἐξωφρενικὸ ἀπ' τὸ ἄλλο. Στὴ τύ-
χη θὰ «τσιμπήσω» μερικὰ ἀπ' τὰ πρόσφα-
τα, καὶ ὁ κάθε καλοπροαίρετος ἀναγνώ-
στης ἂς βγάλει τὰ συμπεράσματά του. Ζη-
τῶ ταπεινὰ συγγνώμῃ ἀπ' τὶς ἀξιότιμες κυ-
ρίες ἀναγνώστριες τοῦ «Δ», ποῦ, ἀπ' ὅ,τι ξέ-
ρω, εἶναι πάρα πολλὲς καὶ ἀξιοσέβαστες,
γιὰ τὶς ὁποῖες ἀπρεπεῖς ἐκφράσεις μου. Εἴ-
ναι ὅμως κάτι πράγματα ποὺ πρέπει νὰ τὰ
πεῖς μὲ τὸ σωστό τους ὄνομα γιὰ νὰ γίνεις
ἀντιληπτός.

Κι ἂς ἀρχίσουμε μὲ τὴν ἀσθένεια τοῦ κ.
Πρωθυπουργοῦ, ποῦ ἀπὸ ἀνθρωπιστικῆς
καὶ μόνον πλευρᾶς τοῦ εὐχομαι περαστικά,
καὶ ὅταν δημοσιεύονται αὐτὲς οἱ σειρὲς νὰ
ἔχει γίνεи καλὰ καὶ νὰ κάθεται μὲ ὅλο τὸ ἐ-
πιτελεῖο του στὸν «'Αστέρα» καὶ νὰ γλεντά-
ει τὴ ζωὴ ὅπως θέλει αὐτὸς -- καὶ ὄχι γιὰ
τὴ σωτηρία τῆς Ἑλλάδας, γιατί ἂν συνε-
χιστεῖ αὐτὴ ἡ σωτηρία, δὲν θὰ μείνει τίπο-

τα ὀρθιο. Μὲ τὴν ἀναγγελία τῆς ἀσθενείας
του, διαδόθηκε κάτι, σὰν ν' ἀποτελοῦσε
τὴν συντέλεια τοῦ κόσμου -- τί χεῖμαρρος
ἀπὸ δηλώσεις κι ἀνακοινώσεις, ποῦ ἡ κάθε
νέα διαστρέβλωνε τὴν ἄλλη. Δημιούργη-
σαν οἱ ὑποτακτικοὶ του μία σύγχυση, ποῦ
δὲν θὰ ἐδικαιολογεῖτο οὔτε μὲ τὴν κήρυξη
πολέμου, ἐνῶ θὰ μπορούσαν κάλλιστα νὰ
ποῦνε μὲ λίγες λέξεις τὴν ἀλήθεια, χωρὶς
καμμία ἀπολύτως ἐπίπτωση. Στὴ συνέχεια
κι ἀφοῦ δεινοπαθοῦσαν νὰ δώσουν μεγαλύ-
τερες διαστάσεις στοῦ θέματος, μᾶς ἀνακοίνω-
σαν πὼς μεταφέρθηκε ἐπείγοντως σὲ νοσο-
κομεῖο τοῦ Λονδίνου, γιὰ ν' ἀρχίσει νέος
καταγισμός ἀπὸ εὐχολογία ἐπισήμων καὶ
μὴ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. (Τοῦτῃ τῇ
φορὰ φαίνεται πὼς ἡ διπλωματία μας, ποῦ
πάντα κουτσαίνει, δούλεψε ὑπέροχα). Μᾶς
εἶπαν ἀκόμη πὼς ἔγινε ἀερογέφυρα Ἄθη-
νῶν-Λονδίνου γιὰ νὰ μεταφέρνει τοὺς... ἐν-
διαφερόμενους καὶ πὼς ἀπ' τὴν πρώτη κιό-
λας ὥρα βρίσκεται παρὰ τὸ προσκεφάλό
του, ὄχι ἡ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιὰ του,
ἀλλὰ ἡ... ἐρωμένη του! μὲ τὴν συμπλήρω-
ση πὼς δόθηκαν ὁδηγίες στοὺς Ὑπουργοὺς
νὰ τῆς φέρνουνται μὲ σεβασμό· καὶ τὸ
ἀκόμη πιὸ ἀπίστευτο ἐπικεκταί (φρίξε ἤλιε)
ὁ ...γάμος τους. Ἐδῶ εἶναι ποῦ πρέπει νὰ ἐ-
κραγῆς καὶ σωματικῶς, κ. Δεινία... Ὁ ἐ-
βδομηντάρχωνος Πρωθυπουργὸς ὅλων τῶν
Ἑλλήνων χωρίζει τὴν γυναίκα του καὶ
παίρνει κάποια νεαρή. Δὲν ξέρω ἂν λιμπί-
στηκε αὐτὴ τὰ νιάτα του ἢ τὸ φιλοδώρημα
ποῦ θὰ πληρώσει κι ἐδῶ ὁ δύσμοιρος αὐτὸς
λαός. Ἐγὼ σὰν ἀπλὸς πολίτης κι ἐβδομη-
ντάρης ποῦ εἶμαι θὰ προτιμοῦσα τὸν διὰ
τοῦ σταυροῦ θάνατο, παρὰ νὰ παρουσιαστῶ
στὴν οἰκογένειά μου μὲ κάποια ἐρωμένη
καὶ νὰ τοὺς ἀνακοινώσω πὼς ὕστερα ἀπὸ
σαράντα χρόνια διώχνω τὴ μητέρα τους
καὶ τὴν γιαγιά τους, γιὰ νὰ πάρω αὐτὴ -- οἱ
δὲ γύρω μου θὰ ἔλεγαν πὼς σίγουρα ἔπαθα

μαλάκυνση έγκεφάλου. Μὲ αὐτὸ τὸ ἐπίσημο συνάφι τί γίνεται;

Κι ἀπάνω πὺν προσπαθοῦσαμε νὰ τὸ συνειδητοποιήσουμε, νάσου νέος πάταγος, δολοφονήθηκε ὁ Ταχτσής! Βρέθηκε, μᾶς εἶπαν μὲ συνεχεῖς ἀνακοινώσεις, δολοφονημένος κι ὁλόγυμνος πάνω στὸ κρεββάτι τῆς βρωμιᾶς μὲ τὰ νύχια βαμμένα κόκκινα καὶ δῖπλα του τὰ μεταξωτὰ του γυναικεῖα ἐσώρρουχα — καὶ δόστου κατάρεις κι ἀφορισμοὺς στοὺς δολοφόνους. Κλάψε, Ἑλληνικὲ λαέ, γιὰ τὴν συμφορὰ καὶ σπεῦσε στὴ μεγαλοπρεπὴ του κηδεῖα, πὺν ἔγινε μὲ δημόσια δαπάνη, ν' ἀποτίσεις ὕστατο φόρο τιμῆς! Καὶ νὰ φάλαγγες ἀπὸ ἐπισήμου, καὶ μὴ, καὶ νὰ ἐναγκαλισμοὶ τοῦ φέρετρου καὶ κορόμηλο τὸ δάκρυ ἀπ' τὴν Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ. Καὶ δώστου εἰδικὰ «ἀφιερῶματα» καὶ συγκινητικὲς συναισθηματικὲς συζητήσεις («κουβέντες» τίς λένε) ἀπὸ κατὰ γυναικούλια πὺν ἔχουν βουλευτεῖ στὰ διάφορα κανάλια. Ὁ κόσμος διερωτᾷτο: τί ἐστι Ταχτσής; Κι ὅταν ἔπαιρνε ἀπάντηση, ἔκρυβε τὸ πρόσωπό του. Δηλωμένος κίναιδος, ὅχι βέβαια στὸ ἀνάστημα τοῦ Τσαρούχη, εἶχε δηλώσει ἀντιστασιακός! Δηλαδή μὴν τὸν πισινὸ του νὰ μὴν τὸν διεύθυνε, εἶχε ὅμως βαθεῖα μέσα του το αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας! Ἐδῶ ἀναφωνῶ μέσα ἀπ' τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου «ἔμπα, δίβουλε, μέσα σου, τέτοιος λαός». Εἶναι πέρα γιὰ πέρα παρανοϊκὸ αὐτὸ πὺν μᾶς κοπανᾶνε, πὺς δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ προσωπικὴ τους ζωὴ. Κι αὐτοὶ πὺν τὸ λένε εἶναι τοῦ ἴδιου φυράματος. Κανένας λογικὸς ἄνθρωπος δὲν ἐμπιστεύεται τὴν διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν του σὲ κάποιον ἀνῶμαλο — τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ κάθε δημόσιο πρόσωπο.

Ἔρχομαι ἐν ὀλίγοις τώρα στὴ ραδιοτηλεόραση: Καὶ τί δὲν βλέπει κι ἀκούει κανεῖς, τί γνωστὸς κίναιδος νὰ παρουσιάζει ἐμπομπὴ καὶ νὰ πηγαίνει πέρα δῶθε λικνίζοντας ἐπιδεικτικὰ τὸ κορμὶ του καὶ ν' ἀγκαλιάζει κοριτσόπουλα, ἀλλὰ καὶ ξεδοventiάρεις. Τί φαιδρότητες, αἰσχρολογίες κι ἀνυπόφερο ἀλληλολιβάνισμα, τί χυδαῖες καὶ χωρὶς ἴχνος ντροπῆς ἐπιβητορικὲς πράξεις. Τί ἀποκλειστικὴ προβολὴ ὅποιου ἔχει δηλώσει «ἀντιστασιακός». Καὶ δὲν βρέθηκε ἔνας νὰ καταγγεῖλει ἐπισήμως, πὺς αὐτοὶ

πὺν παριστάνουν τοὺς ἀντιστασιακοὺς, εἶναι οἱ ἴδιοι πὺν ἔγλειφαν βαθεῖα τ' ἀπὸ κρυφὰ τῶν Συνταγματαρχῶν. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς πὺν εἶχε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον «σχιστεῖ» γιὰ νᾶρθεῖ αὐτὴ ἡ θεομηνία, μάλλωσε μὲ κάποιον ἄλλον, πὺν ἰσχυρό, γιὰ τὸ κλέψιμο — γιὰ ὅσους δὲν τὸ ξέρουν κι αὐτό, «προμήθειες» τὸ βάφτισαν τώρα τὸ κλέψιμο — καὶ τὸν κατήγγειλε πὺς ἦταν ἔνας ἀπ' τοὺς πὺν πιστοὺς πράκτορες καὶ καταδότης τῶν πραγματικῶν ἀντιφρονούντων τοῦ Παπαδόπουλου. Μὴ σπεύσετε νὰ μοῦ πεῖτε, πὺς αὐτὸ δὲν ἀπεδείχθη ἀκόμη, διότι ἡ καταγγελία ἔχει στοιχεῖα ἀτράνταχτα κι ἔχουν πέσει τώρα λυτοὶ καὶ δεμένοι γιὰ νὰ τοὺς συμβιβάσουν, γιὰ νὰ μὴν γελοιοποιηθοῦν δημοσίως στὰ δικαστήρια.

Τὸ 1982 παρακολουθώντας ἀπὸ κοντὰ τὴν συστηματικὴ ἀποδιοργάνωση τῶν σωμάτων Ἀσφαλείας, εἶχα γράψει σὲ κάποια ἔφημερίδα, πὺς σὲ λίγα χρόνια θὰ χρειαστοῦμε «ἀστυνομοφυλακὴ» γιὰ νὰ φυλάγει τοὺς ἀστυνομικοὺς μας — καὶ ιδιωτικοὺς πολιτοφύλακες γιὰ νὰ φυλᾶνε τὰ σπίτια καὶ τὰ καταστήματά μας. Μερικοὶ τότε μὲ εἰρωνεύτηκαν. Νὰ ὅμως πὺν ἐπαληθεύτηκε ἡ τότε ἁποψίς μου. Ἀφόπλισαν ὁλόκληρο ἀστυνομικὸ τμήμα, χωρὶς καμμία ἀντίσταση καὶ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀφοπλίσουν καὶ νὰ καταλάβουν ἀκόμη καὶ τὸ ἀρχηγεῖο μαζί μὲ τὴ Γενικὴ Ἀσφάλεια. Ὅσοι ἀπὸ σᾶς μὲ νομίζετε ὑπερβολικόν, ρίξτε μῖα ματιὰ ὅταν περνᾶτε τὴν Λ. Ἀλεξάνδρας καὶ προσέξτε μὲ τί βαρυστημάρα κρατοῦν οἱ φρουροὶ τὸ αὐτόματο: θὰ διαπιστώσετε πὺς μὲ τὸ πρῶτο μπᾶμ εἶναι ἔτοιμοι νὰ πετάξουν τὸ ὅπλο καὶ νὰ τὸ βάλουν στὰ πόδια. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφτανε αὐτὸ τὸ πρωτοφανὲς ξεβράκωμα πολιτείας καὶ ἐξουσίας, μᾶς ἔδειξαν μὲ ὑπερηφάνεια τὴν ἐπομένη νὰ φυλᾶνε διπλοσκοποὺς τὰ αὐτόματα, ὁ δὲ Ὑπουργός τους μᾶς εἶπε μὲ ὕφος Δὸν Κιχώτη, πὺς ναὶ μὲν τοὺς πῆρνανε τὰ ὅπλα, τοὺς ἀσυρμάτους καὶ τίς σφραγίδες, ἀλλὰ τὴν ἀποθήκη μὲ τόν... ὄπλισμό δὲν τὸν βρῆκαν. Ἀσφαλῶς, ἂν δὲν ἦταν τόσο ἄσχετος μὲ τὸ ἀξίωμα πὺν τοῦδωσαν, δὲν θὰ μᾶς ἀμόλαγε τέτοια κοτσάνα. Διότι ὅλοι γνωρίζουν πὺς τὰ τμήματα δὲν εἶχαν ποτὲ ἀποθήκες μὲ ὄπλισμό· καὶ δὲν βγῆκε κι ἐδῶ ἕνας

ἀπ' τοὺς τόσους ἀνώτερους καὶ ἀνώτατους ἀξιωματικούς (κι ἐδῶ «σχιζοῦμε») νὰ τὰ βροντήσῃ κάτω καὶ νὰ τὸν διαψεύσῃ. Ποὺ θὰ πεῖ, πῶς ἡ κυβέρνησις αὐτὴ ἐξαχρείωσε ὅλως διόλου τὴν Ἀστυνομία μας. Τὸ λέω καὶ τὸ διακηρύττω ὑπεύθυνα: Σήμερα ἐκτὸς ἀπ' τὴν Τροχαία, ἀστυνομία δὲν ὑπάρχει! "Οσοὶ ἔχετε ἀδικηθεῖ ἢ σὰς ἔχουν διαρρήξει τὸ σπίτι πολλὰς φορές, ὅπως κι ἐμένα, θὰ τὸ ἔχετε διαπιστώσει. Οἱ ὀργανώσεις δολοφόνων, ληστῶν κι ἐμπρηστῶν εἶναι κατευθυνόμενες, ἔχουν νονοὺς μὲ ὑπατά ἀξιώματα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρχικὸς πυρήνας ἀπ' αὐτοὺς ξεκίνησε ὡς δῆθεν ἀντικυβερνητικές τότε ὀργανώσεις. Ἀποκεφάλισαν στρατὸ καὶ τρίτῃ ἐξουσία, μετὰ ἀποδιοργάνωσαν τὴν ἀστυνομία καὶ τὴν ἔθεσαν ἐκτὸς μάχης, ἀποπροσανατόλισαν τὴ νεολαία καὶ τώρα ἔχουν πέσει μὲ τὰ μούτρα στὴ δουλειὰ γιὰ ν' ἀποχαυνώσουν τὸ λαό. Τὰ παιδιὰ τῆς Ἀστυνομίας εἶναι δικά μας, καθὼς καὶ τὰ κακὰ παιδιά: τὸ ἴδιο τὸ κράτος μὲ τὴν συνεχῆ πλύσι ἐγκεφάλου ποὺ τοὺς κάνει, τὰ κατάντησε ἔτσι.

Εἶδατε ποτὲ νὰ ρωτήσουν τοὺς νέους ποῦ τὰ βρίσκουν τὰ λεφτὰ ποὺ σπαταλᾶνε μέσα στὰ ξενοχτάδικα; Τοὺς ρώτησαν ποτέ,

τί δουλειὰ κάνουν ἢ σκέφτονται νὰ κάνουν; Τὰ ρωτᾶνε μόνον πῶς περνοῦν σεξουαλικῶς καὶ μήπως τοὺς «καταπιέζουν» οἱ γονεῖς τους. Ἀποτέλεσμα: ἡ κόρη σας τῶν δεκατριῶν ἐτῶν, ἐὰν δὲν τὴν ἀφήσετε νὰ πάει στὸ σκυλάδικο, δὲν ἀντέχει τὴν «καταπίεση» (ἔτσι τὴ βάφτισαν κι ἐδῶ τὴν φροντίδα), τὸ σκάει ἐτσιθελικῶς καὶ ξεθεώνει στὸ σέξ. Μάθετε κι αὐτὸ ὅσοι δὲν τὸ ξέρετε: Στὸ γιό σας, ὅταν γιὰ λόγους προνοίας, ἢ καὶ οἰκονομικοὺς δὲν τοῦ πάρετε ἐξακοςάρα, φεύγει ἐξαλλος καὶ κάνει τὴν πρώτη χρήση ναρκωτικῶν. Μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ σὰς ἐκδικηθεῖ, φθάνει καὶ μέχρι τὴν αὐτοκτονία, «γιὰ νὰ σὰς πονέσει» ἀκόμη περισσότερο. Γι' αὐτὰ ποὺ γράφω ἔχω στοιχεῖα καὶ δὲν εἶναι ἀποκρήματα τῆς φαντασίας μου. Τί θὰ κάνουμε; Μόνον ἂν ξεσηκωθεῖ ἡ συντριπτικὴ σιωπηλὴ πλειοψηφία κι γκρεμοτσακίσει αὐτοὺς ποὺ τὰ δημιουργήσαν, ὑποδεικνύοντας τὸν κατάλληλο ἄνθρωπο γιὰ κυβερνήτη, μπορούμε νὰ σωθοῦμε.

Μετὰ τιμῆς

Ἡλίας Γαζῆς

Ἑρέτρια

Οἱ «ἀραβικοὶ» ἀριθμοὶ

Κύριε διευθυντά,

Θέλω μὲ τὸ γράμμα μου αὐτὸ νὰ ἀναφερθῶ σὲ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀχιλλέα Τάγαρη, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ 77ο τεῦχος σας, ὅπου διατύπωνε τὴν ἄποψη ὅτι οἱ λεγόμενοι «ἀραβικοὶ» ἀριθμοὶ δὲν μοιάζουν μὲ τοὺς χρησιμοποιούμενους σήμερα ἀπὸ τοὺς Ἀραβες. Ἐξέφραζε, ἀκόμη, τὴν ὑπόνοια ὅτι, ἴσως, οἱ τελευταῖοι νὰ προέρχονται ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο, καὶ νὰ πέρασαν στοὺς Ἀραβες μέσω τῶν Αἰγυπτίων μὲ τοὺς ὁποίους εἶχαν ἐπαφὲς οἱ πρόγονοί μας.

Δὲν γνωρίζω, ἂν τὰ μικρὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἄρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦνται πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν Ἀράβων, ποῦ θὰ ἦταν ἀναγκαῖα συνθήκη, ὅχι κατ' ἀνάγκην καὶ ἱκανή, γιὰ νὰ χρησιμεύσουν σὰν ὑποδείγματα γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῶν τε-

λευταίων. Δὲν γνωρίζω, ἀκόμη, ἂν οἱ Ἀραβικοὶ Αἰγύπτιοι, τῶν Φαραῶ, ἀνῆκαν στὴν ἴδια ὁμοεθνία μὲ τοὺς προγόνους τῶν σημερινῶν Βεδουίνων. Ἐχῶ ἐπίσης κάποιες θεωρητικὲς ἀμφιβολίες γιὰ τὴν συγγένεια τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν Ἀράβων, ποὺ προέρχονται τόσο ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ ὁμοιότητες ποὺ ἐπικαλεῖται ὁ κ. Τάγαρης δὲν εἶναι ἀρκετὰ πειστικές, ὅπως μπορεῖτε νὰ διαπιστώσετε ἀπὸ ἐπισυναπτόμενο φωτοαντίγραφο σελίδος σχολικοῦ τους βιβλίου, ὅσο καὶ γιατί στὴν ἀντιστοιχία ποὺ ἐπικαλεῖται δὲν ὑπάρχει λογικὴ σειρὰ ἀλλὰ τυχαία ἀντιστοιχίση, ὅπως π.χ. τὸ 2 ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ «μ», τὸ 3 ἐπίσης μὲ τὸ «μ», τὸ 4 μὲ τὸ «ε» (εἶναι ἡ μόνη πειστικὴ ὁμοιότης, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ), τὸ 5 μὲ «ο» κ.λ.π.

Ἐκεῖνο ποὺ μπορῶ νὰ πῶ εἶναι ὅτι οἱ

«άραβικοί» αριθμοί, που χρησιμοποιούνται σήμερα διεθνώς, προέρχονται σίγουρα από τους αριθμούς των 'Αράβων, άσχετα με το από πού τυχόν τους δανείστηκαν αυτοί, αν βέβαια τους δανείστηκαν από κάποιους.

"Όπως φαίνεται και στο επισυναπτόμενο φύλλο που προανέφερα: Το «άραβικό» ένα (1) μοιάζει απόλυτα με το ένα (1) των 'Αράβων και όχι με το 'Ελληνικό σίγμα τελικό (ς), όπως υποψιάζεται ο κ. Τάγαρης.

Το δύο των 'Αράβων (2) με μία περιστροφή κατά 90° πρὸς τὰ ἀριστερὰ γίνεται (2) πού, όπως βλέπουμε, μοιάζει με το δύο που έμεις χρησιμοποιούμε και ονομάζουμε «άραβικό». 'Η διαδικασία αυτή της περιστροφής ή καί, μερικές φορές, της πλήρους αντίστροφής συναντιέται στην εξέλικτική πορεία πολλών γραμμάτων και είναι, φυσικά, γνωστή στους ειδικούς. 'Οφείλεται, ίσως, στην αλλαγή στάσεως αυτού που γράφει απέναντι στο γραπτό του, όταν από την πλάκα ή το τοίχωμα της σπηλιᾶς πέρασε στον πάπυρο ή στο χαρτί, αλλά μπορεί και να οφείλεται σε προσπάθεια κρυπτογραφήσεως ή σε άλλους λόγους, που σεις θα ξέρετε καλύτερα. Παράδειγμα πρώ-
• χειρο το V, που συμβόλιζε τον ταύρο και ἐ-
• ξελίχθηκε μετά από αναστροφή σε "Αλφα (Α)

Το τρία των 'Αράβων πάλι (3), το όποιο καθόλου δεν θυμίζει 'Ελληνικό «μ» (κατά την γνώμη μου τουλάχιστον), αν περιστραφεί, γίνεται (3). "Αν, στη συνέχεια, απαλειφθεί ή οὐρά, τότε δίνει τρία, το «άραβικό» (3).

Το τέσσερα των 'Αράβων (4) έχει δύο μικρές κοιλότητες πρὸς τὰ δεξιὰ, αλλά δεν είναι ήμικυκλικές όπως το «ε». "Αν σ' αυτό εκφυλιστεί ή κάτω απόληξη (οὐρά), τότε θα παραδεχθούμε ότι μοιάζει σάν πρόγονος τῶν «άραβικῶν» τέσσερα (4).

Το πέντε των 'Αράβων (5) και «άραβικό» πέντε (5) φαίνονται να έχουν κάποια μορφική συγγένεια, αλλά δεν μπορώ να βρω την εξελικτική διαδικασία της μετατροπής. "Αν σε παλιότερες γραφές του είχε κάποιο μίσχο επάνω από το άπιοειδές (και όχι στρογγυλό σάν το όμικρον, όπως το βλέπει ο κ. Τάγαρης) σχήμα του, τότε θα ἐ-
• ξηγείτο εύκολότερα ή μετατροπή του.

Το ἕξι των 'Αράβων (6) με μία όμοια με τὰ προηγούμενα περιστροφή γίνεται (6) και με εκφυλισμό της οὐράς του δίνει εύκολα τὸν πρόγονο τοῦ «άραβικῶν» ἕξι (6). Παρόμοια τὸ ἑπτὰ των 'Αράβων (7) γίνεται, περιστρεφόμενο, 7 και μοιάζει με τὸ δικό μας «άραβικό» ἑπτὰ (7). 'Η ἐξέλιξη τοῦ ὀκτώ δεν είναι φανερή. Δεν πρέπει, νομίζω, να μᾶς παρασύρει ή όμοιότητά του με τὸ κεφαλαίο 'Ελληνικό Λάμδα (Λ), διότι τότε θὰ εἴχαμε δανεισμό ἄλλοτε πεζῶν και ἄλλοτε κεφαλαίων γραμμάτων, οὔτε ἄρκει ή σύμπτωση ἑνὸς στοιχείου, ἐκατέρωθεν, για να πείσει για τὴν ἀλληλεπίδραση. Τὸ ἑννέα συμπίπτει, σχεδόν, και στις δύο περιπτώσεις. Λέω σχεδόν, γιατί τὸ των 'Αράβων ἔχει μία ἑλαφρά κλίση (9) ἔναντι τοῦ «άραβικῶν», που είναι ὀρθιο.

'Εκείνο που πείθει περισσότερο για τὴν συγγένεια των ἀριθμῶν των 'Αράβων και των «άραβικῶν» καί, ἐπὶ πλέον, ἐξηγεῖ τὴν διεθνή προτίμηση σ' αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς (ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὴν ὀνομασία, που δεν μπορεί να είναι τυχαία ή ψευτική) είναι οἱ "Αραβες εἶχαν ἐπινοήσει τὸν τρόπο ὥ-
• στε ή περιοδικότητα των συμβόλων τους να συμπίπτει με τὴν περιοδικότητα τοῦ τρό-
• που μετρήσεως, που ἦταν ὁ δεκαδικός. 'Α-
• πλούστερα, οἱ "Αραβες σχημάτιζαν ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς χρησιμοποιώντας δέκα σύμ-
• बोла ἀριθμητικά. 'Απὸ τὴν ἄλλη μεριὰ και τὸ σύστημα ἀριθμήσεως εἶχε σάν βάση τὸ δέκα (κάθε δεκάδα ἔχει δέκα μονάδες, κάθε ἑκατοντάδα δέκα δεκάδες, κάθε χιλιάδα δέ-
• κα ἑκατοντάδες κ.ο.κ.). 'Αντίθετα οἱ "Ελ-
• ληνες χρησιμοποιοῦσαν τὰ εἰκοσιτέσσερα γράμματα καί, ἐπειδὴ δεν τοὺς ἔφθαναν, πρόσθεσαν και τὸ «στ» και τὸ σαμπὶ κ.λ.π. Οἱ Λατίνοι εἶχαν πολυπλοκώτερο τρόπο παραστάσεως των ἀριθμῶν, ἀφοῦ εἶχαν μονοψηφίους ἀριθμοὺς πολλαπλῶν ψηφίων, ὥ-
• πως τὸ ὀκτώ (VII) και μπορούσαν να γίν-
• νουν συγχύσεις με τὴν τοποθέτηση των ψηφίων ὥπως τὸ ἑννέα (IX) και τὸ ἑνδεκα (XI). Τὰ προβλήματα αὐτὰ ἄρχισαν κάποια στιγμή να γίνονται δυσκολώτερα, όταν χρειαζόταν ὅλο και μεγαλύτεροι ἀριθμοὶ για τὴν ἀπόδοση των μεγεθῶν ή τὴν ἀπεικό-
• νιση των δραστηριοτήτων.

Αὐτὰ εἶχα, σάν συμβολή στην ἀνέυρε-

ση τῆς ἀλήθειας, πού ἡ περαιτέρω ἀναζή-
τησή της ἀνήκει στοὺς εἰδικούς. Ἐλπίζω
νὰ μὴ στενοχώρησα τὸν κ. Τάγαρη, τὸν ὁ-
ποῖο δὲν γνωρίζω, ἀλλὰ ἐκτιμῶ ιδιαίτερα,
γιατὶ τουλάχιστον προβληματίζεται, ὅταν
πολλοὶ «εἰδικοί» καθεύδουν ἀδιαφοροῦ-
ντες. Ἄς μοῦ συγχωρέσει τὴν παρέμβαση
ἐκτιμώντας ὅτι τὴν ἔκανα γιὰ νὰ ὑπηρετή-
σω αὐτὸ πού θεωρῶ ἀλήθεια, κάτι πού καὶ
ἐκεῖνος φαίνεται νὰ ἐπιδιώκει.

Μὲ τὴν εὐκαιρία θέλω νὰ συγχαρῶ ἐσᾶς
καὶ τὸ περιοδικό καὶ τὸν κ. Η. Τσατσόμοι-
ρο, πρῶτα γιὰ τὴν σπουδαία πνευματική, ἐ-
ρευνητική δουλειὰ μὲ τὴν ὁποία ἔφερε στὸ
φῶς τὴν ἄγνωστη ὥς τώρα διαδικασία δη-
μιουργίας τῶν λέξεων, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία
ἀποκαλύπτονται, ταυτόχρονα, τόσες θαυμά-

σιες πτυχὲς τῆς ἀνθρώπινης καὶ δὴ Ἑλλη-
νικῆς σκέψεως. Συγχαρητήρια σᾶς ἀξί-
ζουν, ἐπίσης, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱ-
στορικῆς θέσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας
καὶ τὸ θάρρος σας νὰ πολεμᾶτε μόνοι τὸν
σκοταδισμό, ἄτρωτοι ὅμως μέσα στὴν πα-
νοπλία τῆς ἀδιάσειστης ἐπιστημονικῆς
τεκμηρίωσης ὧσων ἡ πνευματικὴ σκαπάνη
σας ἀποκάλυψε. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ δι-
καιωθεῖτε.

Μὲ ἀπέραντη ἐκτίμηση

Χαράλαμπος Ἡσαΐας

Πολιτικὸς Μηχανικὸς
Πρόεδρος Ἑλλην. Κοινότητος Τζέντας
Σαουδικὴ Ἀραβία

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ

Γονυκλισία

Ἐσὺ πού ἀγνάντευες
τὴν ὑγρὴ ἐπιδερμίδα τοῦ Αἰγαίου,
σκαρφαλωμένη στὸ ἀκρόπρωρο
τοῦ μικροῦ αὐγουστιάτικου μέλους·

ἐσὺ πού σχεδιάζεις κύκλους
μὲ τὴ φρεγάττα τοῦ μεσημεριανοῦ πόθου
στὰ στημόνια τῶν παγανιστικῶν ρόδων,
γονυκλινής, στίς ὑπώρειες τοῦ θρύλου·

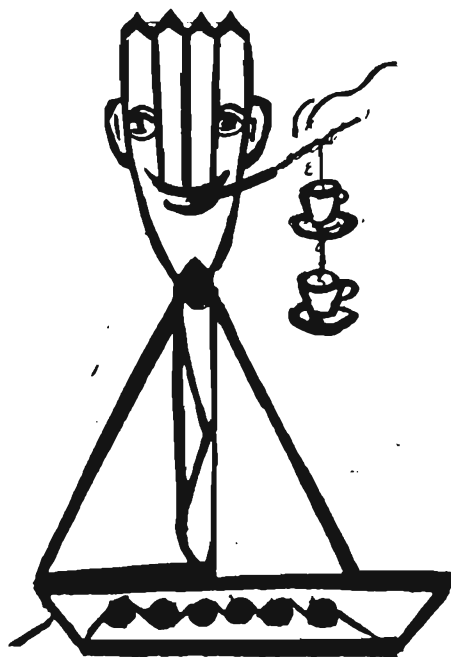
ἐσὺ πού φυσοτράνταζες
τούς λινούς ἀρμούς τῶν ἀνεμόμυλων
στὴ χαμηλοβλεπούσα παραλία
τῶν πελαγόσχημων σμαραγδιῶν·

ἐσὺ πού χάραζες
τὴν ἐφηβικὴ κατατομὴ τοῦ καρνάγιου,
γιατὶ ἦρθες τόσο ἐξουσιαστικά,
σὰ θριαμβεύουσα Ἀφροδίτη;

Ήμασταν φίλοι από παλιά. Ή περίπτωσή του είναι χαρακτηριστική. Ή ἄνοδος του ἀντικαθρεπτίζει τὰ νέα πολιτικά ἤθη καὶ εἶναι ἰδιαίτερώς διδακτική γιὰ τοὺς φιλόδοξους καὶ ἀνυπόμονους, ποὺ θέλουν μὲ κάθε θυσία νὰ κυβερνήσουν τὸν τόπο.

Ἀλλὰ ἄς ἐρθοῦμε στὸν ἴδιο. Τὸ ταλέντο του τὸ ἀνακάλυψε ἀργά, ἀλλὰ τὸ ἀξιοποίησε ἀμέσως. Ὅλα ἄρχισαν, ὅταν ἔγινε τμηματάρχης, ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι περίπου χρόνια ὑπηρεσίας στὸ Δημόσιο. Ὡς τότε ἦταν ἓνας ὁλότελα ἄγνωστος, σχεδὸν ἀπρόσωπος δημόσιος υπάλληλος. Ἐνα τρωκτικὸ τοῦ δημοσίου, ποὺ ὅλη του ἡ δραστηριότητα ἐξαντλοῦνταν στὸ νὰ «ροκανίζει» τὸν ἐργάσιμο χρόνο. Μόνιμη ἐπιδίωξή του ἡ ἀποφυγὴ κάθε δύσκολης καὶ υπεύθυνης ἐργασίας. Κύριο προσόν του τὸ νὰ φορτώνει στοὺς ἄλλους ὅ,τι μπορούσε νὰ τοῦ δημιουργήσει προβλήματα.

Ἔτσι, ἐκεῖ στὰ 45 του, ἔγινε «κατ' ἀπολυτον ἐκλογὴν» τμηματάρχης, γεγονός ποὺ τοῦ ἄνοιξε τὸ δρόμο πρὸς τὶς ἀνώτερες θέσεις. Πιὸ συγκεκριμένα ἡ ιδιότητα τοῦ τμηματάρχου τοῦ πρόσφερε πολλὰ. Πρῶτα-πρῶτα τοῦ ἔδωσε τὴν ὄντοτητα ποὺ τοῦ ἔλειπε. Ἀπὸ ἀνώνυμο τὸν ἔκανε ἐπώνυμο. Ἀπὸ ἓνα μέτριας εὐφυΐας ἄνθρωπο τὸν ἔκανε ἔξυπνο. Ποιὸς ἀτόχος μιᾶς «καρέκλας» δὲν εἶναι καὶ πρόσωπο ἀξίας; Ποιὸς τμηματάρχης δὲν εἶναι προικισμένος μὲ σπάνιες ἀρετὲς καὶ χαρίσματα, πρότυπο καὶ ὑπόδειγμα γιὰ τοὺς ὑφισταμένους του; Ἔτσι ὄχι μόνον ἔγινε ξαφνικά «κάποιος», ἀλλὰ ἡ γνώμη του ἄρχισε νὰ βαραίνει. Ὅλοι τὸν φώναζαν μὲ ὁλόκληρο τ' ὄνομά του (ὡς τότε «Βασίλη» τὸν ἀνέβαζαν καὶ τὸν κατέβαζαν οἱ συνάδελφοί του) καὶ τὸ ἀκόμα πιὸ σημαντικό: ξαφνικά βρέθηκε νὰ τὸν γνωρίζουν ὅλοι οἱ υπάλληλοι τοῦ Ὑπουργείου. Βέβαια ὑπῆρχαν καὶ οἱ πλευρὲς ποὺ δὲν τοῦ ἄρεσαν στὴ νέα του θέση. Μπορεῖ πιὰ νὰ τὸν φώναζαν ὅλοι «Κύριε Τμηματάρχη» καὶ ἡ φωνὴ τους νὰ ἔπαιρνε μελιστάλαχτες ἀποχρώσεις, ἢ «Κύριε Ἰωαννίδη», μὲ τόνο ὑποταχτικὸ καὶ ὅλο σεβασμό, ἀλλὰ τώρα δὲν μπορούσε νὰ περνά-

Εἰκονογράφηση: Μ. ΘΕΩΝΑ

εἰ ἀπαρτήρητος ὅπως ἄλλοτε. Ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ παίρνει θέση, νὰ ἐκφέρει γνώμη, νὰ υπογράφει χαρτιά ποὺ τοῦ φερναν ναυτία, γιὰτὶ κατὰ βάθος ἐλάχιστα γνῶριζε τὰ θέματα τοῦ τμήματός του. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε νοιαστῇ ἰδιαίτερα νὰ γνωρίσει, σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση, τὸ ἀντικείμενο τῆς πραγματικὰ σπουδαίας του θέσης. Τώρα ὅμως, ξαφνικά, ὅλα ἔπεσαν πάνω του. Ὅλοι περίμεναν ἀπ' αὐτὸν τὶς λύσεις, σ' αὐτὸν ὑπολόγιζαν.

Αὐτὰ βέβαια τὸν ἐνοχλοῦσαν, τὸν ἔφερναν σὲ ἀμηχανία καὶ τὸ χειρότερο: τὸν ὑποχρέωναν νὰ μελετᾷ τὶς ὑποθέσεις καὶ νὰ διαθέτει χρόνο, πού, ὡς τότε, δὲν ἔκανε ποτέ. Ἀλλὰ τὸ πιὸ σημαντικό: ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ παίρνει μέρος σὲ διάφορες συσκέψεις, διαβουλεύσεις, συζητήσεις, συμβουλία... Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν καλοῦσε στὸ γραφεῖο του γιὰ συνεργασία ὁ κ. Διευθυντής, ἐνῶ τὸν ἴδιο καιρὸ ἔμαθε τὸ ὄνομά του (καὶ κατὰ προτίμησιν τὴν ὑπαρξή του) ὁ κ. Γενικὸς Διευθυντής. Μ' ἐμβρίθεια συ-

ζητούσαν τὰ «ὕπὲρ» καὶ τὰ «κατὰ» μιᾶς σοβαρῆς ἀπόφασής, ἐνῶ μὲ δυσκολία πίσω ἀπὸ ἕνα αὐστηρὰ ὑπηρεσιακὸ ὕψος ἔκρυβε τὴν ἐσωτερικὴ του κενότητα καὶ τὴν βαρεμάρα. Καὶ τότε, σιγά-σιγά, συνειδητοποιήσε τὸ πραγματικὸ του ταλέντο. Ἦταν γλαφυρὸς καὶ εὐχάριστος συνομιλητής, εὐφραδὴς καὶ πειστικὸς. Καὶ τὸ καλύτερο: ὁσο βαρυνότανε τὴ δουλειά, τίς δύσκολες ὑποθέσεις, τόσο τὸν γοήτευε ἡ συζήτηση. Γρήγορα ἀποδείχθηκε θαυμάσιος καὶ εὐχάριστος συνεργάτης. Διάνθιζε τίς «συνεργασίες» μὲ εὐχάριστες παρεκβάσεις, κι' ὅταν πῆρε τὸ θάρρος, μὲ λογῆς-λογῆς εὐτράπελα καλαμπούρια, ἀνέκδοτα καὶ, πολὺ ἀργότερα, μὲ ἀλατισμένες ἱστορίες σόκιν - ἂν κι' αὐτὲς τίς κρατοῦσε γιὰ τίς ἰδιαίτερες ἐκείνες περιστάσεις, ὅταν ἐβλεπε πὼς ἔπρεπε νὰ «σπάσει» μιὰ πολὺ δυσάρεστη ἀτμόσφαιρα ἢ νὰ ψυχαγωγῇ καταπονημένους συνέδρους... Παράλληλα ἔδειξε καὶ μιὰ μεγάλη δραστηριότητα. Ἡ ἐπιχειρηματολογία, ἡ εὐρηματικότητα, ἡ τάση του νὰ ἐξορυσχίζει τὸ κάθε τι τὸν ἔκαναν γρήγορα νὰ ξεχωρίσει. Καπνίζοντας συνεχῶς καὶ πίνοντας τὸν ἕνα καφέ πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο μποροῦσε ν' ἀκούει ἐπὶ ὥρες τίς πιὸ ἀνούσιες καὶ βαρετὲς εἰσηγήσεις ἢ, ὅταν τοῦ ἔδιναν τὸ λόγο, νὰ μιλάει ὁ ἴδιος ἀσταμάτητα.

Τίποτα δὲν ἦταν πιὸ εὐχάριστο ἀπὸ τὸ νὰ παίρνει τὸ περισπούδαστο ὕψος του, νὰ κρατάει ζηλότυπα ὑπὸ μάλης τὸν βαρυφορτωμένο ὑπηρεσιακὸ του φάκελο καὶ νὰ πηγαينوέρχεται στοὺς ὑπουργικoὺς προθαλάμους καὶ τοὺς διαδρόμους ἀνταλλάσσοντας ἀπόψεις καὶ χαιρετισμούς μὲ τοὺς συναδέλφους του καὶ ἄλλους ὑπηρεσιακοὺς παράγοντες.

Γρήγορα, τέλος, διαπίστωσε πόση ἐκτίμηση κέρδιζε, ὅταν δὲν ἔφερνε ἀντιρρήσεις στοὺς προϋσταμένους του καὶ ἔσπευδε νὰ καλύψει ἀκόμα καὶ τὴν πιὸ ἀνόητη πρότασή τους.

Ὅχι μόνον ἔτσι ἔγινε φίλος τους, ἀλλὰ κι ἐκείνοι τὸν προτιμοῦσαν. Τοῦ ἀνάθεταν τίς πιὸ δύσκολες ἢ περίπλοκες ὑποθέσεις, βέβαιοι πὼς οἱ λύσεις ποὺ ἐκεῖνος θὰ ἔδινε θὰ ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνες ποὺ αὐτοὶ εἶχαν ἔμμεσα ὑποδείξει... Αὐτὲς οἱ ἐκδουλεύσεις,

τὰ παινέματα, γρήγορα τὸν ἔκαναν νὰ δημιουργῇ στενοὺς φιλικoὺς δεσμοὺς μὲ ὑψηλὰ ἱσταμένους, ἐνῶ ὅλοι τὸν τιμοῦσαν μὲ προσκλήσεις σὲ δεξιώσεις, συνέδρια, ἐκτὸς ἔδρας ἀποστολές. Εἶχε γίνεи ὄχι μόνον ἀπαραίτητος, ἀλλὰ καὶ θεωροῦνταν ὁ πιὸ συνεργάσιμος καὶ ὁ πιὸ ἱκανὸς ἀπ' ὅλους τοὺς ἰσοβάθμους του τοῦ Ὑπουργείου...

• • •

Πρὶν προλάβει νὰ συνειδητοποιῇ τίς νέες του δυνατότητες, πέτυχε δύο ἀκόμα σημαντικὰ πράγματα, ποὺ τοῦ ἀνοίξαν νέους δρόμους. Πρῶτον: κατάφερε νὰ ἐκλεγῇ συνδικαλιστής. Ἀντιπρόσωπος στὸ Κλαδικὸ Συμβούλιο. Δεύτερον: πέρασε στὴν πολιτικὴ. Μὲ τίς μεσολαβήσεις ἀλλὰ καὶ τὴν βοήθεια ἰσχυρῶν φίλων του ἐκλέχθηκε γραμματέας στὴν Κλαδικὴ τοῦ Κυβερνωτὸς Κόμματος τοῦ Ὑπουργείου του. Ἀπὸ τότε οἱ συσκέψεις, τὰ συμβούλια καὶ τὰ συνέδρια πολλαπλασιάσθηκαν. Δὲν ἔλειψε ἀπὸ κανένα. Μόνον ποὺ χρειάσθηκαν τώρα ἐκτὸς ἀπὸ περισσότερα τσιγάρα καὶ καφέδες καὶ κάμποσα σάντουιτς, ἀναγκαῖα νὰ ἱκανοποιεῖ τὴν πείνα του στὰ ἐνδιάμεσα μαραθώνειων καὶ πολύωρων διαβουλεύσεων. Σ' ὅλα αὐτὰ ὄχι μόνον μετεῖχε ὁλοπρόθυμα, ἀλλὰ καὶ τὰ προκαλοῦσε. Ἐπινοοῦσε θέματα καὶ προβλήματα. Ἀνακινοῦσε ζητήματα καὶ ἐπινοοῦσε νέα. Μόνον στὸ σπίτι του δὲν ἤθελε νὰ πηγαίνει καὶ ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ βρίσκεται μακριά. Πόσο, ἀλήθεια, χαίρονταν, ὅταν τὸν προσεχαν καὶ τὸν ὑπολόγιζαν οἱ ἄλλοι! Πόσο ὅλα σ' αὐτὲς τίς διασκέψεις ἦταν διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ σπίτι του. Πόσες φορὲς δὲν εἶχε ν' ἀντιμετωπίζει τίς γκρίνιες τῆς δύστροπης γυναικας του καὶ πόσο τὸν ἐνοχλοῦσε ἡ μουσικὴ ποὺ ἄκουγαν τὰ παιδιά του καὶ δὲν τὸν ἄφηναν νὰ ἡσυχάσει...

Φυσικά, δὲν πολυνοιάζονταν γιὰ τὴ σπουδαιότητα ὅλων αὐτῶν τῶν ἀσχολιῶν του, κατὰ βάθος ἔβλεπε κι αὐτὸς πόσο, πολλὲς ἀπ' αὐτές, ἦταν ἀσήμαντες. Ἰσα-ἴσα ὅμως αὐτὲς τὸν τραβοῦσαν. Γι' αὐτὸν τὸ πρόβλημα ἦταν νὰ περνᾷ εὐχάριστα τὸ χρόνο του, νὰ νιώθει ὅσο γινότανε λιγότερο μόνος καὶ ὅσο γινότανε περισσότερο ἀ-

ναγκαίος, περιζήτητος και σπουδαίος. Και τὸ κατόρθωσε.

Πέρασε καιρός. Ὁ Βασίλης Ἰωαννίδης κατὰ κοινὴ συνείδηση καὶ ἐκτίμηση «ἀνέβαινε» συνεχῶς. Πετοῦσε ἀπὸ ἐπιτυχία σ' ἐπιτυχία, ἀπὸ πόστο σὲ πόστο. Τὸ σπῖτι του σπάνια πιά τώρα τὸν ἐβλεπε. Ὅλα του τὰ βράδια ἦταν κλεισμένα: συσκέψεις, ἐπιτροπές, συνεννοήσεις, ἐπαφές, διαβήματα.

Τὸ τηλέφωνο δύσκολα ἔφευγε ἀπὸ τὸ χέρι του, ἐνῶ ἓνα μόνιμα φιλικὸ καὶ ἐμπιστευτικὸ ὕφος, συνδυαζόμενο ἄλλοτε μ' ἓνα φευγαλέο χαμόγελο, τοῦ ἔδιναν ἓνα καινούργιο ἀέρα.

Ναί, ἦταν πιά ἓνας φτασμένος. Ἐνας ὑψηλὰ ἱστάμενος παράγων, ἓνα κομματικὸ στέλεχος, πού πολὺ ὑπολογίζονταν οἱ γνῶμες του καὶ ὅλοι ἐβλεπαν σ' αὐτὸν ἓνα λαμπρὸ μέλλον. Μὲ τὸν καιρὸ εἶχε ἐξελιχθεῖ σ' ἓνα πολὺπειρο παρασκηνακὸ, σ' ἓνα δεξιότητη τῆς ἱντριγκας καὶ τῆς μηχανορραφίας. Σ' ὅλα ἦταν πρῶτος: στὴν παύση καὶ τὴν ὑψηλὴ τέχνη τοῦ προσεταιρισμοῦ, στὴν κολακεία καὶ προβλεπτικότητα. Ὅλα τοῦ ἄρεσαν καὶ ὅλα τ' ἀπολάμβανε. Ἀπὸ τὰ μικροκουτσομπολιά ἕως τὶς ἐμπιστευτικὲς συζητήσεις, τὶς «μνηχτές» καὶ τὶς διήθεν ἀθῶες καὶ παραπειστικὲς ἐπερωτήσεις.

Ὅχι σπάνια σοβαρὲς ὑποθέσεις ἐπὶ λύνονταν στὶς διάφορες ταβέρνες. Ὁ φίλος μας ἦταν γερὸ πηροῦνι καὶ σωστὴ καταβόθρα. Ἐτρωγε καὶ ἔπινε σὰν ἀντάξιος ἐκπρόσωπος τοῦ κατεστημένου. Ἀλλωστε γι' αὐτὸν ἡ ἄλλη ὄψη τῆς ἐξουσίας ἦταν ἡ ἀπόλαυση ὅλων τῶν γήϊνων ἀγαθῶν. Γι' αὐτὸ καὶ προχώρησε στὴν ὀλοκλήρωσή τους.

Ὅπως ὅλοι οἱ φτασμένοι, οἱ γνήσιοι «νομεῖς» τῆς ἐξουσίας, θεώρησε κι' αὐτὸς πῶς εἶχε δικαίωμα σὲ μιὰ ἰδιαίτερα γραμματέα, πού τοῦ παραχωρήθηκε πρόθυμα. Στὴν συνεργασία του μὲ τὴν δίδα Νικητιάδου ὑπῆρξε ἀπόλυτα τυχερός. Ὑπῆρξε ἀρμονικὴ καὶ στενὴ σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα, τόσο τὰ ὑπηρεσιακὰ ὅσο καὶ τὰ προσωπικά, πού, ἄς τὸ ποῦμε κι' αὐτό, γιὰ τὸν κ. Ἰωαννίδη

ταυτίζονταν ἂν δὲν συμπλέκονταν ἀξεδιάλυτα. Ἀλλὰ καὶ ἐκείνη κάτω ἀπὸ τὴν «ὀμπρέλλα» τῆς ὑψηλῆς προστασίας του ἀπόλαυσε ὅλα τ' ἀγαθὰ. Ἐβγαίνει ὅποτε ἤθελε, ἀπουσίαζε κάθε τόσο καὶ συχνὰ ἔφτανε στὸ γραφεῖο πολὺ μετὰ τὸν ὑποτιθέμενο προϊστάμενό της. Ὅταν οἱ σχέσεις τους ἔγιναν «πρώτου» βαθμοῦ, ὅπως τὶς χαρακτήρισε κάποιος, ἡ θέση της βελτιώθηκε ἀκόμα περισσότερο. Ἀναδείχθηκε σὲ μιὰ ὑπερπροϊσταμένη ὅλης τῆς Ὑπηρεσίας. Ὅλες οἱ διασυνδέσεις καὶ οἱ ἐπαφές τοῦ μόνιμα «πνιγμένου» προϊσταμένου της κανονίζονταν ἀπ' αὐτήν. Ἀποδείχθηκε ὡστόσο πολὺ διακριτικὴ καὶ ὀργανωτικὴ, μεθοδικὴ καὶ συνεπής, ἀντάξια τῆς θέσης της.

Μὲ τὴν βοήθειά της ὁ ἥρωάς μας προωθήθηκε ἀκόμα περισσότερο. Παρ' ὅλο πού τὸ ὑπουργεῖο τὸν ἐβλεπε πιά πολὺ σπάνια, προήχθη ἀμέσως, μόλις συμπληρώθηκε ὁ χρόνος πού ἔπρεπε νὰ διανύσει, στὸ βαθμὸ τοῦ τμηματάρχου. Ἐγινε ἔτσι διευθυντής. Τὸ νέο του πόστο ἦταν ἰδιαίτερος σημαντικό. Κάτι ἀνάμεσα ὑπηρεσίας καὶ Κυβέρνησης, κόμματος καὶ ἐργοδοσίας. Παράλληλα ἐξελιχθηκε καὶ ὁ «μῦθος» γύρω ἀπὸ τὴν προσωπικότητά του. Ἐπίθετα ὅπως: συνεπής, ἀγωνιστής, ἀδιάλλακτος, ἀνιδιοτελής, ἀδιάφθορος κ.λπ. ἔρχονταν νὰ προστεθοῦν σ' ὅλα τὰ προηγούμενα.

Ὅλα μαζί, βέβαια, σύνθεταν μιὰ εἰκόνα του, πού ἦταν τόσο κολακευτικὴ ὅσο καὶ ἐλάχιστη ἀληθινή. Φυσικά, ὁ ἴδιος βοηθοῦσε σ' ὅτιδήποτε τὸν κολάκευε. Ἐτσι δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ πιστευτὴ ἡ ἐκδοχὴ πού ὁ ἴδιος ἄφησε πλάγια νὰ διαρρεύσει: Τοῦ ἐπιτυχημένου ἀνθρώπου πού ξεκίνησε μόνος του ἀπὸ πολὺ χαμηλὰ γιὰ νὰ ἐξελιχθεῖ ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνες, μόχθους καὶ θυσίες. Καὶ παράλληλα: τοῦ λαϊκοῦ ἀγωνιστῆ, πού διώχθηκε ἐπὶ χούντας, πού ἀρνήθηκε νὰ συμβιβαστεῖ, πού ἀγωνίσθηκε γιὰ τὶς λαϊκὲς ἐλευθερίες, γιὰ καλύτερες συνθήκες δουλειᾶς κ.λπ.

Τὸ βέβαιο εἶναι πῶς ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἀπόλυτα πιστευτά. Οἱ γνῶμες του ἔφθασαν νὰ φιγουράρουν σὲ διάφορα ἔντυπα. Τοῦ ἔπαιρναν συνεντεύξεις, ἐνῶ ἡ θέση του στὸ κόμμα ἐδραιώθηκε. Ἦταν πιά ἓνα στέλε-

χος πρώτου επιπέδου με φήμη «σκληροῦ», προορισμένου, ἄργα ἢ γρήγορα, γιὰ τ' ἀνώτατα ἀξιώματα. Παράλληλα ἀπλώνονταν ἡ φήμη του ὡς καλοῦ συζητητῆ, βαθὺ γνώστη τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, με πείρα καὶ εὐελιξία. Ἡ συμμετοχὴ του στὴν διαμόρφωση σημαντικῶν ἀποφάσεων ἦταν βαρύνουσα.

Φυσικὰ ἔπαψε ἐδῶ καὶ καιρὸ νάναι ἓνας κοινὸς θνητός. Κυκλοφοροῦσε με μιὰ πολυτελῆ μερσεντές, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε διευκρινιστεῖ ἂν ἦταν δική του ἢ τοῦ τὴν εἶχαν διαθέσει. Σύχναζε τώρα σὲ ξενοδοχεῖα, μὲ πολυτελείας, ἔτρωγε σὲ ὑπερπολυτελῆ ἐστιατόρια, ἔπινε οὐίσκι σὲ «πάμπ» καὶ ἄλλα ἀνάλογα κέντρα.

Ἀκόμα καὶ ἡ ἐμφάνισή του ἄλλαξε. Ὑπερπολυτελὴ ἐσώρρουχα, κομπῆς φορεσιές, ἄνετες, σπορ κατὰ κανόνα. Ὁ ἴδιος εἶχε ἀφήσει μουστάκι καὶ πυκνὴ μαλλοῦρα καὶ ἔμενε σ' ἓνα καλὸ ξενοδοχεῖο, ὅπου δεχότανε τὴν ἐρωμένη του. Τὰ σαββατοκύριακα ἔλειπε μόνιμα, ταξίδευε πολὺ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος, πάντα με ἔξοδα τοῦ κράτους. Ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του τὸν ἐβλεπαν σπάνια, ἦταν ἄφαντος γιὰ τοὺς παλιούς του φίλους καὶ συναναστρέφονταν, σχεδὸν ἀποκλειστικά, μόνον κυβερνητικὰ στελέχη, ὠραῖες κυρίες, ἰσχυροὺς κομματικούς παράγοντες.

Ἔτσι ἡ δύναμη καὶ ἡ ἐπιρροή του αὐξάνει. Ὁ λόγος του περνοῦσε. Κι' ὅλας ἄρκετοί χρωστοῦσαν σ' αὐτὸν τὶς ἀργομισθίες τους καὶ τὶς δευτέρες δουλειές τους, ἐνῶ πολλοὶ συμπατριῶτες του τὸν εὐγνωμονοῦσαν γιὰ τὶς πρὸ διαφορετικὲς ἐξυπηρετήσεις ποὺ τοὺς εἶχε κάνει. Ἡ εἰδικότητά του ἦταν νὰ δίνει στοὺς φίλους του δάνεια ἀπὸ τὶς κρατικὲς τράπεζες, φροντίζοντας ὁ ἴδιος νάναι ἀπόλυτα νόμιμα τὰ δικαιολογητικὰ ποὺ ἐκεῖνοι προσκόμιζαν.

Κι' ὅλας ἡ παλιὰ ἀπλότητα καὶ ἡ ἐλευθεριότητα στοὺς τρόπους του εἶχαν σχεδὸν

ἐξαφανιστεῖ. Εἶχε γίνει με τὸν καιρὸ καὶ τὴν πείρα ἐπιφυλαχτικὸς καὶ περίφροντις. Εἶχε μάθει τώρα νάναι διαφορούμενος στὰ λόγια, νὰ «ψαρεύει» τοὺς ἄλλους, νὰ «μυρίζεται» τὶς ἀλλαγές, τοὺς μετασχηματισμούς, φροντίζοντας πάντα νὰ βρίσκεται με τοὺς νικητές... Φυσικὰ, εἶχε πολὺ πιστέψει στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὴν ἀποστολή του. Ταῦτιζε τὸ ἔργο του με τὴν σωτηρία τῆς πατρίδας. Γι' αὐτὸ συχνὰ ἔπαιζε θέατρο. Ξάφνιαζε τοὺς παλαιούς γνωρίμους του με τὸ ἐπιτηδευμένα σοβαρὸ ὕφος του, ἐνῶ κάτι τὸ προφητικὸ, τὸ υπερκόσμιο αἰωροῦνταν ὠρες-ὠρες γύρω ἀπὸ τὸ μέτωπό του. Κι ὅταν μιλοῦσε σὲ ὁπαδούς, ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ πλαίσια τῶν κομματικῶν στελεχῶν, ἔλεγε πὼς μιλοῦσε ὁ ἐθναπόστολος, ὁ ἀνιδιοτελὴς λαϊκὸς αγωνιστὴς ποὺ ἓνα μόνο εἶχε στό νοῦ του: τὴν δόξα καὶ τὴν εὐημερία τῆς πατρίδας. Ὁ στόμφορ καὶ ἡ ἐπιτήδευση συνδυάζονταν τότε με μιὰ συνειδήσιμα κρυμμένη κενότητα, ποῦ, ὡστόσο, ἐντυπωσίαζε.

Ἐκανε, φυσικὰ, δηλώσεις, προβλέψεις, διαπιστώσεις... Τὰ λογύδριά του σὲ στενοὺς κύκλους ἦταν πιστὲς μεταφορὲς τῶν κομματικῶν γραμμῶν. Χωρὶς ἀμφιβολία ὁ κ. Βασίλης Ἰωαννίδης θὰ εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ μέλλοντος. Ὁ πολιτικὸς με τὴν χαρισματικὴ εὐγλωττία καὶ τὴν ἰδιαίτερη κλίση στὶς ἐνδοκομματικὲς ζυμώσεις. Ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ὅσο λίγοι ἀγάπησε τὶς συσκέψεις καὶ δὲν ἔχανε εὐκαιρία νὰ μετέχει σ' αὐτές. Στὶς ἀρχές, ὅταν ἄλλοι τὸν καλοῦσαν. Ἀπὸ ἓνα διάστημα καὶ μετὰ τὶς προκαλοῦσε ὁ ἴδιος. Γι' αὐτὸ καὶ κάποιος ποὺ πολὺ εἶχε μαφιάσει ἀπὸ τὶς πολὺωρες αὐτές — συχνὰ ἄσκοπες καὶ συχνότερα ἀδιέξοδες — συζητήσεις τόλμησε σ' ἓνα πολὺ στενὸ κυκλὸ νὰ τὸν ἀποκαλέσει: «Ὁ κ. Συσκεψιάρχης». Ὁ χαρακτηρισμὸς ἄρεσε καὶ τοῦ ἔμεινε.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ ΝΤΟΚΑΣ, *Ἡ ἐρωτική ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων*

Τὸ αἰσθητικὸ μέτρο, ἡ ψυχικὴ νηνεμία, ἡ φυσικὴ ἁρμονία, τὸ φτερούγισμα τῆς νόησης, ἡ μαγεία τοῦ κάλλους... ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν πεποίθηση τῶν ἀρχαίων, ὅτι ὁ φυσικὸς κόσμος εἶναι ἕνας ἀκατέργαστος περὺξ. Ὁ ὁποῖος μόνο μὲ τὴν ἀρωγὴ τοῦ λόγου μπορεῖ νὰ κατεργασθεῖ καὶ ἀποκωδικοποιηθεῖ. Ἡ λειτουργικότητά ὅμως τοῦ λόγου δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸ νὰ φέρει σὲ κοινωνία σχέσεων τὸ ἄτομο μὲ τὸν ἐσωτερικὸ καὶ τὸν ἐξωτερικὸ τοῦ κόσμου. Ὁ λόγος εἶναι μιὰ βιωμένη καθολικὴ ἐμπειρία. Μιὰ ἐμπειρία, ποὺ ἐπαληθεύεται μέσα ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ δυναμισμό τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ τοῦ ἀτόμου μὲ τὴ φύση.

Ἡ αἰτία ὅμως ποὺ ὁ λόγος διατηρεῖ τὴ δημιουργικὴ τοῦ αὐτοτέλεια, τὰ ἄτομα τὴν ἐτερότητά τους καὶ οἱ διαφορὲς σχέσεις τῇ δικῇ τους δυναμικῇ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἐπίγνωση ποὺ ἔχουν τὰ ἄτομα ὅτι ἡ ἀλήθεια τῶν σχέσεων, ὅπως καὶ τοῦ κόσμου, μένει πάντα κεκρυμμένη, ἡ αἰτία λοιπὸν αὐτὴ ὀφείλεται στὸν ἔρωτα· στὸν ἔρωτα σὰν ἕνα ἱερὸ καθολικὸ γεγονὸς ἀποφατικῶν σχέσεων, ποὺ διαχέεται, μέσα στὸ σύνολο τῶν ἐκφραστικῶν δυ-

Ἡ ἐξουσία γιὰ τὴν ἐξουσία

Ἡ «ἀντι-προσωπευτικὴ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία», προϊόν τῆς ἔμμεσης δημοκρατίας ποὺ ἐπινόησε ὁ Μοντεσκὲ πρὶν 200 περίπου χρόνια μὲ σκοπὸ τὴν διοίκηση τῶν «κοινῶν» ἀπὸ τὸν λαὸ μέσω ἀντιπροσώπων, ἐξεμέτρησε φαίνεται τὸ βίό της. Χρειάστηκε, γιὰ νὰ φτάσουμε νὰ μιᾶμε γι' αὐτό, νὰ περάσουμε ἀπὸ διάφορες φάσεις, κατὰ τίς ὁποῖες ἡ ἐξουσία μὲ ἐπιμέλεια ἀπέκρυπτε τὸ πρόσωπό της πίσω ἀπὸ ψευδεπίγραφα συντάγματα, ἔως ὅτου ὀδηγηθήκαμε στὸ ξεχαρβάλωμα τῶν πάντων. Καὶ ἔτσι ἀποκαλύφθηκε στὰ μάτια τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας, ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος ποὺ εἶχαν ἐκλέξει ἀντιπροσωπεύει τελικὰ ὄχι «τὸ λαό», ὄχι τοὺς θιασῶτες τῆς ἀνύπαρκτης «δημοκρατίας», ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μόνο. (Γιατὶ ἡ ἐξουσία ὑπάρχει καὶ ἀγωνίζεται μόνο γιὰ τὴν ἐξουσία).

Πράγματι, ἀνατρέχοντας στὴν πρόσφατη ἱστορία διαφόρων κρατῶν, καὶ τοῦ τόπου μας, διαπιστώνουμε ὅτι σήμερα ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία παραπαίει πιά ὀφθαλμοφανῶς, πάσχοντας ἀπὸ δυσλειτουργία, αὐταρχισμό, ψευδολογία, καταχρήσεις καὶ ἡγεμονισμό. Ἡ ἐξουσία ὑπάρχει γιὰ τὴν ἐξουσία, ἀγνοώντας καὶ περιφρονώντας ἀσύστολα τὸν κοινωνικὸ, πολιτικὸ καὶ ἠθικὸ περίγυρο, τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα, ἤτοι: νόμους, συνταγματικὲς ἐπιταγές, κοινοβούλιο, τὴν ἀρχὴ τῆς διάκρισης τῶν ἐξουσιῶν, ἠθικοὺς θεσμούς καὶ παραδόσεις συμπεριφορᾶς, φίλους, ἐχθρούς, οἰκογένεια, συν-ἐξουσιαστές, ὅσια καὶ ἱερά.

Οἱ ἐξουσιαστές ἐξωβέλισαν τὴν ἄμεση συμμετοχικὴ δημοκρατία τῶν πολιτῶν τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ στὴ θέση της ἔβαλαν τὴν ἀπατηλὴ ἔμμεση δημοκρατία τῆς θολούρας καὶ τῆς ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ τελικὰ ἔχασαν. Καὶ ἔχασαν, γιατί κάποια στιγμή ὁ ἐξουσιαστής, μοιραίως βρέθηκε μόνος, ἐντελῶς μόνος, προσπαθώντας ματαίως νὰ κυβερνήσει τὸ καράβι τῆς ἐξουσίας ἀνοιχτὰ στὸ ἄγριο πέλαγος.

Τὸ παιχνίδι εἶναι χαμένο «ἀπὸ χέρι» τόσο γιὰ τὸν ἐξουσιαστὴ ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἐξουσιαζομένους, ὅπου καὶ ὅποτε τὸ κατὰ φύσιν, τὸ ἀληθινὸ πολιτικὸ γίνεσθαι πλαστογραφεῖται ἢ κακοποιεῖται.

Σπ. Νόνικας

νατοτήτων του ατόμου, και πολυμερίζεται στις διάφορες γνωστικές αντιληπτικές του ικανότητες. 'Ο έρωτας σαν δημιουργικός φορέας μετασχηματίζει όχι μόνο το άτομο, αλλά και το κοινωνικό περιβάλλον. Ίιατι απεγκλωβίζει τον λόγο από τους ιστούς μιᾶς πλειάδας ντετερμινιστικών σχέσεων, που τον περιορίζουν σε μία στατική έρμηνεία του κόσμου, καθιστώντας τον άποφατικό. Έτσι από την μία το άληθεύειν ταυτίζεται με το κοινωνείν, για να θυμηθούμε τον 'Ηράκλειτο και από την άλλη ή κοινωνία των μεμονωμένων ατόμων μετατρέπεται σε μία δυναμική σχέση προσώπων, όπου τα πρόσωπα έχουν τη δική τους λειτουργικότητα και την ίδια βαρύτητα μέσα στον πολύπλοκο και πολύπρακτο χώρο των σχέσεων, που έχουν οι πολύχρωμες ψηφίδες πάνω στο μωσαϊκό. Πού, παρ' ότι διατηρούν την αυτονομία και την ετερότητά τους, αποτελούν συγχρόνως μία ενότητα. 'Ο έρωτας διαμορφώνει μιᾶ άλλη κοινωνική ήθική, μία διαφορετική αισθητική, ένα καινούργιο ήθος, και πλημμυρίζει τα πάντα μ' ένα δημιουργικό παλμό. Γιατί ο άληθινός έρωτας, πέρα από φύλο, ηλικία, φυλή, οδηγεί στο όντως 'Ωραίο. Και την εποχή εκείνη, την ελληνική, όπως έγραφε ο Σίλλερ, τίποτα δεν ήταν ιερό εκτός από το 'Ωραίο.

'Ο συγγραφέας μᾶς δίνει μία σφαιρική εικόνα της έρωτικής ζωῆς των αρχαίων Έλλήνων. 'Από τα 'Ομηρικά έπη ως το έρωτικό επύλλιο «Τὰ καθ' 'Ηρώ και Λέανδρον» του έπικού ποιητή Μουσαίου του γραμματικού (5ος μ.Χ. αιώνας). Κεντρικός άξονας του βιβλίου είναι οι διάφορες ιστορικές φάσεις της έρωτικής έκφρασης, των ήθων και των έθιμων που σχετίζονται μ' αυτή μέσα στην ελληνική ιστορία. Τα θέματα που εξετάζει είναι: οι σχέσεις των δύο φύλων, ή θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία από την αρχαϊκή ως την κλασσική εποχή — έτσι όπως αυτή απεικονίζεται μέσα στην ποίηση, την τραγωδία και την κωμωδία —, την πλατωνική έννοια του έρωτα, την παιδοφιλία, τις εταῖρες και τον θεσμό της πορνείας. Σημειώνει ακόμα την επίδραση που είχε πάνω στα αϊολικά και ιωνικά φύλα ή δωρική αντίληψη του έρωτα. Μέχρι την κλασσική εποχή ή γυναίκα σαν σύζυγος ήταν περιορισμένη και δεν μετείχε στα κοινά. 'Η έρωτική προτίμηση του άντρα στρεφόταν κυρίως προς τις αὐλητρίδες, τις εταῖρες. Με την κατάργηση όμως των αυτόνομων πόλεων και την ένωση των διαφόρων φυλών κάτω από την ήγεμονία της Μακεδονικής δυναστείας, ο έρωτικός τους προσανατολισμός αλλάζει. Το νέο πνεῦμα — το κοσμοπολίτικο, που εισβάλλει από τις νεοκατακτηθεῖσες περιοχές — έχει μιᾶ διαφορετική έρωτική πρακτική. Οι πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες μεταβάλλονται και ή προσοχή της τέχνης στρέφεται περισσότερο προς την θηλυκή όμορφιά και καταγράφει με ενάργεια τις διακυμάνσεις της γυναικείας ψυχασύνθεσης.

Οι έρωτικές ιστορίες και τα ρομαντικά ειδύλλια αποτελούν το άστείρευτο ὕλικό, από όπου οι ποιητές άντλούν τα θέματά τους. Οι έρωτικές περιγραφές και έκδηλώσεις, όπως απεικονίζονται στις πηγές — και αναφέρονται από τον συγγραφέα —, είναι γεμάτες ρεαλισμό, ευαισθησία και μαγευτικό αἰσθησιασμό. Το έρωτικό παιχνίδι είναι απαλλαγμένο από ήθικες άξίες, καταναγκαστικές πρακτικές και κοινωνικούς φραγμούς. Είναι μιᾶ δύναμη δροσερή, άβιαστη και άνεπιτήδευτη. Γιατί είναι ή ίδια ή οὐσία της ζωῆς. 'Ο συγγραφέας δεν έμβαθύνει στα συμβάντα, ούτε καταφεύγει σε κοινωνιολογικές αναλύσεις. Θα λέγαμε, ότι ξεφυλλίζει τις πηγές και κρατᾶ σημειώσεις. 'Η γλώσσα του είναι στρωτή και το ὕφος του κειμένου απλό.

Γιῶργος Μπαλοῦρδος

ΠΑΝΟΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, Τέσσερες συλλογές

Λυρισμός, δωρικό ὕφος και στίχος έκφραστικῶς λιτός, αλλά ποιητικῶς πλούσιος, αποτελούν τα τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποιήσεως του κ. Πάνου 'Αδαμόπουλου. Ήδη έχει στο ένεργητικό του τρεῖς ποιητικές συλλογές. 'Η πρώτη («Ξερικοί καρποί») εκδόθηκε το 1986, ή δεύτερη («Ματωμένη Κύπρος») το 1987, ή τρίτη κατά το ίδιο έτος («Βαβυλώνες - Μετουσίωση έκλεκτων — 'Ερωτικά»), ενώ είναι υπό έκδοση ή τετάρ-

τη, πού επιγράφεται «*Ἀγώνας — Πάτρια Φλόγα — Ἀνάβαση*». Ὅλα αὐτὰ δὲν σημαίνουν ὅτι ἡ ποιητικὴ παραγωγή τοῦ κ. Ἀδαμόπουλου εἶναι μόνο πληθωρική. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Τὸ χαρακτηριστικώτερο γνώρισμα τῆς ποιητικῆς ἐργασίας του εἶναι ἡ ὑψηλὴ τῆς ποιότητάς τὴ συνάρτησή μὲ τὰ διάχυτα θεολογικὰ καὶ ἀνθρωπολογικὰ στοιχεῖα τῆς. Στούς στίχους του κυριαρχεῖ ἡ λυρική διάθεση συνταιριασμένη μὲ τὴ δωρική ἐκφραστικὴ λιτότητα.

Ὁ Πάνος Ἀδαμόπουλος δὲν ἀφήνεται νὰ παρασυρθῇ σὲ στεῖρες ρομαντικὲς ἐνατενίσεις τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ στοὺς στίχους του συνυφαίνεται ὁ ἥπιος λυρισμός μὲ τὸν ἀψευγάδιαστα ἠθικὸ ρεαλισμό. Στὴ «*Ματωμένη Κύπρο*» συναντᾶμε τὴν ἐθνικὴ εὐαίσθησία τοῦ ποιητῆ ἀνάμεικτη μὲ ἐπικὸ παλμό, πού ἔρχεται νὰ ἐμβολιάσῃ τὸν πατριωτικὸ στοχασμό μὲ ἐλπιδοφόρον προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον:

«...δῶσε τοὺς σύμβολα τρανὰ/ἅγια μεγάλα παλλικάρια/πού ἀγωνίζονται στὴ νέα γενιὰ/στοῦ Διγενῆ τ' ἀχνάρια.../γιὰ νὰ φυτρώσουν μὲ τὴ λευτεριά/θεόρατα κι' ἴσια καθάρια-σπέρματα/ἀθάνατα τῆς φυλῆς βλαστάρια»./

Τὸ ποθητὸ «μελλούμενο» γιὰ τὴν Κύπρο παρουσιάζεται ἐδῶ μὲ πρωτόγνωρὴ λαχτάρα, ἔντονη προβολὴν τοῦ ἥρωϊκοῦ στοιχείου καὶ αἰσιόδοξον ὀραματισμόν. Αὐτὴν τὴν ἔντονη προβολὴν τοῦ ἥρωϊκοῦ στοιχείου ἔρχεται νὰ ὑπηρετήσῃ ἡ πληθὺς ἐπιθετικῶν προσδιορισμῶν, πού, ἀντὶ νὰ ἐπιφέρουν τὸν κορεσμόν καὶ τὴν ἀνίαν, προσδίδουν ξεχωριστὴ διάσταση στὴ στιχουργικὴν ἔμπνευση, τὴν ἀπελευθερώνουν ἀπὸ τὶς φορμαλιστικὲς συμβατικότητες ἐνὸς «ἀνεορτάστου» πραγματισμοῦ καὶ τῆς χαρίζουν ποιητικὴ σύσταση πρωτότυπη, μεστήν καὶ ξέχωρα δυναμικὴν καὶ δημιουργικὴν.

Στὴν ποιητικὴ συλλογὴ «*Βαβυλώνες - Μετουσίωση ἐκλεκτῶν - Ἑρωτικά*» ὁ λυρισμός τοῦ ποιητοῦ ἀναβλύζει ἀκράτητος καὶ παρορμητικός. Αὐθορμητισμός, πηγαῖος στίχος, νοηματικῶς προσδιορισμένες ἐξωτερικεύσεις δυναμώνουν τὴν εὐαίσθησίαν του καὶ κινητοποιοῦν τὸν ἐκφρασμένο μέσα στὴν ποίηση φιλοσοφικὸν προβληματισμόν του.

«*Νοσταλγικά γενεὲς γενεῶν/πόστιαζαν¹ πικρά καὶ δύσκολα/πέτρα τὴν πέτρα, λιθάρι στὸ λιθάρι*».

Φαίνεται μία ἱστορικότητα, πού τονίζει τὴν ποιητικὴν ἀξίαν τῆς προσπάθειάς γιὰ τὸ καλὸ, τὴ δημιουργικὴ σύμπλευση παραδόσεως καὶ ἀνανεώσεως, πού ἀφήνει ἀμετάβλητες τὶς διαχρονικὲς διαστάσεις τῶν ἀμειγῶς πνευματικῶν μεγεθῶν.

Χρησιμοποιεῖ συχνὰ ὁ ποιητὴς τὸ β' ἐνικὸ πρόσωπο ἐπιθυμῶντας τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀναγνώστου στὶς σκέψεις του καὶ θέλοντας νὰ ἐνώσῃ τὸ ἐγὼ μὲ τὸ ἐσύ προσπαθεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ μία κοινότητα στοχασμῶν μεταξὺ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ μετόχου τῶν λυρικῶν, μὰ συνάμα φιλοσοφικῶν του ἐξάρσεων.

«*Τ' αἰθαλὴ ὀλόγυμνα ἀπὸ φυλλωσιές,/θαρρεῖς μαδημένες φυσιогνωμίες,/παμπάλαιες τοιχογραφίες/ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου/μὲ χέρια ὀλάνοιχτα ὅλα τὰ κλαδιὰ/σὰν σὲ παράκληση ὑψώνονται,/μεταρσιώνονται θερμὴ προσευχή/στὴν πανσοφία τοῦ Πλάτωνα*».

Βαθύτατα μεταφυσικὸς καὶ λυρικός δὲν παύει νὰ θυμίζῃ τὸν τρυφερό νεαρόν, πού ψιθυρίζει λόγια ἀγνοῦ ἔρωτος στὴν ἀγαπημένην του, τὸν ἐρωτευμένον, πού ἀδημονεῖ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά του τὴν κοπελιά του, τὸν ἄνθρωπο τὸν ἠθικῶς ἀκέραιο, τὸν ἀνίκανο γιὰ ἐφάμαρτες ἐνέργειες:

«*Ἀποσωμένος ἐσπάραζε μυριόκλωνα/κι' ἐγέλασε πανηγυρικὰ μυριοκυματίζοντας/στραμμένα τ' ἄνθη πρὸς τὸ φῶς πανηγύριζαν/τ' ἄστρο καὶ σπλάχνο πού σὲ λησμόνησε,-/τὸν ἥλιο τὸν ἀπρόσμενο, ξεσκέπασε/τὸ ἄστρο τῆς καρδιάς σου*».

Μία τόσο εὐαίσθητη ποιητικὴ ψυχὴ ὅπως αὕτη τοῦ Πάνου Ἀδαμόπουλου εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ ποδηγετῆται ἀπὸ ἐγκεφαλικὲς προδιαγραφὲς ἀρνούμεν νὰ ὑποταχθῇ στὴν ψυχρὴ συμβατικότητα μιᾶς ἄμουσης λογικῆς. Ἔτσι ὑμνεῖ τὸ «θαῦμα», πού τὸν ἐπηρεάζει καὶ ὑπαρξιακῶς:

1. Ποστιάζω=τοποθετῶ κάτι σὲ ἐμφανῆ θέση.

«Θάμα άπόψε μαγικό/γεμίζει τη ζωή μας,/πετιέται ένα χέρι σπλαχνικό/σά χάδι άπλώνεται/— περιλούζοντας —/άγγιζει άγκαλιαστά/τ' άδυστα πέπλα τής ψυχής μας».

Ή Ασφαλώς ό κ. Πάνος Άδαμόπουλος δέν προδίδει τό ύφος, πού έχει υίοθετήσει. Στην ύπό έκδοσιν ποιητική συλλογή του «Ή Άγώνας-Πάτρια Φλόγα-Ή Ανάβαση» βλέπουμε ένα στίχον κοινωνικώτερον, μίαν έξαρση χωρίς όμως άντιποιητική ρητορικήν έξαψη, κάποιαν ένδοκοσμικότητα έντόνως αίσθητήν, πού δέν οδηγεί τόν ποιητή στην άπόρριψη τής γνώριμης ταυτότητος, πού νοσηματοδοτεί τούς έκφρασμένους σέ στίχους στοχασμούς του.

«Έδω στό Μεσολόγγι ήρωες άναγεννήθηκαν/Και πέσανε άνδρεΐα,/άφοϋ πυργώσανε αΐ-
ώνια κι' άθάνατα ως τόν Ήψιστο/στή Λευτεριά μνημεΐα».

Ό κ. Άδαμόπουλος πάρα πολλά έχει και πρέπει νά προσφέρη στην ποίηση. Ό-
λος ό καιρός είναι μπροστά του και τού γνέφει για αξιοποίηση. Έμεΐς άντί άλλης προ-
τροπής τόν παρακινούμε πρός τόν «άγώνα τόν καλόν» μέ ένα δικόν του στίχον άπό τούς
«Ξερικούς καρπούς».

«Άγωνίσου και νίκησε, άνδρώσου,
θειο-πόθο νά πραγματώσης».

Νίκος Χ. Χαρακάκος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΒΑΡΑΣ, *Δωρητής σώματος*,
(ποίηση), Άθήνα 1988.

Ήραΐα, καλογραμμένα, μέ λυρισμό και στο-
χασμό, τά 48 ποιήματα τής συλλογής. Ποίηση ύ-
ψηλης στάθμης, πού σταματά τόν άναγνώστη,
άλλοτε τόν βάζει σέ σκέψεις κι άλλοτε τόν συ-
γκλονίζει. Χαρακτηριστικό τό ποίημα τής σελί-
δας 49 «Νέα Οίκολογία»: «/Μνημείο τού Ά-
γνώστου Σκύλου;/τού Άδέσποτου; πού χρόνια
τώρα λιπαίνει/τήν ασφαλτο/θυσία άδικη/στό
σταυρό τών 4 τροχών.../Θυμάται κι εκείνο τό
σκυλί πού τρελλάθηκε/βλέποντας νεκρό στην ά-
σφαλτο/τόν ρακοσυλλέκτη πού τό φρόντιζε/κι ά-
πό τότε κυνηγάει γαυγίζοντας/νύχτα μέρα/κάθε
αΐτοκίνητο/πού περνάει/στή λεωφόρο Εΐρήνης
στό Μαρούσι, και τ' άλλο σκυλί, πού πήρε στό
στόμα/τό κομμένο του πόδι, άπ' τό τραίνο/τό
πήγε στη φωλιά του και τό 'κλαιγε»/.

Ό ποιητής αυτοπαρουσιάζεται στην πίσω
σελίδα τού έξωφύλλου τής πραγματικά επιμελη-
μένης σέ περιεχόμενο και εμφάνιση συλλογής.

Ε.Ε.Μ.

ΠΟΤΗΣ ΚΑΤΡΑΚΗΣ, *Έρωτευμένη μητέρα*
(ποίηση), Άθήνα 1988.

Νέα ποιητική σύνθεση τού έκλεκτού λογοτέ-
χνη γραμμένη μέ τόν πάντοτε ώραϊο, λυρικό και
καλογραμμένο στίχο του, πού έχει τή μελωδία
τού δημοτικού μας τραγουδιού.

Ε.Ε.Μ.

ΧΡΥΣ. ΤΣΙΚΡΙΤΣΗ-ΚΑΤΣΙΑΝΑΚΗ (ΔΙ-
ΚΤΥΝΝΑ), «Ή Αντι-κυκλώνες» (ποίηματα), Άθή-
να 1988.

Ή λέξη «ήθος» δέν έχει σβήσει άπό τό λεξι-
λόγιο τής ποιήτριας κ. Χ.Τ.-Κ. Στο βιβλίο αυτό
έχουμε νά κάνουμε μέ ποιήματα στοχαστικά,
λυρικά, ιδεαλιστικά. Έκμεταλλεύεται στό έπα-
κρο και μέ ιδιαίτερη πρωτοτυπία όλους τούς
κατ' έξοχήν ποιητικούς τόπους: τή νύχτα, τή
μελωδία, τή μοναξιά. "Αν για κάτι λυπούμεθα,
είναι για τό ότι ως τώρα άγνοούσαμε μιá ποίηση
τόσο ολοκληρωμένη.

Ο.Μ.Δ.

ΗΛΙΑΣ ΛΑΔΙΑΣ, *Οί άναζητήσεις μου* (ποίηση),
Άθήνα 1987.

Ό κ. Λαδιάς όρθώνεται στόν ποιητικό χώρο
συνδυάζοντας τή σεμνότητα μέ τήν τόλμη. Ή
να ζήττει σάν τό Διογένη, μά άποφάινεται και
νοσηματοδοτείται άπό τίς σκέψεις του. "Αποφεύ-
γει τόν αισθητισμό χάριν τής πνευματικής έξει-
κονίσεως τών λογισμών του. "Ας τόν ένθαρρύν-
ουμε τόν κ. Λαδιά. Τό αξίζει. Οί μοναδικότητες
τών στιχικών του έμπνεύσεων έγγυώνται τήν αυ-
στηρή ποδηγέτησή του άπό τά αξιολογικώς κα-
θορισμένα στοιχεία τού συνειδήναι του.

Ν.Χ.Χ.

Χ.Δ. ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗΣ, «Λύθρον» (ποίηση),
Έκδόσεις Νέας Πορείας, Θεσσαλονίκη 1988.

Παρ' όλο τόν έλληνοπρεπή της τίτλο ή συλ-

λγρή αυτή του κ. Χ.Δ.Κ. βρίθει анаφομοίωτων ξενικῶν λέξεων άπαδουσῶν στο στίχο (άπερκατ, σάλαομ, γκόμενα κ.ά.). "Όσον άφορά στο περιεχόμενο, τούτο είναι άπισχνασμένο του λυρισμού και της ώραιολογίας. "Ίσως γιατί, όπως λέει ο ποιητής: «βλέπεις μᾶς στέγνωσε όλους ή θητεία». "Αν και θίγει ενδιαφέροντα θέματα, τούς λείπει ή ποιητική στόφα, ή ικμάδα στην έκφραση. Κοντολογής τὸ βιβλίο αυτό είναι ένα άπευθείας προϊόν της σύγχρονης τεχνολογικής εποχής μας και βαδίζει στα γνωστά «μοντερνιστικά» πρότυπα. Δέν λέμε ότι δέν είναι καλό. "Απλῶς δέν μᾶς άρέσει. "Επειδή όμως έχει ευαισθησία, πιστεύουμε, ότι, αν ο κ. Χ.Δ.Κ. άφήσει νά άναστηθεί ο γνήσιος άνθρωπος μέσα του, θα μᾶς δώσει ποίηση διαχρονική και διαρκή.

Ο.Μ.Δ.

ΘΕΟΠΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Στίς όχθες του "Εβρου, (μυθιστόρημα), 1988.*

Είναι τὸ δγδοο βιβλίο της συγγραφέως και είναι έμπνευσμένο από τη ζωή Χριστιανῶν και Μωαμεθανῶν της Δυτικής Θράκης, άπ' όπου κατάγεται. "Ο μύθος άναφέρεται στη συμβίωση τῶν δύο στοιχείων, στην άνοχή του Χριστιανικού στοιχείου έναντι τῶν Μωαμεθανῶν και στο φανατισμό που ένσπείρουν στο Μωαμεθανικό στοιχείο οί ήγέτες του. "Εξαιρετικά ένδιαφέρον και έπικαιρο.

Ε.Ε.Μ.

ΠΑΝΑΓΗΣ ΛΕΥΚΑΔΙΤΗΣ, *«Λεύκωμα με ύδατογραφίες» (ποίηση), «Διογένης», "Αθήνα 1988.*

"Η σημερινή λεξιπενία ή μάλλον ή εκπόρνευση τῶν λέξεων, που όδήγησε σε εκπόρνευση τῶν ιδεῶν, δέν υπάρχει στο έργο αυτό του κ. Π.Α. Γιατί, όπως λέει ο ίδιος: «Μ' άρέσει νά παίζω/με τη λάμψη τῶν λέξεων/όπως ο ξιφομάχος/με τὸ σπαθί του». "Η ποίηση του κ. Π.Α. εί-

ναι ή ποίηση με τη σωστή σημασία της λέξης, αυτό που κι ο άπλός άνθρωπος του λαού φαντάζεται, όταν λέει «ποίηση». Χωρίς νά είναι παραδοσιακή, θα άρέσει νά διαβάζεται κι από αὐτούς που άντιπαθουν τη σύγχρονη διαστρέβλωση της αισθητικής στο στίχο. Γιατί χωρίς ώραιοποίηση δέν υπάρχει ποίηση. "Η τί είναι ο άληθινός ποιητής...; "Όπως γράφει ο κ. Π.Α., αὐτός που «δνειροπαρμένος/έπεσε άπ' τὰ σύννεφα/χωρίς νά ξυπνήσει». "Επίσης τὸ ολιγόστιχόν του μᾶς άφήνει άνικανοποίητους και μᾶς κάνει νά φανταζόμαστε κι άλλα σά συνέχεια, στρατήγημα ὧν τῶν ταλαντούχων συγγραφέων, ζωγράφων και μουσουργῶν.

Ο.Μ.Δ.

ΜΑΡΙΝΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ, *Μόνος ο άνεμος (ποίηματα), "Αθήνα 1985.*

«Τη θλίψη μου/τήν έκανα τραγούδι/τήν παίζουν της ψυχής οί άρπες». Λυρικός ο στίχος, ρομαντισμός, μελαγχολία και θλίψη κυριαρχούν στα περισσότερα ποιήματα της Μ.Ζ. Δέν λείπει και ο προβληματισμός, άνάμικτος με μιᾶ λεπτή ειρωνία: «...πῶς πέθανε, μιᾶ κι ήταν πεθαμένος-/αὐτός ο υπάλληλος μές στο γραφείο/χρόνια πολλά σάν πεταλίδα κολλημένος...». Τὰ περισσότερα από τὰ 153 ποιήματα του βιβλίου άδικοῦνται από την ύπαρξη άνάμεσά τους και λίγων ποιημάτων, που θα είχαν άνάγκη περισσότερης έπεξεργασίας.

Ε.Ε.Μ.

«ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ» (ΜΕΛΙΣΣΙΝΟΣ), *"Απαγορευμένα ποιήματα, «Τὸ "Ελληνικό Βιβλίο».*

Με τὸν «τραβηχτικό» αυτό τίτλο έχουμε έναν κανονισμό πολιτικῶν-σκωπτικῶν ποιημάτων χωρίς πλατυσμούς του γνωστού ποιητή, μέλους της "Εταιρείας "Ελλήνων Λογοτεχνῶν, Σταύρου Μελισσινοῦ.

- "Εκ παραδρομής προαναγγέλλθηκε στο προηγούμενο τεῦχος του «Δ» ότι θα δημοσιευθῇ στο παρὸν τεῦχος μιᾶ δεύτερη συνέχεια της έρευνας του κ. "Η. Τσατσόμοιρου για τὰ «Μουσεία Λόγων». "Η έρευνα για τη γλώσσα συνεχίζεται σύμφωνα με την σειρά που ακολουθείται στο μετὰ χείρας τεῦχος. Συμπληρωματικά στοιχεία για τὰ «Μουσεία Λόγων» θα δημοσιευθοῦν προσεχῶς.

- Στο προηγούμενο 80-81 τεῦχος του «Δ», στην επιστολή του κ. Μ. Δανίκα, σελ. 4596, ή φράση «"Εξ ἴσου περιορισμένη είναι ή έπικοινωνία με τὸν περίγυρό του» νά διαβασθῇ: «"Εξ ἴσου σωστή είναι ή άποψις πῶς ο άγνωστος άνθρωπος άναγκαστικά άδυνατεῖ νά επικοινωνήση με τὸν περίγυρό του».
- Στο ίδιο τεῦχος, σελ. 4598, δεξιά στηλῃ, στίχ. 18 από κάτω, ή λέξη «μιμηθῶ» νά διαβασθῇ «μεμφθῶ».